

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI

YAHUDİ KUTSAL KİTABI, YENİ AHİT VE KUR'AN-I
KERİM'DE R-D-Y KÖKÜNÜN ARTSÜREMLİ
SEMANTİK İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Ramazan ÜNSAL

Ankara–2018

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI**

**YAHUDİ KUTSAL KİTABI, YENİ AHİT VE KUR'AN-I
KERİM'DE R-D-Y KÖKÜNÜN ARTSÜREMLİ
SEMANTİK İNCELEMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ramazan ÜNSAL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

Ankara-2018

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI**

RAMAZAN ÜNSAL

**YAHUDİ KUTSAL KİTABI, YENİ AHİT VE KUR'AN-I
KERİM'DE R-D-Y KÖKÜNÜN ARTSÜREMLİ
SEMANTİK İNCELEMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

.....

Prof. Dr. Halis ALBAYRAK

.....

Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN

.....

Sınav Tarihi 04.01.2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../2018)

Ramazan Ünsal

ÖNSÖZ

Bütün şükran, minnet, övgü âlemlerin terbiye edicisi, koruyup gözeteni, bu dünyada herkesi, ahirette de sadece inananları seven ve müşfik olan, hiç kimsenin kimseye fayda vermeyeceği din gününün sahibi yüce Allah'adır. Salât ve selam Allah ile insanlar arasında elçi olan peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)'e ve O'nun şerefli ailesine, arkadaşlarına ve O'na tabi olan bütün inananlara olsun.

İnsanın insan olmasını sağlayan ve onu diğer tüm canlılardan ayıran temel özelliklerin başında düşünme ve konuşabilme kabiliyetleri gelir. Düşündüklerini diğer insanlarla paylaşma arzusu dil denilen soyut iletişim düzeneği ile gerçekleşmektedir. Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan fitrî bir araç, kendi yasaları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlıktır. Dil insan benliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Allah, peygamberleri kendi kavimlerinin lisanıyla ve kendi kavimlerinin içinden seçerek göndermiştir. İndirdiği vahiyler de peygamberlerin dilindendir. Dolayısıyla peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)'in konuştuğu dil Arapçadır. Kendisine indirilen vahyin dili de Arapça olması gayet tabii bir durumdur. Kur'an-ı Kerim 610–632 yılları arasında Arap yarımadasında Arap dilinde nazil olunmuş ve imla edilmiş bir kitaptır.

Kur'an dili olan Arapça da günümüze kadar diğer bütün lisanlar gibi muhtelif saiklerin etkisi altında kalarak anlam açısından birçok anlam değişmelerine uğramıştır ve anlam değişimleri süreç içerisinde devam edecektir. Vahyin inmesiyle birlikte daha önce taşımadıkları yeni anlamlar Arapça kelimelere yüklendiği gibi, Kur'an kelimelerine de sonradan yeni anlamlar; anlam daralması, anlam genişlemesi veya anlam kayması yaşatmıştır.

Bugünkü Arapça Hz. Peygamber zamanında konuşulan Arapçadan hayli farklıdır. Nüzul zamanında inen vahiyleri anlamada, o ortamda bulunan kimseler herhangi bir problem yaşamıyorlardı. Anlayamadıkları bir kelime olursa peygamberimize sorarak öğreniyorlardı. Nüzul ortamından uzaklaştıkça dilin dinamik yapısından dolayı Kur'an'ı anlama sorunları ortaya çıkmıştır. Dili Arapça olmayan toplumların da İslam'a girmesiyle Kur'an'ı anlama ve uygulamada sıkıntılar daha da artmıştır.

Kur'an düşünülüp öğüt alınsın diye kolaylaştırılmış ve kıyamete kadar yol gösterici bir kitap olarak indirilmiştir. Onun yol göstericiliğinden faydalanmamız için anlamamız ve yaşantımıza aktarmamız gerekmektedir. Kur'an'ı ilk muhataplarının anladığı

gibi anlayabilmek için kelimelerinin nüzul ortamında hangi anlamlarda kullanılıyorsa veya hangi anlamlara geliyorsa o anlamları bulup çıkarmak gerekir.

Tefsir her şeyden önce Kur'an'ın doğru anlaşılması için kelimelerin nüzul ortamında yüklendikleri anlamlara ulaşma çabasıdır. Ancak bizim elimizde bulunan Arapça sözlükler kelimelerin tarihi süreç içerisinde hangi anlamlara geldiğini sistemli bir biçimde ele almamışlardır. Asıl anlamlarıyla sonradan kazandıkları anlamları bir ayırma tabi tutmamışlardır. Herhangi bir Kur'an araştırmacısı, ilk muhatapların anladığı şekilde Kur'an kelimelerinin anlamlarını sözlüklerden kolay bir şekilde elde edemez. Bunun için vahiy sürecinin yazılı ilahi kitapların metinlerinde artsüremli semantik çalışmalar yapılmalıdır.

Vahiy süreci bir bütündür ve Allah zamanın bütün evrelerinde insanlara aynı mesajı -Allah'ın varlığı birliği ona ortak koşulmaması ve ibadetin sadece kendisine yapılması- göndermiştir. Dolayısıyla Kur'an, Tevrat ve İncillerde geçen kelimelerin ortak köklerinin asıl anlamlarını tespit etmek ve onlardan yararlanmak, Kur'an'ı sahabenin anladığı şekilde anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu amaçla araştırmamızda Kur'an'daki "rıza" kavramının türediği "rdy" kökünün vahiy sürecinde taşıdığı anlamları tespit etmeye çalıştık. Bu kökün seçiminde eşimin yemeklerden sonra "eline sağlık, güzel olmuş" dediğimde ısrarla "Allah razı olsun" dememi istemesi etkili oldu.

Çalışmanın giriş bölümünde vahiy sürecinin bir bütün olduğu ve Allah'ın mesajlarının zamanın bütün evrelerinde aynı olduğu ele alınmıştır. Kur'an'ın nüzul döneminde anlaşıldığı gibi anlamla ilgili konular ve artsüremli semantik metodun önemi incelenmiştir.

Birinci bölümde "rdy" kökü modern İbranice sözlüklerden anlamları araştırılmıştır. Sonra Tanah sözlüklerindeki anlamları tespit edilmiştir. Tevrat'ta geçen pasuklardan örnekler verilerek kelimenin hangi anlamları yüklendiği incelenmiştir.

İkinci bölümde "rdy" kökünün Süryanice sözlüklerden anlamları araştırılmıştır. İncillerdeki ayetlerden "rdy" kökünün anlamıyla ilgili örnekler verilmiştir. "Rdy" kökü İncillerin Hristiyanlarca kabul edilen Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın yanı sıra Elçilerin işleri ve Pavlus'un Mektupları da tarihi bir belge olduğu için inceleme yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise "rdy" kökünün anlamı Arapça modern sözlüklerde ve ilk dönem sözlüklerinde incelenmiştir. Kur'an sözlükleri ayrı ayrı incelenmiştir. İnceleme-

sini yaptığımız kökün anlamının günümüzde hukuk, tasavvuf ve kelam disiplinlerinde kavramlaşması üzerinde durulmuştur. Sonuçta “rdy” kökünün Yahudi kutsal kitabında İncillerde ve Kuran-ı Kerim’de kullanılan anlamları karşılaştırılarak bir değerlendirme-ye tabi tutulmuştur.

Bu araştırmamızda başta kıymetli yardımlarını esirgemeyen, beni yüreklendiren, çıkmaza girdiğimde sevgi ve muhabbetiyle cesaretlendirip çıkmazdan çekip alan, yılmamayı, mücadele etmeyi tavsiye eden, zat-ı âlilerine muhabbet besleyip saygı duyduğum merhum hocam Prof. Dr. Salih AKDEMİR’e ve tez danışmanım Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ hocama teşekkür ederim. İlimlerinden faydalandığım Prof. Dr. Halis AL-BAYRAK ve Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU hocalarıma, tez konumun belirlenmesinde ve tez yazımında hatalarımı düzelten Yrd. Doç. Dr. Mürsel ETHEM ve sevgili eşim edebiyat öğretmeni Ümran ÜNSAL’a, fakülteadaki hocalarıma ve beraber çalıştığımız yüksek lisans ve doktora yapan çalışma arkadaşlarıma en kalbi duygularla teşekkür ederim. Beni insan olarak yaratıp üstün yeteneklerle donatan Allah’a hamd, Resulüne salât ve selam olsun.

Ramazan ÜNSAL

ANKARA 2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI:	6
C. ARAŞTIRMANIN METODU	7
D. ARAŞTIRMANIN PLANI	14
BİRİNCİ BÖLÜM.....	15
YAHUDİ KUTSAL KİTAPINDA “RDY” KÖKÜ	15
1.1. “RDY” KÖKÜNÜN SÖZLÜK ANLAMLARI.....	16
1.1.1. Akkadçadaki Anlamları.....	16
1.1.2. Modern İbranice Sözlüklerdeki Anlamları.....	17
1.1.3. Tanah Sözlüklerindeki Anlamları	21
1.2. TEVRAT’TA “RDY” KÖKÜ	26
1.2.1. “Rdy” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı	26
1.2.1.1. “Qal” Kalıbındaki Anlamları.....	28
1.2.1.2. “Niph’al” Kalıbındaki Kullanımı	50
1.2.1.3. “Pi’el” Kalıbındaki ...nın Hoşnutluğunu Aramak Anlamında.....	52
1.2.1.4. “Hiph’il” Kalıbındaki Kullanımı.....	53
1.2.1.5. “Hithpa’el” Kalıbındaki Kullanımı	53
1.2.2. “Rdy” Kökünün Sıfat Olarak Kullanımı	54
1.2.3. “Rdy” Kökünün Mastar Yapısı Olarak Kullanımı	56
1.2.4. “Rdy” Kökünün İsim Olarak Kullanımı.....	57
1.2.4.1. “ןצ” İsmiinin “Lütuf, İyi Niyet, Beğeni” Anlamında Kullanımları	59
1.2.4.2. “ןצ” İsmiinin “Kişiler İle İlgili Ve Sunulan Kurbanlarla İlgili Kabul” Anlamında Kullanımları	66
1.2.4.3. “ןצ” İsmiinin “İrade, İstek, Arzu, Zevk, Memnuniyet” Anlamında Kullanımları	69
1.2.4.4. Kökün “İştah, Şevk, Tutku, Arzu” Anlamında Kullanımına Örnekler	74
İKİNCİ BÖLÜM	77
YENİ AHİT’TE (İNCİLLERDE) “RDY” KÖKÜ	77
2.1. YENİ AHİT’TE “RDY” KÖKÜNÜN SÖZLÜK ANLAMLARI.....	78

2.2.	YENİ AHİT’TE (İNCİLLERDE) “RDY” KÖKÜNÜN ANLAMLARI	83
2.2.1.	“Barıştırmak” Anlamlarına Gelen Kullanımları.....	84
2.2.2.	“Sürü” Anlamlarına Gelen Kullanımları	88
2.2.3.	“Beslemek, Gütmek, Otlamak” Anlamlarına Gelen Kullanımları	89
2.2.4.	“Çoban” Anlamına Gelen Kullanımları	92
2.2.5.	“Papaz, Önder” Anlamına Gelen Kullanımları	94
2.2.6.	“Düşünmek, Düşünce” Anlamına Gelen Kullanımları	94
2.2.7.	“Aptal, Salak, Akılsız” Anlamına Gelen Kullanımları	96
2.2.8.	“Zihin, Akıl” Anlamına Gelen Kullanımları	97
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	101
	KUR’AN-I KERİMDE “RDY” KÖKÜ	101
3.1.	ŞİİRLERDE “RDY” KÖKÜ	102
3.2.	KUR’AN-I KERİMDE “RDY” KÖKÜ	105
3.2.1.	“Rdy” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı	105
3.2.1.1.	Sülasi Mücerred Babında Kullanımları	106
3.2.1.2.	Tefaul Babındaki Kullanımı	132
3.2.1.3.	İf’âl Babında Kullanımı	135
3.2.1.4.	İftiâl Babında Kullanımı.....	137
3.2.2.	İsim Olarak Kullanımı.....	139
3.2.2.1.	Fu’lân veya Fi’lân Kabındaki (رضوان) Rıdvan İsmi.....	140
3.2.2.1.	Kökün (رَضِيَ) Vezninde İsim Olarak Kullanımı	151
3.2.2.2.	Kökün (مرضاة مرضاة) Vezninde Fiilimsi Olarak Kullanımı	152
3.2.2.3.	İsm-i Fail (راضية) Şeklinde Sıfat Olarak Kullanımı	153
3.2.2.4.	İsm-i Fail (راضية) Şeklinde İsim Olarak Kullanımı	154
3.2.2.5.	İsm-i Mef’ul (مَرْضِيًّا) Şeklinde İsim Olarak Kullanımı.....	155
3.2.2.6.	Tefaul Babında Mastar (تراض) Şeklinde İsim Olarak Kullanımı	156
3.3.	İLK DÖNEM ARAPÇA SÖZLÜKLERDE “RDY” KÖKÜNÜN ANLAMLARI	158
3.4.	MODERN ARAPÇA SÖZLÜKLERDE “RDY” KÖKÜ	162
3.5.	KUR’AN SÖZLÜKLERİNDE “RDY” KÖKÜNÜN ANLAMLARI	165
3.6.	“RDY” KÖKÜNÜN İLİŞKİLİ OLDUĞU KELİMELERE ÖRNEKLER	169
3.6.1.	Bir Şeyi Allah’ın Veçhi İçin Yapmak	169
3.6.2.	Kabul etmek.....	170
3.6.3.	İrade.....	172
3.6.4.	Muhabbet.....	172
3.6.5.	Bereket	174

3.6.6. “Allah Razı Olsun” Kavramının Dua Olarak Kullanılması	174
SONUÇ	176
KAYNAKÇA	184
ÖZET	192

KISALTMALAR

Trsz. : Tarihsiz

Tah. : Tahkik

b. : İbn

Yay. : Yayınları

Haz. : Hazırlayan

TDK : Türk Dil Kurumu

Çev. : Çeviren

YYÜİF: Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Ü. : Üniversite

F. : Fakülte

Sy. : Sayı

S. : Sayfa

Ter. : Tercüme

Bkz. : Bakınız

Ed. : Editör

Vd. : ve diğerleri

Hiz. : Hazreti

A.s. : Aleyhisselam

MÖ. : Milattan önce

KJV : King James Version

a.g.e. : Adı geçen eseri

a.g.s. : Adı geçen sözlüğü

a.g.m. : Adı geçen meali

a.g.t. : Adı geçen tefsiri

a.g.k.s. : Adı geçen Kur'an sözlüğü

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Allah'ın rızasını kazanmak müminin en önemli gayesidir. Çünkü O'nun rızasını elde etmek demek Kur'an'ın ifadesiyle fevz-i azîm, büyük kurtuluşa erebilmek demektir. En büyük nimet, en büyük kurtuluş, en büyük mutluluk yüce rabbimizin bizden razı olmasıdır. Allah'ın rızası bütün kulların yegâne amacıdır. Diğer amel ve ibadetler vesiledir. Cennette en büyük makam rıza makamıdır. Razı olmuş ve razı olunmuş olarak ebedi cennete girmek demektir.

Cenabı Allah'ın rızası dışında yapılan bütün amel ve işler sonuçsuzdur, sevap olarak bir değer taşımazlar. Bir insan bütün insanlığın faydasına bir iş yapsa bunun içinde Cenabı Allah'ın hoşnutluğunu ve rızasını gözetken bir niyet olmasa kişi için ahiret bakımından faydasızdır. Fakat bir insan Allah rızasını gözeterek yoldaki ufak bir taş bile kenara çekse sevap hanesine yazılır. Öyle yaşayacaksın ki, Allah'ın rızasını kazanacaksın. Senden razı olacak. İşte bu Cennet! Cennet, Allah'ın rızasına yaraşır görüldüğünü anlamak ve görmektir. Bu mutluluğun yaşandığı yerdir. Bunun tersi de cehennemdir.

Çalışmanın konusu, rıza kavramının türediği “rdy” kökünün, vahiy geleneğinde taşıdığı anlamların artsüremli semantik metot ile incelenmesi ve tarihî seyir içerisinde bu kökün anlamlarının tespit edilmesidir. Tam olarak konunun ismi “Yahudi Kutsal Kitabında, Yeni Ahitte ve Kur'an-ı Kerimde “R-D-Y” Kökünün Artsüremli Semantik İncelenmesi” şeklindedir. Konunun isminden de anlaşılacağı üzere araştırmanın eski ahit, yeni ahit ve Kur'an olmak üzere üç boyutu vardır.

Kur'an okunması anlaşılması ve uygulanması için gönderildiğinden, onun anlaşılması meselesi günümüze kadar İslam âlimleri tarafından ele alınmış, tefsirin temel konularından biri olmuştur. Bu mesele üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Çünkü Kur'an, ona inanan müminler açısından, manasının anlaşılması çok ehemmiyetli olan derin mana katmanlarıyla örülmüş İslami bir metindir.

Anahtar Kavramların, zaman akışı içinde geçirdikleri değişim açısından ele alınmaları artsüremlilik (art zamanlılık), anahtar kavramların değişim dışında ve zaman akışından bağımsız olarak bir bütün halinde ele alınması ise (eşzamanlılıktır) eşsüremlilik. Artsüremli semantik metot, kelime ve kavramların ilk anlamlarının belirlenmesinde ve kavram kargaşasının önlenmesinde ilk başvurulacak metotlardan biridir. Çünkü bu metot ile dilin zaman içinde geçirdiği değişiklikleri incelemek mümkündür. Eşsü-

remli semantik metot ise dilin belli bir zaman dilimi içindeki durumunu inceler.¹ Semantik metodun, kelimelerin kök veya ilk ve asıl anlamlarını tespit etmede, vahiy tarihi içinde aldığı anlamlarını, uğradığı anlam değişikliklerini belirlemede çok önemli işlevi vardır. Artsüremlili ve eşsüremlili semantik incelemelerinde kelime ve kavramların anlamlandırması dil kültürü önemlidir. Eğer dil yazılı kültür ile tarihi süreçten geliyorsa asıl ve kök anlamın tespiti daha kolay olmaktadır. Dil sözlü kültürden geliyorsa kelime ve kavramların asıl ve kök anlamlarının tespiti biraz daha güç olmaktadır. Kur'an'ın dili Arapça kendisinden önce sözlü olarak aktarılmaktaydı. İlk yazılı kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an metinlerinde de sözlü kültürün etkisi görüldüğünden kelime ve kavramlarının kök anlamlarının tespiti oldukça zordur.² Bundan dolayı artsüremlili olarak Tevrat, İncil ve Kur'an'da kökün anlamını araştırdık.

Kur'an'daki sözcük ve kavramların geçtiği sure ve ayetlerde sözlük anlamlarından farklı yan anlamlara da geldiği bilinmektedir. Bazı sözcükler, Vahyin düşünce oluşumu içerisinde temel sözlük manalarından daha güçlü, göreceli anlam ve tamamen yeni bir içerik kazanmaktadır³

Kur'an'ın anahtar kavramlarının kökleri üzerinde yapılmış olan semantik araştırmaların ortak özellikleri, vahiy süreci içinde artsüremlili bir araştırma sistemine göre yapılmamış olmalarıdır. Bu da araştırma konusu olan anahtar kavramların temel manalarını ve nüzul döneminde yüklendikleri manaları ortaya çıkarmada yeterli değildir. Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlamak için yapılan akademik çalışmalarda son zamanlarda semantik incelemeler artmaya başlamıştır. Bu çalışmalarda itaat, fitne, şahadet, âlem, secde gibi bazı temel sözcükler inceleme konusu olmuştur. Daha önce rıza kavramı ve "rdy" kökü artsüremlili bir araştırmaya tabi tutulmamış olduğundan tezimizin önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Hemen belirtelim ki Salih Akdemir bu alanda incelemelerini son birkaç yıldır sürdürmekteydi. Hocamızın bu sahada yapmış olduğu dikkatli çalışmaların ortaya çıkardığı enteresan ve insanı heyecanlandıran sonuçları ise tezimizde yer almaktadır. Kur'an sözcüklerinin asıl anlamlarına ulaşabilmenin en başarılı yolunun bu tür çalışmalar yapmak olduğunu, kendisinin elde etmiş olduğu sonuçlar ortaya koymaktadır.

Daha önce "e-m-r", "r-h-m", "q-r-e" kökleri üzerinde kıymetli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar çok anlamlılığın yaygın olduğu Arapçadaki bazı köklerin, Kur'an'da hangi anlamlarda kullanıldığının belirlenmesine önemli katkılarda bulunmuş-

¹ Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2004, s. XI.

² Rıza Filizok, *Anlam Analizine Giriş*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir, 2001, s. 37.

³ Toshihiko Izutsu, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, Çev: Süleyman Ates, Kevser Yay., İstanbul, trsz., s. 5-11, 18-25, 26-32.

lardır. Çok anlamlılık ve anlam değişimleri dil çalışmalarında önemli bir yere sahiptir.⁴ Çok anlamlı kelimelerin anlamlarını tayin aşamasında ya kelimenin her geçtiği yerde sözcüğün tek bir manasını yüklemek ya sözcüğün tek bir kullanımında tekil olarak yüklendiği manaların tamamına delalet ettiğini belirtmek ya da sözcüğün kullanıldığı alan ve bağlamını önemsemeden, gösterdiği anlamlardan istenilen herhangi bir anlamı ona yüklemek gibi, üç türlü problemle karşılaşmaktadır.⁵ Bu durum da Kur'an kelimelerinin anlaşılmasında ve başka dile tercüme edilmesinde belirsizliğe ve çok ciddi sorunlara neden olmaktadır. Buna dilin kendi doğasından kaynaklanan anlam değişimleri de eklendiğinde doğru anlamın tespiti daha da önem kazanmaktadır. Durumun farkında olan Salih Akdemir çalışmalarını bu yönde yoğunlaştırmış ve bazı kelimelerin vahiy geleneğinde kök anlamlarını ortaya koymak suretiyle doğru anlaşılmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Sayın Akdemir'in *Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu* isimli çalışmasında ayrıntılı bir biçimde incelediği bu konuyu şu şekilde özetleyebiliriz: Misal olarak "asayna" kelimesinin Kur'an'da geçtiği yerlerden birisi Bakara süresi 93. ayettir:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ
بُكْفَرِهِمْ فَلَنْ يُنَسِّمًا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيْمَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

Ayetin çevirisini meal sahiplerinin birçoğu, "dinledik isyan ettik" şeklinde yapmışlardır. Mesela Talat Koçyiğit "Sizden kesin söz almış, Tur (dağın)ı üzerinize dikerek: "Size verdiğimiz şeyi sımsıkı tutun, dinleyin!" "**Dinledik ve isyan ettik**" diye söylediler. *İmansızlıklarından dolayı kalplerine buzağı aşkı verildi. Söyle onlara ki: "Eğer mü'min kimselerseniz, imanınız size çok kötü şeyler buyuruyor!"*⁶

Meal sahiplerinden Muhammed Esed'e göre sözleriyle "isyan ettik" demediklerini bunu içlerinden geçirdiklerini, daha sonra da hareketleriyle emre itaat etmeyerek söylemiş oldukları şeklinde yorumlamıştır.⁷ Meal sahipleri "asayna" kelimesine anlam vermeye gelince tereddüt yaşadıkları çevirilerinden açıkça anlaşılmaktadır. Ayetteki "asayna" kelimesinin çevirilerinde "Dinledik ve isyan ettik" anlamı verilmektedir. Hocamız artsüremli bir araştırmayla ayeti şu şekilde anlam vermektedir.

⁴ Emrullah İşler, *Çok Anlamlılık, Anlam Daralması ve Kur'an'ın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar*, YYÜİF. Kur'an ve Dil –Dil Bilim ve Hermenötik Sempozyumu.

⁵ Şahin Güven, *Kur'an'ın Anlaşılması ve Yorumlanmasında Çokanlamlılık Sorunu*, Denge, İstanbul, 2005, s.15.

⁶ Talat Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Hüner, Konya, 2006.

⁷ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*, Ter: Cahit KOYTAK, Ahmet ERTÜRK, İşaret Yay., İstanbul, 2002, s. 26

“‘‘Hani sizden kesin söz almış, Tur’u üzerinize kaldırmış, ‘‘Size verdiklerimize kuvvetlice sarılın ve (onlara) uyun ‘‘(demiştik). Bunun üzerine onlar da: ‘‘**Biz (onlara) uyacağız ve onları uygulayacağız**’’ demişlerdi. Ancak buzağı (sevgisi) inkârları yüzünden, (kalplerine) işlemişti. O halde (sen, onlara): ‘‘Eğer (gerçekten) inanıyorsanız, imanınızın size söyledikleri ne kadar kötüdür! ‘‘de.’’

Söz konusu kelimenin anlamı ayetin bağlamıyla da uyuşmamaktadır. Çünkü İs-
rail oğullarından söz alma olayı Allah’ın dağı kaldırıp üzerlerine düşecek şekilde tehdit ederek ‘‘size verdiklerimize kuvvetlice sarılın ve onlara uyun’’ dediğinde onların bu tehdit altında ‘‘Dinledik ve isyan ettik’’ deme olasılıkları yoktur. Eğer ‘‘dinledik ama isyan ettik’’ deselerdi o zaman Allah Teâlâ onları helak ederdi. Onları helak etmediğine göre Allah Teâlâ’nın verdiklerine uyacağız ve uygulayacağız demişlerdir.

Aynı olay Yahudi kutsal kitabında şu şekilde geçmektedir:

קרב אֶתָּה וּשְׁמַע, אֵת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ; וְאֵת דְּבַר אֱלֹהֵינוּ, אֵת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ.
אֵלֶיךָ--וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ.

‘‘23 Sen git, Tanrımız RAB’bin söyleyeceklerini dinle. Sonra Tanrımız RAB’bin bütün söylediklerini bize anlat. **Biz de kulak verip uyacağız**’’

Ayetin bu şekilde tercümesi, Kur’an’ın bütünlüğüne ve tarihi gerçeklere uygun düşmektedir. Ayette geçen ‘‘asayna’’ kelimesine ‘‘isyan ettik’’ anlamının verilmesine, gerçeklerle örtüşmediği için nazil olduğu dönemde Yahudiler itiraz etmişlerdir. Oysa ‘‘asayna’’ kelimesi ile ifade edilen, Yahudilerin başlangıçta ‘‘itaat etmiş’’ ve ‘‘uygulamayı kabul etmiş’’ olmalarıdır. Kur’an ve Eski Ahitteki bu örtüşmeye rağmen Kur’an’daki bu hatalı anlamayı değerli hocamız ise şu şekilde açıklamaktadır: ‘‘Öyle görünüyor ki Kur’an, bu ifade şeklini aynen aktarmak istemiştir: Semi’na ve Asayna. Ancak İbranicede ‘‘yapmak, yerine getirmek, gerçekleştirmek’’ anlamlarına gelen ve sîn ile yazılan ‘‘asînu’’ eylemi Arapçaya sâd harfî ile aktarılmıştır. Bu durumda da eylemin anlamı İbranicedeki anlamına tamamen ters düşmektedir. Aslında böyle bir anlam hem Kur’an’a hem de tarihî gerçeklere aykırı düşmektedir. Tarihî gerçeklere aykırı düşmektedir; çünkü Allah ile bir anlaşma yapılırken, Yahudilerin böyle bir anlaşmaya alenen ve doğru-
dan doğruya karşı çıkmaları beklenemez. Yahudilerin Allah’ın emir ve yasaklarına karşı çıkmaları anlaşmadan sonra gerçekleşmiştir.’’⁸

Kur’an diğer ilahi kitapları doğrulayıcı olduğunu söylemektedir. Sık sık Yahudilere ve Hristiyanlara kitaplarında farz kıldığı ya da yasakladığı durumları bildirmektedir. Allah peygamberler göndermiş ve gönderdiği peygamberlere mesajları da aynı ol-

⁸ Salih Akdemir, *Kur’an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, Basılmamış Kitap, s. 7.

muştur. Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılması için vahiy sürecinin bir bütün olarak algılanması gerekmektedir. Dolayısıyla bizim diğer ilahi kitaplara yaklaşımımız indirgeyici olmamalıdır. Çünkü Tevrat ve İnciller metin olarak Kur'an'dan öncesine dayanmaktadır. Kelime ve kavramların asıl ve kök anlamlarının tespit edilmesinde yukarıda verilen örnekte de ne derece önemli olduğu aşîkârdır. Tevrat ve İncillere karşı bakış açımız konusunda sayın hocam Salih Akdemir şöyle açıklamada bulunmaktadır: “Allah'ın peygamberlerinin hepsi birbirlerini tasdik edip, onaylamak için gönderilmişlerdir. O hâlde gerek Eski Ahit'in ve Yeni Ahit'in, gerekse de Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılması isteniyorsa, vahiy gelişimini bir bütün olarak ele alınması gerekir. Kısmi yaklaşımlar, doğru ve sağlıklı bir şekilde idrak etmenin önünde en büyük engellerdendir. Kur'an'ı doğru bir şekilde idrak etmek için Eski ve Yeni Ahit'i çok iyi bilmek zorunlu ise aynı şekilde Eski ve Yeni Ahit'i doğru bir şekilde anlamak için de Kur'an-ı Kerim'i çok iyi idrak etmek zorunludur. Gerçek şudur ki, değişik dinlerin salikleri vahiy gelişimini bir bütün olarak görmedikleri ve önemsemedikleri için indirgeyici bir tavır takınmışlardır. Bu indirgeyici tavır ve tutumun tabii bir neticesi olarak Yahudiler kendi içlerinden gönderilen Hz. İsa'yı ve mesajını tanımazlarken, Hristiyanlar da Hz. İsa'dan sonra gelen son elçi Hz. Muhammed'i ve insanlığa bildirdiği son çağrışı, Kur'an-ı Kerim'i tanımamışlardır. Geçmişte olduğu gibi Müslümanlar bugün de Kur'an'ın çok belîğ ayetlerine rağmen bu indirgeyici tutumlarını devam ettirmektedirler. Müslümanlar indirgeyici tutumun tabii bir neticesi olarak, Tevrat Zebur ve İncilin hükümleri yürürlükten kaldırılmış, nesh edilmiş, bozulup tahrif edilmiş bir kitap olarak algılamaktan kendilerini alamamışlardır. Bu sebepten de Kur'an'ı daha iyi anlamak için önceki kesintisiz vahiy sürecinin gerekli olduğunu hiçbir zaman düşünmemişler ve bu yüzden bu sahadaki çalışmalara gerekli değeri vermemişlerdir.”⁹

Yukarıdaki izahlar, Kur'an anahtar kavramları ile ilgili yapılacak bir incelemede Kur'an döneminden önceki vahiy sürecinin nazara itibara alınmasının değerini göstermektedir. Bu sebeple biz de araştırma konumuz olan “rdy” kökünü bir bütün olarak vahiy sürecini dikkate alarak inceledik. Vahiy sürecinde hangi anlamları kazandığını, uğradığı anlam değişikliklerini gözler önüne sermeye çalıştık.

Çalışmamızda Tevrat ve İncil gibi vahiy sürecinin asıl kaynaklarına inmemizin yanında bu kutsal metinlerin Yunanca Septuagint (M.Ö.271) ve Latince Vulgate (M.S.405) çevirilerinden de faydalandık. Bu çevirilerden Septuagint, Filistin'de Yunan kültürünün hâkim olduğu ve İbranice'nin önüne Yunancanın geçtiği bu dönemde Yu-

⁹ Salih Akdemir, *Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, s. 7.

nanca konuşan İskenderiye cemaatine kazandırılmak için hazırlanmış bir çeviridir.¹⁰ Bilinen en eski çeviri olması açısından önemlidir. Yetmiş iki kişi tarafından çevrildiği için “yetmişler” anlamına gelen Septuagint adını almıştır.¹¹ MS. 405 yılında yapılan Vulgate çevirisi ise St. Jerome tarafından İbranice metin esas alınmak suretiyle hazırlanmıştır.

Çalışmamız Kur'an kelimelerinin nazil oldukları dönemde anlaşıldığı gibi anlaşılmasına bir katkı sunma –bu katkı bir kelime bile olsa- çabasıdır. Bu çabanın, Kur'an'ın anlaşılmasında önemli olduğu düşüncesindeyim.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI:

Dil yaşayan bir olgudur ve toplumda meydana gelen değişikliklerle birlikte dilde de birtakım değişimler meydana gelir. Kur'an, inişinin üzerinden çok fazla bir vakit geçmeden, insanlığın tanımış olduğu en büyük medeniyetlerden birini kurmuştur. Bu süreçte kelimelerin tekrar anlam değişikliklerine uğramaları kaçınılmazdır.¹² Bilindiği üzere herhangi bir nassı anlama ve yorumlamada, anahtar kavramların veya odak kelimelerin bilinmesi önemli bir konudur. Dinî metinlerin ve Kutsal kitapların anlamlandırılması konusunda ise anahtar kavramların anlaşılması diğer metinlere göre daha önemlidir. Vahyin gönderildiği insanlara vermek istediği mesaj, evrene ve varlığa bakışı sözcük kalıpları dâhilinde sunulmaktadır. Başka bir deyişle en büyük mucize ilahi mesaj, tamamen kavram örgüsü içinde muhataplarına takdim edilmektedir.

Kur'an kelimeleri İslam medeniyetinin oluşumu sürecinde meydana gelen disiplinlerin terimleri haline gelmiştir. Vahiy sürecinde Kur'an kelimeleri çeşitli derecelerde yeni anlamlar kazandığı gibi mevcut anlamlarını da kaybedebilir. Anlam değişikliğine, anlam daralmasına uğrayabilir. Dilin bu özelliğinden dolayı Kur'an kavramlarını vahiy tarihi süreci içerisinde anlam seyri çözümlenmelidir. Dolayısıyla apaçık bir Arapça ile indirilen Kur'an-ı Kerim, dil ve anlam açısından tahlil edilmesi önem arz etmektedir.

Lengüistik, hermenötik, semantik, filolojik, etimolojik açıklama ve gramatikal analizler sonuç itibarıyla Kur'an'ın muhataplara vermek istediği ilahî mesajın, ulaştırıl-

¹⁰ Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yay., İstanbul, 2001, s. 19-20.

¹¹ Baki Adam, *a.g.e.*, s. 20.

¹² Salih Akdemir, *Sempozyum ve Tefsir Dersleri ile İlgili Genel Değerlendirme, Kur'an'ın Doğru Anlaşılması Açısından Kur'an Öncesi Mekke Toplumu*, 8. Türkiye Tefsir Akademisyenleri Buluşması, İstanbul, 2011, s. 454.

masında birer vesileden ibarettir. Asıl amaç, Kur'an'ın anahtar kavramlarına mana verilmesi ve tefsir edilmesidir. Başka bir deyişle, ilahi mesajın anlamı ve yorumudur.¹³

Kuran kelimelerinin anlamlandırılması ve tefsir edilmesi adına rıza kavramının türediği “rdy” kökünün vahiy sürecinde hangi anlamları kazandığını veya kaybettiğini artsüremli semantik araştırması yapmak amacındayız. İlahi kitapların vahiy sürecini dikkate alarak yani Sami dillerine de müracaat ederek gerçekleştireceğimiz bu çalışmamızda “rdy” kökünün Kur'an vahyinin gelişinden günümüze kadar anlam değişimine uğrayıp uğramadığını da inceleyeceğiz. Kur'an'daki anahtar kavramlardan biri olan rıza kavramını oluşturan “rdy” kökünün vahiy dilleri İbranice, Süryanice ve Arapçada geçirdiği anlam sürecini, Kur'an-ı Kerim meali, Eski ve Yeni Ahit çevirileri ile birlikte inceleyeceğiz.

Çalışmamızın başka bir amacı da Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırmalarının Kur'an'ı anlamada önemini ortaya koymaktır. Araştırmanın konusu ve önemini anlatırken Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırmalarının ne derece işlev sahibi olduğundan bahsetmiştik.

Diğer bir amacımız da Günümüzde Kur'an'ın doğru anlaşılması noktasında Kur'an araştırmacıları için önemli olan Kur'an sözlüğüne küçük de olsa bir katkı sunmaktır. Maalesef Müslümanlar erken dönemde bir Kur'an sözlüğü oluşturamamışlardır.

C. ARAŞTIRMANIN METODU

Müslümanlar açısından, anlaşılması son derece önemli olan Kur'an, derin manalarla dolu dinî bir metindir. Bu sebepten Kur'an'ın nasıl anlaşılması ve yorumlanması gerektiği problemleri olagelmıştır ve olmaya devam edecektir. Dolayısıyla bunlar, Kur'an'ı anlaşılmasında yöntem sorununu ve bu sorunların çözümü için yeni arayışların önemini ortaya çıkarmaktadır. Araştırmada öncelikli olarak artsüremli ve tamamlayıcı olarak eşsüremli semantik metot da kullanılmıştır. Art zamanlı ve eş zamanlı semantik birbirinin zıddı olarak anlaşılmalıdır, bilakis birbirinin tamamlayıcısı olarak anlaşılmalıdır. Çünkü vahiy süreci boyunca Kur'an'ın odak kavramlarının anlaşılması bu metotla daha sağlıklı ve doğru sonuçlar vermektedir.

Zaman içerisinde kelimelerin yüklendiği anlam değişiklikleri semantik ilminin alanındadır. Yunanca olan “semantik” kelimesi; “semantikos” kelimesinden oluşan ve

¹³ Hasan Yılmaz, *Kur'an'ı Anlamada Odak Kavramların Bilinmesinin Önemi Üzerine Analitik Bir Değerlendirme*, Atatürk Ü. İlahiyat F. Dergisi, Erzurum, 2004, XXII/231-242.

“anamlı, derin anlamları olan” anlamına gelen bir kelimedir. Fiil kökü Yunanca “sema-inein” fiilidir ve “göstermek, mana vermek, kastetmek” anlamına gelmektedir.¹⁴ Türkçede; mana ilmi, sözlerin manası ilmi ve anlam bilimi,¹⁵ olarak kullanılmaktadır. Semantik, bir dilin anahtar kavramları üzerindeki analitik incelemesidir.¹⁶ Yani kelimelerin tarihi seyir içinde kazandığı manalar bakımından yapılan bir araştırmadır. Kur’an metninde geçen anahtar kavramlarının zaman süreci içinde uğradığı anlam değişikliklerini ya da yüklendiği yeni manaları araştırmak Kur’an Semantiği demektir. Başka bir ifadeyle Kur’an dili ve düşüncesinin anahtar kavramları üzerinde mana bakımından yapılan bir analizdir. Kur’an’ın semantik açıdan Kur’an’ın dünya görüşünü ortaya çıkarmak için Kur’an sözcük ve ifadelerinin incelenmesidir.¹⁷ Biz de burada semantik ilminin verilerinden istifade ederek Kur’an’ı Kerim’de “rdy” kökünün semantik incelemesini yapmaya çalışacağız.

Bir metnin doğru ya da sahih bir biçimde anlaşılması ifade edildiği dilin hususiyet ve kullanım kurallarına göre olacaktır. Bu özellik ifade edilen metnin zorunlu olarak anlambilimi ve dilbilimi açısından analizini gerektirir. Bu açıdan ifade edilen metnin tarihin muayyen bir zamanında ortaya çıkmışsa, anlaşılması için dilinin tarihî gelişim ve değişim sürecinin araştırılmasını da elzem kılar. Yani bu zamandan asırlarca önce yazılmış bir metni anlamak için, anlambilim ve dilbilim yönünden analiz ederken bilimsel araştırmalara ihtiyaç hissedilir.¹⁸

Dil, sürekli gelişen, değişen canlı bir organizma ve dinamik bir olgudur. Zamanla odak kavramların muhtevalarında semantik gelişmeler, değişmeler ve anlam kaymaları meydana gelebilir. Kur’an kavramlarını anlamak için onun nazil olduğu dönemdeki Hicaz Bölgesi’nin konuşulan Arapçasını her yönüyle ele alıp araştırmak gerekir.¹⁹ Bunu yapmakla anlama ve anlamlandırma olgularının ilk etabı oluşturulmuş olur. Vahyin nüzulü esnasında kullanılan Arapçanın tespitinden sonra anlama ve yorumlama etabı gelmektedir.

Anlam değişimleri anlambilimin en çok uğraştığı problemlerdendir.²⁰ Anlam değişmesi başlangıçta bir sözcüğün ifade ettiği bir nesneyi, zamanın geçmesiyle tam

¹⁴ Alfred Korzybski, *Science and Sanity*, America, 1958, s.19.

¹⁵ Türkçe Sözlük, T.D. K, Ankara, 1983.II/1033.

¹⁶ Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Ankara, 1978, s.118-121.

¹⁷ İzutsu, *Kur’ân’da Allah ve İnsan*, s. 15-18, 26-32, 44-46.

¹⁸ Halis Albayrak, *Tefsir Usûlü*, s. 127, 129, 143-148.

¹⁹ Emin el-Hûlî, *Kur’ân Tefsirinde Yeni Bir Metod*, Çev. Mevlüt Güngör, Ankara, 2001, s. 84-90.

²⁰ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Anlambilim*, T.D.K., Ankara, 1990. s.213.

olarak ifade edememesidir. Herhangi bir kelimenin zamanla ifade ettiği kavramdan az çok uzaklaşması ya da başka bir kavramı aksetmesi durumudur.²¹

İşaret ile işaret edilen arasındaki ilişkide, işaret aynı kaldığı halde işaret edilende değişiklik olabilmektedir. İctimai hayattaki değişimler, bazı durumlarda işaret edilen kavramın toplum hayatından tamamen çıkması, ya da dilde kökleşmesi, kavramın diğer dillerle olan münasebetleri, anlam değişimlerine sebep olmaktadır. Semantik aynı anda bu çeşit değişimleri de incelemeye alır. Dildeki anlam değişimlerinin değişik türleri vardır.

Bir sözcüğün daha önce genel ve kapsayıcı anlamlarının daha sonraları bu kapsayıcı anlamlarda bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesine **anlam daralması** olarak nitelendirilmektedir. Yani genel anlam içerirken özel anlamlarından birine geçmesiyle anlam sınırlanmış daraltılmış olmaktadır. Alanımızla ilgili olarak "**Tanrı**" kavramı Türklerin İslam'ı kabulünden önce "gök, mavi, tanrı, gökyüzü" gibi daha kapsayıcı manalara gelirken Türklerin İslam'ı kabulüyle bu anlamlardan sadece "yaratıcı" anlamında bu kavram kullanılmıştır. Yüklendiği diğer anlamlarında kullanılması bırakılıp unutulmuştur. Araştırma konumuz olan "rdy" kökü Yeni Ahit'te anlam daralmasına uğramıştır.

Bir işaretçinin varlığın bir bölümüne, bir türüne işaret ederken daha genelleşmesi ve kapsayıcı hale gelmesi de anlam genişlemesi olarak nitelendirilir. Daha önce varlığın bir bölümünü, bir türünü anlatan, kullanım alanları dar olan kavramların zamanla o varlığın bütünü, bütün katmanlarını anlatır duruma gelmesidir. Mesela "ödül" kelimesi ata sporu olan güreşte verilen mükâfatı ifade ederken zamanla bütün müsabakalarda verilen Mükâfatı ifade eder hale gelerek anlam genişlemesine uğramıştır. Başka anlama geçiş de göstergenin eskisinden bambaşka, yeni bir kavramı yansıtması durumudur²²

Kavramların anlam değişimlerine uğramasının bazı sebepleri vardır. Anlam değişimlerine neden olan bu sebepler şunlardır:

- a) Tarihi sebepler, ilim ve tekniklerde, töre ve kurumlarda meydana gelen değişimler.
- b) Dilden kaynaklanan sebepler, ses değişimlerine, sözcük dizilişine ait sebeplerden meydana gelen değişimler.
- c) Toplumsal sebepler.

²¹ Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 213.

²² Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Anlambilim*, s. 215.

d) Ruhî sebepler.”²³

Dini metinlerdeki anlam değişmelerinin ise bunlara ilave olarak başka sebepleri de vardır. Bu konuda Salih Akdemir, anlam değişmelerinin kutsal metinler söz konusu olduğunda, din bilginlerinin kutsal metinleri kendi dünya görüşlerini, indî fikirlerini on plana alarak yorumlamalarının yattığını düşünmektedir. Salih Akdemir’e göre anlambilimle ilgili araştırmaların hiçbirinde, din adamlarının kutsal metinler üzerindeki dünya görüşlerine göre yorumlamaları üzerinde durulmamıştır. Konunun hayatiyeti, dini metinlerinin bir şekilde yorumlanmasına ve çoğu zaman bu yorumların insanların dini yaşam sevinçlerinin yitirilmesine sebep olmasından dolayıdır. Mesela Nasranîlerdeki asli günah inancı bunun en açık delilidir. Batı’da din adamları, yapılan önceki din adamlarının indi yorumlarının doğru olduklarına inanmışlar, kendileri inanmakla kalmayıp insanlara bunu zorla kabul ettirmeye çalışmışlardır. Öyle ki karşı çıkanları bile öldürtmeye kalkışmışlardır. Dini metinler üzerinde objektif olarak yapılan incelemelerde bu indi yorumların dini metinlerle bir bağının olmadığı görölmüştür. Hristiyan âleminde Kilise, İslam âleminde ise mezhepler, kendi mezhebi görüşleri çerçevesinde yapılan dini metin yorumlarının en doğru yorumu olduklarını savunmuşlardır. Bu yorumlar olmadan dinî metinleri anlamamanın mümkün olmadığını kesin olarak ifade etmişlerdir.

Eski Ahit için de aynı durum söz konusudur. Soferim denilen Kutsal Kitap yazıcıları, Allah-insan arasındaki münasebette, Allah’a hürmet etmek, yüceltmek amacıyla, Tevrat’taki bazı pasukları değiştirmeye kalkışmışlardır. Soferim denilen kitap yazıcıları, Tanrı’yı yüceltmek amacıyla olsalar da gerçekte Allah’ın Kitabını değiştirmekten, tahrif etmekten başka bir şey yapmamışlardır. Bunun sonucunda insanlar, çoğu farkında olmadan ve Allah’ı tekbir ettiklerini zannederek Allah’ın sözlerini değiştirmişlerdir. Allah’ın sözlerine taşımadıkları manalar hamletmişlerdir. Böyle, yapılarak Kutsal metinlerde anlam değişmelerini meydana getirmişlerdir. Bu şekilde anlam değişmeleri kutsal kitaplar için geçerlidir. Bu anlam değişmeleri Kur’an-ı Kerim için de söz konusudur. Eski ve Yeni Ahit için özellikle anlam değişmelerinin meydana geldiğini, takip edebilme imkânımız vardır. Bugün elimizde Yahudi kutsal kitabının MÖ 271 yıllarında gerçekleştirilmiş olan Septuagint çevirisi ile MS. 405 yılında Saint Jérôme’nin yaptığı Latince Vulgate tercümesi bulunmaktadır. Elimizdeki bu tercümeler, Eski Ahitteki anlam değişikliklerinin belirlenmesinde çok önemli katkılar sunmaktadır.²⁴

²³ Pierre Guiraud, *Anlambilim*, çev, Berke Vardar, Multilingual, İstanbul, 1999. s. 82,

²⁴ Salih Akdemir, *Kur’an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, s.8.

Sebebi her ne olursa olsun anlam değişmelerini kelimelerin anlam açısından tarihi seyir içindeki gelişmelerini değişik dillerin de anlam bilgisi dâhilinde inceleyen çalışmalara “tarihsel anlambilim”²⁵ veya “artsüremli semantik” adı verilmektedir. Artsüremli semantik, sadece sözcüklerle ilgili değişimleri incelemekle kalmaz, aynı zamanda tarihi süreçte görülen çeşitli anlam değişimlerini de tespit edip açıklar.²⁶ Artsüremli bir Kur’an inceleme ve araştırmalarında en eski Arapça sözlükler nüzul dönemi Arapçasını ifade etmede kifayetsiz kalmaktadır. Bu sözlükler kelimelerin tarihi anlam değişimine göre hazırlanmamışlardır.

Konuyla alakalı Emin el-Hûlî, metodik eserinde Kur’an’ın anahtar kelimelerinin, nüzul dönemindeki ifade ettiği ilk manalarını araştırırken mevcut sözlüklerden faydalınırken çok dikkat etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Aynı zamanda mevcut lügatlerden yararlanırken dikkatli olmayı isterken, araştırmacıların bizzat kendilerinin etimolojik sözlük çalışması yapmalarını da önermektedir. Elimizdeki mevcut Arapça sözlüklerin sistematik olmadığını, sözcüklerin anlamlarını tarihi süreç içinde ortaya çıkan anlam değişmelerini dikkat etmediklerini belirtmektedir. Uygun olmayan çelişkili bilgileri içerdığini savunmaktadır.²⁷

Emin el-Hûlî, günümüzde mevcut Arapça sözlüklerin kronolojik düzene göre yapılmadığından anahtar kavramların semantik analizinde hatalar oluşabileceği uyarısında bulunmuştur. Arapça sözlüklerdeki hatalar, sistemsizlik, sözcüklerin delalet ettikleri ilk anlamları, anlam alanlarını belirlemede Kur’an’ın anahtar kavramları üzerinde araştırma yapan müfessirleri zor durumlarla karşı karşıya bırakmaktadır.

Bu alışmamızda lügatlerdeki bu noksanlığı gidermek için Kur’an dışındaki vahiy süreci boyunca zamanımıza kadar ulaşan dinî metinleri de inceleyerek gidermeye çabaladık. İnceleme yaptığımız dini metinler Yahudi kutsal kitabı ve Nasranîlerin kutsal kitapları İncillerdir. Hem Tevrat hem de İncil Arapçanın da içinde olduğu Sami dillerinde yazılmışlardır. Bu kutsal kitaplar Kur’an’dan daha önceki zamana ait olmaları ve bu kitapların dillerinin Arapça ile benzer olması, hatta Arapçadan türemiş diller olması önemini artırmaktadır. Arapça Sami dillerinin en eskisi olmasına karşın diğer kutsal kitaplar kadar eski kitabeleri bulunmamaktadır. En eski yazılı metin 632 yılında nüzulü tamamlanan Kur’an-ı Kerim’dir. Diğer kutsal kitapların dillerine ait yazılı belgeler MÖ. 3000 yılına kadar ulaşmaktadır. Bundan dolayı Kur’an’ın anahtar kavramları üzerinde araştırma yaparken Arapça dışındaki Sami dillerinden faydalanmak elzemdir.²⁸

²⁵ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Anlambilim*, s.213.

²⁶ Berke Vardar, *Dilbilim, Multilingual*, İstanbul, 1998, s.123.

²⁷ Emin el-Hûlî, *Ku’ân Tefsirinde Yeni Bir Metod*, s.84-85,87-88.

²⁸ Salih Akdemir; *Kur’an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, s.8.

Ülkemizde de Salih Akdemir, Sami Dilleri üzerinde yaptığı araştırmalarda Arapçanın prototipe en uygun dil olduğunu aşağıdaki tabloda kanıtlayarak ilgili alanda araştırma yapacaklar için karşılaştırma imkânı sağlamıştır.

Proto-Semitik	Transkripsiyon	Akkadça	Arapça	İbranice	Aramîce-Süryanice
ا	é	é	ا	א	ܐ
ب	b/v	b	ب	ב	ܒ
ت	t	t	ت	ת	ܬ
ث	th	-	ث	-	-
ج	j	g	ج	ג	ܝ
ح	ḥ	h	ح	ח	ܚ
خ	kh	-	خ	-	-
د	d	d	د	ד	ܕ
ذ	dh	-	ذ	-	-
ر	r	r	ر	ר	ܪ
ز	z	z	ز	ז	ܙ
س	s	s	س	ס	ܣ
ś		-	-	-	-
ش	<u>sh</u>	š	ش	ש	ܫ
ص	ṣ/s	š	ص	צ	ܥ
ض	ḍ	-	ض	-	-
ط	ṭ	ṭ	ط	ט	ܬ
ظ	ẓ	-	ظ	-	-
ع	‘	é ò	ع	ע	ܥ
غ	gh	g	غ	-	-
ف	f/p	p	ف	פ	ܦ
ق	q	q	ق	ק	ܩ

ك	k	k	ك	כ	כ
ل	l	l	ل	ל	ל
م	m	m	م	מ	מ
ن	n	n	ن	נ	נ
ه	h	h	ه	ה	ה

Bu tabloda fonetik açıdan benzerlikler açıkça görülmekte ve Arapçanın prototipe uygun bir Sami dili olduğu anlaşılmaktadır. Arapçadaki “ض”, “ظ” ve “ص” harfleri Akkadçada ve İbranicede, tek bir “צ” tsadi harfi ile yazılmaktadır. Örneğin, Arapçadaki “ظل” kelimesi Akkadçada “şillu”, İbranicede ise “צל-tsel” olarak yazılmaktadır ve “gölge” anlamına gelmektedir. Yine Arapçada “صادق” olarak ifade edilen söz İbranicede “צודק” (*tsôdeq*) olarak ifade edilmektedir. Aramice, Arapçadaki “ض” harfini “ܨ-” harfi ile karşılamaktadır. Örneğin, Arapçadaki “ارض” sözcüğünü “ܐܪܥܐ” (’ar’â) şeklinde ifade etmektedir.²⁹ Aynı durum konumuz olan “rdy” kökünde de söz konusudur. Arapçası “رَضِيَ” olan kökü Aramicede ܪܕܝ şeklinde ifade edilmektedir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu durum Arapçanın, kullandığı sembol bakımından prototipe en uygun dil olduğunu gösterir.

Arapçanın Sami dilleri arasında prototipe en yakın dil olması diğer Sami dilleri ile ortak niteliklere sahip olması demektir. Bu da Arapçadaki bazı köklerin ilk kullanıldıklarından bu yana geçirdikleri anlam dönemleri, Sami dillerde yazılmış daha eski metinler yardımı ile ortaya koymamızda kolaylık sağlayacaktır. “Sami diller Arapçadan çıkmış olan dillerdir. Oysa Akkadça belgeler MÖ. 2600 yılına kadar uzanabilmektedir. Başta Akkadça, İbranice, Aramice ve Habeşçe olmak üzere bütün bu Sami dilleri, Arapçada zamanla kaybolmuş olan asıl kök anlamlarının ortaya çıkarılmasında çok önemli katkı sağlayabilirler”³⁰ Yani Kur’an’da geçen köklerin asıl anlamlarının, daha önce yazılmış olan Eski ve Yeni Ahit metinlerinden yararlanarak tespit edilmesi mümkün olacaktır. Bizim de “rdy” kökünün, Kur’an’dan daha önceki yazılı metinlere giderek, artsüremli (diachronic) semantik metot ile incelenmesini konu edinmemizin nedeni budur. Artsüremli semantik çalışmalarda metinler yazılı kültüre dayanıyorsa kelimemin kök anlamını belirlemede çok etkilidir ama sözlü kültürün kelimelerinin asıl anlamını belirlemek hayli güçtür.

²⁹ Salih Akdemir; *Kur’an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, s.8.

³⁰ Salih Akdemir; *Son Çağrı*, s. XV.

D. ARAŞTIRMANIN PLANI

Araştırmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezimizin konusu, önemi, amacı ve metodu açıklanmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde konumuz olan “rdy” kökünü İbranice sözlüklerde anlamını araştırılacaktır. Daha sonra Tanah sözlüklerindeki anlamlarını verilecektir. Kökün geçtiği Yahudi kutsal kitabında fiil olarak ve isim olarak kullanımları tespit edilip pasuklardan örnekler verilecektir. Pasuklar önce orijinal metinden İbranice olarak sonra da ilk çevirileri olarak bilinen Yunanca (Septuagint) ve Latince (Vulgate) çevirileri ile birlikte verilerek incelenecek, sonrada anlam değişmesine uğrayıp uğramadığı belirtilecektir.

Çalışmanın “İncillerde “rdy” Kökü” başlıklı ikinci bölümde “rdy” kökünün önce Aramice- Süryanice sözlüklerdeki anlamları tespit edilecektir. Daha sonra kökün İncillerdeki farklı kullanımları tespit edilecektir. Bu kullanımların yer aldığı metinlerin önce Türkçe çevirileri, Yunanca (Septuagint) metinleri, Süryanice ve daha sonra Latince (Vulgate) çevirileri incelenecektir. Ayrıca metinlerin İngilizce (KJV) çevirileri de ele alınacaktır.

III. Bölümde ise kökün ve türevlerinin Arapça sözlüklerdeki kullanım alanları ortaya konulduktan sonra, Kur'an-ı Kerim'de hangi anlamlarda kullanıldığı araştırılacak, kökün uğradığı anlam değişikliği hakkında bilgi verilecektir. Kökün anlam ilişkisi bulunan diğer kökler ile arasındaki ortak yönler ve farklılıkları tespit edilecektir. Sonuçta ise her üç kutsal metinde aldığı anlamlar karşılaştırılacak ve inanan insanların hayatında önemli bir yeri olan Allah rızası kavramının anlam çerçevesi ortaya konmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA “RDY” KÖKÜ

1.1. “RDY” KÖKÜNÜN SÖZLÜK ANLAMLARI

Yahudi kutsal kitabının dili İbranicedir. Fakat MÖ 582 Babil Sürgününden sonra Yahudiler yabancı kültürlerin baskısı altında kalmıştır. Bu yabancı kültürlerden Aramice'nin etkisi çok fazladır. Bu etki sebebiyle Tevrat'ın Aramiceye tercüme edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

MÖ. 3 – 1. Yüzyıllarda Mısır Kralı, krallığındaki Musevilerin dinlerini anlayabilmek için Eski Ahit'i (Tevrat) Yunancaya çevirtti. Septuaginta olarak bilinen kitap Latince'de yetmiş anlamına gelir. Fakat bazı kaynaklara göre aslında 72 bilgin bir adaya kapanarak bu kitabı İbranice ve Aramice aslından Yunancaya çevirmiştir.

Roma Kilisesi, Eski ve Yeni Ahit'i İbranice ve Yunancadan Latinceye çevirmesi için 4 yüzyılda Hieronymus'u (340 – 420) görevlendirmiştir. Vulgata adıyla tarihe geçen bu kitap 16.yy'a değin Hristiyan âleminin tek kutsal kitabı olarak görülmüştür. Yazılı kaynaklara göre metin türü ve çeviri yaklaşımları da ilk kez Hieronymus tarafından ele alınmıştır. Vahiy sürecinde kutsal metinler bu dillere çevrildiği için Yunanca, Latince ve İngilizce tercümelerini de vereceğiz.

1.1.1. Akkadçadaki Anlamları

“Rdy” kökünün İbranice sözlüklerdeki anlamına geçmeden önce Akkadça bir sözlük olan *A Concise Dictionary of Akkadian*'da geçen anlamları şu şekilde verilmiştir.

Kök **Redu ve rada'u(m)** şeklinde verilmiştir. I. Genel olarak “eşlik etmek, yol göstermek, sürmek, ilerlemek” anlamlarına gelmektedir.

1. Eşlik etmek, refakat etmek
2. Yol göstermek, almak götürmek
3. Sürmek (at, eşek, at arabası, tekne), gütmek (sığır, koyun vb.)
4. Taşımak (mal, ganimet, ilahi sembol)
5. Ayırmak, kendine mal etmek, bir şeyin sahibi olduğunu iddia etmek
6. Takip etmek, kovalamak (düşman vb.), takip etmek (izleri ve geleneği)
7. Yol göstermek, komuta etmek (askerler)
8. Devam etmek, yolda olmak

Kökün müştakları ise şunlardır: **ridtiti; redis; redu, redutum, reditum, radiu; ruddti; mardu; marditu, merditu; musardu; surdu, surdutu; terdu, terditu**

Bizim için kökün ikinci anlamı, incelemesini yaptığımız kökün anlamına daha uygun düşmektedir. Birinci sıradaki anlamları İncillerdeki gütmek, beslemek, çobanlık yapmak anlamlarına daha yakındır. Çünkü çoban da sürüyü takip ediyor, eşlik ediyor ve gerektiğinde kovalıyor olması itibarıyla anlamı uygun düşmektedir.

II. redu(m) uygun olmak, muvafık olmak.

Sözlükte verilen örnekler şunlardır:

Ana sabatim ireddu= Onlar almak için uygundurlar

Ula ... eredduniasim= (tekne) bizim için uygun değildir.

Ana sibutim ireddu= (koyunların) ihtiyacını karşılamak, tekrar tekrar hizmet vermek.

riddu = uygun bulunmak.

ridu(m) I. Hayvan gütmek, II. birbirini izlemek, III. Takip etmek, peşinden gitmek.³¹

İkinci anlamlar “rdy” kökünün Yeni Ahit’teki uzlaşmak, barışmak, uygun olmak, muvafık olma anlamlarıyla örtüşmektedir.

1.1.2. Modern İbranice Sözlüklerdeki Anlamları

“Rdy” kökünün Yahudi kutsal kitabındaki kullanımlarına geçmeden önce bu köke günümüz İbranice sözlüklerinde verilen anlamları incelememiz gerekmektedir. Modern İbranice sözlüklerde “Rdy” kökünün hangi anlamlara geldiğini Haim Shachter’in *The New Universal Hebrew English Dictionary*³² adlı sözlüğünden bakalım.

רצה (Ratsah): Geçişli fiildir.

Arzu etmek, istemek, arzulamak, dilemek; imrenmek, rica etmek, yalvarmak; gönlü olmak, istekli olmak, can atmak

1. Memnun olmak, hoşnut olmak, keyifli olmak, hazzetmek, sevinmek
2. Sevmek, âşık olmak; iyilik etmek, kayırmak, tarafını tutmak, onaylamak, tercih etmek, uygun görmek, kabul etmek, lütfetmek, yardımda bulunmak
3. Tatmin etmek, memnun etmek, zevk vermek, ikna etmek, ifa etmek, tazmin etmek, ödemek; geri vermek, geri ödemek, karşılığını vermek, aynen iade etmek, ödemek, telafi etmek; karşılamak, eşitlemek, denkleme, yerini tutmak, zararı ödemek

נרצה (Nirtsah):

1. Kabul edilmiş, kabul görmüş, tanınan, makbul, kabul edilen
2. Ödenmiş, ödenen; karşılığı verilmiş, mukabele edilmiş, öcü alınmış

³¹ Jeremy Black, Andrew George, Nicholas Postgate; *A Concise Dictionary of Akkadian*, Wiesbaden, 2000, s.301; Ignace J. Gelb vd., *The Assyrian Dictionary*, The Oriental Institute, Illinois, 1999, XIV/245.

³² Haim Schachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, Tel-Aviv, 1960, s.728.

רִצָּה (Ritsah):

Yatıştırmak, sakinleştirmek, bastırmak, gidermek, azaltmak, hafifletmek; gönlünü almak, doyurmak, dindirmek

רִצָּה (Rutsah):

1. Bastırılmış, yatırılmış, gönlü edilmiş
2. (Fiyatı) kurtarmak, makul olmak, kabul edilebilir, kabule şayan, kabul olunabilir, uygun, geçerli; memnuniyet verici, mutluluk verici, hoşla gitmek, tatlı sevindirici
3. Yetinmek, hoşnut olunmak, memnun olunmak; rahat, mutlu olmak, tatmin olmak; arzu edilen olmak, cazibeli olmak, istek uyandırmak, beğenilmek

הִרְצָה (Hirtsah):

1. Cevap vermek, memnun etmek, tatmin etmek, hoşnut etmek, ödemek, yerine getirmek, karşılamak, inandırmak, ikna etmek, gidermek, doyurmak, uymak, yetmek; yatıştırmak, sakinleştirmek, bastırmak, gidermek, azaltmak, hafifletmek; gönlünü almak, dindirmek, gerginliğini almak
2. Ödemek, karşılığını vermek, para vermek, değmek, etmek, eda etmek, cezasını çekmek, yarar sağlamak; saymak, önemli olmak, addetmek, kapsamak, değeri olmak, güvenmek, hesaba katmak, var saymak
3. Konuşmak, söylemek, ayrıntılı bir şekilde konuşmak, bahsetmek, söylev vermek; üzerinde durmak, işlemek; ders anlatmak, konferans vermek, uyarmak, öğüt vermek, azarlamak

הִרְצָה (Hurtsah):

1. Olumlu yönde kabul edilmiş, uygun olarak kabul edilmek, hoşnutlukla kabul edilen
2. Anlatılmak, söylenmek; anlatılan olmak, nakledilmek, sayıp dökülen olmak

הִתְרַצָּה (Hitratsah):

1. Uzlaşmak, barışmak, ısınmak
2. Yalakalık yaparak birinin gözüne girmeye çalışmak, yaltaklanmak, yalakalık yapmak, yaltaklanmak; iyi niyet göstermek, rağbet görmek, gözüne girmek

רִצְוִי (Ratsuy): Sıfat olarak:

1. Beğenilen, çekici, hoş, arzu edilen, cazip

2. Kabul edilebilir, uygun, makbul, geçerli, elle tutulur; kabul edilen, kabul görmüş

רִצּוּי (Ritsuvuy): Erkek ismi olarak:

Bastırma, yatıştırma, hafifletme, teskin etme

רָצוֹן (Ratson) Erkek ismi olarak:

1. İmrenti, irade, istek, hırs, meyil, murat, nefis, gönül, dilek, emel, heves, tutku, umut, arzu
2. Vasiyet, niyet, azim, gazez
3. Kabul, razı olma, alma, icabet, onama,
4. Hüsünüyet, itibar, saygınlık, iyi hal, neşe; incelik, lütuf, nezaket, zarafet, erdem; iyilik, fazilet, öz

רָצוֹנִי (Ratsoniy): sıfat olarak:

Gönüllü, isteyerek yapılan, karşılıksız, bile bile yapılan.

Ernest Klein'in *Compherensive Etymological dictionary of the Hebrew language*³³ adlı sözlüğünde "rdy" köküne aşağıdaki anlamlar verilmiştir.

(Qal): רָצָה

1. –den memnun olmak, -den hoşnut olmak; elverişli olmak, olumlu olmak, uygun olmak
2. Kabul etmek, olur almak; iyilikle kabul etmek, beğenerek isteyerek kabul etmek
3. Sevmek

(Niphal): נִרְצָה

Kabul edilmek, kabul olmak (kurban gibi)

(Piel): רָצָה

1. Birinin iyiliğini aramak
2. Açlığını gidermek, doyurmak, bastırmak (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)

(Pual): רָצָה

³³ Ernest Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language*, New York, 1987, s.626.

1. Bastırılmak, yatırılmış (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)
 2. Olumlu bir şekilde kabul edilmek (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)
 3. Doymak, hoşnut olmak, memnun kalmak, yetinmek (Modern İbranice)
- (Hitpael): הִתְרַצָּה

1. Kendini kabul edilebilir hale getirmek
 2. Uzlaşmak, barışmak (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)
 3. Kararlaştırılmak, anlaşmak, mutabık kalmak, sözleşmek; razı olmak, onaylamak, izin vermek, muvafakat etmek
- (Hiphil): הִרְצָה

İçine sinmek, tatmin olmak, doymak, hoşnut olmak, memnun kalmak (Orta çağ İbranicesi)

(Hophal): הִרְצָה

Olumlu kabul edilmek, iyilikle kabul edilmek (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)

Aynı sözlükte İbraniceden Aramiceye geçerken eş sesli kelime türemiş ve aşağıdaki anlamlara gelmektedir.

(Qal): רָצָה

1. (Borcunu) tamamen ödemek, hesabını kapatmak,
2. İade etmek; başarılı olmak, zararı ödemek, tazmin etmek, telafi etmek; gönlünü almak, kefareti ödemek, diyetini ödemek

(Niphal): נִרְצָה

Ödenmek

(Hiphil): הִרְצָה

1. Ödenmesine sebep (vesile) olmak, zararın ödenmesine vesile olmak
2. Saymak, sayıp söylemek (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)
3. Yeniden saymak, tekrar hesaplamak; anlatmak, söylemek; aktarmak, hikâye etmek; konuşmak, üzerinde durmak; ders anlatmak, konferans vermek (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)

(Hophal): הִרְצָה

Sayılmak, addedilmek; numaralandırılmak, sıralanmak; konuşulmak söylenmek, ders anlatılmak, konferans verilmek (Modern İbranice)

רָצוּי (Radsuy): Sıfat olarak:

1. Memnuniyet verici, sevimli; kabul edilebilir, uygun makbul
2. Beğenilen, cazip, çekici (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)

רָצוּי (Ridsuvuy): Erkek ismi olarak:

Yatıştırma (Kutsal kitap sonrası İbranicesi)

רָצוֹן (Radson) Erkek ismi olarak:

1. Hüsni, itibar, saygın; iyilik, lütuf
2. Kabul, alma, onay
3. İrade, murat, vasiyet; arzu, istek, hırs; temenni, dilek

רָצוֹנִי (Radsoniy): sıfat olarak:

Gönüllü, isteyerek yapılan (Orta çağ İbranicesi)

İncelmesini yaptığımız modern İbranice sözlüklerde “rdy” kökü genellikle “arzulamak, memnun olmak, kabul etmek, sevmek, tatmin etmek” gibi anlamlara gelmektedir ve İbraniceden Aramiceye geçerken de (borcunu) tamamen ödemek, iade etmek telafi etmek anlamlarını kazanmıştır. Haim farklı olarak köke “arzulamak, istemek, dilemek, rica etmek” gibi anlamları vermiştir. Kök girdiği kalıplara göre de farklı anlamları almaktadır.

1.1.3. Tanah Sözlüklerindeki Anlamları

Brown, Driver, Briggs and Gesenius *Theological Word Book of the Old Testament*³⁴ adlı internette de yayınlanmış olan sözlükte “rdy” kökünün anlamları aşağıdaki şekilde verilmiştir.

רָצָה : - den memnun olmak; tercih edilebilir olmak, uygun olarak kabul etmek; tercihen kabul etmek

a. (Qal):רָצָה

1. – den hoşnut olmak, den memnun olmak, birisine tercih edilebilir olmak.
2. Kabul etmek

³⁴ Francis Brown, S. R. Driver, Charles A. Briggs and Gesenius, *Theological Word Book of the Old Testament*, Oxford, London, 1939, s.953.

3. Memnun olmak, hazzetmek, sevinmek, azimli olmak, aklına koymak, kararlı olmak
4. Tatmin etmek, ikna etmek, memnun etmek, kabul edilebilir hale getirmek.
5. Gönlünü etmek
- b. (Niphal): נִרְצָה Kabul edilmek, -den memnun olmak.
- c. (Piel): רָצָה-nın hoşnutluğunu aramak, sakinleştirmek, yatıştırmak, gönül almak.
- d. (Hiphil): הִרְצָה memnun etmek, mutlu etmek, sevindirmek; borcunu tamamen ödemek, borcu kapatmak
- e. (Hithpael): הִתְרַצָה bir kimsenin kendisini kabul edilebilir veya memnun olunacak hale getirmesidir.

רָצוֹן (Ratson) Erkek ismi olarak: haz, keyif, zevk, memnuniyet; tat, sevinç; iyilik, lütf; beğenme; iyi niyet; kabul, alma; irade, dilek, istek

- a. İyi niyet; beğeni
- b. Kabul
- c. İrade, dilek; arzu, keyif, zevk, memnuniyet; istek, benlikçilik, inatçılık

Eski Ahit'te kökün pual ve hupal kalıpları kullanılmadığından olsa gerek aldığı anlamlar verilmemiştir. Son zaman İbranicesinde “rdy” kökü “istemek, dilemek, gönüllü olmak, istekli olmak” anlamlarına gelmektedir. Günümüz İbranicesinde tamamen “istemek” anlamında günlük konuşma dilinde kullanılmaktadır.

Friedrich Wilhelm Gesenius'un *Hebrew And Caldee Lexicon To The Old Testament*³⁵ adlı sözlükte “rdy” köküne şu anlamlar verilmiştir:

רָצָה:

Bayram etmek, haz almak, çok sevinmek,
Herhangi bir kişiye veya şeye çok sevinmek,
(Herhangi birinin hediyesini) canı gönülden kabul etmek,
Birlik içinde bayram etmek,

(Hiphil) Tatmin etmek, ikna etmek; bir borcu tamamen ödemek

(Niphal): נִרְצָה

1. Canı gönülden kabul edilmek (kurban etme, tanrıya sunma gibi)
2. Hiphil: Hesabı kapatılmış, tamamen ödenmiş.

(Piel): רָצָה

³⁵ Friedrich Wilhelm Gesenius, *Hebrew And Caldee Lexicon To The Old Testament*, USA, 1996, s.778.

(Birini) çok memnun etmek

(Hiphil) הִרְצָה ödemek, borcu kapatmak

הִתְרַצָּה (Hitpael): kendini mutlu etmek, sevinmek; onayını almak, iyiliğini edinmek

רָצוֹן (Ratson) Erkek ismi olarak:

1. Tat, zevk, haz; tatmin
2. Keyif, sevinç
3. İrade; kıvanç, memnuniyet
4. İyi hal, iyi niyet; iyilik, lütuf

William Gesenius' un *A Hebrew and english lexicon of the old testament*³⁶ adlı sözlüğünde “rdy” kökünün hangi anlamları kazanmış, şimdi onları görelim.

רָצָה (Radsah): - den memnun olmak, -den hoşnut olmak

1. –den memnun olmak, memnun kalmak; olumlu, uygun, hayırlı, müsait, hoş giden
2. Kabul etmek, kabullenmek, onaylamak, üstlenmek, (bir şeyi) teslim almak
3. Sevinmek, memnun olmak, kararlaştırmak, belirlemek, sabitleştirmek, azim, kararlılık
4. Kabul edilebilir hale getirmek; borcunu tamamen ödeyerek memnun etmek, tatmin etmek

רָצוֹן (Radson): iyi niyet, iyi hal, saygınlık, itibar; iyilik, lütuf, sevilme, beğenilme; kabul, onaylama, üstlenme; irade, arzu istek, niyet, murat

1. İyi niyet, neşe, saygınlık, itibar, temiz kalplilik; iyilik lütuf, beğeni
2. Kabul, üstlenme, teslim alma, icabet (kişilerin kurban sunumlarını kabul etme, icabet)
3. İrade, istek; arzu, gönül, heves; zevk, haz, keyif

תִּרְצָה (Tirdsah) Zevk, haz, keyif; güzel, güzellik, cemal, nefaset

Friedrich ve William'ın sözlükleri Yahudi kutsal kitabı sözlüğü olduğu için “rdy” kökünün kullanıldığı kalıplardaki anlamlarını vermişlerdir. Bu sözlüklerde pual ve hupal kalıplarındaki anlamları verilmemiştir.

³⁶ William Gesenius, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, çev., Edward Robinson, London, 1959, s.953.

Marcus Jastrow'un *A Dictionary of the targumim the talmud babli and yerushalmi and the midrashic literature*³⁷ adlı sözlüğü yaklaşık bin yıllık bir süreçte oluşan Yahudi literatürü dikkate alınarak hazırlanmıştır. MÖ 2. veya 1. yüzyıla kadar götürülebilen en eski İbranice metinler, Tanah İbranicesi (Biblical Hebrew) olarak kabul edilebilir. Ancak bu da Aramice ile karışmış bir İbranicedir. Dolayısıyla bugün Tanah'ta doğru anlaşılmayı bekleyen pek çok kelime vardır.³⁸ Sözlükte "rdy" kökü aşağıdaki anlamlara gelmektedir.

(Qal) רצה רצי

1. İyilik etmek, kayırmak, tercih etmek, tarafını tutmak gözetmek, kollamak, onaylamak, yüreklendirmek; bağışlamak, affetmek, özür dilemek
2. Memnun etmek, keyif vermek, hoşuna gitmek, mutlu etmek, gönlünü almak; arzulamak, özlemek, canı çekmek; gönlü olmak istekli olmak, razı olmak, izin vermek

(Piel) רצה רצי

1. Yatıştırmak, bastırmak, gönlünü almak, azaltmak, hafifletmek; affedilmeyi sağlamak, bağışlanmayı temin etmek
2. Memnuniyet verici hale getirmek, mutlu etmek; kabul edilebilir hale getirmek, geçerli kılmak

(Nifal) רצה רצי

1. Kabul edilebilir olmak, kurtarmak, mantıklı olmak, uygun olmak; kabul edilmek, olur alınmak
2. Bastırılmış olmak, yatırılmış olmak

(Hiphil) רצה רצי

1. Tatmin etmek, hoşnut etmek, ikna etmek, gidermek, (bir borcu) karşılamak, memnun etmek, doyurmak; telafi etmek, tazmin etmek
2. (Toplamak, birleştirmek, kaynaştırmak); para ayırıp toplamak, saymak, içermek, güvenmek, önemli olmak, hesaba katmak; ödemek, karşılığını vermek, ücret ödemek
3. Tartışmak (istişare etmek) için konuları düzenleme; konuşmak, hitap etmek, konferans vermek

³⁷ Marcus Jastrow, *A Dictionary of the targumim the talmud babli and yerushalmi and the midrashic literature*, New York, 1950, II/1493-1494.

³⁸ Marcus Jastrow, a.g.s., I/ V.

הוֹרָצָה (Hofal)

Elverişli olarak teslim alınmış, hayırlı olarak kabul edilmiş, hoş karşılanmış, uygun alınmış

נִתְרָצָה (Nithpaal) הִתְרָצָה (Hithpaal)

1. Barışmak; doymak, kanmak, içine sinmek, yerine getirilmek, memnun kalmak; uyum sağlamak, boyun eğmek, bağdaşmak, -uymak
 2. Memnun edilmiş, tatmin olmuş; tadını çıkarmak, zevk almak, keyfini sürmek
- רָצָה רָצִי “rdy” köküyle aynı köktedirler. Arapçada da kelimenin aslı hakkında “ي” veya “و” olduğu ile ilgili yapılan açıklamalar her iki şeklin de kullanıldığı fakat aslının “و” olduğu kanaati üstün gelmektedir. İbranicede “ו” isim hali olan “רָצוֹן” kelimesinde ortaya çıkmaktadır.

רָצִי :

Yatıştırmak, sakinleştirmek, bastırmak; kefareti gerçekleştirmek (günahları Hz. İsa'nın çekerek ödemesi)

אֶרְצִי

1. Keyifli olmak
2. Konuşmak, hitap etmek

אִירְצִי

Yatıştırmak, sakinleştirmek, bastırmak, gidermek, azaltmak, hafifletmek; gönlünü almak

רָצוֹן

Arzu; azim, irade, istek; iyi niyet

- a. Kabul edilebilir, makbul
- b. Kasten, bile bile
- c. Sıcak karşılama, hoş karşılama

Jastrow'un sözlüğü hem eski ahit sözlüğü hem de normal sözlük olduğu için “rdy” kökünün bütün kalıplarındaki anlamları verilmiştir. Diğer Tanah sözlüklerinden farklı olarak kökün ilk anlamı olarak kabul etmek anlamını vermemiş onun yerine “İyilik etmek, tercih etmek, gözetmek, onaylamak; bağışlamak, affetmek” anlamlarını ve

ikinci anlam olarak da “Memnun etmek, hoşuna gitmek, mutlu etmek, gönlünü almak; arzulamak, gönlü olmak istekli olmak; razı olmak” anlamlarını vermiştir. Tevrat sözlüklerinde kök genel olarak " -den memnun olmak; -den hoşnut olmak, tercih edilebilir olmak, tercihen kabul etmek, canı gönülden kabul etmek, bayram etmek, çok sevinmek” gibi anlamlara gelmektedir. *The KJV Old Testament Hebrew Lexicon* isimli sözlükte ise “kabul etmek” anlamı ikinci anlam olarak verilmiştir.

1.2. TEVRAT'TA “RDY” KÖKÜ

1.2.1. “Rdy” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

“Rdy” kökünün fiil olarak kullanımlarıyla ilgili bilgiler aşağıda tablo şeklinde verilmiştir. Daha sonra da kökün fiil olarak geçtiği ayetler kalıplarına ve anlamlarına göre incelenmiştir. Ayetlerin önce Türkçe çevirilerine, daha sonra İbranice metinlerine, Yunanca Yetmişler, Latince Vulgate ve İngilizce 17. yüzyılın başında (1611) yapılan King James Version’un çevirilerine yer verilmiştir. İbranice metinlerde “rdy” kökü, çevirilerde ise “rdy” kökünün karşılığı olarak kullanılan kelime, koyu renkli yazılarak belirtilmiştir.

The KJV Old Testament Hebrew Lexicon

Strong's Number: 07521	Genesis	1
Original Word Word Origin	Leviticus	9
Hcr a primitive root	Deuteronomy	2
Transliterated Word TDNT Entry	1 Samuel	1
Ratsah TWOT – 2207	2 Samuel	1
Phonetic Spelling Parts of Speech	1 Chronicles	3
<i>raw-tsaw'</i> Verb	2 Chronicles	2
Definition	Esther	1
1. to be pleased with, be favourable to, accept favourably	Job	4
a. (Qal)	Psalms	13
1. to be pleased with, be favourable to	Proverbs	3
2. to accept	Ecclesiastes	1
3. to be pleased, be determined	Isaiah	2
4. to make acceptable, satisfy	Jeremiah	2
5. to please		
b. (Niphal) to be accepted, be pleased with		

c. (Piel) to seek favour of	Ezekiel	3
d. (Hiphil) to please, pay off	Hosea	1
e. Hithpael) to make oneself acceptable or pleasing	Amos	1
(Hithpael) to make oneself acceptable or pleasing	Micah	1
King James Word Usage - Total: 57	Haggai	1
	Malachi	3
accept 22, please 6, pleasure 6, delight 5, enjoy 4, favourable 3, acceptable 1, accomplish 1, affection 1, approve 1, miscellaneous 7	Total	55

“Rdy” kökü Tevrat’ta fiil olarak beş kalıpta (Qal, niphal, piel, hiphil ve hitpael kalıplarında) 55 kez geçmektedir. Bunların anlam dağılımı şöyledir:

Kabul etmek: 22

Memnun etmek: 6

Memnuniyet, zevk, istek: 6

Hoşnut etmek, sevindirmek: 5

Beğenmek, sevmek, hoşlanmak: 4

Uygun, olumlu: 3

Kabul edilebilir: 1

Başarmak, gerçekleştirmek: 1

Muhabbet, sevgi: 1

Uygun bulmak, onaylamak: 1

Özel isim gibi çeşitli şekillerde: 14

Tablodan da görüldüğü üzere “rdy” kökü en çok “kabul etmek” anlamında kullanılmıştır. Daha sonra memnun etmek veya olmak, beğeni gibi kalbi duyguları ifade eden anlamları gelmektedir.

Bu bölümde pasukların Türkçe, İbranice, Yunanca, Latince ve İngilizce çevirilerini www.kitabimukaddes.com, www.mechon-mamre.org, bibleonline.ru, www.latinvulgate.com, www.biblestudytools.com ve www.dukhrana.com adreslerinden aktarılmıştır. Örnek olarak verdiğimiz pasukların yukarıdaki dillerdeki çevirilerini ayrıca dipnot olarak verilmeyecektir.

1.2.1.1. “Qal” Kalıbındaki Anlamları

1.2.1.1.1. “...Den Memnun Olmak, den Hoşnut Olmak” Anlamında Kullanımı

a. Allah’ın Kişilerden Veya Bir Şeylerden, Durumdan, Konudan Memnun Olması

Öncelikle Allah’ın kişilerden, insanların halinden hoşnut olduğu ile ilgili Yahudi kutsal kitabından örnek pasuklar verelim:

Yeşaya 42:1;

“İşte kendisine destek olduğum,

Gönlümün **hoşnut olduğu** seçtiğim kulum!

Ruhumu onun üzerine koydum.

Adaleti uluslara ulaştıracak.

הֵן עַבְדִּי אֶתְמַדְּ-בִּי, בְּחֵירִי יִרְצֶה נַפְשִׁי; נִתְּתִי רוּחִי עָלָיו, מִשְׁפָּט לְגוֹיִם יוֹצִיא.

Ἡσαΐας 42:1; Ἰδοὺ, ὁ δούλός μου, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριξα· ὁ ἐκλεκτός μου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ μου **ευηρεστήθη**· ἔθεσα τὸ πνεύμά μου ἐπ’ αὐτόν· θέλει ἐξαγγεῖλει κρίσιν εἰς τὰ ἔθνη.

Isaiah 42:1; ecce servus meus suscipiam eum electus meus **conplacuit** sibi in illo anima mea dedi spiritum meum super eum iudicium gentibus proferet

Isaiah 42:1; Behold my servant, whom I uphold; mine elect, in whom my soul **delighteth**; I have put my spirit upon him: he shall bring forth judgment to the Gentiles.

Tevrat’ın Yeşaya bölümünün ismi İbranice "Rab kurtarır, yaşatır" manasındadır. Yeşaya ifadesinin bu anlamı bölümün özetidir. Yeşaya İ.Ö. 8. Yüzyılda sonlarına doğru Yerus̱alim’de yaşamış bir peygamber adıdır. Yeşaya kitabı daha çok Yahudilerin Babil sürgününü anlatır. Asurlulardan sonra Babilliler Yeşaya peygamberin yaşadığı bölgede güçlenerek İ.Ö. 586’da Yerus̱alim’i ele geçirirler. Yerus̱alim’da yaşayan Yahudi halkını da Babil’e sürgün etmişlerdir. Yeşaya peygamber, Tanrı’nın sürgündeki Yahudi halkı kurtarıp Yerus̱alim’e geri getireceği ve yeni bir hayata ulaştıracağı müjdesini verir. Bu kitapta Tanrı’nın edilgen olmadığı bilakis etken ve tarihi sürece yön veren egemen bir Rab olduğu anlatılır.³⁹

Pasukta Yeşaya peygamberin gelecekle ilgili Hz. İsa’nın Mesih olarak gönderileceğini ve onu seçtiğini haber vermektedir. Diğer bazı yorumlara göre de Tanah’ta

³⁹ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/yesaya.html> (Erişim tarihi 18.07.2013)

"Koreş" olarak adlandırılan Büyük Kiros'un Mesih olduğu ve onun sayesinde Babil'in yıkılıp İsrail'e dönüleceği bildirilir. Yukarıdaki pasukta da Allah Teâlâ seçtiği bu kuldan razı, memnun olduğunu ifade etmektedir. Pasukta geçen kökün Yunanca çevirisi "ευαρεστω" köküyle memnun olmak, hoşlanmak anlamında ve Latince "conplacuit" kelimesiyle "sevinç, zevk" anlamında çevrilmiştir.

Mezmurlar 44:3;

"Onlar ülkeyi kılıçla kazanmadılar,

Kendi bilekleriyle zafere ulaşmadılar.

Senin sağ elin, bileğin, yüzünün ışığı sayesinde oldu bu; çünkü sen onları **sevdin.**"

כִּי לֹא בְחֶרֶב, גָּרְשׁוּ אֶרֶץ, וְנִרְעָם, לֹא-הוֹשִׁיעָה-לָמוֹ:

כִּי-יָמִינָהּ וְנִרְעָהּ, וְאֹר פָּנֶיהָ-- כִּי-רָצִיתָם

Eski Ahit'te "Teilim" olarak adlandırılan Zebur, Tanah'ın içindeki bablardan biridir. Yahudilere göre çoğu MÖ. 560 yıllarında David Hameleh (Kral Davut) ve Şlomo Hameleh (Kral Süleyman) tarafından şiir veya ilahi formatında yazılan 150 kadar şiir içermektedir. Bu bölüme sonradan ilave edilen 151. Bölüm Yahudiler tarafından kabul edilmemektedir.

Museviler tarafından dinsel törenlerde okunur (sonradan eklenen 151. Kısım hariç). Ayrıca Zebur'un bir kısmı her gün dindar Museviler tarafından okunarak bir haftada tamamlanacak şekilde kitap bitirilir. Mezmurlar, Zebur kitabı daha çok dua ve ilahi kitabıdır. Yahudiler bu dua ve ilahileri kendi ibadetlerinde okumaktadırlar.

Bu ilahiler konu itibariyle birkaç bölüme ayrılabilir. Bunlardan ağıtlar, tapınma ve sena ilahileri, yardım, hafaza ve felah için edilen dualar; affedilmek için yapılan yakarışlar, Tanrı'nın Yahudileri üstün tutmasına karşı icra edilen şükran ilahileri, düşmanların helak olması için dilekler. Bu ilahiler kişiler ve millet adına söylenir. Şiirlerden bazıları kişinin duygularını ifade ederken, bazıları da milletin duygu ve isteklerini dile getirir.⁴⁰

Bu pasukta Allah'ın Hz. Davud'un atalarından razı olduğu, onları sevdiği ifade edilmektedir. Bu ülke onlara Allah'ın kendilerinden hoşlanması sonucu bir lütuf olarak verilmiştir. Yoksa onlar kendi güçleriyle elde etmemişlerdir. Yunanca ve Latince çeviri-

⁴⁰ <http://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=1&sc=500> (Erişim tarihi 05.08.2013)

lerinde “ευαρεστω”, “**conplacuit**” KJV çevirisinde de “favourable” “hoşa giden, iyi karşılamak” olarak aynı kelimeler kullanılmıştır.

Mezmurlar 147:11;

RAB kendisinden korkanlardan,

Sevgisine umut bağlayanlardan **hoşlanır**.

רוֹצֵה יְהוָה, אֶת-יְרֵאָיו-- אֶת-הַמִּיִּתְלִים לְחֶסֶד

Yunanca “ἡδονή” (hédoné) dişil isimden türemiş “beğenmek, hoşlanmak, memnun olmak” anlamında Latince de aynı anlamda “placetur” ve İngilizce kjv çevirisinde de “pleasure” kelimeleri kullanılmıştır. Tanrının kişilerden memnun olmasına örnek olarak bu pasuk önemlidir. Allah Teala İslam’ın kaynağı Kur’an’da da belirtilen özellikleri taşıyan mümin kullardan memnun olacağını ifade etmektedir. Kur’an bölümünde bununla ilgili ayetleri örnek olarak vereceğiz. Yukarıda önek olarak verilen pasukta Allah’ın muttaki ve merhametinden ümidini kesmeyen kimselerden razı olduğu belirtilmiştir.

Eyyub 33:26;

“Dua ettiğinde Tanrı ondan **hoşnut kalır**, O da Tanrı’nın yüzünü görüp sevinir. Tanrı onun durumunu düzeltir.”

יָעֲמֵר אֱל-אֱלֹהִים, וַיִּרְצֵהוּ, וַיִּרְא פָנָיו, בְּתַרוּעָה;
וַיָּשָׁב לְאָנֹשׁ, צָדִיקָתוֹ

Eyüp kitabı (İbranice: עֵיּוּב, *iyov*), Tevrat’ta Ketuvim(kitaplar) bölümünde bulunan bir kitaptır. Eyüp kitabı, Eyüp peygamberin şeytanla mücadelesini, arkadaşlarıyla hastalığının sebebini çektiği acılarının kökenini ve doğasını müzakeresini konu edinir. Hastalığı konusunda Tanrı ile konuşmalarını, acılarıyla mücadele edişini hikâyeler şeklinde anlatır. Eyüp peygamber bu kitapta, kendisinin dürüst biri olduğunu, neden bu acı ve sıkıntılara maruz kaldığını sorgulamaktadır.⁴¹

Bu kitap, acı ve felakete duçar olan sadık bir kimsenin çektiği sıkıntıları anlatır. Eyüp zamanla malını mülkünü yitirerek, çocuklarını kaybederek ve sonunda sağlığını yitirerek imtihandan geçirilir. Kitapta Eyüp ve üç arkadaşının Eyüp’ün başına gelen bu

⁴¹ John L. McKenzie, S.J., *Dictionary of the Bible* touchstone, New York, 1965, s.440.

felaketlere karşı gösterilen tepki üç konuşmayla izah edilmektedir. Sonunda imtihanı kazanarak eski sağlığına kavuşur.⁴² Allah Eyüp (as)’dan memnun olur ve onun hastalığını iyileştirir. Yunanca “ἡδονή” (hédoné) ismi “istemek” fiiliyle “rızasını istemek” anlamında kullanılmış, Latince ve kjv çevirisinde de “placabilis, favourable” kelimeleri “olumlu uygun” anlamında kullanılmıştır.

Mezmurlar 149:4;

“Çünkü RAB halkından **hoşlanır**,

Alçak gönüllüleri zafer tacıyla süsler”

רוֹצֵה יְהוָה בְּעַמּוֹ; יִפְאֵר עַבְדֵּי, בִּישׁוּעָה.

Burada “rdy” kökü Allah’ın hoşlanması fiilini topluluk ismi olan “halk” kelimesinden önce “ile, birlikte” anlamına gelen “ב” (b) ile kullanmıştır. Arapçadaki harf-i cerlerle kullanıldığı gibi Tanah’ın bu pasukunda da kullanıldığını müşahade etmekteyiz. Bu edat ile kullanılması hem kökün anlamını kuvvetlendirmekte hem de Tanrının memnuniyetinin belirli bir topluluğa ait olduğunu genel bir memnuniyet, beğeni olmadığını anlatılmış olmaktadır. Bir bakıma tanrının beğenisinin sınırları çizilmiş özelleştirilmiştir.

Pasukta Yunanca “εὐδοκέω” (eudokeó) fiili “memnun olmak” anlamında kullanılmış Latince de “**conplacet**” kelimesi aynı anlamda kullanılmıştır. İngilizce kjv çevirisinde de “pleasure” sözcüğüyle “beğenmek, memnun olmak” anlamı ifade edilmiştir.

Allah seçtiği peygamberlerden, Davut peygamber ve atalarından, Eyyüp peygamber ve gösterdiği sabrından, sevgisine bağlanıp muttakilerden ve alçakgönüllü kullarından memnun kalır, onları beğenir ve onlardan razıdır.

Allah insanların yanı sıra memnun olduğu, beğendiği bazı durumlar da vardır. Şimdi de Allah’ın bir şeyden veya konudan, durumdan memnun, hoşnut olması ile ilgili Tevrat pasuklarından örnekler verelim.

Mezmurlar 85:1;

“Ya RAB, ülkenden **hoşnut kaldın**,

Yakup soyunu eski gönencine kavuşturdun.”

⁴² <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/eyup.html> (Erişim tarihi 17.09.2013)

Ψαλμοὶ 85:1; «Εἰς τον πρώτον μουσικόν. Ψαλμός διά τους υιούς Κορέ.»
Ευηρεστήθης, Κύριε, εἰς την γην σου· έφερες από της αιχμαλωσίας τον Ιακώβ.

Psalms 85:1; placatus Domine terrae tuae reduxisti captivitatem Iacob

Psalms 85:1; LORD, thou hast been **favourable** unto thy land: thou hast brought back the captivity of Jacob.

İlyâ'nın zamanında Rab gücünü göstermiş, halk da tövbe etmişti. Ama birkaç yıl sonra halk yeniden putperestliğe yönelmiş. Yunus'un uyarısıyla Ninova tövbe etmişti. Fakat 150 yıl sonra, yine putperestlikten ötürü, Babilliler tarafından yerle bir edilmiştir. 85. Mezmur'un, ilk pasukları geçmişte ruhsal uyanışı gören bir ulusun durumunu açıklamaktadır. Ama bu uyanış da kısa süre devam etmiştir. Bu durumda Mezmur yazarı, *“bize yeniden yaşam vermeyecek misin?”* diye haykırır.⁴³ Bu pasukta da Allah'ın rızası, beğenisi soyut olan İsrail ülkesinedir. Yunanca “ευαρεστως” (euairestos) “canı gönülden kabul edilebilir” anlamında ve Latince olarak “placatus” “tatmin edilmiş, yatıştırılmış” anlamında kral versiyonunda da “favourable” yani “hoşa gitmek” anlamında kullanılmıştır.

1 Tarihler 29:17;

“Yüreği sınıdığını, doğruluktan **hoşlandığını** bilirim. Her şeyi içtenlikle, gönülden verdim. Şimdi burada olan halkının sana nasıl istekle bağışlar verdiğini sevinçle gördüm.”

וַיִּדְעֵתִי אֱלֹהִי--כִּי אַתָּה בָּחוּן לִבִּי, וּמִיִּשְׁרָיִם תִּרְצֶנָּה; אֲנִי, בִּישׁוֹר לִבִּי הִתְנַדַּבְתִּי כָּל-אֶלֶה, וְעַתָּה עֲמָךְ הִנֵּמְצָאוּ-
פֹה, רָאִיתִי בְּשִׁמְחָה לְהִתְנַדֵּב-לָךְ

Tarihler kitabı Samuel ve Krallar kitaplarında geçen konu ve olayların farklı açıdan anlatımını içerir. Tarihler kitapları İsrail Krallık tarihi hikâyelerinin anlatılmasında ki asıl maksadın Yahova'nın Yahudi halkına olan vaatlerini yerine getirdiği ve İsrailoğullarını üstün kıldığıdır. Felaketlere karşı Yahudi halkını tarihi boyunca korumuştur. Kitabın ikinci kısmı Davut'un, Yerusâlim'de inşa ettireceği tapınağın hazırlıkları anlatılır.⁴⁴ Davut (as) da kendi servetinden mabedin yapımı için bağışta bulunmuş ve halktan da bağış toplamıştır. Daha sonra Allah'ı överek yücelmiştir. Duasında Allah Teâlâ'nın

⁴³ Carlos Madrigal, *Eski Antlaşma'nın Mesajı – Zebur*, 1999, s. III/50.

⁴⁴ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/1-tarihler.html> (Erişim tarihi 21.10.2013)

doğruluktan, sadakatten hoşlandığını belirtmektedir. Yunanca “ἀρέσκεια” (areskia) “hoşlanmak, sevmek” latincesi “**diligas**” kelimesi de “sevmek” ve İngilizce “pleasure” sözcüğü ile aktarılmış ve “memnun olmak” anlamına gelmektedir.

Süleyman’ın özdeyişleri 16:7

“RAB kişinin yaşayışından **hoşnutsa** düşmanlarını bile onunla barıştırır.”

בְּרָצוֹת יְהוָה, דֶּרֶךְ-אִישׁ; גַּם-אֹיְבָיו, יִשְׁלַם אֹתוֹ.

Παροιμιαί 16:7; Όταν ο Κύριος **αρέσκηται** εις τας οδούς του ανθρώπου, και τους εχθρούς αυτού ειρηνεύει μετ' αυτού.

Proverbs 16:7; cum **placuerint** Domino viae hominis inimicos quoque eius convertet ad pacem

Proverbs 16:7; When a man's ways **please** the LORD, he maketh even his enemies to be at peace with him.

Süleyman’ın Özdeyişleri Kitabı özdeyişler ve deyimlerle izah edilen ahlaki ve dini öğretilerin tamamıdır. Günlük yaşantılarla ilgili konular anlatılır. Kitap bilginin temelini Allah korkusu olduğunu vurgular. Dini ve ahlaki kuralların öğretimiyle yetinilmeyip sağduyulu ve örnek tutumlar üzerinde durur. Kitaptaki özdeyişler, akıl kimse-lerin hayatın şartlarına karşı nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili öğütler verir. Bu özdeyişler aile hayatıyla ilgili olabildiği gibi iş hayatıyla da ilgilidir. Ayrıca bazıları insanların öz denetimleriyle ilgili özdeyişlerdir. Alçak gönüllülük, sadakat, sabır, hak gözetme gibi ahlaki ve dini kurallarla ilgili özdeyişler söylenebilir.⁴⁵ Doğrulukla kötülüğün karşılaştırılması yapılmış kişinin yaşantısının doğru olduğu ve istikamet üzere olduğu sürece düşmanlarının bile onunla sınırsız bir dost oluverecekleri bilge ve hikmet sahibi Hz. Süleyman (as) tarafından ifade edilmiştir. “Sevmek hoşlanmak” anlamına gelen Yunanca “ἀρέσκεια” (areskia) ve “memnun olmak” anlamında Latince “placuerint” ve “memnun kalmak, hoşlanmak” anlamında kral James çevirisinde “please” kelimeleri kullanılmıştır.

Vaiz 9:7;

“Git, sevinçle ekmeğini ye, neşeyle şarabını iç. Çünkü yaptıkların baştan beri Tanrı'nın **hoşuna gitti.**”

⁴⁵ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/suleymanin-ozdeyisleri.html> (Erişim tarihi 04.11.2013)

לֹא אֶכְלֵל בְּשִׁמְחָה לִחְמִי, וְשִׂמְחָה בְּלֵב-טוֹב יִינֶה: כִּי כָבֵד, רַצָּה הָאֱלֹהִים אֶת-מַעֲשָׂיָהּ.

Pasuka göre içki ve şarap haram değildir, fakat onu içerek sarhoş olup sapıtan değersizdir. Yiyip içen sapıtmadığı sürece, istikamet üzere olduğu sürece onun davranışlarını Allah beğenip kabul eder. Yunanca “εὐαρεστος” (euarestos) “canı gönülden kabul edilebilir” anlamında ve Latince olarak “placent” “hoşnut” anlamında kullanılmıştır. İngilizce çevirisinde de “kabul etmek” anlamı verilmiş olması Yunanca çeviriyle uygunluk göstermektedir. Allah’ın rızası işlenen amellerdedir.

Mezmurlar 147:10;

“Ne atın gücünden zevk alır,

Ne de insanın yiğitliğinden **hoşlanır**.”

לֹא אֶגְבֹּרֶת הַסּוּס יִחְפֹּץ; לֹא-בְשׁוֹקִי הָאִישׁ יִרְצָה

Bu bölümde Allah’ın bütün iyiliklerinden dolayı o’na hamt etmek gerektiğinden bahsedilir.⁴⁶ Burada da kök Allah’ın yiğitlikten hoşlanmayacağını Allah kendisinden korkan ve kendisine umut bağlayanlardan hoşlanacağını belirtirken “ile, -den” anlamında “ב” (b) harfi ile birlikte kullanılmıştır. Yukarıda açıklandığı gibi bu örnekte de kökün “ב” edatıyla kullanılması hem anlamı kuvvetlendirir hem de tahsis yaparak sınırlandırır. Yunanca “ἡδονή” (hédoné) Latince “placetur” “memnun olma, hoşlanma” ve İngilizce Latincesiyle aynı anlama gelen “pleasure” sözcükleriyle ifade edilmiştir. Aşağıdaki örnekte de aynı durum söz konusudur.

Hagay 1:8;

“Her Şeye Egemen RAB, “Tuttuğunuz yolları iyi düşünün!” diyor, “Dağlara çıkıp kütük getirin, tapınağı yeniden kurun. Öyle ki, ondan **hoşnut olayım**, yüceltileyim.”

עָלוּ הָהָר וְהִבְאִתֶּם עֵץ, וּבְנוּ הַבַּיִת; וְאָרַצָּה-בּוֹ וְאֶכְבֵּד, אָמַר יְהוָה

Kitap Yahudi kutsal kitabında Hagay adlı peygamber aracılığı ile Allah’ın Yahudi halkına mabetle ilgili bildirilerini içermektedir. Yahudi halkı sürgünden dönmüş harap olan yurtlarını imar etmek, evlerini ve mabetlerini onarma işlerinde Allah’ın emir ve tavsiyelerini içeren bildiriler sunulmuştur. Bu bildiriler Allah’ın istediği şekilde gerçekleştirilirse Yahudilere olan vaatlerini yerine getirecek ve razı olacaktır.⁴⁷ Allah’ın

⁴⁶ Carlos Madrigal, *Eski Antlaşma’nın Mesajı – Zebur*, s. III/61.

⁴⁷ <http://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=1&sc=949> (Erişim tarihi 11.11.2013)

rızası tapınağın yapılmasıdır. Yunanca “εὐαρεστέω” (euaresteó), Latince “acceptabilis” ve İngilizce “pleasure” “memnun olmak, kabul etmek” anlamında kullanılmıştır.

Allah İsrail ülkesinden, doğruluk ve sadakatten, doğru yaşantı, istikamet üzere olan hayat tarzından, işlenen salih amellerden ve tapınakların yapılıp onarılmasından memnun olmakta, rıza göstermektedir.

b. Kişilerin Kişilerden Veya Bir Şeylerden, Durumdan, Konudan Memnun Olması

Tevrat metinlerinde insanların insanlardan memnun olduğu ile ilgili örnekler olduğu gibi insanların herhangi bir konudan hoşlandığıyla ilgili örnekler de vardır. İlk olarak kişilerin kişilerden hoşlanmasıyla ilgili örnek Tevrat metinlerini verelim.

Malaki 1:8;

“Kör hayvan kurban etmek kötü değil mi? Topal ya da hasta hayvan kurban etmek kötü değil mi? Böyle bir hayvanı kendi valine sun bakalım! Senden **hoşnut kalır** mı, ya da seni kabul eder mi?” Böyle diyor Her Şeye Egemen RAB”

וכי-תגישון עֹר לַזֶּבֶחַ אֵין רָע, וְכִי תגִּישׁוּ פֶסֶחַ וְחֵלֶה אֵין רָע; הַקָּרִיבָהוּ נָא לַפֶּחָתֶיךָ, הֲיִרְצֶיךָ אוֹ הַיִּשָּׁא פְּנִיךָ--
אָמַר, יְהוָה זְבָחוֹת.

Μαλαχίας 1:8; Καὶ ἂν προσφέρητε τυφλὸν εἰς θυσίαν, δὲν εἶναι κακόν; καὶ ἂν προσφέρητε χωλὸν ἢ ἀρρωστον, δὲν εἶναι κακόν; πρόσφερε τώρα τοῦτο εἰς τὸν ἀρχηγόν σου· θέλει ἄρα γε **εὐαρεστηθῇ** εἰς σε ἡ υποδεχθῇ το πρόσωπόν σου; λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων.

Malachi 1:8; si offeratis caecum ad immolandum nonne malum est et si offeratis claudum et languidum nonne malum est offer illud duci tuo si **placuerit** ei aut si suscepit faciem tuam dicit Dominus exercituum

Malachi 1:8; And if ye offer the blind for sacrifice, is it not evil? and if ye offer the lame and sick, is it not evil? offer it now unto thy governor; will he be **pleased** with thee, or acceptthy person? saith the LORD of hosts.

Malaki Kitabı Yeruşalim'de mabet inşa edildikten sonra meydana gelen olayları anlatır. Yahudi halkı Allah'a ibadet ve taatta gevşeklik gösterirler. Günaha dalarlar. Allah'a olan sadakatlerine uymazlar. Öşürlerinde ve sunaklara kurban sunumlarında hileye başvururlar. Değersiz sunuları sunakta takdim ederler. Bütün bu dini hayatın tefessü-

hünden sonra Malaki peygamber tekrar Yahudilerin Rab ile olan ahitlerini yinelemelerini sağlar.⁴⁸ İngilizce “pleased” Yunanca “εὐαρεστέω” (euaresteó) ve Latince “**placuerit**” sözcükleri “iyilik etmek, memnun kalmak” anlamındadır. Bu metinde valinin kendine kötü şeyleri hediye olarak sunan kimseden memnun olmaması şeklinde kişinin diğer kişi veya kişilerden memnuniyeti şeklinde geçmektedir.

Süleyman’ın Özdeyişleri 3:12;

“Çünkü RAB, oğlundan **hoşnut** bir baba gibi, Sevdiğini azarlar.”

כִּי אֵת אֲשֶׁר יֵאָהֵב יְהוָה יוֹכִיחַ

וְכָאֵב, אֶת-בֶּן יִרְצֶה.

Allah Teâlâ sevdiği kulu azarlayarak veya belalarla imtihan ederek terbiye eder. Tıpkı oğlunu seven bir baba onu terbiye etmek için azarladığı gibi Allah da kabul ettiği kullarını sınar. Bu ayette de babanın oğlundan razı olmasına örnek verilmiştir. Hoşnut olmak, memnun olmak anlamında Yunanca “εὐαρεστέω” (euaresteó) kökü ve Latince “conplacet” “sevmek hoşlanmak” anlamında kullanılmıştır. “Rdy” kökü İngilizce kral çevirisinde “memnun olmak” anlamında “delight” sözcüğü ile ifade edilmiştir.

Yaratılış 33:10

“Yakup, “Olmaz, eğer sevgini kazandımsa, lütfen armağanımı kabul et” diye karşılık verdi, “Senin yüzünü görmek Tanrı’nın yüzünü görmek gibi. Çünkü beni **kabul ettin.**”

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, אֵל-נָא אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, וְלִקְחָתָּ מִנִּחָתִי, מִיָּדִי: כִּי עַל-כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ, כִּרְאֹת

פָּנֶי אֱלֹהִים-וַתִּרְצֵנִי.

Genesis kitabı kâinatın ve beşerin yaratılışını konu edinir. İlk günah ve insanların dünya hayatında çektiği acıların anlatıldığı bir kitaptır. İnsanın yaratılışı, şeytan ile olan mücadelesi, dünya hayatında işlenen günahlar ve çekilen sıkıntılar Genesis bölümünde işlenmektedir. Ayrıca Allah’ın insanlığa yaklaşımı sergilenmektedir. Kitap kısaca insanın yaşam öyküsünü anlatmaktadır. İnsan yaşamında Allah edilgen bir varlık değil bilakis faili mutlaktır. Her şeyi halk eden, suçluyu cezalandıran, kendisine gereği

⁴⁸ <http://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=1&sc=967> (Erişim tarihi 17.11.2013)

gibi kulluk edenleri de mükâfatlandıran, kullarını peygamberleri aracılığı ile yol gösteren Allah'tır. Genesis Torayı oluşturan beş kitaptan biridir.⁴⁹

Metinde Hz. Yakup'un ikiz kardeşi Esav'a Allah'ın kendisine verdiği mallardan hediye takdim ettiğinde kardeşinin almak istememesi üzerine alması için ısrar ediyor. Esav babasının vasiyeti üzerine Yakup'un velayetini kabul etmiştir. Yakup (as) bu olayı hatırlatıyor. Yunanca “εὐαρεστέω” (euaresteó) “memnun olmak, hoşlanmak” anlamındadır fakat Latince “**accipe**” “kabul etmek” anlamına gelmektedir. Aynı şekilde Türkçe de “kabul etmek” olarak çevrilmiştir. İngilizcede de Yunancadaki gibi “memnun olmak, hoşlanmak” olarak tercüme edilmiştir. Bu örnek metinde kardeşin kardeşten memnuniyeti yani insanın insana olan rızası söz konusudur.

2 Tarihler 10:7;

“İleri gelenler, “Halka iyi davranır, onları **hoşnut eder**, olumlu yanıt verirken, sana her zaman kul köle olurlar” diye karşılık verdiler.”

וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו לֵאמֹר, אִם-תִּהְיֶה לְטוֹב לְעַמֶּךָ הַזֶּה וְרַצִּיתָם, וְדִבַּרְתָּ אֲלֵהֶם, דְּבָרִים טוֹבִים--וְהָיוּ לְךָ עֲבָדִים, כָּל-הַיָּמִים

2. Tarihler kitabı 1.Tarihler kitabının devamıdır. Süleyman peygamberin kendi döneminde yaptığı işleri ve olayları konu edinir. Hz. Süleyman'dan sonra kuzey oymaklarının ayaklanma ve saldırıları sonucunda krallık ikiye parçalanır. İkiye bölünen krallığın güneyde kalan krallıkta gelişen olayların Babil sürgününe kadar anlatıldığı kitaptır. Babil sürgünün son bulmasıyla 2. Tarihler kitabı son bulur.⁵⁰ Halkın önde gelenleri Hz. Süleyman'a nasihatle bulunarak halka iyi davranmasını ve onları memnun etmesinin halkın güvenini kazandıracağını ifade etmektedirler. Yunanca “εὐαρεστέω” (euaresteó), Latince “placueris” İngilizce “please” “memnun olmak, hoşlanmak” anlamında geçmektedir. Bu örnek metinde yönetici olan kişinin halkını memnun etmesi, razı etmesi gerektiği beyan edilerek halkın yöneticisinden memnun olması razı olması şeklindedir.

Tevrat pasuklarında kişilerin kişilerden memnuniyeti ile ilgili olarak valinin kötü şeyleri kendine hediye olarak sunan kimseden razı olmaması, babanın oğlundan razı olması, kardeşin kardeşten razı olması, halkın liderinden razı olması örnekleri verilmiştir.

⁴⁹ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/yaratilis.html> (Erişim tarihi 26.11.2013)

⁵⁰ <http://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=394&mc=1&sc=384> (Erişim tarihi 02.12.2013)

Yukarıda kişilerin kişilerden memnun olduğu ile ilgili verilen örnek metinlerden sonra insanların herhangi bir şeyden, durumdan, konudan hoşlanması ile ilgili pasuklardan örnekleri verelim.

Mezmurlar 62:4;

“Tek düşünceleri onu doruktan indirmektir.

Yalandan zevk alırlar.

Ağızlarıyla hayırdüa ederken,

İçlerinden lanet okurlar. Sela”

אֵךְ מִשְׁאֵתוֹ, יַעֲצוֹ לְהַדִּיחַ-- יִרְצוּ כְּזָב:
בְּפִיו יְבָרְכוּ; וּבִקְרָבָם, יִקְלְלוּ-סֵלָה.

Ψαλμοὶ 62:4; Δεν συμβουλεύονται παρά να ρίψωσι αὐτόν ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ· **αγαπῶσι** το ψεύδος· διὰ μὲν τοῦ στόματος αὐτῶν εὐλογοῦσι, διὰ δὲ τῆς καρδίας αὐτῶν καταρώνται. Διάψαλμα.

Psalm 62:4; partem enim eius cogitaverunt expellere **placuerunt** sibi in mendacio ore suo singuli benedicunt et corde suo maledicunt semper

Psalm 62:4; They only consult to cast him down from his excellency: they **delight** in lies: they bless with their mouth, but they curse inwardly. Selah.

Pasukta insanların herhangi bir durumdan veya herhangi bir şeyden hoşlanmalarına örnek olarak ikiye bölünmüş, riyakâr insanların yalan söylemeyi çok sevdikleri verilmiştir. Türkçeye “zevk almak” olarak çevrilmiştir. Yunanca metinde “sevmek, birine sevgi beslemek, zevk almak, saygı duymak, iyi dilek, aşk” anlamına gelen “ἀγαπάω” (agapaó) kökü geçmektedir. Latince ise “**placuerunt**” “memnun olmak” anlamında kullanılmıştır. Yunanca ve İngilizce metinlerde kökün “zevk almak” anlamı benimsenmiştir.

Mezmurlar 102:14;

“Kulların onun taşlarından **hoşlanır**,

Tozunu bile severler.”

כִּי-רָצוּ עֲבָדֶיךָ, אֶת-אַבְנֶיךָ; וְאֶת-עָפָרָהּ, יִחַנְנוּ.

Pasukta geçen Siyon, İbranicedeki Tzi-yon (צִיּוֹן) sözcüğünden türetilmiştir. Bu isim Kudüs civarındaki Siyon Dağı ve üzerindeki kaleyi ifade etmek için kullanılmakta iken Davut (as) zamanında Kudüs şehrini daha sonra İsrail ülkesini ifade etmiştir. Teverat'taki birçok pasukta, İsrail oğullarından Siyon halkı, Siyon'un oğulları ya da kızları olarak bahsedilir. Zayıf düşen bir mazlunun duasında söylediği sözlerde kulların Siyonun taşlarından ve taşlarının tozlarından hoşlandıklarını ifade ederek Siyona sevecenlik göstermenin, kayırmanın vaktinin geldiğini belirtmektedir. Türkçeye “hoşlanmak, memnun olmak” olarak çevrilen kök Yunanca “düşkün olmak, sevmek” anlamında “ἀρέσκονται” (areskontay) kelimesi ve Latince “**placitos**” kelimesi memnun olmak anlamında çevrilmiştir. İngilizce King James çevirisinde de Türkçe tercümesindeki anlamlara gelen “pleasure” kelimesiyle yapılmıştır.

Eyyub 14:6;

“Gözünü ondan ayır da **çalışma saatini dolduran** gündelikçi gibi rahat etsin.”

שָׁעָה מַעֲלִיוֹ וְיִחַדְלָ-- עַד-יִרְצָה, כְּשָׂכִיר יוֹמוֹ.

Bu pasukta “başarmak, gerçekleştirmek” anlamında kullanılmıştır. Gündelikçinin yaptığı işten memnun olması, işini sevmesi ve doğru düzgün yapması söz konusudur. Kökün Yunancası “εκπληρώση” (ekplirósi) “yerine getirmek” anlamında ve Latince “optata” İngilizce “accomplish” “başarmak” anlamında kullanılmıştır. Bu anlamıyla kök Eski Ahit’te sadece bir defa kullanılmıştır.

İnsanların herhangi bir durum veya eşyadan memnun olması, hoşlanmasıyla alakalı olarak, riyakâr insanların yalan söylemekten hoşlanacakları, siyon halkının siyon dağının taşından, tozundan hoşlanması ve işçinin işini başarıyla tamamlamasından memnun olacağı örnekleri verilmiştir.

b.1.“Rdy” Kökünün Bir şeyle Birlikte “ב” (b)’nin Kullanılması

1 Tarihler 29:3;

“Bu kutsal tapınak için sağladıklarımın yanı sıra, Tanrı’nın Tapınağı’na **sevgim** yüzünden, kişisel servetimden de altın ve gümüş de veriyorum.”

וְעוֹד, בְּרִצּוֹתַי בְּבֵית אֱלֹהֵי, יֵשׁ-לִי סָגֻלָּה, זָהָב וְכֶסֶף: נָתַתִּי לְבֵית-אֱלֹהֵי לְמַעַלְהָ, מִכָּל-הַכִּינּוֹתִי לְבֵית הַקֹּדֶשׁ.

Παραλειπομένων Α 29:3; Και ἐτι διὰ τον **πόθον** μου εις τον οίκον του Θεού μου, και εκ των ιδίων μου υπαρχόντων ἔδωκα περιπλέον χρυσίον και αργύριον διὰ τον οίκον του Θεού μου, εκτός παντός εκείνου το οποίον ητοίμασα διὰ τον οίκον τον ἅγιον·

1 Chronicles 29:3; et super haec quae **obtuli** in domum Dei mei de peculio meo aurum et argentum do in templum Dei mei exceptis his quae paravi in aedem sanctam

1 Chronicles 29:3; Moreover, because I have set my **affection** to the house of my God, I have of mine own proper good, of gold and silver, which I have given to the house of my God, over and above all that I have prepared for the holy house,

Yunanca “πάθος” (pathos) “sevgi, arzu” anlamında kullanılmıştır. Latince “**obtuli**” “arzu, adak” anlamında geçmektedir. Metinde Davud (as)’ın tapınak yapmak için sağladığı ihtiyaç malzemelerinden ve bizzat kendi kazancından tapınağın yapımı için verdiklerinden bahsedilirken O’nun tapınağa olan sevgisi arzusu, anlatılmaktadır. Bu pasukta kökün tapınak anlamına gelen “beyt” kelimesinden önce “ב” (b) ile kullanımını görüyoruz. Daha önce de ifade edildiği gibi “ב” edatı kökün anlamını kuvvetlendirmekte ve arzunu sınırı çizilmiş olmaktadır. Davut peygamberin sevgisinin genel mabetlere değil de sadece Tanrının tapınağına olduğunu belirtmektedir.

b.2.“Rdy” Kökünün Bir Kişiyle Birlikte רד (im)’in Kullanılması

Eyyub 34:9;

“Çünkü Tanrı’yı **hoşnut etmeye** çalışmak

İnsana yarar getirmez’ diyor.”

אמר, לא יספן-גבר -- ברצתו, עם-אלהים.

İōβ 34:9; Διότι εἶπεν, ουδέν ωφελεί τον άνθρωπον το να **ευαρεστή** εις τον Θεόν.

Job 34:9; dixit enim non **placebit** vir Deo etiam si cucurrerit cum eo

Job 34:9; For he hath said, It profiteth a man nothing that he should **delight** himself with God.

Eyyup (as) kendisinin suçu olmadığı halde tanrının kendisini cezalandırdığını düşünüyor. Ram soyundan Bûzlu Barakel’in oğlu olan Elihu Hz. Eyüp'e çok öfkeleniyor. Allah'ın O'na adaletsiz davranmadığını ifade ederek diğer içki, içen insanların tanrının rızasını kazanmaya çalışmanın bir yarar getirmeyeceğine inanıyorlar diyerek, Al-

lah'ın hoşnutluğunu kazanmaktan bahseder. Ayette kişinin Allah'tan razı olması, memnun kalması söz konusudur.

Bu metinde de kökün “ile, birlikte, sahip, sayesinde” anlamına gelen “Allah” lafzından önce **עִי** ile kullanımını görmekteyiz. Yunanca “εὐαρέστως” (euairestós) “kabul edilebilir” anlamında kullanılmıştır. Latince “memnun etmeye çalışmak, hoşnut etmeye çalışmak” anlamında “placebit” kelimesi kullanılmıştır.

Mezmurlar 50:18;

“Hırsız görünce onunla **dost oluyor**, Zina edenlere ortak oluyorsun.”

אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וְיִשְׂרָאֵל; וְעַם מִן־אֲנָפִים תִּלְקָח

Allah, İsrailoğullarından kötü kimselerin yaptığı yanlışları, işlediği günahları açıklıyor. Kötü kimsenin hırsızdan razı olması, onunla dost olması işlenmiştir. Bu ayette de yukarıdaki ayette olduğu gibi **עִי** “ile” manasında hırsız gösteren “o” bitişik zamiri ile birlikte kullanılmıştır. Yunanca **τρέχει** (trechei) “koşmak, çalışmak” fiili kullanılmış ve hırsızla beraber hırsızın yaptığı işte “ortak koşuşturmak, çalışmak” anlamında kullanılmıştır. İngilizce ve Latince ise “razı olmak, onaylamak, kabul etmek” anlamına gelen “consentiebas” kelimesi kullanılmıştır.

1.2.1.1.2. “Kabul Etmek” Anlamında Kullanımı

Allah kullarının kurban, zekât gibi ibadetlerini veya sunularını Kuran’da geçen önden gönderdiklerini kabul etmesi anlamında örnek olarak Tevrat pasuklarını veriyoruz.

2 Samuel 24:23;

Tevrat sözlüklerinde metindeki “rdy” köküne “kabul etmek” anlamları verilirken pasukun Türkçe çevirisinde “hoşnut” olarak çevrilmiştir. Çünkü Davut (as) Aravna’dan satın aldığı malları kurban edip Allah’a sunacaktır. Allah’ın da bunları “kabul etsin” manasında bir dua olması gerekir.

“Ey kral, Aravna bütün bunları sana veriyor.

Sonra ekledi: “RAB Tanrın senden **hoşnut olsun!**”

הַכֹּל, נָתַן אֲרֻנָּה הַמֶּלֶךְ--לְמֶלֶךְ; וַיֹּאמֶר אֲרֻנָּה אֶל-הַמֶּלֶךְ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

***Βασιλειων Β´ 24:23;** Τα πάντα ἔδωκεν ο Ορνά, ως βασιλεύς, εις τον βασιλέα. Και εἶπεν ο Ορνά προς τον βασιλέα, Κύριος ο Θεός σου να **ευαρεστηθῇ** εις σε.

2 Samuel 24:23; omnia dedit Areuna rex regi dixitque Areuna ad regem Dominus Deus tuus **suscipiat** votum tuum

2 Samuel 24:23; All these things did Araunah, as a king, give unto the king. And Araunah said unto the king, The LORD thy God **accept** thee.

Adı üzere 2. Samuel kitabı 1. Samuel'in devamıdır. Yahudilerin kralı olan Davut'un dönemini anlatan bir tarihtir. Kral Davut önce Yahuda aşiretinin daha sonra da İsrail ülkesinin kralı oldu. Bu kitap Davut'un İsrail ülkesinin birliğini pekiştirmek için içte ve dışta muhalif ve düşmanlarla mücadelesini anlatır. Davut'un tanrıdan aldığı mesajları ve tanrıya olan itaat ve bağlılığını kendinden sonra yerine kimin geçeceği anlatılır. Davut Tanrı'ya itaatkâr ve ülkesinin saygı ve sevgisini kazanmış biridir. Kral Davut bazen nefesine uyup hata yapıp ardından Tanrının hoşnutluğunu kazanmak için secdeye kapanan biridir. Tanrının sevgisini kazanabilmek için sunağa satın aldığı kendi mallarından kurbanlar sunduğu anlatılmaktadır.⁵¹

Pasukun İngilizce kjv çevirisi ve Latince vulgate çevirisinde köke “**suscipiat**” “kabul buyursun” şeklinde çevrilirken Türkçe ve Yunanca çevirilerinde “εὐαρεστεῖται” (euaresteitai) “memnun olsun, hoşlansın” şeklinde çevrilmiştir.

Hoşea 8:13

“Bana sundukları kurbanlara gelince,
Kurban kesiyor, eti kendileri yiyorlar;
Oysa RAB bunu yapanlardan **hoşlanmaz**.
Şimdi anımsayacak suçlarını,
Günahları için onları cezalandıracak;
Geri dönecekler Mısır'a.”

וְהָיָה הַקֶּהָבִי, יִזְבְּחוּ בָשָׂר וַיֵּאָכְלוּ--יְהוָה, **לֹא יִרְצֵם**; עֲמָהּ יִזְכֹּר עֲוֹנָם, וַיִּפְקֹד סַטְאוֹתָם--הַמָּה, מַצִּירִים יִשׁוּבוּ

Asurluların İsrailoğullarını hâkimiyetinden önce Tanrı çok sevdiği İsrail halkını uyarmak için Hoşea'yı görevlendirmiştir. Zamanındaki rahipler Kuzey Krallığındaki halkı Tevrat'tan Tanrının Kanunlarından uzaklaştırmışlar ve putlara tapınmaya özellikle Kenan'ın Baal diye adlandırılan bereket tanrısına yönlendirmişlerdir. Bundan sonra halk

⁵¹ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/2-samuel.html> (Erişim tarihi 15.01.2014)

arasında Tevrat yasaları terkedilince öldürme, çalma, yalancı şahitlik yaygınlaşmıştır. Hassaten iffetsizlik, zina, eşleri aldatma gibi günahlar yaygınlaşmıştır. Tanrı için kesilen kurbanları da kendileri için kesmeye, sunaklara vermeleri gereken etlerini de kendileri yemeye başlamışlardır. Bu yüzden Tanrı günahları için Asurluları musallat ederek cezalandırmıştır.

Hoşea kitabı Tanrı'nın yasakladığı günah işleri yapan İsrail halkını cezalandırmasına rağmen onlara olan sevgisinin sürdüğünü konu alır. Bu bölümde İsrail halkının Tanrı'nın yasalarını çiğnemelerinden hoşlanmadığı, razı olmadığı anlatılır.⁵²

Aynı durum bu ayetin Türkçe çevirisinde de geçerlidir. “Allah onlardan bunları kabul etmez” şeklinde tercüme edilmeliydi. Türkçe çevirisi dışında diğer çeviriler “almak, kabul etmek” şeklinde tercüme edilmiştir. Yunanca “δέχεται” (dechetai), Latince “suscipiet” kelimeleri kullanılmıştır.

Yeremya 14:12;

“Oruç tutsalar bile feryatlarına kulak vermeyeceğim. Yakmalık sunu, tahıl sunusu sunsalar bile **kabul etmeyeceğim**. Tersine, kılıçla, kıtlıkla, salgın hastalıkla yok edeceğim onları”

כִּי יִצְמוּ, אֵינִי שֹׁמֵעַ אֶל-רִנָּתָם, וְכִי יַעֲלוּ עֲלֵהּ וּמִנְחָה, אֵינִי רֹצֵם: כִּי, בְּחֶרֶב וּבְרָעָב וּבְדָבָר, אֹנִכִּי, מְכַלָּה אוֹתָם.

Yeremya peygamber Benyamin kabilesine mensup Anatotlu bir rahibin oğludur. Yehuda krallığındaki Süleyman mabedinin Nebukadnezar tarafından yapılan saldırılar sonucunda yıkılmıştır. Yine uzun süre Yahuda Krallığındaki Kudüs kuşatma altına alınmıştır. Bu olayların cereyan ettiği bir zamanda Yeremya peygamber yaşamıştır. Bu olaylar esnasında Yeremya peygamber halkının putlara tapınmayı bırakmalarını istemiş ve daima Tanrının yargılaması ile uyarmıştır. Aksi takdirde Tanrının İsrailoğullarını bu sebepten cezalandıracağı uyarısını yapmıştır. Derhâl putlara tapınmayı bırakıp tövbe etmeleri gerektiğini söylemiştir. Her zaman olduğu gibi Yahudiler Yeremya'nın uyarılarını dikkate alıp tövbe etmemişlerdir. İsrailoğullarını söz geçiremeyen Yeremya, Tanrının onları cezalandırmasını, ülkelerinin yıkılmasını ve halkın Babil'e sürgün edilmesini şahit oldu. Yeremya halkının cezalandırılmaması için, tövbe edip Tanrının istediği gibi

⁵² Michael Coogan, *A Brief Introduction to the Old Testament*, Oxford Universites baskısı, Oxford, 2009. s. 262-263.

bir toplum olmaları için uğraşmasına karşın bir sonuç alamamıştır. Tanrı artık Yeremya'nın Yahudiler için dua etmesini bırakmasını ve onları cezalandıracağını bildirmiştir.⁵³ Yukarıda örnek olarak verdiğimiz pasukta da Tanrının öfkesi ifade edilmiştir.

Pasukun Türkçe, Latince ve İngilizce çevirileri “kabul etmemek” şeklinde tercüme edilmiş olmasına karşın Yunanca çevirisi “hoşlanmamak, memnun olmamak” “εὐδόκησα” (eudokēsa) olarak tercümesi yapılmıştır. Pasukun metin bütünlüğü içinde “kabul etmemek” şeklinde tercümesinin yapılması daha isabetli olduğu görülecektir.

Hezekiel 20:40-41;

“40. Çünkü kutsal dağımda, İsrail'in yüksek dağında, diyor Egemen RAB, bütün İsrail halkı orada, ülkede bana kulluk edecek. Orada onları **kabul edeceğim**. Orada sunularınızı, seçme armağanlarınızı, bütün kutsal adaklarınızı isteyeceğim.

41. Sizi ulusların arasından çıkarıp dağılmış olduğunuz ülkelerden topladığımda, beni hoşnut eden bir koku gibi **kabul edeceğim**. Ulusların gözü önünde aranızda kutsallığı göstereceğim.”

פִּי בְהֵר־קֹדֶשׁ בְּהֵר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל, נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה--שָׁם יַעֲבֹדֵנִי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּל־הָ, בְּאֶרֶץ: שָׁם אֶרְצֶם--וְשָׁם אֶדְרוֹשׁ אֶת־תְּרוֹמֹתֵיכֶם וְאֶת־רֹאשֵׁי מִשְׁאֹתֵיכֶם, בְּכָל־קֹדֶשְׁיִכֶם.

בְּרִיחַ גִּיהֹם, אֶרְצָה אֶתְכֶם, בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים, וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נִפְצַתֶם בָּם; וְנִקְדַּשְׁתִּי בָכֶם, לְעֵינֵי הַגּוֹיִם.

Hezekiel kitabı MÖ 591 de tamamlanmış ve anlatılan konular 22 yıllık bir zamanda meydana gelen olayları kapsar. Hezekiel, kitabını büyük bir özenle yazmaya çalışmıştır. O Peygamberlik sözlerini kaleme alırken yılıyla beraber ay ve gününü de ayrı ayrı belirtmiştir. Hezekiel'in mesajlarının birinci bölümü, Yerus̱alim'in elden çıkması ve harap olmasını konu edinir. İkinci bölümünde de Yerus̱alim etrafında yaşayan milletler aleyhindeki mesajlar bulunmaktadır. Son bölümde ise Yehova'ya takdim edilen ayinlerin tekrardan canlı bir şekilde icra edileceği konusu işlenir.⁵⁴

Latince vulgate çevirisinde 40. pasuk “memnun olmak, hoşlanmak” “**place-bunt**” olarak çevrilmiştir. Diğer Yunanca, Türkçe, İngilizce çevirileri her iki pasukta da

⁵³ Coogan, M. A Brief, *Introduction to the Old Testament: The Hebrew Bible in its Context*, Oxford Üniversitesi baskısı, Oxford, 2009. s.299.

⁵⁴ <http://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/2007482> (Erişim tarihi 01.02.2014)

“kabul etmek” olarak çevrilmiştir. Yunanca sebtuagint tercümesinde δεχθή (dechthí) “kabul etmek” olarak çeviri yapılmıştır.

Hezekiel 43:27;

“Yedi gün bitince, kâhinler sekizinci gün ve daha sonra yakmalık ve esenlik sunularınızı sunağın üzerinde sunacak. O zaman sizi **kabul edeceğim**. Egemen RAB böyle diyor.”

ויכלו, את-הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה, יַעֲשֶׂוּהָפָה־גִּים עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-עֹלֹתֵיכֶם וְאֶת-שְׁלֵמֵיכֶם, וְרִצָּאתִי אֶתְכֶם, נָא אֲדַנִּי יְהוָה.

Hezekiel halkın işlediği günahlar ve Allah’a isyan etmelerinden dolayı halkın bağışlanması ve affedilmeleri için görümler görmektedir. Görümlerine göre yedi gün boyunca tapınağın temizlenmesi için teke, boğa ve koç kurban edilmesi gerekmektedir. Sekizinci gün sunulan sunuları kahinlerden kabul edileceği ifade edilmektedir. Bu pasukta geçen “rdy” köküne Latince dışındaki diğer dillere “kabul etmek” olarak çevirisi yapılmış olduğunu görmekteyiz.

1.2.1.1.2.1. Allah’ın Sunuları ve Sunularla Alakalı Durumları Kabulü

Yasanın tekrarı 33:11;

“Ya RAB, onları el attıkları her işte kutsa, Yaptıklarından **hoşnut ol**. Ona karşı ayaklananların ve ondan nefret edenlerin belini kır, Bir daha ayağa kalkmasınlar!”

בָּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ, וּפָעַל יְדֵי תִרְצָה; מִסֵּץ מְתַנְּגִים קִמְיוֹ וּמְשַׁנְּאִיו, מִן-יְקוֹמוֹן.

Δευτερονόμιον 33:11; Ευλόγησον, Κύριε, τα τάγματα αυτού, και **δέχθητι** τα έργα των χειρών αυτού· σύνθλασον την οσφύν των επανισταμένων επ' αυτόν, και των μισούντων αυτόν, ώστε να μη εγερθώσι πλέον.

Deuteronomy 33:11; benedic Domine fortitudini eius et opera manuum illius **suscipe** percute dorsa inimicorum eius et qui oderunt eum non consurgant

Deuteronomy 33:11; Bless, LORD, his substance, and **accept** the work of his hands: smite through the loins of them that rise against him, and of them that hate him, that they rise not again.

Allah yapılan amellerden veya çalışmalardan hoşlanması onları kabul etmesi anlamına gelir. Çünkü yapılan çalışmaları, ibadetleri zayi etmez, karşılığını mutlaka verir. Bu ayette de Türkçeye “hoşnut” olarak çevrilmiştir. Allah’a sunulan kurbanlarla alakalı bir durum olması münasebetiyle “yaptıklarını, ellerinin işlediğini kabul et” şeklinde bir tercüme daha isabetli olur. Türkçe çeviri dışında diğer çeviriler doğru bir şekilde yapılmıştır.⁵⁵

Sunular ve kurbanlarla ilgili diğer Tevrat pasuklarında geçen köke “kabul etmek” anlamı verilmelidir. Mezmurlar 51:16 pasukun Türkçe çevirisi “hoşlanmamak” olarak yapılmıştır ancak bunun çevirisi de “kabul etmemek” şeklinde olmalıdır.

Malaki 1:10;

“Ne olurdu, sunağında boşuna ateş yakmayasınız diye aranızda tapınağın kapılarını kapatan biri olsaydı! Ben sizden hoşnut değilim” diyor Her Şeye Egemen RAB, “Getireceğiniz sunuları da **kabul etmeyeceğim**.”

מי גם-בכם ויסגר דלתים, ולא-תאירו מזבחי חנם; אין-לי חפץ בכם, אמר יהוה צבאות, ומנחה, לא-
ארצה מידכם.

Malaki 1:13;

“Üstelik ‘Ne yorucu!’ diyerek bana burun kıvırıyorsunuz.” Böyle diyor Her Şeye Egemen RAB. “Kurban olarak çalıntıyı, topalı, hastayı getirdiğinizde, elinizden **kabul mü** edeyim?” diye soruyor RAB.”

ואמרם הנה מתלצה והפקתם אותו, אמר יהוה צבאות, והבאתם גזול ואת-הפסס ואת-החולה, והבאתם את-
המנחה; הארצה אותה מידכם, אמר יהוה.

Mezmurlar 51:16;

“Çünkü sen kurbandan hoşlanmazsın,

Yoksa sunardım sana,

Yakmalık sunudan **hoşnut kalmazsın**.”

כי, לא-תחפץ נבח ואמנה; עולה, לא תרצה.

Mezmurlar 119:108;

⁵⁵ Malaki 1:10,13; Mezmurlar 51:16, 119:108

“Ağzımdan çıkan içten övgüleri

Kabul et, ya RAB,

Bana hükümlerini öğret.”

נְדָבוֹת פִּי, רַצְיָה-נָא יְהוָה; וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי

Mika 6:7;

“Binlerce koç sunsam,

Zeytin yağından on binlerce dere akıtsam,

RAB hoşnut kalır mı?

Suçuma karşılık ilk oğlumu,

İşlediğim günah için bedenimin ürününü versem olur mu?”

הֲרַצְיָה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים, בְּרִבְבוֹת נֶחֱלִי-שָׁמֶן; הֶאֱתֵן בְּכוֹרִי פֶשַׁע, פָּרִי בִטְנִי חֲטָאת נַפְשִׁי.

Eski Ahit’te on beş adet kehanet kitabı bulunmaktadır. Mika kitabı da bu kehanet kitaplarından biridir. Küçük peygamberleri konu alan Mika kitabı, bu dizinin altıncısıdır. Mika bu kitabın yazarıdır. Yahuda Krallığının yönetim sınırlarındaki Moreşet köyündendir. Mika MÖ. 8. Yüzyılda yaşamıştır. Adı “Kim Yehova gibidir?” manasına gelen “Mikayahu” kelimesidir. Kitap üç ana baktan oluşur ve bu bölümler 1-2, 3-5 ve 6-7 konuları ihtiva etmektedir. Her kısım “dinle” uyarısı ile başlamaktadır. Bu uyarıdan sonra kehanet bildirileri takdim edilir. Bir peygamber olarak Mika halkı adaletle yönetmeyen idarecileri uyarılarda bulunur. Fakirleri güçlü ve zenginlere karşı savunur, onların yanında yer alır. Adaletli olunması konusunda vaaz ve nasihat eder. Siyonu merkez alan, Davud peygamber zamanındaki huzur dolu bir düzeni özlemle bekler. Bunun için oğlunu bile kurban etmeyi göze alır. Yukarıdaki pasukta bunu dile getirmektedir.⁵⁶

Sunulan kurbandan önce kelimenin başına “בְּ” (b) edatı kökün anlamını sınırlı çizilmiş alana yoğunlaşma ve kuvvetlendirme amacıyla “ile” anlamında kullanılmıştır. Türkçe çevirisinde kökün anlamı “hoşlanmak” olarak geçmektedir. Böyle çeviri hatalı bir çeviridir. Yukarıda verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi Allah’a sunulan kurbanların Allah tarafından makbul olması söz konusudur. İncelediğimiz “rdy” kökünün sunularla birlikte kullanıldığında “kabul etmek” anlamı taşıdığını müşahade etmekteyiz.

⁵⁶ James Limburg, *Hosea-Micah*, Westminster John Knox baskısı, 1988,s. 159.

1.2.1.1.3. “Memnun Olmak, Hazzetmek, Sevinmek, Lütfen” Anlamında Kullanımları

Mezmurlar 40:13;

“**Ne olur**, ya RAB, kurtar beni!

Yardıma koş, ya RAB!”

רַצֵּה יְהוָה, לְהַצִּילִנִי; יְהוָה, לְעֲזָרְתִּי חוֹשֶׁה

Ψαλμοὶ 40:13; Ευδόκησον, Κύριε, να με ελευθερώσης Κύριε, τάχυνον εἰς βοήθειάν μου.

Psalms 40:13; placeat tibi Domine ut liberes me Domine ad adiuvandum me festina

Psalms (mezmurlar) 40:13; Be pleased, O LORD, to deliver me: O LORD, make haste to help me.

Bu metinde “rdy” kökü yalın halde mastar olarak kullanılmıştır. Yunanca “εὐδόκησεν” (eudokēsen), Latince “**placeat**” “lütfen” anlamında yalvarma, yakarma, istekte bulunma ifadesi olarak kullanılmıştır.

1 Tarihler 28:4;

“İsrail’in Tanrısı RAB, sonsuza dek İsrail Kralı olmam için bütün ailem arasından beni seçti. Önder olarak Yahuda’yı, Yahuda oymağından da babamın ailesini seçti. Babamın oğulları arasından beni bütün İsrail’in kralı yapmayı **uygun gördü**.”

וַיִּבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּי מִכָּל בֵּית-אָבִי, לְהָיוֹת לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם--כִּי בִיהוּדָה בָּחַר לְנָגִיד, וּבְבֵית יְהוּדָה בֵּית אָבִי; וּבְבָנַי אָבִי--בִּי רַצֵּה, לְהַמְלִיךְ עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל

“Rdy” kökü Davud (as)’ın konuşmasında “beni uygun gördü” derken nefsi mütekellim bitişik zamiri “” den önce “בִּי” (b)’nin kullanıldığını görmekteyiz. Kökün anlamı edattan sonra gelen isimle sınırlandırılmış ve onun üzerine anlamını tekit etmiştir. Yani Rab İsrail krallığı için sadece Davut’u kabul etmiştir ve uygun olan da sadece odur. Kökün Arapçada harf-i cerlerle kullanımı İbranicede de kullanılması dikkatimizi çekmektedir. Yunanca “εὐδόκησε” (eydokēse), Latince “**placuit**” “memnun olmak, hoşnut olmak” anlamında kullanılmıştır.

1.2.1.1.4. “Kabul Edilebilir Yapmak, (Borcunu Ödeyerek) Tatmin Olmak, Tadını Çıkarmak, Telafi Etmek, Ödemek” Anlamlarında Kullanımı

Levililer 26:34;

“Siz düşmanlarınızın ülkesinde yaşarken, ülke ıssız kaldığı yıllar boyunca Şabatlar'ın **sevincini** yaşayacak. Ancak o zaman dinlenip Şabatları'nın **tadına** varacak.”

אֶת־רַצְוֹן הָרָצָה אֶת־שַׁבָּתֶיהָ, כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה, וְאַתָּם, בְּרָצָה אֲבִיכֶם; אֶת־תְּשׁוּבַת הָרָצָה, וְהִרְצִית אֶת־שַׁבָּתֶיהָ.

Λευιτικόν 26:34; Τότε η γη θέλει **απολαύσει** τα σάββατα αυτής καθ' όλον τον καιρόν όσον αυτή μείνη έρημος και σεις εν τη γη των εχθρών σας· τότε θέλει αναπαυθή η γη και θέλει **απολαύσει** τα σάββατα αυτής.

Leviticus 26:34; tunc **placebunt** terrae sabbata sua cunctis diebus solitudinis suae quando fueritis

Leviticus 26:34; Then shall the land **enjoy** her sabbaths, as long as it lieth desolate, and ye be in your enemies ' land; even then shall the land rest, and enjoy her sabbaths.

Levililer Kitabında İsrail'deki eski tapınma kuralları düzenleri anlatılır. Levi oymağının kâhinlerinin tapınmayı yönetme kurallarından bahsettiği için oymak adından bu ismi almıştır. Genellikle İsrail halkının tanrıyla olan ilişkilerini ve Tanrının yüceliği ve kutsallığı ve Tanrıya karşı yapılması geren tapınmaları konu edinir.

Ülke İsraillilerin sürgünde kaldığı yıllar boyunca Şabat ibadetinden mahrum kalmış ve hasretini çekmiştir. Tekrar sürgün dönüşünden sonra ülke Şabat ibadetinin sevincini yaşamakta ve tadına varmaktadır. Yunanca “απολαύσει” (apoláfsei) “tadını çıkarmak, keyfine varmak” ve Latince “placebunt” “memnun olmak” olarak çevrilmiştir.

Levililer 26:43;

“Ülke önce ıssız bırakılacak ve ıssız kaldığı sürece Şabatlar'ın **tadına** varacak. Onlar da işledikleri suçların **bedelini ödeyecekler**; çünkü ilkelerimi reddettiler, kurallarımdan nefret ettiler.”

וְהָרָצָה תַעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְצֶה אֶת־שַׁבָּתֶיהָ, בְּהַשְׁמָה מֵהֶם, וְהֵם, יִרְצִיאוּ־אֶת־עֲוֹנָם; עֵץ וּבִיעֵץ--בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ, וְאֶת־הַקָּמִי גָעְלָה נַפְשָׁם.

Bu pasuk da yukarıdaki pasukla aynı anlamı içeren metinden oluşmuştur. Ülke ıssız kaldığı sürece Şabatların sevincini yaşayacak ve sürgündekiler de işledikleri suçların bedelini ödeyeceklerini ifade ederken kök, “ödemek” anlamında kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle “keffaretini çekme, tazminatını ödeme” anlamındadır. İlk cümlede kök “tadını çıkarmak, zevk almak” anlamındadır. Pasukun ilk cümlesinde çevirisini verdiğimiz diller aynı anlamda birleşmişlerdir. Fakat diğer cümlede geçen köke Yunanca ve İngilizce çevirisinde “δεχθή” (dechthí) “kabul etmek” anlamı ve Türkçe ve Latince “rogabunt” “ödemek” anlamı verilmiştir.

Aşağıda verdiğimiz örnekte de Yunanca “δεχθῶσι” (dechthosi) ve İngilizce “kabul etmek” Latince ise “orabunt” “günahı için dua etmek” anlamı verilmiştir.

Levililer 26:41;

“Bu yüzden onlara karşı çıkıp kendilerini düşman ülkelerine sürmüştüm inadı bırakıp alçakgönüllü olur, suçlarının **bedelini öderlerse**,”

אֶת־אֶנִּי, אֶלֶף עַמִּים בְּקָרִי, וְהִבֵּאתִי אֹתָם, בְּאֶרֶץ אֲבִי־הֵם; או־אֶזְכְּנֶנּוּ, לְבָבָם הָעָרֵל, וְאֶזְכְּרוּ אֶת־עֲוֹנָם.

1.2.1.2. “Niph’al” Kalıbındaki Kullanımı

Levililer 1:4;

“Elini yakmalık sununun başına koymalı. Sunu kişinin günahlarının bağışlanması için **kabul edilecektir**.”

וְהָיָה לְךָ, עַל רֹאשׁ הָעֹלָה; וְנִפְחָה לְךָ, לְכַפֵּר עָלָיו

Λευιτικόν 1:4; Καὶ θέλει επιθέσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ολοκαυτώματος καὶ θέλει εἶσθαι **δεκτόν** ὑπὲρ αὐτοῦ, διὰ να γείνη ἐξιλέωσις περὶ αὐτοῦ.

Leviticus 1:4; ponetque manus super caput hostiae et **acceptabilis** erit atque in expiationem eius proficiens

Leviticus 1:4; And he shall put his hand upon the head of the burnt offering; and it shall be **accepted** for him to make atonement for him.

Bu kalıp “rdy” kökünün meçhul kalıbıdır. Kök edilgen olarak kullanılmıştır. Örnek pasukumuzda kökün üçüncü tekil şahıs çekimi geçmektedir. Yukarıdaki çevirilerde

“kabul edilmek” olarak aynı anlamda çevirisi yapılmıştır. İbranicede kök sununun geçtiği her bir pasukta “kabul etmek” anlamını taşır.

Yeşaya 40:2;

“Yeruşalim halkına dokunaklı sözler söyleyin.

Angaryanın bittiğini,

Suçlarının **cezasını ödediklerini**,

Günahlarının cezasını RAB'bin elinden

İki katıyla aldıklarını ilan edin.”

דָּבְרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם, וְקְרְאוּ אֵלָיָהּ--כִּי מְלָאָה צָרָתָהּ, כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ: כִּי לָקְחָה מִיַּד יְהוָה, כִּפְלַיִם בְּכָל-חַטָּאתֶיהָ.

Örneğimizde suçun cezasının ödenmesi affedilmesi anlamına gelmektedir. Yunanca “συνεχωρήθη” (synechoríthi) Latince “dimissa” ve İngilizce “pardoned” affedilmek olarak tercüme edilmiştir.

Levililer 7:18;

“Esenlik kurbanının eti üçüncü gün yenirse sunu **kabul edilmeyecek**, geçerli sayılmayacak. Çünkü et kirlenmiş sayılır ve her yiyen suçunun cezasını çekecektir.”

וְאִם הָאֵלֶּל יֵאָכֵל מִבֶּשֶׂר--זָבַח שְׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, לֹא יִרְצָה--הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשֹׁב לוֹ, כִּגְוֹל יְהוָה; וְהִנֵּפֶשׁ הָאֵכֶלֶת מִמֶּנּוּ, עֲוֹנָה תִּשָּׂא

Örnek pasukta “rdy” kökünün üçüncü tekil şahıs gelecek zamanda meçhul kullanımı geçmektedir. Sunularla ilgili hükümler genellikle Levililer bölümünde açıklanmaktadır. Kesilen kurbanın üçüncü güne kalması o etin bozulmuş, kirlenmiş olacağı belirtilmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi “rdy” kökü kurbanla birlikte geçtiğinde “kabul etmek” anlamını içermektedir. Kök çevirilerin hepsinde “kabul etmek” anlamında çevrilmiştir.

Levililer 22:25;

“Böyle bir hayvanı bir yabancından alıp yiyecek sunusu olarak Tanrınız'a sunmayacaksınız. Çünkü sakat ve kusurludur. **Kabul edilmeyecektir.**”

וּמִיָּד בֶּן-גָּזֵר, לֹא תִקְרִיבוּ אֶת-לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם--מִכָּל-אֲלֶה: כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם, לֹא יִרְצוּלָכֶם.

İncelemesini yaptığımız “rdy” kökü kişilerden önce “ל” edatı getirilmiştir. Böylece kök “o kurbanlar sizin için kabul edilmeyecek” anlamına gelmektedir. Yukarıdaki çevirilerde aynı anlam üzerinde ittifak edilmiştir.

Levililer 22:23;

“Organlarından biri aşırı büyümüş ya da yeterince gelişmemiş bir sığırı veya darı dilek adağı olarak sunabilirsiniz. Ama **gönülden verilen bir sunu olarak kabul edilmez.**”

וְשׁוֹר וְשֶׂה, שְׂרוּעַ וְקָלוּט--נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ, וְלִגְדֹר לֹא יִרְצָה.

Bu örneğimizde ise adak kurbanından önce “için” anlamında “ל” edatı ile kullanılmıştır. Bu adak için, gönülden sunulan bir adağın kabul edildiği gibi kabul edilmeyeceği ifade edilmiştir. Çünkü bu kurban az da olsa kusurlu, gelişimini tamamlamamıştır. Bu adak, sürünün içindeki en semiz, en sağlıklı bir kurban değil ve canı gönülden sunulmamış olduğu için Allah katında kabul görmez. Bu pasuk için yaptığımız açıklamalar aşağıdaki pasuk için de geçerlidir.⁵⁷

Levililer 22:27;

“Bir buzağı, kuzu ya da oğlak doğduğu zaman, yedi gün anasının yanında kalacaktır. Sekizinci günden itibaren yakılan sunu olarak RAB'be sunulabilir. **Kabul edilecektir.**”

שׁוֹר אֹ-כֶשֶׁב אֹ-עַז כִּי יִנָּלֵד, וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּסֵּת אִמּוֹ; וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְהִלָּאָה, יִרְצָה, לִקְרֹב אֶשָּׁה לַיהוָה.

1.2.1.3. “Pi’el” Kalıbındaki ...nın Hoşnutluğunu Aramak Anlamında Kullanımı

Eyyub 20:10;

“Çocukları yoksulların **lütfunu dileyecek**, Malını kendi eliyle geri verecektir.”

בְּנָיו, יִרְצוּ דָלִים; וְיָדָיו, תִּשְׁכְּנֶה אוֹנֹו.

Ἰῶβ 20:10; Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ θέλουσι ζητήσaiτην εὐνοiαν των πτωχών, και αι χείρες αὐτοῦ θέλουσιν επιστρέψει τα αγαθά αὐτών.

⁵⁷ Levililer, 19:7

Job 20:10; filii eius **adterentur** egestate et manus illius reddent ei dolorem suum

Job 20:10; His children shall **seek to please the poor**, and his hands shall restore their goods.

Kötü kimsenin başına gelecekler hakkında açıklama yapılan ayette çocukların bile yoksulların gönlünü alacaklarını, çok mutlu edeceklerini, zorla aldığı malları kendi eliyle geri vereceğinden de bahsedilmektedir. Üçüncü çoğul şahıs çekimi olarak geçmektedir. Yunanca, Latince ve İngilizce “fakirin memnuniyetini istemek, razı etmek” anlamında kullanılmıştır.

1.2.1.4. “Hiph’il” Kalıbındaki Kullanımı

Levililer 26:34;

“Siz düşmanlarınızın ülkesinde yaşarken, ülke ıssız kaldığı yıllar boyunca Şabatlar'ın sevincini yaşayacak. Ancak o zaman dinlenip Şabatları'nın **tadına varacak.**”

אֲנִי־אֶשְׁמַח־בָּהֶם כְּשֶׁיִּהְיוּ־בְּאֶרֶץ־אֹיְבֵיהֶם וְהָיָה־שָׁבַתָהּ־לָהֶם וְהָיָה־הֵם־לְשָׂרֵי־הָאֶרֶץ וְהָיָה־הָאֶרֶץ־לְאֹיְבֵיהֶם וְהָיָה־הֵם־לְשָׂרֵי־הָאֶרֶץ וְהָיָה־הָאֶרֶץ־לְאֹיְבֵיהֶם וְהָיָה־הֵם־לְשָׂרֵי־הָאֶרֶץ

Λευιτικόν 26:34; Τότε η γη θέλει απολαύσει τα σάββατα αυτής καθ' όλον τον καιρόν όσον αυτή μείνη έρημος και σεις εν τη γη των εχθρών σας· τότε θέλει αναπαυθή η γη και θέλει **απολαύσει** τα σάββατα αυτής.

Leviticus 26:34; tunc **placebunt** terrae sabbata sua cunctis diebus solitudinis suae quando fueritis

Leviticus 26:34; Then shall the land enjoyher sabbaths, as long as it lieth desolate, and ye be in your enemies ' land; even then shall the land rest, and **enjoy** her sabbaths.

Hiph'il kalıbında kök “tadını çıkarmak, hoşlanmak” anlamında kullanılmıştır. Kökün üçüncü tekil şahıs çekimi şeklinde geçmektedir. Aynı bölümün 43. pasukunda Şabatların “işledikleri suçların bedelini ödemek” anlamı da verilmiştir. Yahudiler sürgünde yaptıkları suçların cezasını çekerken ülke Şabatların sevincini yaşayıp, tadına varacaktır. Yunanca “απολαύσει” (apoláfsei) ve Latince “placebunt” “tadını çıkarmak, hoşlanmak” anlamında kullanılmıştır.

1.2.1.5. “Hithpa’el” Kalıbındaki Kullanımı

1 Samuel 29:4;

“Ama Filistli komutanlar Akiş'e öfkeleniler. “Adamı geri gönder, kendisine verdiği yere dönsün” dediler, “Bizimle birlikte savaşa gelmesin; yoksa savaş sırasında bize karşı çıkar. Efendisinin **beğenisini** nasıl kazanabilir? Adamlarımızın başını ona vermekten daha iyi bir yol bulabilir mi?”

וַיִּקְצְפוּ עָלָיו שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים, וַיֹּאמְרוּ לוֹ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הָשֵׁב אֶת-הָאִישׁ וַיָּשֹׁב אֶל-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקִדְתּוֹ שָׁם, וְלֹא-יָרֵד עִמָּנוּ בְּמִלְחָמָה, וְלֹא-יִהְיֶה-לָּנוּ לְשֹׁטֵן בְּמִלְחָמָה; וּבְמָה, יִתְרַצֶּה זֶה אֶל-אֲדֹנָיו--הֲלוֹא, בְּרֹאשׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם.

Βασιλειων Α' 29:4; Και ηγανάκτησαν κατ' αυτού οι στρατηγοί των Φιλισταιών· και είπον προς αυτόν οι στρατηγοί των Φιλισταιών, Απόπεμψον τον άνθρωπον τούτον, και ας επιστρέψῃ εις τον τόπον αυτού, τον οποίον διώρισας εις αυτόν, και ας μη καταβή μεθ' ημών εις την μάχην, μήποτε γείνη εν τη μάχη πολέμιος ημών· διότι πως ήθελε **διαλλαγή** ούτος μετά του κυρίου αυτού; ουχί με τας κεφαλάς των ανδρών τούτων...

1 Samuel 29:4; irati sunt autem adversus eum principes Philisthim et dixerunt ei revertatur vir et sedeat in loco suo in quo constituisti eum et non descendat nobiscum in proelium ne fiat nobis adversarius cum proeliari coeperimus quomodo enim aliter **placare** poterit dominum suum nisi in capitibus nostris

1 Samuel 29:4; And the princes of the Philistines were wroth with him; and the princes of the Philistines said unto him, Make this fellow return, that he may go again to his place which thou hast appointed him, and let him not go down with us to battle, lest in the battle he be an adversary to us: for wherewith should he **reconcile** himself unto his master? should it not be with the heads of these men?

Bir kimsenin kendisini memnun veya kabul olunacak hale getirmesi anlamı bu kalıpta verilmiştir. Akişle beraber kralı için savaşmak için gelen Davud (as)’u ve adamlarını Filistli komutanlar savaş sırasında kendilerine karşı savaşır endişesiyle yanlarında savaşmasını istemediler. Kendisini efendisinin katında memnun ve kabul olunacak hale getirmek, beğenilmek anlamında kullanılmıştır. İngilizce ve Yunanca “διαλλαγή” (diallagi) “uzlaşma, barıştırma” anlamında ve Latince “placare” “yatıştırma, tatmin etme” anlamlarına gelmektedir.

1.2.2. “Rdy” Kökünün Sıfat Olarak Kullanımı

Yasanın tekrarı 33:24;

Bu pasukta da kökün “pasif sıfat” şeklini görüyoruz. Tevrat’ta iki yerde geçmektedir. Kökün Qal kalıbından türetilmiş bir sıfattır. Strong numarası verilerek sıfat halinde kullanımlarını Eski Ahit’te rastlayamadık.

“Aşer için de şöyle dedi: “Oğullar arasında en çok kutsanan Aşer olsun, Kardeşlerinin **beğenisini** kazanan o olsun. Ayağını zeytinyağına batırsın.”

וְלְאַשֶׁר אָמַר, בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֶשֶׁר; יְהִי רַצְוִי אֵתוֹ, וְיִטְבֹּל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ.

Δευτερονόμιον 33:24; Και περί του Ασήρ εἶπεν, Ἀς ἦναι εὐλογημένος ἀπὸ τέκνων ο Ασήρ· ας ἦναι **δεκτός** εἰς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ εἰς ἔλαιον ας βάψῃ τὸν πόδα αὐτοῦ.

Deuteronomy 33:24; Aser quoque ait benedictus in filiis Aser sit **placens** fratribus suis tinguat in oleo pedem suum

Deuteronomy 33:24; And of Asher he said, Let Asher be blessed with children; let him be **acceptable** to his brethren, and let him dip his foot in oil.

Kıtab-ı Mukaddes'in Ahd-i Atık bölümünün yani Tevratı oluşturan kitaplardan beşincisidir. Tensiye kitabı Yunanca Deuteronomion kelimesiyle ifade edilir. Bu kavram deuterios “ikinci” ve nomos “yasa” sözcüklerinden oluşan iki kelimenin birleşimidir.⁵⁸ İbranice devarim "sözler" anlamındadır. Musa'ya verilen On Emir ve Museviliğin diğer yasalarını içerir.

Yasanın tekrarı kitabı Yahudiliğin önemli hükümlerini konu edinir.

Allah Hz. Musa'nın halkını cezalandırarak çölde dolandırıp bir türlü yolu bulup da çölden çıkamamışlardır. Buna rağmen Tanrı onları kayırmış, aç bırakmamıştır. Kendine itaati ve sadakati emretmiştir.

Hz. Musa Tanrının buyurduğu on emri sürekli tekrarlar, halkına anımsatır. Halkından Tanrıya adanmalarını ister. Kenan topraklarında halkını hidayete erdirecek kuralları açıklar, emirleri ve ilkeleri hatırlatır.

Hz. Musa Tanrı ile yapılan anlaşmaya İsrail halkının sadık kalmasını tembihleyip onları sürekli uyarılarda bulunur. Bunlardan sonra Tensiye kitabı Musa'dan sonra Yeşu'nun halkın yöneticiliğine seçildiğini ve İsrail oymaklarını kutsadığını ve Hz. Musa'nın nerde öldüğünü anlatır. Tanrının Yahudi halkını sevdiği, onları çölde kayırdığı,

⁵⁸ Adele Berlin (editor), *The Oxford Dictionary of The Jewish Religion*, Oxford press, New York, 2011, s. 211.Oxford İngilizce Sözlük, Deuteronomy.

çölde dolanıp durmaktan kurtardığı, bu sebepten tanrının sevilmesi ve ona itaat edilmesi bu kitabın en önemli konusudur.⁵⁹

Kökün sıfat olarak ikinci kez geçtiği pasuktur. Pasukta Hz. Musa İsrail oğullarının oymaklarını ve Aşeri kutsuyor. “Kabul gören, beğeni kazanan” anlamında yunanca “δεκτός” (dektos) sıfat olarak, aynı anlamda Latince “placens” kelimesi kullanılmıştır. Tanah sözlüklerinde Jastrow’un sözlüğü hariç sıfat anlamları verilmemiştir. Hâlbuki sıfat formu bu metinde geçmektedir. “Beğenilen adam” formundadır.

Esther 10:3;

“Yahudi Mordekay, Kral Ahaşveroş’tan sonra ikinci adam olmuştu. Yahudi soydaşları arasında saygı gören ve çoğunluk tarafından **sevilen** biriydi. Çünkü halkının iyiliğini düşünüyor, bütün soydaşlarının esenliği için çaba gösteriyordu.”

מְרַצֵּי הַיְּהוּדִי, מְשָׁנָה לְמֶלֶךְ אֶסְתֵּר וְרוֹשׁ, וְגִדּוֹל לַיְּהוּדִים, וְרַצְיָי לְרַב אֶחָיו--דָּרַשׁ טוֹב לְעַמּוֹ, וְדִבֵּר שְׁלוֹם לְכָל-
יִרְעֵו.

Ester kitabı, İran kralı Aheşveroş’un Yahudi eşi olan Ester’in Yahudileri kırımından kurtarmasını konu edinir. Olay M.Ö. 5. yüzyılda meydana gelmiştir. Kralın danışmanı Haman hükümlerini altında yaşayan Yahudilerin kendisine itaat etmedikleri gerekçesiyle öldürülmeleri gerektiği konusunda kralı ikna eder. Kraliçe Ester’in kralın yanında değeri olan, onun tarafından sevilen yeğeni Mordehay vasıtasıyla durumdan haberdar olur. Kendisi ve Yahudiler üç gün oruç tutarak Tanrıya dua ettikten sonra kralı Yahudilerin öldürülmemeleri için ikna eder. Haman’ın Yahudilere iftira attığını ve asıl suçlunun kendisi olduğu ispatlanarak Yahudi kırımını için kurdurulan darı ağaçlarından birinde astırılır.⁶⁰

Bu örneğimizde de kökün sıfat olarak kullanımı var. Mordekay’ın halkının yani Yahudilerin iyiliğini düşündüğü için sevilen biri olduğundan bahsedilir. Yunanca “sevilen” anlamında “ἀγαπῶμεν” (agapōmen), Latince “kabul gören” anlamında “acceptabilis” kelimesi kullanılmıştır. “Sevilen adam” şeklinde sıfat formunda kullanılmıştır.

1.2.3. “Rdy” Kökünün Master Yapısı Olarak Kullanımı

Mezmurlar 77:7;

⁵⁹ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/yasanin-tekrari.html> (Erişim tarihi 04.01.2014)

⁶⁰ <http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma/ester.html> (Erişim tarihi 08.01.2014)

“Rab sonsuza dek mi bizi reddedecek?

Lütfünü bir daha göstermeyecek mi?”

הָלַעַלְמִים, יִנָּח אֲדָנָי; וְלֹא-יִסִּיף לְרִצּוֹת עוֹד

Ψαλμοὶ 77:7; μήποτε ο Κύριος με αποβάλῃ αἰωνίως, καὶ δὲν θέλει εἶσθαι εὐμενῆς πλέον...

Psalm 77:7; ergone in aeternum proiciet Dominus et non **repropitiabitur** ultra

Psalm 77:7; Will the Lord cast off forever? and will he be **favourable** no more?

Yunanca ve Latince “merhamet” anlamında “εὐμενῆς” “repropitiabitur” kelimeleri kullanılmıştır. Türkçe çevirisinde isim olarak anlam verilmiş “merhamet göstermek, beğenmek, memnun olmak” şeklinde mastar formunda çevrilmeliydi. Eski Ahit bölümünde kökün mastar formu strong numarası verilerek tablo olarak ayrı bir bölüm oluşturulduğuna rastlayamadık. Mastar olarak Eski Ahit bölümünde sadece bu pasukta ve kez geçmiştir.

1.2.4. “Rdy” Kökünün İsim Olarak Kullanımı

İncelemesini yaptığımız “rdy” eril isim olarak eski Ahitte toplam 56 kez geçmektedir. Aşağıda isim olarak kullanımıyla ilgili malumatları içeren tablo verilmiştir. Bundan sonra ise bu kullanımın örnek pasukları sırasıyla, ilk örnek pasukta Türkçe çevirisi, İbranice metni, Yunanca Yetmişler çevirisi, Latince Vulgate çevirisi ve King James çevirisi verilmiştir. İlk örnek pasuktan sonraki pasuklarda ise Yunanca Yetmişler, Latince Vulgate ve King James çevirisi verilmeyecektir.

The KJV Old Testament Hebrew Lexicon⁶¹

Strong's Number:		KJV Verse Count	
07522		<u>Genesis</u>	1 49:6
Original Word	Word Origin	<u>Exodus</u>	1=28:38
!wcr	from (07521)	<u>Leviticus</u>	7=1:3, 22:19-21, 23:11
Transliterated Word	<u>TDNT</u> Entry	<u>Deuteronomy</u>	2=33:16, 33:23
Ratsown	TWOT - 2207a		

⁶¹ <http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/ratsown.html> (Erişim tarihi 23.05.2014)

Phonetic Spelling	Parts of Speech	2 Chronicles	1=15:15
raw-tsone' ☒	Noun Masculine	Ezra	1=10:11
Definition		Nehemiah	2=9:37
1. pleasure, delight, favour, goodwill, acceptance, will		Esther	2=9:5
a. goodwill, favour			13= 5:12;
b. acceptance			19:14; 30:5;
c. will, desire, pleasure, self-will			30:7; 40:8;
		Psalms	51:18; 69:13;
			89:17; 106:4;
			143:10;
King James Word Usage - Total: 56			145:16; 145:19
favour 15, will 14, acceptable 8, delight 5, pleasure 5, accepted 4, desire 3, acceptance 1, selfwill 1			14= 8:35;
			10:32; 11:27;
Total=56		Proverbs	12:2; 14:35;
			16:13; 16:15;
			18:22; 19:12
			6=49:8; 56:7;
		Isaiah	58:5; 60:7;
			60:10; 61:2
		Jeremiah	1=6:20
		Daniel	4= 8:4; 11:16;
			11:36
		Malachi	1=2:13

Tabloda “rdy” kökünün eril isminin orijinal yapısı “רצון” şeklindedir. Cümle içerisinde durumuna göre “רצוני”, “רצנו” şeklinde son ek alarak geçmektedir. Genel olarak “memnuniyet, zevk, sevinç, beğeni, iyi niyet, kabul, istek, irade, lütuf” gibi anlamlara gelmektedir. Anlamlarına baktığımızda kökün fiil anlamlarıyla örtüşen anlamlara geldiği görülmektedir. Anlam dağılımı ise aşağıdaki şekildedir:

Lütuf: 15

İstek, irade:14

Kabul edilebilir, uygun: 8

Zevk, sevinç: 5

Memnuniyet: 5

Kabul edilen: 4

Arzu: 3

Kabul: 1

İnatçılık, benlikçilik: 1

1.2.4.1. “רצון” İsminin “Lütuf, İyi Niyet, Beğeni” Anlamında Kullanımları

a. Allah’ın Lütufu, Beğenisi, İyi Niyeti (Allah’ın Rızası) Anlamında

Tesniye 33:16

“Yerin en değerli ürünü ve doluluğuyla, Çalıda oturanın **lütfula** bereketli olsun. Yusuf’un başı üzerine, Kardeşlerinden ayrı olanın başı üzerine bereket yağsın.”

וּמִמֶּנּוּ, רָצוֹן וּמִלְאָה, וּרְצוֹן שְׂכָנֵי, סֵנָה; תְּבוֹאֲתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף, וּלְקַדְקֹד גִּזִּיר אֶתְּיֹן.

Δευτερονόμιον 33:16; και από των πολυτίμων αγαθών της γης και του πληρώματος αυτής· και η **ευδοκία** του φανέντος εν τη βάτω ας έλθη επί την κεφαλήν του Ιωσήφ, και επί την κορυφήν του εκλεκτού μεταξύ των αδελφών αυτού.

Deuteronomy 33:16; et de frugibus terrae et plenitudine **eius benedictio** illius qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph et super verticem nazarei inter fratres suos

Deuteronomy 33:16; And for the precious things of the earth and fulness thereof, and for the **good will** of him that dwelt in the bush: let the blessing come upon the head of Joseph, and upon the top of the head of him that was separated from his brethren.

Hız. Musa’nın ölmeden önce Yusuf hakkında söyledikleri ile ilgili bir pasuktur. Çalıda oturanın “tercihi, lütufu, beğenisi” anlamında isim olarak geçmektedir. Yunanca “ευδοκία” (eydokía) “tercih, beğeni” ve Latince “benedictio” “lütuf, nimet” anlamında kullanılmıştır.

Yeşaya 60:10;

“Yabancılar senin surlarını onaracak,

Kralları sana hizmet edecek.

Öfkelendiğimde seni cezalandırdıysam da,

Kabul ettiğimde sana merhamet göstereceğim.”

וְכִנּוּ בְנֵי-גֹכַר חֲמִתִּי, וּמַלְכֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוּּ: כִּי בָקַצְפִּי הַכִּיתִי, וּבְרָצוֹנִי רִסַּמְתִּי.

Pasukun Türkçe çevirisinde “kabul etmek” şeklinde yapılmıştır. Fakat bu şekildeki çeviri metne uygun düşmemektedir. “Lütfum, iyiliğim veya iyi niyetim sayesinde sana merhamet göstereceğim” şeklinde tercüme yapılmalıydı. Yunanca “εὐνοια” (éynoia) “iyilik, tercih” anlamında ve Latince “reconciliatione” “uzlaş, barış, mutabakat” anlamında kullanılmıştır.

Zebur 5:12;

“Çünkü sen doğru kişiyi kutsarsın, ya RAB,

Çevresini kalkan gibi **lütfunla** sararsın.”

כִּי-אַתָּה, תְּבָרֵךְ צָדִיק: יְהוָה--כַּצֵּנָה, רָצוֹן תַּעֲטֹרֶנּוּ.

Pasukta Allah’ın insanlara olan lütfu, iyiliği Davud (as)’ın bir duasında ifade edilmektedir. Yunanca “εὐμένειαν” (evmeneian) ve Latince “iyilik, tercih” anlamında geçmektedir.

Zebur 30:5

“Çünkü öfkesi bir an sürer,

Lütfu ise bir ömür;

Gözyaşlarınız belki bir gece akar,

Ama sabahla sevinç doğar.”

כִּי רָגַע, בְּאַפּוֹ-- חַיִּים בְּרָצוֹנִי:

בְּעָרֵב, יֵלִין בְּכִי; וְלִבִּקָּר רָגָה.

Allah’ın lütfu, nimeti, iyilikseverliği manasına gelen Yunanca “εὐμενεία” (eymeneía) ve Latince “repropitiatione” kelimeleri kullanılmıştır. Zebur 30:8 ve 51:20 pasuklarda da kök aynı anlamlarda kullanılmıştır. Aşağıda sadece metinlerini verdiği-miz pasuklarda kök isim olarak “lütuf, iyi niyet” anlamlarına gelmektedir.

Zebur 89:17;

“Çünkü sen onların gücü ve yüceliğisin,

Lütfun sayesinde gücümüz artar.”

כִּי-תַפְאֶרֶת עָזְמוּ אֶתָּה; וּבִרְצוֹנְךָ, תִּרְיֶם (תְּרוֹם) קַרְנֵינוּ.

Bu pasuk Latince “merhamet” anlamında “misericordia” kelimesi ile tercüme edilmiştir.

Zebur 106:4;

“Ya RAB, halkına **lütfettiğinde** anımsa beni,

Onları kurtardığında ilgilen benimle.”

יִזְכְּרֵנִי יְהוָה, בִּרְצוֹן עַמֶּךָ; פָּקֵדֹנִי, בִּישׁוּעָתְךָ.

Süleyman’ın özdeyişleri 8:35;

“Çünkü beni bulan yaşam bulur

Ve RABbin **beğenisini** kazanır.”

כִּי מִצָּאִי, מִצָּאִי (מִצָּא) חַיִּים; וַיִּפְקֶן רְצוֹן, מִיְהוָה.

Pasuk Yunanca “iyilik, lütuf anlamında “χάρις” (chárin) kelimesiyle ifade edilmiştir. Latince ise aynı anlamda “hauriet” kelimesiyle tercüme edilmiştir. Aşağıdaki pasuklarda da aynı kelimelerle tercüme edilmiştir.

Süleyman’ın özdeyişleri 12:2;

“İyi kişi RABbin **lütfuna** erer,

Ama düzenbazı RAB mahkûm eder.”

טוֹב--יִפְקֶן רְצוֹן, מִיְהוָה; וְאִישׁ מְזֻמּוֹת יִרְשִׁיעַ.

Süleyman’ın özdeyişleri 18:22

“İyi bir eş bulan iyilik bulur

Ve RABbin **lütfuna** erer.”

מִצָּא אִשָּׁה, מִצָּא טוֹב; וַיִּפְקֶן רְצוֹן, מִיְהוָה.

“Rdy” Kökünün Zaman Belirten Kelimelerle Kullanımı

Yeşaya 49:8

“RAB şöyle diyor:

“**Lütuf zamanında** seni yanıtlayacağım,
Kurtuluş günü sana yardım edecek,
Seni koruyacağım.
Seni halka antlaşma olarak vereceğim.
Öyle ki, yıkık ülkeyi yeniden kurasın,
Mülk olarak yeni sahiplerine veresin.”

כֹּה אָמַר יְהוָה, בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ, וּבְיוֹם יְשׁוּעָה, עֲזַרְתִּיךָ; וְאַתָּה לְבָרִית עָם, לְהָקִים אֶרֶץ,
לְהַנְחִיל נַחֲלֹת שְׁמֹמֹת.

Ἡσαΐας 49:8 Οὕτως λέγει Κύριος· Ἐν καιρῷ **δεκτῷ** ἐπήκουσά σου καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας σε ἐβοήθησα· καὶ θέλω σε διαφυλάξει καὶ θέλω σε δώσει εἰς διαθήκην τῶν λαῶν, διὰ να ἀνορθώσης τὴν γῆν, να κληροδοτήσης κληρονομίας ἡρημωμένης·

Isaiah 49:8; haec dicit Dominus in **tempore placito** exaudivi te et in die salutis auxiliatus sum tui et servavi te et dedi te in foedus populi ut suscitates terram et possideres hereditates dissipatas

Isaiah 49:8; Thus saith the LORD, In an **acceptable time** have I heard thee, and in a day of salvation have I helped thee: and I will preserve thee, and give thee for a covenant of the people, to establish the earth, to cause to inherit the desolate heritages;

Örnek pasukta kök “lütuf zamanı” anlamında zaman ile kullanılmıştır. Mezmurlar 69:14 pasukta da aynı anlamda kökün kullanımına şahit olmaktayız. Yeşaya 58:5 ayette de “lütuf günü” anlamında gün kelimesiyle birlikte İbranice “יוֹם רְצוֹן”, Yunanca “δεκτήν” ve Latince “acceptabilem” olarak tercümeleri verilmiştir. Yeşaya 61:2 pasukta da “lütuf yılı” anlamında “yıl” kelimesiyle birlikte kullanımını görmekteyiz. İbranice “שָׁנַת רְצוֹן”, Yunanca “εὐπρόσδεκτον” (efprósdekton) ve Latince “placabilem” kelimeleriyle anlamı ifade edilmiştir.

“Rdy” Kökünün İsim Olarak Eş Ve Zıt Anımlı Kelimelerle Kullanımı

İncelediğimiz kök Yasanın tekrarı 33:23 ayette eş anlamlı olarak İbranice “בְּרֶכֶת” “bereket” kelimesi ile kullanılmıştır. Yani “lütuf” ve bereket, nimet” eş anlamlı olarak geçmektedir. Süleyman’ın Özdeyişleri 11:1,20 pasuklarında 12:22 ve 15:8. Pasukların-

da da “rdy” kökü zıd anlamlı kelimelerle beraber geçmektedir. “Rdy” kökünün zıd anlamlısı bu pasuklarda İbranice “תועבת” “iğrenmek, nefret etmek” olarak geçmektedir. Örnek olarak Yasanın tekrarı 33:23 ve Süleyman’ın özdeyişleri 11:20 pasuklarını aşağıda vermeyi uygun gördük. Zıt ve eş anlamlarını da koyu renkli olarak belirttik.

Yasanın tekrarı 33:23

“Naftali için de şöyle dedi:

«Ey sen, RABbin **lütü** ve

Kutsamasıyla dolu olan Naftali!

Sen batıyı ve güneyi mülk edineceksin.»”

וְנַפְתָּלִי אָמַר--נִפְתָּלִי שְׂבַעֲרִצִּיּוֹן, וּמֵלֶא בְּרַכַּת יְהוָה; יָמִיד וְרֹחַ, יְרֵשָׁה

Δευτερονόμιον 33:23; Και περί του Νεφθαλί είπεν, Ω Νεφθαλί, κεχορτασμένη **ευδοκίας**, και πεπληρωμένη της **ευλογίας** του Κυρίου, κληρονόμησον την δύσιν και την μεσημβρίαν.

Deuteronomy 33:23; et Nephtalim dixit Nephtalim abundantia **perfruetur** et plenus erit **benedictione** Domini mare et meridiem possidebit

Deuteronomy 33:23; And of Naphtali he said, O Naphtali, satisfied with **favour**, and full with the **blessing** of the LORD: possess thou the west and the south.

Süleyman’ın özdeyişleri 11:20

“RAB sapık yürekliden **iğrenir**,

Dürüst yaşayandan **hoşnut** kalır.”

תועבת יְהוָה, עֲקוּשֵׁי-לֵב; וְרִצְוֹנוֹ, תְּמִימֵי דָרֶךְ.

Παροιμιαί 11:20; Οι διεστραμμένοι την καρδίαν **είναι βδέλυγμα** εις τον Κύριον· αλλ' οι άμεμπτοι την οδόν **είναι δεκτοί** εις αυτόν.

Proverbs 11:20; **abominabile** Domino pravum cor et **voluntas** eius in his qui simpliciter ambulant

Proverbs 11:20; They that are of a froward heart are **abomination** to the LORD: but such as are upright in their way are his **delight**.

Yahudi kutsal kitabına göre Allah'ın beğenisi, lütfu Yusuf, Davut, Yeşaya gibi peygamberlerin, kendisine sığınan doğru kişinin üzerinedir. Yine Allah'ın beğenisi yakmalık sunulara sunulan kurban ve sunularadır. Allah'ın beğenisi ve lütfu kalkanlarla savaşanların üzerinedir. Kendisine kulluk eden, düzenbaz olmayan, iyi halkını ve Allah'ı bulup ona inanan halka lütuflar bahşeder. Allah Teala birbiriyle iyi geçinen eşlere de lütfuyla muamele eder. “Rdy” kökünün isim olarak zaman belirten kelimelerle kullanılmıştır. Allah'ın lütfu söz konusu olduğu için Allah özel olarak lütfunu, yukarıda sayılan özelliklere sahip kimselere lütuf zamanı, lütuf günü gibi zamanlarda gösterecektir.

b. İnsanların Lütfu, Beğenisi Anlamında

Burada örnek olarak vereceğimiz pasuklarda “rıza” genelde insanların birbirlerine olan, aralarındaki rızadır. “Rdy” kökü hem Allah'ın diğer varlık ve fiillere karşı rızası hem de insanların diğer insanlara ve varlıklara karşı rızası için kullanılır.

Süleyman'ın özdeyişleri 10:32;

“Doğru kişinin dudakları **söylenecek sözü** bilir,

Kötünün ağzındansa sapık sözler çıkar.”

שְׂפֵתֵי צַדִּיק, יִדְעוּן רֵצוֹן; וּפִי רְשָׁעִים, תִּהְפֹּכֹת

Παροιμιαί 10:32; Τα χεῖλη τοῦ δικαίου γνωρίζουσι τὸ **ευχάριστον**· τὸ στόμα δὲ τῶν ἀσεβῶν τα διεστραμμένα.

Proverbs 10:32; labia iusti considerant **placita** et os impiorum perversa

Proverbs 10:32; The lips of the righteous know what is **acceptable**: but the mouth of the wicked speaketh frowardness.

Pasukun Türkçe tercümesinde doğru kişinin dudakları söylenecek sözü bilir olarak çevrilmiştir. İbranicesinde “rıza” bilicidir” şeklinde geçmektedir. Latince ve İngilizce çevirilerinde “placita” “doğru kişinin dudakları neyin kabul edilebilir olduğunu bilir” şeklinde geçmektedir. Yunanca çeviride “ευχάριστον” (eufháriston) “keyifli, hoş olanı bilir” şeklinde çevrilmiştir. Türkçeye “doğru kişinin dudakları neyin insanları memnun edeceğini, sevindireceğini bilir” şeklinde çevrilmesi gerekirdi.

Süleyman'ın özdeyişleri 11:27;

“İyiliği amaç edinen **beğeni** kazanır,

Kötülüğü amaç edinense kötülüğe uğrar.”

שָׂרָר טוֹב, יִבְקֹשׁ רָצוֹן; וְדָרַשׁ רָעָה תְּבוֹאָנוּ.

Bu pasukta da insanların insanlara olan rızası, iyiliği, beğenisi, lütfu söz konusudur. İyiliği amaçlayan iyilik kazanır. Yani iyilik eden iyilik bulur atasözü ile örtüşmektedir. Yunanca “απολαύσει” (apoláfsei) kelimesiyle, Latince “bona” “iyilik, keyif” anlamında çevirisi yapılmıştır.

Süleyman’ın özdeyişleri 14:9;

“Ahmaklar suç sunusuyla alay eder,

Dürüstler ise **iyi niyetlidir.**”

אֱוֹלִים, יִלְיִץ אָשָׁם; וּבֵין יִשְׂרָאֵל רָצוֹן.

Dürüst insanlar arasında “iyilik, iyi niyet, lütuf” var olması insanlar arasındaki rızaya örnektir. Türkçe dışındaki çevirilerde “dürüstler arasında iyi niyet, lütuf vardır” diye tercüme edilirken Türkçeye “dürüstler iyi niyetlidir” şeklinde eksik tercüme yapılmıştır.

Süleyman’ın özdeyişleri 14:35;

“Kral sağduyulu kulunu **beğenir**,

Utanç getirene öfkelenir.”

רָצוֹן-מֶלֶךְ, לְעֶבֶד מִשְׁפִּיל; וְעֶבְרָתוֹ, תִּהְיֶה מְבִישׁ.

Pasukun Türkçe çevirisinde kök, fiil olarak geçmektedir. Ancak pasukta isim olarak geçmektedir. “Kralın beğenisi sağduyulu hizmetlilerine karşıdır.” Şeklinde tercüme edilmeliydi. Aşağıda verdiğimiz örnek metinler de kralın beğenisi ile ilgilidir.

Süleyman’ın özdeyişleri 16:13

“Kral doğru söyleyenden **hoşnut** kalır,

Dürüst konuşanı sever.”

רָצוֹן מֶלֶכִּים, שֶׁפִּתִּי-צֶדֶק; וְדָבַר יִשְׂרָאֵל יֵאָהֵב.

Süleyman’ın özdeyişleri 16:15

“Kralın yüzü gülüyorsa, yaşam demektir.

Lütfu son yağmuru getiren bulut gibidir.”

בְּאוֹר-פְּנֵי-מֶלֶךְ חַיִּים; וְרִצּוֹנוֹ, כְּעֵב מִלְּקוֹשׁ.

İnsanlar da doğru söyleyen, dürüst ve iyi niyetli kimselerden hoşlanırlar. İyiliği amaç edinen kimseler de toplumda beğeni kazanır. Her kral da sağduyulu kimseleri, doğru söyleyen, dürüst insanlardan ve kendisine yol gösteren bilge kişilerden hoşlanırlar ve onlara lütuflarda bulunurlar.

1.2.4.2. “רִצּוֹן” İsmiinin “Kişiler İle İlgili Ve Sunulan Kurbanlarla İlgili Kabul” Anlamında Kullanımları

Mısır'dan Çıkış 28:38;

“Harun onu alnında taşıyacak. İsrailliler kutsal bağışlarını getirirken suç işlemişlerse, suçlarını Harun taşıyacak; onlar önümde **kabul** görsün diye levha sürekli Harun’un alnında bulunacak.”

וְהָיָה, עַל-מִצַּח אַהֲרֹן, וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-עֹן הַקִּדְּשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, לְכָל-מִתְּנַת קִדְּשֵׁיהֶם; וְהָיָה עַל-מִצְחוֹ תָּמִיד, לְרִצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה.

Εξοδος 28:38; Και θέλει εἶσθαι ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Ααρὼν, διὰ να σηκόνῃ ο Ααρὼν τὴν ανομίαν τῶν ἁγίων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ θέλουσιν ἁγιάζει εἰς πάσας αὐτῶν τὰς ἁγίας προσφοράς· καὶ θέλει εἶσθαι διαπαντός ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, διὰ να ἴναι **δεκταί** ἐνώπιον τοῦ Κυρίου.

Exodus 28:38; imminens fronti pontificis portabitque Aaron iniquitates eorum quae obtulerint et sanctificaverint filii Israhel in cunctis muneribus et donariis suis erit autem lammina semper in fronte eius ut **placatus** eis sit Dominus

Exodus 28:38; And it shall be upon Aaron's forehead, that Aaron may bear the iniquity of the holy things, which the children of Israel shall hallow in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be **accepted** before the LORD.

Bu bölümdeki metinlerde Allah’ın sunuları, kurbanları kabul etmeden önceki şartları ve kurbanda bulunması gereken özellikleri açıklanmaktadır.

Hız. Harun’un sarığına işlenmiş ‘RAB’be adanmıştır’ sözü yazılı bir levhadır. Yani Allah’a bağışta bulunulması için o levha sürekli Harun’un sarığında taşınacaktır.

Dolayısıyla önceden gönderilen hayır hasenatların kabul edilmesi söz konusudur. Allah bağışları kabulünden önce Hz. Harun'un levha bulunan sarığı giymesi şartını getirmiştir. Yunanca kabul anlamında “δεκταί” (dektaí) ve Latince memnun olma anlamında “placatus” kelimeleriyle çevrilmiştir. Kök İbranice metinde “לרצון לפני יהוה” “Rabbin huzurunda, önünde kabulü için” ifadesi geçmektedir. Üçüncü çoğul şahıs zamirinden önce “için” anlamında “ל” edatı getirilmiştir.

Levililer 1:3

“Eğer yakmalık sunu sığırsa, kusursuz ve erkek olmalı. RABbin sunuyu **kabul** etmesi için onu Buluşma Çadırının giriş bölümünde sunmalı.”

אם-עלה קרבנו מן-הבקר, זכר תמים יקריבנו; אל-פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, יקריב אתו, לרצונו, לפני יהוה.

Allah'ın kurbanı kabulünden önce yapılması gerekenler ve kurbanın özellikleri açıklanmıştır. İsim pasukta kişi son eki almış şekliyle “לרצונו” geçmektedir. Yukarıdaki pasukta olduğu gibi bu pasukta ta da “לפני יהוה” “Allah'ın huzurunda” ifadesi geçmektedir. Yunanca “δεκταί” (dektaí) ve Latince “placandum” “kabul etmek” anlamına gelmektedir.

Levililer 22:20

“Kusurlu olanı sunmayacaksınız. Çünkü **kabul** edilmeyecektir.”

כֹּל אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם, לֹא תִקְרִיבוּ: כִּי-לֹא לְרִצּוֹן, יִהְיֶה לָכֶם.

Kusurlu kurbanların kabul Allah'ın huzurunda makbul olmadığı ifade edilerek, çevirilerini verdiğimiz dillerde aynı anlamda kullanılmıştır. Şahıs zamirinden önce “sizden” anlamında “ל” (li) gelmiştir.

Levililer 22:19

“Sunusunun **kabul** edilmesi için kusursuz bir erkek sığır, koyun ya da keçi sunmalı.”

לְרִצּוֹנְכֶם: תָּמִים זָכָר--בֶּבֶקֶר, בִּבְשָׂכִים וּבְעִזִּים.

Pasukta “לְרִצּוֹן לָכֶם” şeklinde olması gerekirken “לְרִצּוֹנְכֶם” şeklinde kısaltılmış olduğunu görüyoruz. Aynı durum aşağıdaki pasuklarda da söz konusudur. Fakat bu pasukun Latince çevirisinde bu ifadenin anlamı verilmemiştir. Kurbanın kabul edilmesi için erkek sığır, koyun veya keçi sunulması istenmiştir. Aşağıdaki örneğimizde de sunu-

ların kabulü için Kâhin demetinin Şabattan sonraki gün Rabbın huzurunda sallanması gerekmektedir.

Levililer 23:11;

“**Kabul** edilmeniz için, kâhin demeti RABbin huzurunda sallayacak. Demet Şabattan sonraki gün sallanacak.”

וְהָנִיף אֶת-הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה, לְרִצְוֹנְכֶם; מִמִּחֶרֶת, הַשָּׁבֹת, יִנִּיפְנוּ, הַכֹּהֵן.

Yeşaya 56:7;

“Kutsal dağıma getirip

Dua evimde sevindireceğim.

Yakmalık sunularıyla kurbanları

Sunağımda **kabul** edilecek,

Çünkü evime ‘Bütün ulusların dua evi’ denecek.”

וְהָבִיאוּתִּים אֶל-הָר קָדְשִׁי, וְשִׁמְחֻתִּים בְּבֵית תַּפְלָתִי--עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם לְרִצְוֹן, עַל-מִזְבְּחִי: כִּי בֵיתִי,
בֵּית-תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל-הָעַמִּים.

Yukarıdaki pasukta isimin başına “ל” harfi gelmiş לִצְוֹן şekliyle kullanımları örnek olarak verilmiştir. “Rdy” Türkçe, Yunanca, Latince ve İngilizce “kabul” anlamına gelmektedir. Aşağıda verdiğimiz örnek ayetlerde hem “kabul etmek” anlamında hem de ismin başına “ל” harfi gelmiş formunda kullanımlarını görmekteyiz.

Yeremya 6:20;

“Neden bana Sabadan günnük, Uzak bir ülkeden güzel kokulu kamış getiriliyor? Yakmalık sunularınızı **kabul** etmiyorum, Kurbanlarınızdan hoşnut değilim.»”

לְמָה-זֶה לִי לְבוֹנָה מִשְׁבָּא תְבוּאָה, וְקִנְיָה טוֹב מֵאֶרֶץ מֶרְחָק; עֹלֹתֵיכֶם לֹא לְרִצְוֹן, וְזִבְחֵיכֶם לֹא-עֲרִבוּ לִי.

Zebur 19:14

“Ağzımdan çıkan sözler,

Yüreğimdeki düşünceler,

Kabul görsün senin önünde,

Ya RAB, kayam, kurtarıcım benim!”

יהויה רצון אמרי-פי, והגיון לבי לפניך:
יהנה, צורי וגאלי.

Yeşaya 60:7;

“Kedarın bütün sürüleri sana gelecek,

Nevayotun koçları senin buyruğunda olacak,

Sunağımın üzerinde **kabul** edilen sunular olarak sunulacak.

Böylece görkemli tapınağımı daha görkemli kılacağım.”

כל-צאן קדר יקבצו לך, אילי נביות ישראל וגו'; יעלו על-רצון מזבח, ובית תפארת אפאר.

Örnek pasukta isim “על” ekiyle “üzere, ile” anlamında על-רצון (al- ratson) şeklinde geçmektedir. Yunanca ve Latince “kabul etmek üzere” anlamında “εὐπρόσδεκτοι” (efprosdektoi) ve “placabili” kelimeleriyle çevrilmiştir.

Malaki 2:13;

“Yaptığınız başka bir şey var: RABbin sunağını gözyaşı seline boğuyorsunuz. Ağlayıp sızlanıyorsunuz. Çünkü RAB artık getirdiğiniz sunulara ilgi göstermiyor, onları elinizden **beğeniyle kabul** etmiyor.”

וזאת, שנית תעשו--כסות דמעה את-מזבח יהנה, בכינואנקה; מאין עוד, פנות אל-המנחה, ולקחת
רצון, מידכם.

Bu pasukta isim yalın şekliyle רצון(ratson) olarak geçmektedir. Kabul etmek anlamında Yunanca “δέχεται” (déchetai) ve Latince “placabile” kelimeleri kullanılmıştır. Örnek olarak verdiğimiz pasuklarda Allah’a sunulan kurbanlar söz konusu olduğunda “rdy” kökü hem fiil hem de isim olarak “kabul etmek, kabul” anlamına gelmektedir.

1.2.4.3. “רצון” İsmi’nin “İrade, İstek, Arzu, Zevk, Memnuniyet” Anlamında Kullanımları

a. Allah’ın İrade Ettiği Şeyin, İsteğinin Yapılması, (Allah’ın İradesinin, İsteğinin, Muradının Yapılması) Anlamında Kullanımları

Ezra 10:11;

“Şimdi atalarınızın Tanrısı RABbe suçunuzu açıklayın. Onun **istediğini** yapın. Çevredeki halklardan ve yabancı karılardan ayrılın.”

וְעַתָּה, הָגוּ תוֹדָה לַיהוָה אֱלֹהֵי-בְּתֻכָּם--וַעֲשׂוּ רְצוֹנִי; וְהִכַּדְלוּ מַעֲמֵי הָאָרֶץ, וּמִן-הַנָּשִׁים הַנִּכְרִיּוֹת.

Ἐσδρας 10:11; τώρα λοιπόν εξομολογήθητε προς Κύριον τον Θεόν των πατέρων σας και κάμετε το **θέλημα** αυτού· και χωρίσθητε από των λαών της γης και από των ξένων γυναικών.

Ezra 10:11; et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum et facite **placitum** eius et separamini a populis terrae et ab uxoribus alienigenis

Ezra 10:11; Now therefore make confession unto the LORD God of your fathers, and do his **pleasure**: and separate yourselves from the people of the land, and from the strange wives.

Üzeyir (as) Yahudileri Babil sürgününden kurtaran peygamberleridir. Yahudilere göre kâhindir yani din adamıdır. Ezra tapınağı tekrar inşa etmiş, Kudüs'ün surlarını tamamlamış, Yahudilerin işledikleri günahlarından tevbe edip ağlamalarını istemiş ve Yahudi olmayan kadınlarla evlenmeyi yasaklayıp Allah'ın muradına uygun davranmayı istemiştir.⁶² Bu bölümde “rdy” kökü isim olarak “istediğini yapmak” anlamında “yapmak” “עשה” fiiliyle kalıplaşmış kullanımını görmekteyiz. Yunanca “θέλημα” (thélīma) onun iradesi, isteği manasında ve Latince “placitum” “onun zevkine, keyfine göre davranmak” manasında kullanılmıştır. Aşağıdaki örnek ayetlerde de “rdy” kökü Allah'ın istediğini, dilediğini yapmak, onun rızasına uygun hareket etmek manalarında kullanılmıştır.

Zebur 40:7-8

“O zaman şöyle dedim: «İşte geldim;

Kutsal Yazı tomarında benim için yazılmıştır.

Ey Tanrım, senin **isteğini** yapmaktan zevk alırım ben,

Yasan yüreğimin derinliğindedir.»”

לַעֲשׂוֹת-רְצוֹנִי אֱלֹהֵי תַפְצָּתִי; וְתוֹרַתְךָ, בְּתוֹךְ מִצְּרֵי.

Zebur 103:21;

“RABbe övgüler sunun, ey sizler,

⁶² Oxford Dictionary of english, Oxford Universitesi yayını Ezra maddesi 2003.

Onun bütün göksel orduları,
İsteğini yerine getiren kulları!”

בָּרְכוּ יְהוָה, כָּל-צָבָאיוֹ -- מְשַׁרְתָּיו, עֲשֵׂי רְצוֹנוֹ.

Zebur 143:10;

“Bana **istemini** yapmayı öğret,
Çünkü Tanrımsın benim.
Senin iyi Ruhun
Düz yolda bana öncülük etsin!”

לְמַדְנִי, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ -- כִּי-אַתָּה אֱלֹהִי:
רוּחְךָ טוֹבָה; הַנְּחֵנִי, בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר.

Allah’ın istediği davranışları yapmak, onun isteklerini yerine getirmek onun kullardan memnun olması demektir. Tevrat’ta Allah’tan kullara doğru bir memnun olma var olmasına karşın kulların Allah’tan memnuniyeti sözkonusu edilmemiştir. “Rdy” kökü isim olarak Yunanca “θέλημα” (thélīma) ve Latince “placitum, voluntatem” kelimeleriyle ifade edilmiştir.

b. Dilediği Gibi Davranmak, Kendi İradesine Göre Yapmak, Memnun Olduğu Şekliyle Aynen Yapmak

Daniel 8:4;

“Koçun batıya, kuzeye, güneye doğru boynuz attığını gördüm. Hiçbir hayvan ona karşı koyamıyor, kimse onun elinden kurtaramıyordu. Koç **dilediği gibi davrandı** ve gitgide güçlendi.”

רָאִיתִי אֶת-הָאֵיל מְנַגֵּם יָמָה וְצָפוֹנָה וְנֹגֵבָה, וְכָל-חַיּוֹת־אֶרֶץ-עֲמָדוֹ לְפָנָיו, וְאִין מַצִּיל, מִיָּדוֹ; וְעִשָּׂה כְּרְצוֹנוֹ, וְהִגְדִּיל.

Δανιήλ 8:4; Είδον τον κριόν κερατίζοντα προς δύσιν και προς βορράν και προς νότον· και ουδέν θηρίον ηδύνατο να σταθή έμπροσθεν αυτού και δεν υπήρχεν ο ελευθερών εκ της χειρός αυτού· αλλ' έκαμνε κατά την **θέλησιν** αυτού και εμεγαλύνθη.

Daniel 8:4; vidi arietem cornibus ventilantem contra occidentem et contra aquilonem et contra meridiem et omnes bestiae non poterant resistere ei neque liberari de manu eius fecitque secundum **voluntatem** suam et magnificatus est

Daniel 8:4; I saw the ram pushing westward, and northward, and southward; so that no beasts might stand before him, neither was there any that could deliver out of his hand; but he did **according to his will**, and became great

Örneğimiz Daniel peygamberin gördüğü rüyalarından veya keşiflerden bahsediyor. Koç ve teke görüyor. Gördüğü koçun dilediği gibi davrandığından ve güçlendiğinden bahsediyor. Tabi bu gördüğü hayvanlar krallıkları temsil ediyor. Bu rüyalarda Babil'den başlamak üzere birçok krallıkların yükselip düşeceği, Tanrı'ya asi gelen zorbacı kralın helake uğrayacağı, Tanrı'nın itaatkâr halkının muzaffer olacağı açıklanıyor.

Örnek pasuklarda “isteğine göre yapmak, dilediği gibi davranmak” şeklinde isim olarak geçmektedir. İsimden önce “gibi, göre” manasını vermek için “כ” edatı getirilerek “yapmak” fiiliyle beraber “עשה כרצונו” (asa kirtsono) şeklinde kalıp olarak kullanılmaktadır. Yunanca “dilek, isteğine göre” anlamında “θέλησις” (thélisin) ve Latince “iradesine göre” anlamında “voluntatem” kelimeleri kullanılmıştır.

Daniel 11:3;

“Sonra güçlü bir kral çıkacak. Büyük yetkiyle krallık edecek ve **dilediği gibi** davranacak.”

ועמד, מלך גבור; ומשל ממשל רב, ועשה כרצונו.

Daniel 11:16;

“Kente saldıran Kuzey Kralı **dilediği gibi davranacak**, kimse ona karşı duramayacak. Güzel Ülke'yi⁶³ yönetecek, yıkıp yok etme yetkisi onun elinde olacak.”

ועשׂה הַבָּא אֵלָיו כְּרָצוֹנוֹ, וְאֵין עוֹמֵד לִפְנָיו; וְיַעֲמִד בְּאֶרֶץ-הַצָּבִי, וְכָלָה בְּיָדוֹ.

Daniel 11:36;

“Kral **dilediği gibi davranacak**. Kendini bütün tanrılardan daha büyük, daha yüce gösterecek, tanrıların Tanrısı'na karşı duyulmamış sözler söyleyecek. Tanrı'nın öfkesi tamamlanıncaya dek başarılı olacak. Çünkü tasarlanan, yerine gelecektir.”

ועֲשֵׂה כְרָצוֹנוֹ הַמֶּלֶךְ, וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְגַּדֵּל עַל-כָּל-אֵל, וְעַל אֱלֹהִים, וְיִדְבֵּר נִפְלְאוֹת; וְהִצְלִיחַ עַד-כָּלָה וְעַם, כִּי יִחַרְצָה נִצְשָׁתָהּ.

⁶³ İsrail ülkesi

Yukarıdaki örnek metinlerde kökün “dilediği gibi davranmak” anlamında kullanım şekillerini görmekteyiz. Yunanca “θέλω” (thelēsō) “dilek, istek” anlamına gelmektedir. Latince ise “placuerit, voluntatem, placitum” istek, irade, zekine göre davranmak” anlamına gelmektedir. Kralın istediği gibi davranması misal olarak verilmiş ve “rdy” kökü isim olarak kullanılmıştır. Önceki konuda Allah’ın iradesi, isteği söz konusuysa bu alt başlıkta da insanın ve hayvanın iradesi ele alınmıştır.

Nehemya 9:24;

“Çocukları Kenan ülkesini ele geçirip mülk edindiler. Ülke halkının onlara boyun eğmesini sağladın. Krallarını ve ülkedeki halkları **istediklerini yapsınlar** diye ellerine teslim ettin.”

וַיָּבִיאוּ הַבָּנִים, וַיִּירְשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ, וַתִּכְנַע לִפְנֵיהֶם אֶת-יְשֻׁבֵי הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִים, וַתִּתְּנֵם בְּיָדָם; וְאֶת-מְלָכֶיהֶם וְאֶת-עַמָּמֵי הָאָרֶץ, לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרָצוֹנָם.

Nehemya Tevrat’ın Ketuvim kitabında yer almaktadır. Kitap Yahudi soyundan gelen Pers sarayında yetkili bir kişi olan Nehemya’nın anılarından bahseder. Nehemya Kudüs şehrinin duvarlarını ördürmüştür. Şehre olan sevgi ve hizmetleri ve Kudüs halkının kanunlara itaati anlatılır. Yunanca “θέλω” (thelēsō) ve Latince “placebat” “dilek, istek” anlamında kelimeleri kullanılmıştır. Pasuktaki dilek, isteğin yapılması insanlar arasındaki kişilerin istek ve iradelerinin yapılmasıdır. Aşağıdaki pasuklarda da aynı anlamda kullanılmış örneklerdir.

Esther 1:8;

“Kralın buyruğu uyarınca, konuklar içki içmeye zorlanmadı. Kral saray hizmetkârlarına konukların **dileklerini** yerine getirmeleri için buyruk vermişti.”

וְהַשְׂתִּיחַ כֶּדֶת, אֵין אִנֹּס: כִּי-כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ, עַל כָּל-רַב־בֵּיתוֹ--לַעֲשׂוֹת, כְּרָצוֹן אִישׁ-אִישׁ.

Esther 9:5;

“Yahudiler bütün düşmanlarını kılıçtan geçirdiler, öldürdüler, yok ettiler. Kendilerinden nefret edenlere **dilediklerini** yaptılar.”

וַיָּכּוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל-אַיֲבֵיהֶם, מִכַּת-הָרֶב וְהָרַג וְהָבִדּוּ; וַיַּעֲשׂוּ כְּשִׁנְאֵיהֶם, כְּרָצוֹנָם.

1.2.4.4. Kökün “İştah, Şevk, Tutku, Arzu” Anlamında Kullanımına Örnekler

Zebur 145:16;

“Elini açar,

Bütün canlıları doyurursun **dilediklerince.**”

פִּתְחֵם אֶת-יָדָיו; וּמְשַׂבֵּיעַ לְכָל-חַיֵּי צִוִּיּוֹ.

Ψαλμοὶ 145:16; Ανοίγεις την χεῖρα σου και χορταίνεις την **ἐπιθυμίαν** παντός ζώντος.

Psalms 145:16; fe aperis manus tuas et imple omne animal refectione

Psalms 145:16; Thou openest thine hand, and satisfiest the **desire** of every living thing.

Örneğimizde “rdy” kökü isim olarak “ıştah” anlamına gelirken Yunanca “ἐπιθυμίαν” (epithymian) “arzu” anlamına gelmektedir.

Zebur 145:19;

“**Dileğini** yerine getirir kendisinden korkanların,

Feryatlarını işitir, onları kurtarır.”

רָצוֹן-יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה; וְאֶת-שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע, וַיִּוֹשִׁיעֵם.

Bu pasukta “rdy” kökü “rica, umu, istek” anlamına gelmektedir. Yunanca “ἐπιθυμίαν” (epithymian) ve Latince “placitum” kelimeleri “dilek istek arzu” anlamında kullanılmıştır.

2 Tarihler 15:15

“Yahudalılar bütün yürekleriyle içtikleri ant için sevindiler. RABbi **istekle** arayıp buldular. O da onları her yandan esenlikle kuşattı.”

וַיִּשְׂמְחוּ כָל-יִהוּדָה עַל-הַשְּׁבוּעָה, כִּי בָכַל-לִבָּבָם נִשְׁבָּעוּ, וּבְכָל-רָצוֹנָם בִּקְשׁוּהוּ, וַיִּמָּצֵא לָהֶם; וַיָּגֵחַ יְהוָה לָהֶם, מִסָּבִיב.

Bu örnek metinde de kök “şevk, tutku” anlamında isim olarak geçmektedir. “Allah’ı şevkle tutkuyla arayıp bulmak” anlamındadır. Yunanca “θέλησιν” (thelēsın) “dilek, istek” ve Latince “voluntte” “zevk, istek” anlamında kullanılmıştır.

Yaratılış 49:6;

“Gizli tasarılarına ortak olmam, Toplantılarına katılmam. Çünkü öfkelenince adam öldürdüler, **Canları istedikçe** sığırları sakatladılar.”

בְּסֶדֶם אֶל-תְּבֵא נַפְשִׁי, בְּקִהְלָם אֶל-תַּחַד כְּבֹדִי: כִּי בְּאַפִּם הָרְגוּ אִישׁ, וּבְרִצְנָם עָקְרוּ-שׂוֹר.

Bu örnek metinde de ismin anlamı “ısrar etmek, inatla sürdürmek, bencilce” anlamlarına gelmektedir. Yunanca “πείσματος” (peísmati) “inatla sürdürmek, ısrar etmek” anlamı kullanılmıştır. Latince “voluntate” “arzu, istek, dilek” anlamına gelmektedir.

Artsüremli semantik “rdy” köküyle ilgili olarak, araştırmamızın ilk bölümü olan Yahudi kutsal kitabı olan Tevrat’ta ve Tevrat’ın dili olan İbranicedeki anlamlarını sözlüklerden inceledik. Kökün fiil olarak ilk anlamı “memnun olmak, hoşlanmak” ve ikinci anlamı olarak da “canı gönülden kabul etmek” manası kullanılmıştır. Kısaca kökün ilk anlamları “beğenmek, hoşlanmak ve kabul etmek” olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kökün Tevrat’ta Allah’ın beğenmesi insanlara ve onlarla ilgili hallere ait olduğu gibi herhangi bir şeye ve o şeyle ilgili hallere ait olduğu da anlaşılmaktadır. Kökün kişilerle ilgili olduğu bazı ayetlerde Allah’ın beğendiği kişilerden önce “ב” edatı getirilmiştir. Aynı durum Allah’ın beğendiği bazı şeylerin başında kökle beraber “ב” edatının kullanılmasında da geçerlidir. Bu edatın kullanılması hem kökün anlamını kuvvetlendirmektedir hem de Allah’ın rızasının hangi kişi veya eşyaya ait olduğu konusunda belirleyici olmaktadır.

“Allah’ın rızası” Tevrat ayetlerinde işlendiği gibi “insanların rızası” da işlenmiştir. Öznesi, konusu baba olan insanla ilgili kişilerin beğenisinin konu edildiği metinler vardır. Erkek kardeşin konu edildiği insanların beğenisi ve insanların herhangi bir eşyaya olan beğenileri konu olarak işlenmiştir. İnsanların insanlara ve eşyalara olan beğenisinin geçtiği Tevrat metinlerinde yukarıda anlatıldığı üzere “ב” edatı kullanılmıştır. Aynı zamanda “rdy” kökünün beğenilen kişilerden önce “ile, birlikte” anlamında “עם” edatı kullanılmıştır.

Araştırma konumuz “rdy” kökü sözlüklerdeki ikinci anlamı Allah’ın kişilerin yaptığı amelleri kabul etmesi ve sunulan kurbanları, zekâtları, yardımları kabul etmesidir. Yani köke “kabul etmek” anlamı verilmiştir. Bu kökün Tevrat metinlerinde en çok geçen anlamıdır. Bir kimsenin kurbanının ondan kabul edilmesini ifade etmek için kişiden önce “için” anlamında “ל” edatı getirilmiştir. Bu edatın bazen de kişinin sunduğu kurbandan hemen önce getirildiğini görmekteyiz. Ayrıca “rdy” kökü “bedel ödemek, borç ödemek” anlamına da gelmektedir. Kök fiil olarak İbranicedeki toplam yedi kalıp-

tan Qal, Hiph`il, Niph`al, Pi`el, Hithpa`el kalıplarında geçmektedir. Diğer iki kalıpta geçmemektedir.

İsim olarak “rdy” kökü “Allah’ın lütfu, nimeti, beğenisi” anlamında kullanılmıştır. “Allah’ın lütfu” Tevrat metinlerinde zaman, gün, yıl ile kullanılarak “lütf zamanı, lütf günü ve lütf senesi” anlamında geçmektedir. Kökün isim olarak, yani “lütf” isminin aynı Tevrat pasukunda eş anlamlısı olan “bereket” kelimesi kullanılmıştır. Başka bir Tevrat pasukunda da “beğenme” isminin zıt anlamlısı olan “iğrenme, nefret” kelimesiyle beraber kullanımı geçmektedir. Tevrat’ta insanların beğenisi ve lütfu anlamında da isim olarak geçtiğini görmekteyiz. Ayrıca metinlerde kralın lütfu beğenisi anlamında da kullanılmıştır.

İnsanların yaptığı hayır, yardım, sadaka gibi amellerini ve sunduğu kurbanların söz konusu olduğu ayetlerde kök “kabul” anlamında kullanılmıştır. Özellikle “Rabbin huzurunda kabulü için” anlamında geçmektedir. İsim olarak “Allah’ın dilediğini yapması” manasında kalıp olarak kullanımlarını örnek verildiği gibi insanların ve diğer hayvanların “dilediği gibi davranmak” anlamları da örnek olarak verilmiştir. Böylece “rdy” kökünün art süremlili kök incelemesinde birinci bölümü olan Ahd-i Atik bölümü bitirilmiş bulunmaktadır. Bundan sonraki bölümde Yeni Ahit’te kökün anlamları incelenip araştırılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ AHİT’TE (İNCİLLERDE) “RDY” KÖKÜ

2.1. YENİ AHİT'TE “RDY” KÖKÜNÜN SÖZLÜK ANLAMLARI

Birinci bölümde modern İbranice sözlüklerde ve eski ahit sözlüklerinde “rdy” kökünün anlamlarını araştırdık. Yahudi kutsal kitabında geçen pasuklardan kökün anlamıyla ilgili fiil olarak ve isim olarak örnekler verdik. Bu bölümde de “rdy” kökünün Eski Ahit'te aldığı kök anlamları belirledikten sonra tarihi süreç içinde uğradığı değişiklikleri görebilmemiz için Aramice sözlüklerde ve İncillerde hangi anlamlarda kullanıldığını doğru tespit etmemiz gerekmektedir.

İlk olarak Payne Smith'in *A compendious syriac dictionary*⁶⁴ adlı sözlüğünde “rdy” kökünün anlamları şu şekilde verilmiştir:

ܠܕܝܝܐ : Raa kökünün iki farklı anlamı vardır.

İki farklı kök anlamı vardır.

I. Anlamı

a) Beslemek, yedirmek, yemek vermek, otlatmak, doyurmak; (feed)

Eğilimi olmak, meyletmek, ilgilenmek, neden olmak, yol açmak, hizmet etmek, bakmak, yönelmek; (tend)

Gütmek, sürüyü gütmek, sürmek, toplamak; (herd)

Saklamak, tutmak, sürdürmek, göz kulak olmak (keep)

(Mecazi anlamları) hükmetmek, yönetmek, dizginlemek, buyurmak, karara varmak;

Önderlik etmek, yol göstermek, başlamak, çekmek, yönlendirmek;

Piskopos yönetimi; papazlar, hükümdarlar, hâkimler, çobanlar,

Örnek: Sürüyü otlatmak ve liderlik etmek

II. anlamı: Tatmin olmak;

Memnun, hoşnut, keyifli;

İstekli, hazır, gönüllü, razı, candan, gönülden, rıza gösteren;

İstekli;

⁶⁴ R. Payne Simit, *A Compendueus Syriac Dictionary*, Clarendos Press, Oxfort, 1902, s. 545-546.

Hevesli, içten/gönülden gelen

(Ethpe'el): ܐܬܦܥܝܠ

- a) Beslemek, yedirmek, doyurmak, geçindirmek, bakmak, beslenmek, yemek yemek, otlatmak, otlamak
Beslenmek
Bir piskopos tarafından yönetilmek
- b) Tasavvur etmek, düşünmek, anmak, saymak, zannetmek, aklından geçirmek, sanmak, planlamak
Zannetmek, sanmak farz etmek, varsaymak

(Pa'el): ܐܬܦܥܝܠ

- a) Hoşuna gitmek, memnun etmek, hoşnut etmek, buyurmak, tenezzül etmek, keyif vermek,
Hoşa gitmek, hoşuna gitmek
- b) Yatıştırmak, sakinleştirmek, bastırmak, gidermek, azaltmak, hafifletmek; gönlünü almak
Yatıştırmak; (açlığı) bastırmak; taviz vermek, ödün vermek;
Barıştırmak, aralarını bulmak, uzlaştırmak;
(Düşünce, görüş, vb.) bağdaştırmak;
Kabul ettirmek, razı etmek;
İyileştirmek, düzeltmek, tatlıya bağlamak, iyileşmek

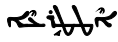
(Ethpa'al): ܐܬܦܥܝܠ

- a) Kabul edilmek; barışmak, aynı görüşte olmak, hemfikir olmak, aynı fikirde olmak, yaramak, iyi gelmek, uzlaşma yapmak, uyuşmak, anlaşma yapmak
- b) Sanmak, düşünmek, anımsamak, görüşünde olmak, zannetmek
İstekli olmak, niyetinde olmak
Kanaatinde olmak, fikrinde olmak, bir fikir edinmek
Mantık yürütmek, tartışmak, ikna etmeye çalışmak, etraflıca düşünmek
Niyet etmek, tasarlamak, kastetmek, amaçlamak

(Aph'el): ܐܬܦܥܝܠ

Gidermek, dindirmek, yatıştırmak; tatmin etmek, doyurmak; huzura kavuşturmak, sakinleştirmek, yatıştırmak, barıştırmak, uzlaştırmak;

Hoşa gitmek, hoşuna gitmek, memnuniyet verici olmak, sevindirici, mutluluk verici;

Kabul edilebilir, uygun, kabul edilir, makbul, makul, geçerli, geçer; elle tutulur
(Ettaph'al):

Beslenmek, ile beslemek, ile beslenmek; -den yenmiş, yenilmiş, (otlak, mera)-dan beslenmiş

Payne'nin sözlüğünde “rdy” köküyle ilgili kullanımına örnekler şöyledir:

 (R'îy vedber lmeriytak): Sürüyü **otlat** ve götür.

 (la reyn hvav bah): Onu kabul etmeye **isteksizdiler**.

 (Dayrae ameh lavrita): Rabbimiz yaratılmışları kendisiyle **barıştırmak** için geldi.

 (Zarîga mra'ya lmarvata): Adil o kimsedir ki Rabbe karşı iyi hoş olandır.

 (Kurbaneh yetrae leh): Sunusu onun için kabul edilecek.

 (itreî aman elaha bmevta devrih): Allah oğlunun ölümü sayesinde bizimle barıştı.

 kökünden türemiş erkek ismi (ruya) : İğdiş edilmiş koç (erkeç), yine aynı kökten türemiş erkek ismi (ri'ya): ot, çayır, saman, yem; otlak, mandıra

 kökünden türemiş dişil isim (Ra'yuta): Yönelme, koyunların korunup gözetilmesi, çobanla ilgili, kırsal, yük, gözetim, papaz ofisi

 kökünden türeyen eril isim (Ri'yana, Ri'yan):

a) akıl, zihin gücü, vicdan,

b) bir düşünme yolu, düşünce, fikir, öğreti; bir cümle, vecize, özdeyiş; bir oy

c) duyu, anlam, manâ

رعى: kökünden türemiş dişil isim رعى رعى (Rîta, re'yata): a) Otlak, mera b) Koyun, sığırlar, damızlık hayvan.

Görüldüğü gibi bu sözlükte kelimenin etimolojik olarak Arapçadaki üç (رعى رأى) kökün anlamları karışık olarak verilmiştir.

Louis Costaz'ın *Syriac-English dictionary*⁶⁵ adlı sözlüğünde “rdy” kökü aşağıdaki anlamlara gelmektedir:

رعى: I. Anlam (Arapça رعى kök anlamı)

1. Beslemek, yedirmek, yemlemek, beslenmek, otlatmak, otlamak, doyurmak; otlatmak, sıyırmak;
2. Öncülük etmek, önderlik etmek, yol göstermek, idare etmek;
3. (Geyik, keçi, vb.) otlamak; (kitap) gözden geçirmek, karıştırmak;
4. Yiyip bitirmek, yutmak, silip süpürmek; kemirmek,

رعى: II. Anlamı (Arapça رأى kök anlamı)

1. Sanı, fikir, düşünce; sanmak, düşünmek, anımsamak, hatırlamak;
2. Kanaat, düşünce, fikir, görüş, tahmin, akıl;
3. Besleme, bakma, doyurma;
4. Algılamak, hissetmek, anlamak; duyu, algı, his, anlam;
5. İrade, arzu, dilek, istek, niyet; kastetmek, amaçlamak, niyet etmek, istemek;
6. Önemsemek, aldırma; zihin, akıl, kafa;

رعى: III. Anlamı (Arapça رعى kök anlamı) araştırmamızın ilgilendiği anlam bu bölümde verilmiştir.

رعى و رعى:

1. İle yetinen; halinden memnun olmak, yetinmek;
2. رعى:
 - a) Memnun etmek, hoşnut etmek, tatmin etmek, mutlu etmek;
 - b) Yatıştırmak, bastırmak, gönlünü almak, gidermek, sakinleştirmek;
 - c) Barıştırmak, uzlaştırmak, aralarını bulmak, bağdaştırmak,
3. رعى: yatıştırıcı, uzlaştırmacı, gönül alıcı, teskin edici; arabulucu;
4. رعى: uzlaştırma, barıştırma, barışma, arabulma;

Bu sözlükte kökün Arapçada üç köke göre anlamları verilmiştir.

⁶⁵ Louis Costaz, *Syriac -English Dictionary*, Beyrut, 2002, s.349.

Hassano Bar Bahlule' nin *Lexicon syriacum*⁶⁶ adlı Süryanice – Arapça sözlükte RDY kökünün aldığı anlamlar aşağıda verilmiştir:

ܪܕܝܝܬܐ: itaat etmek

ܪܕܝܝܬܐ ܕܪܒܝܢܐ: Rabbine itaat et.

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܠܗܐ: (Allah'ı) memnun etmek

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܠܗܐ: (Allah'ın Hz. İsa'ya inanmalarından dolayı günahkârlardan) memnun olması

ܪܕܝܝܬܐ ܕܥܒܕܐ: Çobanlar, yöneticiler, hâkimler;

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܬܪܐ: (fili) otlatmak, ota beslemek

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܡܝܢܐ: âlemin arasını bulmak

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܡܝܢܐ ܕܐܠܡܝܢܐ: Bazılarımızı bazılarımızla aramızı bulsun, bizi barıştırsın.

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܡܝܢܐ: Gözetmek, bakmak, beslemek

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܡܝܢܐ: Vatandaşları gözetmek.

ܪܕܝܝܬܐ ܕܐܠܡܝܢܐ: (Güvercini) korumak, himaye etmek;

ܪܕܝܝܬܐ: Görüş, fikir, düşünce, inanç

İncelemesini yaptığımız “rdy” kökü anlam genişlemesine uğramıştır. Yeni anlamlar kazanarak çokanlamlı kelime haline gelmiştir. Kök yeni anlamlar yüklenmiş olmasına rağmen Aramice dili kelime yönünden fakirleşmiştir. En az üç kelimeyle ifade edilmesi gereken anlamlar tek kelimeye yüklenmiştir. Bu durum bize kelimelerin aynı dil ailesinde olan diller arasında anlam değişmelerinin yaşanmasına sebep olduğunu göstermektedir. Dilin birinde yaygın olarak kullanılan bir kelimenin anlamı diğer dilde aynı kelimenin diğer anlamlarından birisi yaygın olarak kullanılabilir. Bu sebepten dolayıdır ki Allah Teala müminlerin peygamberimize seslenirken “راعنا” demelerini bunun yerine “انظرنا” demelerini söylüyor. Çünkü Yahudiler arasında o kelimenin Araplar arasında kullanılan yaygın anlamında kullanılmıyordu. Onlar arasındaki yaygın anlamı “çoban” anlamıydı. Bu durumda Müslümanlara gülüyorlar ve onları aşağılıyorlardı. Bu sözcüğün yerine aynı yaygınlıkta kullanılan diğer sözcüğün kullanılması önerilmiştir. Bu olay da Sami dilleri arasında Arapçanın daha zengin ve

⁶⁶ Hassano Bar Bahlule, *Lexicon Syriacum*, Paris, 1901, II/ 1907-1908,

prototip dil olduğunu açıkça göstermektedir. İncelemesini yaptığımız kökün vahiy süreci içinde İncillerde kazandığı anlamları görelim.⁶⁷

2.2. YENİ AHİT'TE (İNCİLLERDE) “RDY” KÖKÜNÜN ANLAMLARI

Hristiyan kaynaklarına göre, Kitab-ı Mukaddesin Ahd-i Cedid bölümünün ve bu bölümdeki İncil kitapları İsa'nın yükseltilmesinden sonra havarileri bir süre Filistin'de kaldılar. İncillerin oluşumunda İsa'nın havarileri etkili olmuşlardır. Havariler İsa'nın göğe baskısı ve İsa'nın öğretilerini kabullenemeyen muhafazakâr Yahudilerin istibdatları nedeniyle Filistin'i terk ederek dünyanın değişik yerlerine göç etmişlerdir. Filistin'i terk eden havariler gittikleri beldelerde Hristiyanlığı yaymışlardır. Mesela Petrus Roma'ya, Bartalmay Ermenistan'a, Yehuda ve Simun İran'a göç etmişlerdir.

Hristiyan kaynaklarından edinilen bilgilere göre, İsa'nın öğretilerini havariler ve çevresindeki kişiler göç ettikleri beldelerde yaymaya devam ettiler ve şakirtleri çoğaldılar. Roma'da Petrus İsa'nın öğretilerini yaydı ve yakın arkadaşı Markos, Petrus'un anlattığı öğretileri derleyerek İncil kitapçığı yazmıştır. Bu İncil en eski İncil olma özelliğini taşımaktadır. Yine Luka da İsa'nın havarileri Matta, Levi, Pavlus'tan öğrendiği öğretileri Markos'un yazdığı kitabı geliştirerek yazmış ve yazdığı İsa'nın yaşam öykülerini içeren kitabı farklı alıcılara göndermiştir. Bu iki kitap birbirine yakın tarihlerde yazılmıştır. İsa'nın havarilerinden biri olan Yuhanna ise bu iki İncil kitabından sonra yazılmıştır. İncillerin hangi dilde yazıldığı konusunda sağlam bir veri yoktur.

Kitab-ı Mukaddesin Ahd-i Cedid bölümünde 27 kitap mevcuttur. Bu kitaplardan ilk dördünü oluşturan ve İsa'nın hayat hikâyesini anlatan kitaplara İncil adı verilmiştir. Bu dört kitabın dışındakiler ise havarilerin kiliselere ve farklı kişilere yazılan mektuplardan oluşur. İlk dört kitap haricindeki diğer kitaplarda geçen metinleri tarihi değere sahip olduğundan dolayı kökün kazandığı anlamları belirtmek için örnek olarak verdik.

Metinlerin alındığı kaynak siteler Eski Ahit bölümünde internet adreslerini verdiğimiz internet sayfalarıyla aynıdır. Bu sebeple tekrar olmaması açısından bu internet sayfaları dipnotta verilmeyecektir. Örnek verdiğimiz metinlerin sırasıyla, Türkçesi, Klasik Yunancası, Süryanicesi Latincesi ve İngilizce KJV çevirisi verilecek ve bu şekilde değerlendirilecektir. İlk örnekten sonraki örneklerde Latince ve İngilizce KJV çevirisi verilmeyecektir. Böyle bir sıralamanın tercih edilmesi, Salih Akdemir'in Yeni Ahit üze-

⁶⁷ Mürsel Ethem, *Kur'an'da İbranice Kelimeler (Mühezzeb Bağlamında Eleştirel Bir İnceleme)*, Gece Kitaplığı Yay., Ankara, 2017, s. 141-159.

٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠

[illegible][illegible]

85

Matthew 5:24- αφες εκει το δωρον σου εμπροσθεν του θυσιαστηριου και υπαγε πρωτον **διαλλαγηθι** τω αδελφω σου και τοτε ελθων προσφερε το δωρον σου

2 korintliler 5:20

2Corinthians 5:20- υπερ χριστου ουν πρεσβευομεν ως του θεου
 παρακαλουντος δι ημων δεομεθα υπερ χριστου **καταλλαγητε** τω θεω

Allah'ı razı etmeye çalışmaktan bahseden metin etpael kalıbının muhatap çoğul emiri şeklinde geçmektedir. Yunanca “barışık olmak, barışık olunuz” anlamında “καταλλάγητε” (katallagēte), Süryanice “ܐܬܪܐܘܬܐ” (etraû) ve Latince “reconciliamini” kelimeleriyle ifade edilmistir.

“Ayrılırsa evlenmesin, ya da kocasıyla **barıssın**. Erkek de karısını boşamasın.”

1Corinthians 7:11- εαν δε και χωρισθη μενετω αγαμος η τω ανδρι **καταλλαγητω** και ανδρα γυναικα μη αφιεναι

86

Ramalılar 5:10;

“Çünkü biz Tanrı'nın düşmanlarıyken Oğlu'nun ölümü sayesinde O'nunla **barıştıksa, barışmış** olarak Oğlu'nun yaşamıyla kurtulacağımız çok daha kesindir”

“Çünkü biz Tanrı'nın düşmanlarıyken Oğlu'nun ölümü sayesinde O'nunla **barış-
tıksa, barışmış** olarak Oğlu'nun yaşamıyla kurtulacağımız çok daha kesindir”

[illegible]

“Yalnız bu kadar da değil, bizi şimdi Tanrı'yla **barıştırmış** olan Rabbimiz İsa Mesih aracılığıyla, Tanrı'nın kendisiyle de övünüyoruz.”

١٠ ١١ ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠

Romalılar 11:15;

Matta 8:30

“Onlardan uzakta **otlayan** büyük bir domuz sürüsü vardı.”

Matthew 8:30- ην δε μακραν απ αυτων αγελη χοιρων πολλων **βοσκομενη**

ܡܬܬܐ ܘܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ

Metinde Hz. İsa'nın cinlerin musallat olduğu iki kişiyi kurtulmasına vesile olduğu anlatılmaktadır. Cinler o kişilerden çıkıp otlayan domuzların içine girmişlerdir. Kök Yunanca “Otlamak, yayılmak” anlamına gelen “βοσκομένη” (boskomenē) kelimesiyle çevrilirken, Süryanice “ܡܬܬܐ” (derâ'yâ) ve Latince “pascens” kelimeleriyle çevrilmiştir. Aşağıdaki ayet de aynı konuyu işlemektedir. Hz. İsa'nın cinli kişiyi iyileştirmesi Mat-ta'da iki kişi oldukları ifade edilirken Markos'da ise tek kişiden söz edilmektedir.

Markos 5:11

“Orada, dağın yamacında **otlayan** büyük bir domuz sürüsü vardı.”

Mark 5:11- ην δε εκει προς τα ορη αγελη χοιρων μεγαλη **βοσκομενη**

ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ

Markos 5:14

“Domuzları **güdenler** kaçıp kentte ve köylerde olayın haberini yaydılar. Halk olup biteni görmeye çıktı.”

Mark 5:14- οι δε **βοσκοντες** τους χοιρους εφυγον και ανηγγειλαν εις την πολιν και εις τους αγρους και εξηλθον ιδειν τι εστιν το γεγονος

ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ ܡܬܬܐ

Bu metinde de aynı olaydan, yani Hz. İsa'nın cinlenmiş kişileri iyileştirme olayından bahsetmektedir. Kişilerden çıkan cinler domuzların içine girince domuzlar kendilerini koşarak denize atıyorlar ve bütün domuzlar bu şekilde telef olmuştur. Bu domuzları güdenler de kente gidip olanları halka anlatmışlardır. Kök “güden, besleyen” anlamında Yunanca “βόσκοντες” (boskontes), Süryanice “ܡܬܬܐ” (derâ'yen), Latince “pascebant” kelimeleriyle çevrilmiştir. Aşağıdaki örnekte de aynı olay anlatılmaktadır.

Luka 8:32

Luke 8:32- ἤν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν **βοσκομένων** ἐν τῷ ὄρει καὶ παρεκαλοῦν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκεῖνους εἰσελθεῖν καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς

Luka 15:15

Luke 15:15- και πορευθείς εκολληθή ενι των πολιτων της χωρας εκεινης και επεμψεν αυτον εις τους αγρους αυτου **βοσκειν** χοιρους

Metinde Hz. İsa bir babanın iki oğlu hikâyesini anlatıyor. Günahından dolayı pişmanlık duyup tevbe etmenin Allah katında daha makbul olacağını izah ederken bu babanın küçük oğlu babasından kendine düşecek olan malı ister ve babasını terk ederek başka ülkeye gider. Malını çarçur eder ve ekmeğe muhtaç duruma düşer. Bir adamın yanında çalışmaya karar verir. Adam onu **domuz gütmeye** işini verir. O ülkede de kıtlık baş gösterince babasının yanındaki varlıklı günlerini düşünüp yaptığından pişman olur. Babasına geri döner af diler ve babası da affeder. Oğluna tekrar kavuştuğu için mutlu olur. Kök Yunanca “gütmek” anlamında mastar olarak “βόσκειν” (boskein), Aramca “ܠܡܥܬܐ” (lemer’â) ve Latince “pasceret” kelimeleriyle çevrilmiştir.

Yuhanna 21:15

John 21:15- στε ουν ηριστησαν λεγει τω σιμωνι πετρω ο ιησους σιμων ιωνα αγαπας με πλειον τουτων λεγει αυτω ναι κυριε συ οιδας οτι φιλω σε λεγει αυτω **βοσκει** τα αρνια μου

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

Luka 2:18

“Bunu duyanların hepsi, **çobanların** söylediklerine şaşıp kaldılar.”

Luke 2:18- και παντες οι ακουσαντες εθαυμασαν περι των λαληθεντων υπο των ποιμενων προς αυτους

[illegible]

Luka 2:20

“**Çobanlar**, ışıtip gördüklerinin tümü için Tanrıyı yüceltip överek geri döndüler. Her şeyi, kendilerine anlatıldığı gibi bulmuşlardı.”

Luke 2:20- και επεστρεψαν οι **ποιμνες** δοξαζοντες και αινουντες τον θεον επι πασιν οις ηκουσαν και ειδον καθως ελαληθη προς αυτους

അദ്ദേഹം പറയുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം പറയുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം പറയുകയും ചെയ്തു.

Luka 2:8

“Aynı yörede, sürülerinin yanında nöbet tutarak geceyi kırlarda geçiren **çobanlar** vardı.”

Luke 2:8- και ποιμενες ησαν εν τη χωρα τη αυτη αγραυλουντες και φυλασσοντες φυλακας της νυκτος επι την ποιμνην αυτων

٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠

Roma ülkesinin tamamında Sezar Augustus nüfus sayımı yapılmasını istemiştir. Nüfus sayımı yapılacağı zaman Beytlehem’de sayılmak için gelen Meryem Hz. İsa’yı doğurmuş ve kundağa sararak handa yer olmadığı için yemliğe yatırmıştır. Hayvanlarının yanında nöbet tutan çobanlara bir melek göründü. Her taraf Allah’ın nuruyla aydınlanmıştı ve melek çobanlara Meryem’in çocuğunun doğduğunu ve yemlikte kundak içinde olduğunu haber verdi. Çobanlar da haberin doğruluğunu görmek için Beytlehem’e gittiler ve haberin doğru olduğunu gördüler. Orada bulunanlara gördükleri olayı ve kendilerine verilen haberi anlattılar. Yukarıdaki örnek metinlerde geçen “rdy” kökünün çoğul isim olarak Luka İncilinin ikinci bölümünde geçmektedir. Kökün Yunanca yetmişler çevirisinde “çobanlar” anlamında “ποιμένες” (poimenes), ποιμένων (poime-

Matthew 1:20- ταυτα δε αυτου ενθυμηθεντος ιδου αγγελος κυριου κατ οναρ εφανη αυτω λεγων ιωσηφ υιος δαυιδ μη φοβηθης παραλαβειν μαριαν την γυναικα σου το γαρ εν αυτη γεννηθεν εκ πνευματος εστιν αγιου

ජාත්‍යන්තර මානව හිමිකම් ප්‍රකාශනයේ 15 වැනි වගන්තියට අනුව, සෑම අයෙකුටම තමාගේ ජාතික හිමිකම් ප්‍රකාශනයේ 15 වැනි වගන්තියට අනුව, සෑම අයෙකුටම තමාගේ

Matthew 1:20- Hæc autem eo **cogitante**, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est de Spiritu Sancto est.

Matthew 1:20- But while he **thought** on these things, behold, the angel of the LORD appeared unto him in a dream, saying, Joseph, thou son of David, fear not to take unto thee Mary thy wife: for that which is conceived in her is of the Holy Ghost.

Matta İnciline göre Yusuf Meryem’in nişanlısı iken kutsal ruhtan hamile olduğunu anlayınca ayrılmayı **düşününce** bir melek rüyasında gelerek onunla evlenmekten korkmaması gerektiğini haber vermiştir. Yunanca “düşünmek” anlamına gelen “ἐνθυμηθέντος” (enthymēthentos), Süryanice “ܐܬܪܐܬܝܐ” (ʾeṭraʿtī) ve Latince “cogitante” kelimeleriyle ifade edilmiştir.

Markos 2:6-7

“Orada oturan bazı din bilginleri ise içlerinden şöyle **düşündüler**: «Bu adam neden böyle konuşuyor? Tanrıya küfrediyor! Tanrıdan başka kim günahları bağışlayabilir?»”

Mark 2:6- ησαν δε τινες των γραμματεων εκει καθημενοι και **διαλογιζομενοι**
εν ταις καρδιαις αυτων

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

Hz. İsa dört kişinin taşıyıp getirdiği ve kalabalıktan dolayı kendine ulaşamadıkları için damdan sarkıttıkları felçli kişiye “oğlum günahların bağışlandı” demesi üzerine din bilginlerinin bağışlamanın Allah’a ait olduğunu **düşünerek** yukarıdaki ayette geçen sözleri söylemişlerdir. Yani Hz. İsa onlara günahların bağışlandı demenin şilteni toplakalk git demeden daha kolay olduğunu söylemiştir. Yunanca yetmişler çevirisinde “akıl yürütme, düşünme, muhakeme etme” anlamına gelen “διαλογιζόμενοι” (dialogizomenoi), Süryanice “ܡܬܪܥܝܢ” (wəmetraʿēn) ve Latince “cogitante” kelimeleri kullanılmıştır.

Matta 16:23

“Ama İsa Petrusa dönüp, «Çekil önümden, Şeytan!» dedi, «Bana engel oluyor-
sun. **Düşüncelerin** Tanrıya değil, insana özgüdür.»”

Matthew 16:23- ο δε στραφεις ειπεν τω πετρω υπαγε οπισω μου σατανα
σκανδαλον μου ει οτι ου **φρονεις** τα του θεου αλλα τα των ανθρωπων

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 नमो भगवते वासुदेवाय ।

Hız. İsa kendisinin Mesih olduğunu Yerus alim'e gideceğini orda öldürüleceğini öğrencilerine anlattı. Petrus kendisinin tanrı olduğunu böyle Şeylerin başına gelmesinden Rabbin korumasını söyleyip  l me gitmesine engel olmak isteyince yukarıdaki metindeki sözleri söylemiştir. Yunanca "düşünmek, düşünce" anlamında "        " (phronesis), Süryanice "        " (metra   ) ve Latince vulgate çevirisi ise "sapis" kelimeleriyle yapılmıştır.

2.2.7. “Aptal, Salak, Akılsız” Anlamına Gelen Kullanımları

Luka 11:40

“Ey akılsızlar! Dışarı yapanla içi yapan aynı değil mi?”

Luke 11:40-αφρονες ουχ ο ποιησας το εξωθεν και το εσωθεν εποησεν

[illegible]

Luke 11:40-Stulti! Nonne qui fecit quod de foris est, etiam id, quod de intus est, fecit?

Luke 11:40- Ye **fools**, did not he that made that which is without make that which is within also?

Hız. İsa vaazını bitirince Ferisi Onu yemeğe davet eder. Hız. İsa elini yıkamadan sofraya oturunca ferisi şaşırır. Onun şaşkınlığını gören Hız. İsa, Ferisilerin tabak ve bardak gibi kapların dışını temizlediklerini fakat kendi içlerinin kötülük ve açgözlülük gibi kötü huylarla dolu olduğunu söyledi. Onlara **akılsızlar** olarak vasıflandırıp, dışı yapanla içi yapanın bir olduğunu, kapların içindeki yiyecekleri sadaka olarak verdikleri takdirde her şeyin daha temiz olacağını belirtip, asıl temizliğin iç temizli olduğunu vurgulamıştır. İncelediğimiz “rdy” kökü çoğul isim olarak “aptallar” anlamına gelen Yunanca

“İsa ona şu karşılığı verdi: «Tanrın Rabbi bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün **aklınla** seveceksin.»”

Matthew 22:37- ο δε ιησους ειπεν αυτω αγαπησεις κυριον τον θεον σου εν ολη τη καρδια σου και εν ολη τη ψυχη σου και εν ολη τη **διανοια** σου

[illegible]

Matthew 22:37- Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota **mente** tua.

Matthew 22:37- Jesus said unto him, Thou shalt love the Lord thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy **mind**.

Markos 12:30

“Tanrın Rabbi bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün **aklınla** ve bütün gücünle seveceksin.”

Mark 12:30- και αγαπησεις κυριον τον θεον σου εξ ολης της καρδιας σου και εξ ολης της ψυχης σου και εξ ολης της **διανοιας** σου και εξ ολης της ισχυος σου αυτη πρωτη εντολη

[illegible]

Luka 10:27

“Adam şöyle karşılık verdi: «Tanrın Rabbi bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün gücünle ve bütün **aklınla** seveceksin. Komsunu da kendin gibi seveceksin.»”

Luke 10:27- ο δε αποκριθεις ειπεν αγαπησεις κυριον τον θεον σου εξ ολης της καρδιας σου και εξ ολης της ψυχης σου και εξ ολης της ισχυος σου και εξ ολης της **διανοιας** σου και τον πλησιον σου ως σεαυτον

[illegible]

Yukarıda çevirilerini verdiğimiz örnek metinlerde bahsedilen konu Kutsal Yasa-
da en önemli buyruğun ne olduğudur. Rabbini tek Rab kabul edecek ve O’nu bütün yü-
reğinle, bütün canınla, bütün gücünle ve bütün **aklınla** seveceksin. Komşunu da kendin

Ses dönüşüm sisteminde Salih Hocamızın tabloda gösterdiği şekilde “tsadi” (ܥ) harfi Süryanicede “ayn” (ܐ) harfi ile karşılık gelmektedir. Ancak “tsadi” (ܥ) harfinin Süryanicede “aleph” (ܐ) ile karşılık geldiğini de görmekteyiz. Bu sefer de “rdy” kökü “Sanı, fikir, düşünce; sanmak, düşünmek, anımsamak, hatırlamak; Kanaat, düşünce, fikir, görüş, tahmin, akıl” gibi anlamları yüklenmektedir. “Rdy” kökünün bu anlamı da Eski Ahitte yüklendiği anlamlarla bağlantısı kurulabilir. Bir durumun “öyle olduğunu sanmak, düşünmek” o durumu “olduğu şekilde kabul etmek” anlamına gelir.

Konumuz “rdy” kökü Süryanicede üç fiil köküyle ifade edilmesi geren anlamlar tek kökle ifade edilmiştir. Dolayısıyla “rdy” kökü eşsesli kelime haline gelerek ve eş seslilikten kaynaklanan çok anlamlı kelime haline gelmiştir. Arapçadaki “رَضِيَ”, “رَأَى”, “رَغِيَ” fiilleri Süryanicede eşsesli kelime olarak sadece “ܐܕܝ” köküyle ifade edilmektedir.⁶⁹

Arapçada bazı kelimelerde bulunan harflerden bir harf başka bir harfle de ifade edilebilmektedir. Yani meseleyi biraz açmak gerekirse “صِرَاط” kelimesindeki “ص” harfi aslında “س” harfi olmalı iken “ص” harfi ile yazılmıştır. Yani “س” ile “ص” birbirlerinin yerine geçebilmektedir ve anlam değişmemektedir. Aynı şekilde “ذ” harfi ile “د” harfi birbirlerinin yerine kullanıldığı kelimeler Kur’an’da geçmektedir. Bu durum “ء” ile “ي” arasında da bulunmaktadır. Kur’an semantiği üzerinde çalışmak isteyen araştırmacılarca konumuz olan “rdy” kökünün Süryanicedeki eşsesli durumunda olduğu gibi Kur’an’da “ض”, “ع” ve “ء” harflerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı durumların var olup olmadığı araştırılmalıdır.

⁶⁹ W. M. Thackston, *Introduction to Syriac*, Ithaca, Maryland, 1999, s. 25-27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİMDE “RDY” KÖKÜ

3.1. ŞİİRLERDE “RDY” KÖKÜ

Çalışmamız artsüremlî bir inceleme olması hasebiyle tarihi seyir içinde “rdy” kökünün yüklendiği anlamları tespit etmede cahiliye şiirleri, Kur’an ve sözlükler sıralaması dikkate alınarak yapılmıştır. Tarihi kronoloji açısından Kur’an sözlüklerden önce gelir. Kur’an’ı Arapçanın en eski yazılı metinlerini oluşturur. Araplarda sözlü kültür geleneği vardır. Yazıyı önem vermezlerdi ve yazarları da hafızlarının güçlü olmamasıyla suçlardı.

“Rdy” kökünün vahiy döneminde kullanılan bir kök olduğunu dönemin şiirlerinde görmektediriz. Arapça şiirlerde kökün kullanımıyla ve yüklendiği anlamla ilgili olarak birkaç örnek verelim.

أَنَا إِنُّنُ الْعَاصِمِينَ بَنَى لُؤَى بِمَكَّةَ مَنَزَلِي وَبِهَا رَبِيتُ
إِلَى الْبَطْحَاءِ قَدْ عَلِمْتُ مَعْدُ وَمَرَوْتُهَا رَضِيتُ بِهَا رَضِيتُ⁷⁰

“Beni Âsımlardan Benî Luayy’ın oğluyum.

Evim Mekke’dedir ve orada büyüdüm.

Ta Bethâ’ya kadar. Maad orayı bilmiştir.

Oranın Merve’si vardır ki, onunla **razı** olmuşumdur.”

Kusay b. Kilab’ın şiirinden bir bölümde geçen kök “**anlaşmak, uzlaşmak**” anlamına gelmektedir.

أَصْبَحْتُ أَرْضَى مِنَ الْأَقْوَامِ بَعْدَهُمْ
بَسْطَ الْوُجُوهِ وَالْقَاءَ التَّحِيَّاتِ⁷¹

“Onlardan sonra kavimlerden **razı** oldum ki onlar

Güleç yüzlü ve selamı esirgemeden veren kimselerdir.”

Matrud b. Kab el-Huzai’nin Muttalib’in ölümü üzerine söylediği mersiye de geçen kök “**hoşlanmak beğenmek**” anlamında kullanılmıştır.

لَا أَحَدٌ أَذَلُّ مِنْ جَدِيسٍ أَمْ هَكَذَا يُفْعَلُ بِالْعُرُوسِ
يَرْضَى بِهَذَا بِالْقَوْمِ حُرٌّ أَهْدَى وَقَدْ أُعْطِيَ وَسِيقَ الْمَهْرُ
لَا حُدَّةَ الْمَوْتِ أَذَا لِنَفْسِهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُفْعَلَ ذَابِعَ رَسِهِ

“Cedis’ten daha aşağı bir kavim yoktur. Geline böyle mi yapılır?

Mihri ve hediyeleri verilmişken benim hür kavmim böyle bir şeye **razı** olur mu?

⁷⁰ Ebu Muhammed Abdulmelik b. Hişâm Meafer, *Es-Sîratu’n-Nebevî*, tah. Seyyid İbrahim, Cemal sabit, Muhammed Mahmud, Daru’l-Hadis, Kahire, 2006, I/102.

⁷¹ İbn. Hişâm, a.g.e., I/109.

Onların ölmesi, gelinlerine böyle davranılmasından daha iyidir.”⁷²

M.250 yıllarında Tasm ve Cedîs kabileleri arasında çıkan bir çatışmada ‘Afire binti ‘Abbâd tarafından söylenen yukarıdaki öğretici veya didaktik şiirde “rdy” kökü “**kabul etmek**” anlamına gelmektedir.

فَلَمَّا رَأَيْنَا الْأَمْرَ قَدْ جَدَّ جَدُّهُ وَلَمْ يَبْقَ غَيْرُ سَلِّ الْمُهَنْدِ
رَضِينَا وَقُلْنَا؛ الْعَدْلُ أَوَّلُ طَالِعِ يَجِيءُ مِنَ الْبَطْحَاءِ مِنْ مَوْعِدِ
فَفَاجَأَنَا هَذَا الْأَمِينُ مُحَمَّدٌ فَقُلْنَا؛ رَضِينَا بِالْأَمِينِ مُحَمَّدٌ

*“İşin ciddiyetini ve Hind demirinden yapılmış kılıcı çekmekten başka bir şey kalmadığını gördüğümüz zaman **razı** olduk ve dedik ki;*

Mekke çukurundan belirsiz bir vakitte gelen ilk giren adilâne halleder.

*Bunun üzerine âniden bize işte Muhammed Emin geldi biz dedik ki; Emin Muhammed’e **razıyız**.”⁷³*

Kâbe’nin yapımı sırasında Haceru’l-Esvet taşının yerine koyma meselesinde meydana gelen anlaşmazlığı gidermek için peygamberimizin hakem kılınma hadisesini anlatan Hubeyre b. Ebî Vehb el-Mahzumi’nin yukarıdaki beytinde kök, “O’nun (sav) vereceği hükmü **kabul ederiz**” manasına gelmektedir.

رَضِيتُ بِكَ اللَّهُمَّ رَبًّا، فَلَنْ أَرَى أُدِينُ إِلَّا هَاغَيْرَكَ اللَّهُ تَائِيًّا

*“Ey Allahım! Sana Rab olarak **razı** olduk.*

Ey Allahım! Senin gayrın ikinci bir ilâha ibadet etmeyi elbette ve asla düşünmeyiz.”⁷⁴

Zeyd b. Amr b. Nufeyl’in kavminin dininden ayrılışı hakkındaki şiirinde “rdy” kökü Allah’ı rab olarak gönülden “**kabul etmesi**” anlamına gelmektedir. İbn Hişam bu şiirin Ümeyye b. Es-Salt’a ait olduğunu söylemektedir.

أَلَا هَلْ أَتَى بَحْرِيًّا صُنْعُ رَبِّنَا عَلَى نَائِبِهِمُ وَاللَّهِ بِالنَّاسِ أَرْوَدُ
فَيُخْبِرُهُمْ أَنَّ الصَّحِيفَةَ مَرَّقَتْ وَأَنَّ كُلَّ مَالٍ يَرْضَاهُ اللَّهُ مُفْسَدُ

“Dikkat! Denizde Habeş Yurduna muhacir olan Müslümanlara, onların uzaklaşmalarına karşı Rabbimizin yaptığı gerçekleşti mi?

Allah ise insanlara çok acıyandır.

Onlara haber verdi ki sahife yırtılmıştır.

*Ve her şey ki Allah ondan **razı** değildir, o, bozulmuş demektir.”⁷⁵*

⁷² Ebu’l-Ferec Ali b. Hüseyin El-İsfahânî, *el-Eğânî*, Tah. İhsan Abbas, İbrahim Seafin, Bekir Abbas, Daru’s-Sadr, Beyrût, 2008, XI/114.

⁷³ İbn. Hişam, a.g.e., I/147.

⁷⁴ İbn. Hişam, a.g.e., I/166.

Müslümanların muhasara edilip boykot kararlarının alınıp yazıldığı ve Kâbe duvarına asılan sayfanın güveler tarafından yenip, yırtılmış olduğu anlatılan Ebu Talip'in şiirinde geçen "rdy" kökü, Allah'ın hoşlanmadığı her şey yırtılmış, bozulmuş anlamına gelmektedir. Aynı şiirin devamında aşağıdaki beyitte de kök geçmektedir. "Rdy" kökü bu şiirde "**hoşlanmak**" anlamında kullanılmıştır.

قَضَوْا مَا قَضَوْا فِي لَيْلِهِمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا عَلَى مَهْلٍ وَسَائِرِ النَّاسِ رُفْدُ
هُمْ رَجَعُوا سَهْلَ ابْنِ بَيْضَاءَ رَاضِيًا وَسُرَّ أَبُو بَكْرٍ بِهَا وَ مُحَمَّدٌ

"Gecelerinde aldıkları kararları aldılar, sonra yavaşça sabaha girdiler ve sair insanlar uyumaktaydılar.

Sonra **râzı** olarak Sehl b. Beyzâ'ya döndüler.

Onunla Ebu Bekr ve Muhammed sevindi."⁷⁶

"Rdy" kökü bu beyitte "**sevinmek, memnun olmak**" anlamına gelmektedir. Boykot kararlarının yazılı olduğu sayfanın yırtılmış olmasından dolayı Peygamber Efendimiz ve Hz. Ebu Bekr sevinmişlerdir.

أَقِيمْ عَلَى التَّقْوَى وَأَرْضِي بِفَعْلِهَا وَكُنْتَ مِنَ النَّارِ الْمَخُوفَةِ أَحْذَرَا
بَلَّغْنَا السَّمَاءَ مَجْدًا وَجُودًا وَسُودًا وَإِنَّا لَنَرْجُو فَوْقَ ذَلِكَ مَظْهَرَا

"Takva üzere kalır ve hoşnut olurum onu yapmaktan

Ve daha da sakınır oldum o korkulan ateşten

Göğe ulaştık onur, cömertlik ve itibarca

Kaldı ki biz bunun üstüne çıkmayı da umarız"

Nâbîga el-Ca'dî, (65/684) asıl adı Kays b. Abdullah'tır. Cahiliye döneminde bir süre şiir söyledikten sonra otuz yıl kadar şiir söyleyemediği ileri sürülmüştür. İslam'ın yasakladığı içki, kumar ve putlara tapmayı Müslüman olmadan önce bırakmıştır. İslam'ın doğuşundan sonra kavminden bir topluluğun başında hicretin dokuzuncu yılında kendi Hz. Peygamber'e gelerek Müslüman olmuştur. Peygamberimiz hakkında methiyeler söylemiştir. Yukarıdaki methiyesinde "rdy" kökü "**hoşlanmak, memnun olmak**" anlamında kullanılmıştır.⁷⁷

وَيَعْرِضُ فِي أَهْلِ الْمَوَاسِمِ نَفْسَهُ فَلَمْ يَزَ مِنْ يُؤْوَى وَلَمْ يَزَ دَاعِيَا
فَلَمَّا أَتَانَا أَظْهَرَ اللَّهُ دِينَهُ فَأَصْبَحَ مَسْرُورًا بِطَيْبَةِ رَاضِيَا

"Kendisini hac mevsimlerine gelenlere arz ediyor onu barındıracak ve dâvet edecek hiçbir kimseyi görmüyordu.

⁷⁵ İbn. Hişam, a.g.e., I/262.

⁷⁶ İbn. Hişam, a.g.e., I/263.

⁷⁷ Hasene's-Sendûbî, Usame Salahuddin Meymene, *Ahbâru'n-Nevâbiğ ve Âsâruhum fi'l-Câhiliyyeti ve Sadri'l-İslâm*, Daru İhyai'l-Ulum, Beyrut, 1990, s. 418.

*Bize geldiği zaman, Allah onun dinini üstün kıldı ve Medine’de **râzı** olarak sevinçli hale geldi.”⁷⁸*

Hiz. Peygamberin hicretinin konu edinildiği Ebu Kays Sırma’nın şiirinde “rdy” kökü “**sevinmek, mutlu olmak**” anlamına gelmektedir. Beyitte kök, eş anlamlısı olan “mesrur” kelimesi ile birlikte kullanılmıştır.

وَأِنْ تَرْجِعُوا عَمَّا فَعَلْتُمْ فَإِنَّا
بُنُو عَمِّكُمْ؛ أَهْلُ الْحَفَائِظِ وَالْفَضْلِ
رَضًا لِدَوَى الْأَحْلَامِ مِنَّا وَذِي الْعَقْلِ
فَقَالُوا لَنَا: إِنَّا وَجَدْنَا مُحَمَّدًا

“Eğer yaptığımız şeylerden dönerseniz biz sizin amcanızın oğullarıyız, himaye ve lütuf ehliyiz.

Onlar da bize dediler ki;

Biz Muhammed’i bizden idrak sahiplerine ve akıl sahiplerine bir rıza olarak bulduk”⁷⁹

Hiz. Hamza’nın Seyfu’l-Bahre seriyyesinde Ebu Cehil ile aralarında geçen konuşmalarda, Ebu Cehil’in şiirinde, Müslümanların verdiği cevabında Hiz. Muhammed’in rıza olarak ifade edildiğini görmekteyiz. Bu durumda “rdy” kökü şiirlerde “**lütuf, bereket**” anlamında isim olarak geçmektedir. Kökün bu anlamının ayetlerde de isim olarak geçtiği müşahade edilmektedir.

Gerek cahiliye döneminde yazılan şiirlerde gerekse İslam’ın ilk dönemlerinde yazılan şiirlerde “rdy” kökü Tevrat’ta geçen anlamlarını korumuştur. Daha sonra İslami ilimlerde kavramlaştığı, terim olarak kullanıldığı, disipline göre özel anlamlar kazanmıştır. Bu bölümün son konusu olarak “rdy” köküyle anlam ilişkisi bulunan kavramları değerlendireceğiz.

3.2. KUR’AN-I KERİMDE “RDY” KÖKÜ

3.2.1. “Rdy” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

Araştırmamızda “rdy” kökü fiil olarak Kuran-ı Kerimde toplam 46 defa geçmektedir. Kökün en çok tekrarlandığı sure ise Tevbe suresidir. Bu surede kök 15 defa geçmektedir. “Rdy” kökünün baplarına göre yüklendiği anlamları araştırarak bir sisteme oturmaya çalıştık. Kökün fiil olarak geçtiği sureleri ve kaç kez tekrarlandığını ve yüklendiği anlamları aşağıdaki tabloda göstermeye çalıştık. “Rdy” kökünün fiil olarak kullanımını gösteren tablo aşağıdaki şekildedir.

⁷⁸ İbn. Hişam, a.g.e., I/378.

⁷⁹ İbn. Hişam, a.g.e., I/444.

TANIM	2. Bakara	4
1. Sülasi Mücerred feale (فَعَلَ) kalıbı;	4. Nisa	2
a. Memnun olmak, hoşlanmak, beğenmek	5. Maide	3
b. Tercih etmek, seçmek, istemek	6. Enam	1
c. Kabul etmek	9. Tevbe	15
d. Tatmin olmak, doymak, doyuma ulaşmak	10. Yunus	1
e. Anlaşmak, kararlaştırmak, bağdaşmak, hemfikir olmak	20. Taha	3
f. Tasvip etmek, onaylamak	22. Hac	1
g. Sevmek, sevinmek, mutlu olmak	27. Neml	1
h. Yetinmek, kani olmak	33. Ahzab	1
2. Tefaul (تَفَاعُل) kalıbı;	39. Zumer	2
Uzlaşmak, anlaşmak	46. Ahkaf	1
3. İf'âl (إِفْعَال) kalıbı;	48. Fetih	1
a. İtaat etmek	53. Necm	1
b. Gönlünü etmek, gönül almak	58. Mücadele	2
4. İftiâl (إِفْتِعَال) kalıbı;	92. Leyl	1
a. İzin vermek	93. Duha	1
b. Seçmek	98. Beyyine	2
c. Dilemek	21. Enbiya	1
	24. Nur	1
	72. Cin	1
	TOPLAM	46

3.2.1.1. Sülasi Mücerred Babında Kullanımları

“Rdy” kökü Kur’an-ı Kerim’de dört farklı bapta kullanılmaktadır. Söz konusu “rdy” kökünü kullandığı baplara göre anlamlarını belirteceğiz. Şimdi kökün sülasi mücerret olarak kullanılışını ve anlamlarını örneklerle inceleyeceğiz.

3.2.1.1.1. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Memnun Olmak, Beğenmek, Hoşlanmak” Anlamları

Sülasi mücerret olarak “rdy” kökü Kur’an’da 38 kez geçmektedir. Bu kök “عن،ل،ب،من” edatlarıyla beraber kullanılmaktadır. Allah’ın insanlardan ve insanların Allah’tan memnun olmasını alt başlık ile ayetleri ayırmaya çalıştık. Diğer bir alt başlık olarak Allah ve insanların herhangi bir şeyden memnun olması, hoşlanması, bir şeyi

beğenmesi olarak kökün geçtiği ayetleri anlam yönünden inceledik. Kökün geçtiği ayetlerdeki kazandığı anlamları meallerden çıkaramadığımızı belirtmek isterim. Çünkü mealler yapılırken maalesef az sayıdaki Kur'an sözlüklerinden bile faydalanılmamıştır. Misal olarak verdiğimiz ayetlerin meallerini Kur'an mealleri arasından köke diğerlerinden farklı anlam vermiş olan mealı seçerek ayetin metninden sonra verdik. Kökün anlamını tarih itibariyle tefsirlerden araştırarak tespit etmeye çalıştık.

a. Allah'ın İnsanlardan ve İnsanların da Allah'tan Memnun Olması (Razı Olması)

Maide 119⁸⁰

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

Salih Akdemir: [O zaman] Allah şöyle diyecektir: “Bugün, doğrulara, doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlar için, altlarından ırmaklar akan cennetler olacaktır ve onlar orada sürekli olarak kalacaklardır. Allah, onlardan hoşnut olacaktır, onlar da O'dan hoşnut olacaklardır. İşte bu, çok büyük kurtuluştur.”⁸¹

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Türkçe çevirilerde “rdy” köküne genel olarak ilk meallerde Arapça aslına sadık kalınarak “razı olmak” anlamı, sonraki meallerde ise “hoşnut olmak” anlamı verilmiştir. Kökün anlamını yirmiye yakın Türkçe meallerden araştırdığımızda yukarıdaki mealini verdiğimiz hocamızın Türkçe mealı “hoşnut olmak” anlamını vermiştir.

Ayette bahsedilen konu, Allah'ın sadıklardan itaatlerinden, sadakatlerinden dolayı memnun olması, onların da Ahirette cennet ve sevap olarak sadakatlerinin ecini almalarından dolayı Allah'tan memnun olmaları işlenmiştir. Tefsirlerde ise bu ayette “rdy” köküne “övmek, methetmek,⁸² kızmamak, gazaplanmamak,⁸³ sevinmek,⁸⁴ iyilikle-

⁸⁰ Tenvbe 9/100, Mücadele 58/22, Beyyine 98/ 8.

⁸¹ Salih Akdemir, a.g.m., s. 126

⁸² Ebu'l-Kasım Abdulkarim el-Kuşeyrî, *Letaifu'l-İşarat*, Tah. Said Kuteyfe, el-Mektebetu't-Tevfikîyye, Kahire, 1999, II/143. Ayrıca bkz. Fahrüddin er-Razî Muhammed b. Ziyâuddin Ömer b. el-Huseyn el-Kureşî, *Tefsiru'r-Razi*, *Tefsiru'l-Kebir*, *Mefatihu'l-Ğayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1981, XXXII/55.

⁸³ Ebu Abdilleh Muhammed b. Ahmed el-Ensari el-Kurtubi, *el-Camiu li-Ahkami'l-Kuran*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Mısır, 2006, VI/379. Ayrıca bkz. Kadı Muhammed b. Ali b. Muhammed Ebu Abdullah eş-Şevkanî, *Fethu'l-Kadir*, Tah. Abdurrahman 'Umayr, Daru'l-Vefa, Beyrut, 1993, II/453; Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah el-İcî, *Camiu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kuran*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2007, III/ 548.

⁸⁴ Kurtubî, a.g.t., XVII/306. Ayrıca bkz. Ebu Hafis Ömer b. Ali ibn Adil, *el-Lubabu fi ulumi'l-Kitab*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998, XVIII/561.

rini, hasenatlarını kabul etmek,⁸⁵ fayda vermek,⁸⁶ lütufta bulunmak, nimetlendirmek, nimet vermek,⁸⁷ dilemek, istemek⁸⁸” anlamları da verilmiştir. İcî, “fayda vermek” anlamını ayetin başında geçtiği için aynı anlamı “rdy” köküne de yüklemiştir.

Tevbe Suresi 100. Ayette ise sadıkların yanında Allah’ın memnun olduğu onların da Allahtan memnun oldukları kimselerin İslam’ı ilk önce kabul eden Muhacirler ve Ensar ile iyilikle onlara uyanlar oldukları ifade edilmiştir.

Mücadele Suresi 22. Ayette de Allah’ın kendilerinden memnun olduğu kimseler; Allah’a ve Ahiret Günü’ne (gerçekten) inanan, Allah’ın kalplerine imanı nakşettiği ve ilhamı ile güçlendirdiği kimseler, Allah’ın tarafında yer alan vasıftaki kimseler olduğu belirtilmiştir. Bu ayette “rdy” köküne farklı olarak Kurtubi ve İbn Adil tarafından Allah’ın ahirette kendilerine verdiği ecirden dolayı “sevinirler” anlamını vermeye daha uygun görmüşlerdir.

Beyyine suresi 8. Ayette de Allah’ın memnun olduğu ve onların da Allah’tan memnun olduğu kimseler inanan ve inancının gereklerini Allah’a saygı içinde ve O’nun istediği gibi yerine getiren itaat edip maasiyetlerden kaçınan vasıftaki insanlar olduğu belirtilmiştir. Bu ayetteki “rdy” köküne Tusi diğerlerinden farklı olarak “**irade etmek, istemek**” anlamını vermiştir.

Taha 84

قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ

⁸⁵ Muhammed b. Yusuf Ebu Hayyan el- Endulîsî, *el-Bahru’l-Muhit*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1992, IV/68. Ayrıca bkz. Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib el-Basrî el-Mâverîdî, *Tefsiru’l-Maverdî En-Nuketü ve’l-Uyûn*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, trsz., II/90; Nâsiruddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beydâvî, *Envaru’t-Tenzil ve Esraru’t-Te’vil*, Daru’l-İhyai’t-Türasi’l-Arabîy, Beyrut, trsz., III/95; Nizamuddin El-Hasen b. Muhammed b. Hüseyin en-Nisâbü’rî, *Garaibu’l-Kuran ve Rağaihu’l-Furkan*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1996, III/524; Şemsuddin el-Hatîp Muhammed b. Ahmed eş-Şirbînî, *es-Siracu’l-Munir Fi’l-İnâneti ale Ma’rifeti Ba’dı Meânî Kelamı Rabbine’l-Hakîmi’l-Habîr*, Matbaatu Bula-kı’l-Emîriy, Kahire, 2012, I/651; Muhammed b. Muhammed b. Mustafa Ebussuûd, *İrşadu’l-Aklî’s-Selim ile Mezeye’l-Kitabî’l-Kerîm*, Daru’l-İhyai’t-Türasi’l-Arabîy, Beyrut, trsz., VI/97; Muhammed Senaullah Mazharî, *et-Tefsiru’l-Mazharî*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2004, IV/265; Ebu’l-Abbâs Ahmet b. Muhammed İbn. Acibe, *el-Bahru’l-Medîd fi Tefsiri’l-Kurani’l-Mecîd*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2002, II/422; eş-Şevkanî, a.g.t., II/453; Şihâbuddin Mahmûd b. Abdilleh el-Alusî, *Ruhu’l-Meânî fi Tefsiri’l-Kurani’l-Azîm ve Sebu’l-Mesânî*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, trsz., VI/9; Kurtubî, a.g.t., XVII/307; İbn. Adil, a.g.t., XVIII/562; Ebu’l-Berakât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefî, *Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t- Te’vil*, Daru’l-Kelîmî’t-Tayyib, Beyrut, 1998, III/668.

⁸⁶ El- İcî, a.g.t., I/513.

⁸⁷ Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd Ebu Mansur Maturîdî, *Te’vilâtu Ehli’s-Sünneti*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2005, X/595.

⁸⁸ Ebu Cafer Muhammed b. El-Hasen et-Tûsî; *et-Tibyan fi Tefsiri’l-Kuran*, Daru’l-İhyai’t-Türasi’l-Arabîy, Beyrut, 1988, X/391.

Diyanet Vakfı; “Musa: İşte, dedi, onlar da benim peşimdeler. Ben, memnun olasın diye sana acele ile geldim Rabbim.”⁸⁹

Hız. Musa kavminden bir gurup ile beraber mikat yerine giderken seçtiği yetmiş kişiyi arkasında bırakıp, acele ederek Allah Teâlâ ile konuşmayı arzuladığından dolayı onlardan önce mikat yerine varmıştır. Allah Teâlâ da acelesinin nedenini sorunca en büyük kazanç olan Allah’ın rızasını bildiğinden “memnun olman” için diyerek cevap vermiştir. Yani bu ayette “rdy” kökü Allah Teâlâ’nın Hız. Musa’dan “memnun olması” anlamında kullanılmıştır.

Tevbe 96

يَخْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

Muhammed Esed; “Sizi hoşnut etmek için yemin edeceklerdir; ama siz onlardan hoşnut olsanız (bile) (bilin ki), Allah günahkâr bir topluluktan asla hoşnut kalmayacaktır.”⁹⁰

Ayette Tebük seferi sırasında savaş için malzemeleri, binekleri ve imkânları bulunduğu halde münafık ve bedevilerden bazı kimseler peygamberimizden sefere gitmek için izin istedikleri haber verilmektedir. Bu kimselerden çoğu da izin isteme zahmetinde bulunmamış ve geride kalan kadınlarla oturmuşlardır. Ayrıca sefere katılmak isteyip de yanında savaş malzemesi bulunmayanları da peygamberimiz kendilerine izin vermiştir.

Allah Teâlâ fâsıkları kendisine itaat etmeyen isyankârları, fâsıkları, savaşa katılmayıp geride kalan kadınlarla oturmayı tercih eden münafıkları, kaba ve haşin olan bedevi Arapları, sevmediği gibi onların özürlerinin de peygamberimiz tarafından “kabul edilmesini”⁹¹ istemez, onları “beğenmez,” “onlardan memnun” olmaz. Çünkü Allah Teâlâ onların içinde gizledikleri sırlarını bilmektedir. Allah’ın rızasının yanında gerek peygamberimizin gerekse müminlerin razı olmasının hiçbir faydasının olmadığı ifade edilmiştir.

Fetih 18

⁸⁹ Diyanet Vakfı, *Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli*, Haz. Hayrettin KARAMAN, Ali ÖZEK, İbrahim Kâfi DÖNMEZ, Mustafa ÇAĞRICI, Sadrettin GÜMÜŞ, Ali TURGUT, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, trsz.

⁹⁰ Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı (Meal-Tefsir)*, Ter: Cahit KOYTAK, Ahmet ERTÜRK, İşaret Yay., İstanbul, 2002.

⁹¹ Ahmed b. Ali Ebûbekir er-Râzî el-Cassâs, *Ahkâmu’l-Kur’ân*, Daru ihyâi’t-Türesî, Beyrut, 1996, IV/353. Ayrıca bkz. Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Hâzin, *Lubâbu’t-Te’vîl fî Meâni’t-Tenzîl*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2004. II/397.

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

Süleyman Ateş; “Allâh şu mü'minlerden râzı olmuştur ki onlar, ağacın altında sana bi'at ediyorlardı, Allâh onların gönüllerinden geçeni bildiği için onların üzerine huzûr ve güven indirdi ve onlara yakın bir fetih verdi.”⁹²

Peygamber efendimiz rüyasında Mekke'ye gidip umre yaptığını görmüştür. Hu-deybiye denilen mevkideki su kuyusunun yanında müşrikler tarafından durdurulur. Peygamberimiz Mekke'ye savaş için gelmediklerini, sadece umre yapıp geri döneceklerini haber vermek için, elçi göndermek ister. Hz. Ömer'in tavsiyesiyle Hz. Osman elçi olarak gönderilir. Hz. Osman Mekke'den dönmesi gecikip, öldürüldüğü haberi üzerine Peygamberimiz sahabeyi biat etmeye çağırır. O gün semure ağacının altında farklı riva-yetler olmasına karşın, bin dört yüz sahabe Peygamberimize kaçmayacaklarına, geri dönmeyeceklerine dair samimiyetle biat ettiler. Bundan dolayı yapılan bu biate “Beyatu'r-Rıdvan” ağaca da “Şeceratu'r-Rıdvan” denilmektedir. Allah Teâlâ müminlerin bu samimi davranışlarından, Peygamberimize verdikleri biatten memnun olduğunu bu ayetle haber vermiştir.

Ayetin Türkçe meallerinde “rdy” köküne “razı olmak, hoşnut olmak” anlamları yüklenmiştir. Tefsirlerde ise “rdy” köküne bu ayette anlam vermemişlerdir. İbn Atiyye ve Tabresi'de “rıza” isminin “irade” ile ilişkisine değinilmiştir.⁹³

b. Allah'ın Veya İnsanın Bir Şeyden Memnun Olması, Bir Şeyi Beğenmesi, Hoşlanması

Bakara 144

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

Muhammed Esed; “Biz, (ey Peygamber) senin sık sık yüzünü (bir kılavuz arayışı içinde) göğe çevirdiğini görüyoruz: ve şimdi seni tam tatmin edecek bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram'a çevir ve siz, hepiniz, nerede olursanız olun, yüzünüzü (namaz esnasında) o yöne döndürün. Doğrusu, daha önce kendilerine vahiy tevdi edilmiş olanlar, bu emrin Rablerinden gelen bir hakikat olduğunu çok iyi bilirler ve Allah onların yaptıklarından habersiz değildir.”⁹⁴

⁹² Süleyman Ateş, *Ku'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, Hayat Yay., 2012.

⁹³ Ebu Muhammed Abdulhak b. Gâlib b. Abdurrahman İbn. Atiyye, *el-Muharraru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kkitabi'l-Azîz*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2001, V/134. Ayrıca bkz. Ebu Ali el-Fadl b. El-Hasen et-Tabresî, *Mecmeu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Daru'l-Murteda, Beyrut, 2006, IX/148.

⁹⁴ Muhammed Esed, a.g.m.

Hız. Peygamber Medine'ye hicret edince Yahudilere muvafık şekilde namazlarda kible olarak Kudüs'e doğru yöneliyordu. On altı ay boyunca Hız. Peygamber Beyt-i Makdis tarafına doğru kible olarak namazlarda yöneldi. Mademki Allah Teâlâ doğunun batının sahibidir. Her ne tarafa yönelinir ise yönelinsin Allah'ın veçhi o taraftadır. Mescid-i haram atası İbrahim (as)'ın kiblesi olması hasebiyle Hız. Peygambere Kudüs'ten daha sevimli geliyordu. Bu nedenle yüzünü semaya çeviriyor ve Cebrail'den (as) haber bekliyordu. Allah Teâlâ Hız. Peygamberin isteğine uygun olarak yukarıdaki ayet nazil oldu. Ayetin nazil olduğunda Peygamberimiz Beni Seleme mescidinde namaz kılıyordu. Henüz bir rekât namaz kılmıştı ki kible Mescid-i Harama çevrildi. Bedir savaşından iki ay önce ramazan orucu ile beraber kible tahavvülü farz kılındı.

İncelediğimiz “rdy” köküne ayetin anlam bütünlüğüne göre Türkçe mealler “razı olacağın, hoşnut olacağın, memnun olacağın” şeklinde anlam verirken diğer meallerden farklı olarak mealini yukarıda verdiğimiz gibi Muhammed Esed çevirisinde “*seni tam tatmin edecek*” şeklinde “tatmin etmek” olarak anlam verilmiştir. “rdy” kökü “tatmin olmak” anlamını da ilk dönemden bu yana içermektedir. Tefsirlerde ise “hoşlandığın, memnun olduğun, istediğin, seçtiğin, gönlünün aktığı, nefsinin meylettiği, sevdiğin” gibi anlamlar verilmektedir. Daha çok net olarak “sevmek, arzulamak, nefsin meyletmesi”⁹⁵ anlamı verilmiştir. Bu durumda Peygamberimiz kibleden memnun olmuştur.

Taha 109

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا

⁹⁵ Ebu'l-Hasen Mukatil b. Süleyman b. Beşîr, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 2002, I/146. Ayrıca bkz. Hûd b. Muhakkem el-Huvvârî, *Tefsiru Kitebillehi'l-Aziz*, Daru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1990, I/154; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberi, *Camiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'an*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999, II/659; Abdurrahman b. Muhammed b. İdris İbn. Ebi Hâtim, *Tefsiru ibn Ebi Hâtim Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Mektebetu Nezzârî'l-Bâz, Riyâd, 1997, II/253; Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerikandî, *Bahru'l-Ulum*, Tah. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdulmevcud, Zekerîyya Abdulmecid, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, I/165; Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah İbn Ebi Zemenîn, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîz*, el-Fârûgu'l-Hadîse, Kahire, 2002, I/185; Ahmed b. Muhammed b. İbrahim Ebu İshak Es-Sa'lebi, *El-Keşfu ve'l-Beyanu an Tefsîri'l-Kur'an*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 2002, II/11; Ebu Muhammed Mekkî b. Ebî Talib, *el-Hideyetu ile Buluğu'n-Nihaye*, Şarka Üniversitesi Yay. Birleşik Arap Emirlikleri, 2008, I/491; Mâverdî, a.g.t., I/202; Tûsî, a.g.t., s.2/14. Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed el-Vâhidî, *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'an*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991, s.46; Ebu Muzaffer Mansûr b. Muhmmmed b. Abdilcabbâr b. Ahmed es-Sem'ânî, *Tefsîru'l-Kur'an*, Daru'l-Vatan, Riyad, 1997, I/151; Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd el-Beğavî, *Tefsîru'l-Beğavî*, *Meâlimu't-Tenzîl*, Daru Tayyibe, Riyad, 1997, I/161; Carullah Ebu'l-Kasım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidî't-Tenzîl ve Uyûni'l-Akâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*, Mektebetu'l-Ubeykan, Riyad, 1998, I/342; İbn. Atiyye, a.g.t., I/222; Tabresi, a.g.t., I/315; Ebu'l-Ferec Cemâluddin Abdurrahman Ali b. Muhammed el-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr fî İlmit-Tefsîr*, Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, trsz. I/156; Râzî, a.g.t., IV/123; el-İz b. Abdisselam, *Tefsîru'l-Kur'an*, Daru İbn. Hazm, Beyrut, 1996, I/170; Kurtubî, a.g.t., s. II/158; Beydâvî, a.g.t., I/112; Hâzin, a.g.t., I/89.

Talat Koçyiğit; “Yine o gün, Rahman’ın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefa’ati fayda vermez.”⁹⁶

Şefa’at konusunun işlendiği ayetin yukarıdaki mealde olduğu gibi köke genel olarak “hoşnut olmak” anlamı verilmiştir. Bu ayette ise Allah’ın bir kimsenin sözünü beğenmesi, o kimsenin sözünden memnun olmasından bahsedilmiştir. Tefsirlerde de bu ayette “rdy” köküne “beğenmek, memnun olmak, hoşlanmak” anlamı dışında farklı olarak “kabul ettiği, makbul söz”⁹⁷ şeklinde anlam verildiği son dönem tefsirlerinde görülmektedir.

Tevbe 24

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

Diyanet İşleri: De ki: “Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşıretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve **beğendiğiniz** meskenler size Allah’tan, peygamberinden ve O’nun yolunda cihattan daha sevgili ise, artık Allah’ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah, fasık topluluğu doğru yola erdirmez.”⁹⁸

İman henüz kalplerine yerleşmemiş olanlar, Allah’ın fasık olarak nitelediği münafiklar Allah yolunda cihat edilmesi gerektiği zaman geri durup savaşa katılmak istemiyorlar. Gerçek inançlarını açıklayıp da cizye ödemek de istemiyorlar. Allah bunların gerçek niyetlerini bildiği için kendilerini savaştan alıkoyan gönüllerine hoş gelen bazı unsurları açıklıyor. Bunların sevgisi Allah sevgisinin önüne geçebilecek sevgilerdir. Baba, oğul, kardeş, eş, milliyet, kazanılan mal, ticaret ve mesken sevgisi Allah sevgisinden daha şiddetli olabiliyor. Hele hele münafik ve fasık yapıdaki insanlar için bu tür sevgiler hayatlarının gayesi haline gelebiliyor, bundan dolayı Allah yolunda cihat etmekten kaçınıyorlar. Allah Teâlâ da emrinin gelmesini gözetlemelerini, beklemelelerini ifade ederek Mekke’nin fethini zımnen işaret etmiş oluyor. İncelediğimiz “rdy” kökü, ikamet edilen meskenlerin insanların çok hoşuna gidebileceği konusunda geçmektedir.

⁹⁶ Talât Koçyiğit, *a.g.m.*

⁹⁷ Muhammed Cemaluddîn el-Kasimî, *Mehâsinu’t-Te’vil*, Daru İhyai’t-Türasî, Beyrut, 1994.XI/4211.

⁹⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an-ı Kerim Meâli*, Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2. Baskı, Ankara, 2011.

Meallerin genelinde “hoşlandığınız, hoşunuza giden evler, meskenler” anlamı verilmiştir. Tefsirlerde ise “keyif aldığınız,⁹⁹ hoşlandığınız,¹⁰⁰ hayran olduğunuz¹⁰¹ sayılar, geniş evler” olarak anlam verilmiştir. Bu ayette köke gerek meallerde gerekse tefsirlerde aynı anlamı vermede çoğunluk sağlanmış görünmektedir.

Hac 59

لِيَدْخِلْنَهُمْ مُدْخَلَ رِضْوَانِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَلِيمٌ

Salih Akdemir: “... onları hoşnut olacakları bir varoluşa sokacaktır; çünkü Allah çok bilen, çok müşfik davranandır.”¹⁰²

Bu ayette Allah Teâlâ kendi hoşnutluğuna erişmek için, fi sebililleh hicret eden, memleketini, evladu ıyalini, eş ve dostlarını bırakan ve Allah’ın dini İslam’a yardım için her türlü sıkıntıya katlanan sonra da savaşırken öldürülen ya da herhangi bir nedenle vefat eden müminlere temiz rızıklarla ödüllendireceğini vaat ediyor. Onları, memnun kalacakları yere yani cennette yaşatacağını bildiriyor. Allah yolunda öldürülen ve kendi vadesiyle ölen kimselere canlarının istediği her şeyin mevcut olduğu cennetle mükâfatlandırılacaktır.

Meallerde köke “razı olacakları, memnun kalacakları, hoşnut olacakları bir varoluş” olarak anlam verilmiştir. Tefsirlerde de “**canlarının istediği her şeyin bulunduğu yer,¹⁰³ sevdiği şeylerin bulunduğu yer,¹⁰⁴ kendilerine her türlü ikramın yapıldığı yer¹⁰⁵**” olarak anlam verilmiştir. Tefsirler genellikle ayetin bütün olarak anlam akışını göz önünde bulundurarak mana vermiştir. Köklerin etimolojik yapısını ya da tarihi seyir içerisinde yüklendikleri anlamları dikkate almadan geçtiği metnin anlam akışına göre mana verilmiştir.

Namazda yönelinen kıblenin Hz. Peygamber tarafından istenilen, onun memnun olduğu bir kible olmasıdır. Allah’ın bir kimsenin sözünden memnun olması ve ona şefaet için izin vermesidir. İkamet edilen saray gibi geniş meskenlerin insanları Allah yolunda cihat etmekten alıkoyacak kadar insanlar tarafından hoşlanılmasıdır. Allah yolun-

⁹⁹ Mukatil, a.g.t., II/164.

¹⁰⁰ Sem’ânî, a.g.t., II/298. Ayrıca bkz. Beğavî, a.g.t., IV/25; El-Îcî, a.g.t., II/54.

¹⁰¹ Semerkandî, a.g.t., II/48. Ayrıca bkz. Sa’lebî, a.g.t., V/22; Tabresî, a.g.t., XI/384; Kurtubî, a.g.t., VIII/95; Ebussuûd, a.g.t., IV/54; Şevkânî, a.g.t., II/396.

¹⁰² Salih Akdemir, a.g.m., s. 338.

¹⁰³ Beğavi, a.g.t., V/397. Ayrıca bkz. Tabresi, a.g.t., VII/121; Nesefî, a.g.t., II/450; El-Îcî, a.g.t., III/67; Mazharî, a.g.t., VI/343.

¹⁰⁴ Beydâvî, a.g.t., IV/77.

¹⁰⁵ El-Cevzî, a.g.t., III/247. Ayrıca bkz. Hâzin, a.g.t., III/263; Şirbinî, a.g.t., II/562.

da hicret edip cihat ederken ölen veya öldürülenlerin yaptıklarına karşılık memnun kalacakları bir yer olan cennete girip istedikleri her şey kendilerine verilecektir. Konumuz olan “rdy” kökü bu ayetlerde “beğenmek, hoşlanmak, memnun olmak” anlamında kullanılmıştır.

3.2.1.1.2. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Tercih Etmek, Seçmek, İstemek” Anlamları

Tevbe 38

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْتَقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ
فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ

Muhammed Esed: “Siz ey imana erişenler! Size ne oldu ki, “Allah yolunda savaşa çıkın” diye çağrıldığınız zaman yere çakılıp kalıyorsunuz? Sonraki hayatı(n iyiliklerini) gözden çıkarıp bu dünyadaki hayat(ın rahatlıklarıyla)la mı kendinize **doyum sağlama** peşindesiniz? Fakat bu dünyadaki hayatın verdiği haz ve doyum sonraki hayatın vereceği yanında değersiz bir şeyden başka nedir ki!”¹⁰⁶

Türkçe meallerde “rdy” köküne “razı olmak, seçmek,¹⁰⁷ tercih etmek¹⁰⁸” anlamları verilmiştir. Mealini verdiğimiz Muhammed Esed, diğer meallerden farklı olarak ayetin sonunda dünya hayatının nimetlerinin ahirette vaad edilene göre daha az olduğundan bahsettiği için “nimete doymak” manasına gelen “doyum sağlamak” anlamını daha uygun görmüştür.

Ayet Peygamber Efendimizin direkt olarak cihadın hedefini belirlediği Tebük Seferinden bahsetmektedir. Tebük Seferi yaz mevsimine denk gelmiş, havanın çok sıcak olduğu bir zamanda ve Medine’de hurma hasadının yapılacağı zamanda çok zorlu bir sefer olmuştur. Ayrıca Medine’de kıtlık hüküm sürmektedir. Savaş malzemelerinin de yetersiz olduğu sebeplerle müminlerden yerlerine çakılıp kalmışlar ve sıcakta savaşa katılmayı pek canları istememişlerdir. Bu nedenden dolayı ayette Allah Teâlâ siz Medine’deki hurma bahçelerinizdeki kıtlık sebebiyle az verimi olan hurmaları mı tercih ediyorsunuz, hâlbuki cihat sonucunda ahirette size verilecek olan nimetler daha kalıcı ve daha fazla olduğunu beyan etmiştir. Ayetin siyak ve sibakına göre “seçmek, tercih etmek”¹⁰⁹ anlamı uygun düşmektedir.

¹⁰⁶ Muhammed Esed, a.g.m., s.359.

¹⁰⁷ Diyanet İşleri, a.g.m.

¹⁰⁸ <http://www.kuranayetleri.net/> (Erişim tarihi: 28/03/2017). Ayrıca bkz. Diyanet Vakfı, a.g.m.

¹⁰⁹ Semerkandî, a.g.t., II/58.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ

Yaşar Nuri Öztürk: “Şu bir gerçek ki, bize kavuşmayı ummayanlar, iğreti hayatla **tatmin** bulup onunla rahatlayanlar ve ayetlerimizden uzaklaşıp gaflete dalanlar,”¹¹⁰

Talat Koçyiğit: “Bize kavuşmayı ummayanlar dünya hayatından hoşnut olup onunla yetinenler ve ayetlerimizden gâfil olanlar,”¹¹¹

Ayetin Türkçe Meallerinde “rdy” köküne yukarıdaki meal sahipleri diğer meal-lerden farklı olarak anlam vermişlerdir. Genellikle “razı olmak, hoşnut olmak” şeklinde anlam verilirken M. İslamoğlu “yetinmek”, Y.N. Öztürk “tatmin olmak” olarak mana vermişlerdir. Tefsirlerde ise “**tercih etmek, seçmek**,¹¹² **yetinmek**¹¹³” anlamları verilmiştir. Diğer 8. Ayetle beraber düşünüldüğünde ahiret hayatıyla dünya hayatının karşılaştırılıp, dünya hayatının daha üstün tutulduğu dolayısıyla tercih edildiği, istenildiği, seçildiği anlamı kuvvet kazanmaktadır.

Bu âyet-i kerime, kıyamet gününde Allah’ın huzuruna çıkmayı inkâr eden, dünya hayatıyla yetinip ona kalpten bağlı olanların, ahirette hayatlarının perişan olacağını bildirmekte, bizlerin de böyle olmamamız için ikaz etmektedir. Dünya hayatını amaç edinip ahiret hayatının varlığına inanmayanlar ya da dünya hayatını ahiret hayatına denk görenler Allah tarafından tehdit edilmektedirler. Dünya hayatının tercih edenlerin ve sadece dünya hayatı için çalışanların, dünya hayatındaki Allah’ın varlığını gösteren delillerden, ayetlerden gafil oldukları haber verilmektedir.

Maide 3

الْيَوْمَ يَنْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي
وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

¹¹⁰ Yaşar Nuri Öztürk, Kur’ân’ı *Kerim Meali*, Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2011.

¹¹¹ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 99.

¹¹² Maturidî, a.g.t., VI/13. Ayrıca bkz. Semerkandî, a.g.t., II/105; Sa’lebî, a.g.t., V/120; Sem’ânî, a.g.t., II/367; Beğavî, a.g.t., IV/122; Zemahşerî, a.g.t., II/330; Tabresî, a.g.t., V/122; El-Cevzi, a.g.t., II/317; Neseî, a.g.t., II/8; Hazin, a.g.t., II/429; Mazharî, a.g.t., V/10.

¹¹³ Tûsî, a.g.t., V/341. Ayrıca bkz. Ebu’l-Kasım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdilleh İbn. Cüzey, et-Teshîl li Ulûmi’t-Tenzil, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1995, I/376; İbn. Acibe, a.g.t., II/452.

Muhammed Esed: “... Bugün hakikati inkara şartlanmış olanlar, sizin dininiz(i terk edeceğiniz)den artık ümitlerini tamamen kestiler: Öyleyse, onlardan korkmayın, yalnız Benden korkun!. Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim, nimetlerimin tamamını size bahşettim ve Bana teslimiyeti sizin dininiz olarak **belirledim**...”¹¹⁴

Diyanet İşleri: “... Bugün kâfirler dininizden (onu yok etmekten) ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı **seçtim**...”¹¹⁵

Ayetin en azından vermiş olduğumuz bölümü veda haccı Arefe günü nazil olmuştur. Ayette “bugün” den maksadın Arefe günü olması hasebiyle, bugüne kadar Müslümanlar çok güçlenmişler ekonomik, siyasi, hukuki, askeri yönlerden gelişmişlerdir. Artık müşriklerin İslam dinini ortadan kaldırma ümitleri bitmiştir. Bundan sonra Allah'ın buyruklarını terk etmekten başka müşriklerden korkulmamalıdır. Veda haccı Arefe gününden sonra gelen vahiylerin hiçbirinde dinin özüyle ilgili hüküm yoktur. Hükümleri tamamlanan din kesin olarak “İslam” diye isimlendirilmiştir. Din olarak İslam'ın seçilmesi, tamamlanan dinin adının İslam olarak seçilmesi anlamına gelmektedir. Yoksa o güne kadar Müslümanlar birkaç tane dinin ilkelerine göre yaşıyorlardı da bunlar arasından İslam seçilmiş değildir. Bilakis din Allah katında İslam'dır. İslam dininin hükümleri o gün tamamlanmış ve dine isim olarak da İslam adı seçilmiştir.

Yukarıda verdiğimiz meallerde M. Esed çevirisinde İslam kelimesinin sözlük anlamıyla beraber “rdy” köküne “belirlemek” anlamını verilmiştir. A. Tekin de köke “layık görmek” anlamını vermiştir. Diyanet İşlerinin mealinde “seçmek” anlamı verilmiştir. Diğer meallerde ise “**razı olmak, hoşnut olmak, beğenmek**” anlamları uygun görülmüştür. Tefsirlerde ise daha çok “**seçmek**”¹¹⁶ anlamı verilmiştir. İbn Atiyye “rdy” kökünü “irade” ile ilişkilendirerek köke “Allah'ın bizim için İslam'ı istedi” şeklinde “istemek”¹¹⁷ anlamını vermiştir.

Tevbe 83

فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ

¹¹⁴ Muhammed Esed, a.g.m.

¹¹⁵ Diyanet İşleri, a.g.m.

¹¹⁶ Ebu'l-Hasen Zeyd b. Ali b. Huseyn, *Tefsiru Garibu'l-Kur'an*, Daru'l-Va'yi'l-İslami, Beyrut, 2001, s.178. Ayrıca bkz. Mukatil, a.g.t., I/449; Ebu Ubeyde Ma'mer b. El-Musennâ, *Mecâzu'l-Kur'an*, Mektebetu'l-Hancı Kahire, 2010, I/153; Semerkandî, a.g.t., I/366; Zemahşerî, a.g.t., I/605; Beydâvî, a.g.t., II/115; Nesefî, a.g.t., I/427; Hâzin, a.g.t., II/10; Ebu Hayyan, a.g.t., III/441; Nisâbü'rî, a.g.t., II/547; El-İcî, a.g.t., I/442; Celaluddin es-Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr fi't-Tefsiri bi'l-Me'sur*, Daru'l-Fikir, Beyrut, 2010, III/16; Celaluddin Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Mahalli, Celaluddin b. Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Tefsiru'l-Celaleyn*, Daru ibn. Kesîr, Beyrut, 1991, s.107; Ebusuûd, a.g.t., III/7; Mazhari, a.g.t., III/25; İbn Acibea, a.g.t., II/7; Şevkânî, a.g.t., II/15.

¹¹⁷ İbn. Atiyye, a.g.t., II/155.

Muhammed Esed: “Bundan sonra Allah seni olur ki onlardan bazılarıyla yüz yüze getirirse ve onlar da (seninle birlikte savaşa) çıkmak için iznini isterlerse, (onlara) de ki: “Bundan böyle benimle asla (sefere) çıkmayacak ve benimle hiçbir düşmana karşı savaşılmayacaksınız! Madem, bir kere evde oturup kalmayı **yeğlediniz**, öyleyse artık oturup kalmaya devam edin, geride kal(mak zorunda ol)anlarla beraber!”¹¹⁸

Ali Fikri Yavuz: “Eğer Tebük savaşından sonra Allah, seni Medine’de kalan münafıklardan bir kısmının yanına döndürür de başka bir savaşa çıkmak için senden izin isterlerse de ki: “- Artık benimle beraber ebediyyen sefere çıkamazsınız, beraberimde olarak hiçbir düşmanla muharebe edemezsiniz. Çünkü ilk defa, oturup kalmayı **arzu ettiniz**. (Tebük seferine çıkmadınız). Şimdi de geri kalan kadın ve çocuklarla oturup kalın.”¹¹⁹

M. Esed “yeğlemek”, A. F. Yavuz “arzu etmek” A. Hulusi “mutlu olmak” ve E. Yüksel “seçmek” anlamlarını köke meallerinde diğer meallerden farklı olarak vermişlerdir. Genellikle diğer incelediğimiz meal sahipleri köke “razı olmak, hoşlanmak, hoş görmek ve tercih etmek” anlamlarını vermişlerdir. Tefsirlerde ise, “sevinmek, mutlu olmak,¹²⁰ sevmek,¹²¹ seçmek¹²²” anlamları verilmiştir.

Tebük seferinde nefislerine ağır geldiği için münafıklar, bedevi ve imanı zayıf olan bazı Müslümanlar sefere gitmek yerine evde kalıp yaz hasadıyla uğraşmayı tercih etmişlerdir. Ayet-i kerimede bu konudan bahsedilmiştir. Olaya göre iki seçenekten birisinin tercih edilmesi durumunun, köke “seçmek, tercih etmek, meallerde de geçtiği şekilde yeğlemek” anlamının verilmesi daha uygun olmaktadır. Tevbe Suresinin 87. Ayeti kerimesinde de aynı konudan bahsetmekle geride kalan hasta, çocuk ve kendilerine cihadın farz kılınmadığı kadınlarla oturmayı tercih edenlerin kalplerinin mühürlendiği bildirilmektedir. Bu ayet-kerimede de kök “**tercih etmek, seçmek, yeğlemek**” manasına gelmektedir. Tevbe suresi 93. Ayet-i kerimesinde de aynı konu üzerinde zengin olup cihada güçleri yettiği halde, savaşa katılmamak için peygamber efendimizden izin isteyenlerin, geri kalan kadınlarla oturmayı tercih ettikleri ve kalplerinin mühürlendiği haber verilmektedir. Kök aynı sığa ile ayette geçmekte ve “**tercih etmek, seçmek, istemek**” anlamına gelmektedir.

¹¹⁸ Muhammed Esed, a.g.m.

¹¹⁹ Ali Fikri Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meâli Âlîsi*, 1967.

¹²⁰ Ebussuûd, a.g.t., IV/89. Ayrıca bkz. Alûsî, a.g.t., V/341.

¹²¹ Muhammed et-Tâhir ibn. Âşûr, *et-Tahrîru ve’t-Tenvîru mine’t-Tefsir*, Daru’t-Tunusiyye, Tunus, 1984, X/283.

¹²² İbn. Âşûr, a.g.t., X/284.

إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ
ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

Diyanet Vakfî: “Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz Allah, size muhtaç değildir. Bununla beraber O, kullarının küfrüne **razı olmaz**. Eğer şükrederseniz sizden bunu **kabul eder**. Hiçbir günahkâr diğerinin günahını çekmez. Nihayet hepinizin dönüp gidişi, Rabbinizedir. Yaptıklarınızı O size haber verir. Çünkü O, kalplerde olan her şeyi hakkıyla bilendir.”¹²³

Süleyman Ateş: “Eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz Allâh, siz(in imanınız)a muhtaç değildir. Fakat kulları için küfre **râzı olmaz**. Ve eğer şükrederseniz sizin için ona **râzı** olur. Hiçbir günâhkâr, diğerinin günâhını çekmez. Sonra dönüşünüz rabbini-zedir, (O), size yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O, göğüslerin özünü bilir.”¹²⁴

Allah Teâlâ insanın yaratılış safhalarını anlatarak, ona verdiği sayısız nimetlerden bahsetmektedir. İnsana vermiş olduğu bu sayısız nimetlere küfran-ı nimette bulunmasını istememektedir. Aksine bütün bu nimetler karşısında kendisine itaat, ibadet edilmesini, emirlerinin yerine getirilmesini, şükredilmesini istemektedir. Allah Teâlâ verdiği nimetlere şükran içerisinde olmayıp, nankörlük edenlerin Allah’a hiçbir zarar veremeyeceklerini ve kendisinin insanların yapacakları ibadetlere, kendine olan imanlarına ihtiyacının olmadığını bildirmektedir.

Türkçe meallerde “rdy” köküne genellikle “razı olmak, hoşnut olmak” gibi aynı anlamlar verilmektedir. Yukarıdaki örnek olarak verdiğimiz Diyanet vakfının mealinde “şükrederseniz sizden bunu kabul eder” şeklinde, cümlenin ikinci bölümünde “kabul etmek” anlamı verilmiştir. Türkçe mealler verilirken meal sahiplerinin tefsirlerde köklere hangi anlamların verildiğini de gözden geçirip meallerinde o anlamları kullanmamışlardır. Türkçeye çeviremedikleri kavramları Arapçasıyla tercüme etmişlerdir. Tefsirlerde “**kabul etmek**,¹²⁵ **sevap vermek**,¹²⁶ **istemek**,¹²⁷ **seçmek**,¹²⁸ **sevmek**¹²⁹” anlamları

¹²³ Diyanet Vakfî, a.g.m.

¹²⁴ Süleyman Ateş, a.g.m.

¹²⁵ Semerkandî, a.g.t., III/178. Ayrıca bkz. Maturidi, a.g.t., VIII/661; Ebu Zeyd Abdurrahman b. Muhammed b. Mahlûf es-Seâlebî, *el-Cevâhiru'l-Hısan fi Tefsîri'l-Kur'ân*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 1996, V/81,

¹²⁶ Sa'lebî, a.g.t., VIII/222. Ayrıca bkz. Tûsî, a.g.t., IX/10; Kurtubî, a.g.t., XV/236; Hâzin, a.g.t., IV/51.

¹²⁷ Mekkî, a.g.t., X/6302. Ayrıca bkz. Tûsî, a.g.t., IX/10; İbn Adil, a.g.t., XVI/478.

¹²⁸ Sem'ânî, a.g.t., IV/459.

verilmiştir. Ayette geçen birinci “rdy” köküne anlam verilmezken, ikinci köke yukarıdaki anlamlar verilmiştir. Müfessirler genellikle Allah’ın kullardan razı olmasını onların yapmış olduğu itaat, ibadet, salih amellerini beğenmesi şeklinde tefsir etmişler ve kulların Allah’tan razı olmasını da Allah’ın amelleri karşılığında verdiği sevap ve cennetten memnun olmaları şeklinde tefsir etmişlerdir. Kulların şükretmeleri karşısında Allah’ın razı olmasına bazı müfessirler “sevap vermek” olarak anlamlandırmışlardır. Aynı zamanda kökün geçtiği ayetlerde zaman zaman “irade” ile “rıza” kavramlarını açıklamışlar ve arasındaki farklara değinmişlerdir. Ayetin anlaşılması için “rdy” kökünün her ikisine de “istemek” anlamının verilmesi daha uygun düşmektedir.

3.2.1.1.3. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Kabul Etmek” Anlamı

Bakara 120

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مَلَّتُهُمْ قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ
الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

Muhammed Esed: “*Sen onların inanç sistemine uymadıkça ne Yahudiler ne de Hristiyanlar senden memnun olmayacaklardır. De ki: "Dinleyin! Allah'ın rehberliği tek doğru rehberliktir." Ve doğrusu, sana ilim geldikten sonra onların sapık görüşlerini takip etmeye devam edersen ne seni Allah'ın elinden alacak bir kimse bulursun, ne de yardımcı*”¹³⁰

Ayeti kerimenin nüzul sebebi olarak tefsirlerde birkaç sebep gösterilmektedir. Bunlardan ilki Kiblenin değişimidir. Medine Yahudileri ile Necran Hristiyanları Peygamberimizin kendi kiblelerine doğru namaz kılmasını istiyorlardı. Kiblenin Kâbe olması dolayısıyla Yahudi ve Hristiyanların kible olarak Kâbe’nin olmasını asla kabul etmeyecekleri ayette açıkça bildirilmiştir. Diğer nüzul sebebi ise, kâfirler Peygamber Efendimizden barış istiyorlardı. Peygamberimiz de onların İslam dinine gireceklerini, İslam’ı kabul edeceklerini zannetti. Hatta onların ehli kitap olması nedeniyle daha önceden vahiy aşinalıklarının olduğunu bildiğinden İslam’ı kabul etmeleri için uğraşıyordu. Bu ayetle onların peygamberimizin getirdiği İslam’ı asla kabul etmeyecekleri bildirilmiş oldu.

¹²⁹ Kurtubî, a.g.t., XV/236. Ayrıca bkz. Ebu’l-Fidâ İsmail b. Amr İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-Azîm*, Daru’t-Tayyibe, 1999, VII/87; Alûsî, a.g.t., XII/232; Ahmet Mustafa el-Merâğî, *Tefsiru’l-Merâğî*, Mektebetu Mustafa Bâbî, Beyrut, 2001, XXIII/149

¹³⁰ Muhammed Esed; a.g.m.

Türkçe meallerde her zamanki gibi “razı olmak, hoşnut olmak” olarak anlam verildiği gibi bu anlamlarının dışında farklı olarak yukarıdaki meal sahipleri “memnun olmak, tercih etmek ve kabullenmek” anlamları verilmiştir. Tefsirlerde ise “rdy” köküne doğrudan anlam açıklamasında bulunan olmamıştır. Tabresi “rdy” kökünü “mevedde ve mehabbe” eşanlamlı kelimeleriyle ve “gadab” zıt anlamıyla ifade etmiştir.¹³¹ Taberi ve İbn Kesir’in tefsirlerinde “rdy” köküne dolaylı olarak “kabul etmek” anlamları verilmiştir.¹³² Ayetin anlam akışına göre “**kabul etmek**” anlamının verilmesi daha uygun düşmektedir.

Neml 19

فَتَبَسَّمْ ضَاجِجًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ

Süleyman Ateş: “(Süleymân) Onun sözüne gülümseyerek dedi: "Rabbim, bana ve anama, babama lutfettiğin ni'mete şükretmemi, senin **beğeneceğin** faydalı bir iş yapmamı gönlüme ilham eyle ve rahmetinle beni iyi kullarının arasına sok.”¹³³

Süleyman (as) karıncaların yoğun olarak yaşadığı bir vadiden askerleriyle birlikte geçmek üzereyken karıncalardan biri, arkadaşlarını ordunun bilmeden karıncaları çiğneyip geçmemesi veya ordunun ayakları altında ezilmemeleri için yuvalarına girmelerini söyleyerek uyarmaktadır. Karınca Süleyman (as)’ın bilerek kasten karıncalara zarar vermeyeceğini ifade ederek onun takva sahibi, hayvanlara zarar vermekten sakınan biri olarak tanıtmaktadır. Süleyman (as) da karıncanın kendisini ve askerini methe-den bu sözlerini işitince gülümsüyor. Allah’ın kendisine, ana babasına ihsan ettiği nimetler karşısında dua etmektedir. Nimete şükredebilmeyi, katında kabul edeceği salih amel işlemeyi, salih kulları arasına ilhak etmesini istemektedir.

Türkçe meallere baktığımızda “rdy” köküne “razı olmak, hoşnut olmak” anlamı dışında farklı olarak sadece S. Ateş “beğenmek” anlamını vermiştir. Ayetin tefsirlerinde köke ilk dönem tefsirlerinde anlam verilmediğini sonraki tefsirlerde de kısmen anlam verildiğini görmekteyiz. Ameli salihin sıfatı olarak geçen kök, “**sevmek**,¹³⁴ **kabul etmek**¹³⁵” şeklinde manalandırılmıştır. Salih amel her zaman kabul edilebilen bir amel olmadığını anlamaktayız. Bundan dolayı Süleyman (as) “benden kabul edeceğin salih

¹³¹ Tabresî, a.g.t., I/272.

¹³² Taberî, a.g.t., I/484. Ayrıca bkz. İbn Kesîr, a.g.t., I/402.

¹³³ Süleyman Ateş, a.g.m.

¹³⁴ Kuşeyrî, a.g.t., III/31. Ayrıca bkz. İbn Kesîr, a.g.t., VI/183; Merâğî, a.g.t., IX/129.

¹³⁵ Semerkandî, a.g.t., II/577. Ayrıca bkz. Alûsî, a.g.t., X/175.

amel” şeklinde kayıt altına almıştır. Köke “**kabul etmek**” anlamıyla Türkçeye çevirisi yapılsaydı daha isabetli bir meal yapılmış olurdu.

Ahkaf 15

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَفَصَّالَهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ
أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ
وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Muhammed Esed: “İmdi, insana emrettiğimiz (füllerin en güzellerinden biri,) anne babasına karşı iyi davranmasıdır. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu; annesinin onu taşıması, onun anneye bağımlılığı otuz ayı buldu. Nihayet tam olgunluğa erişip kırk yaşına vardığında o, (dürüst ve erdemli biri olarak) "Ey Rabbim!" diye yakarır, "Bana ve anne babama lütfettiğin nimetler için ebediyyen şükretmemi ve senin **kabulüne mazhar olacak** (şekilde) doğru ve yararlı şeyler yapmamı nasip et; benim soyuma (da) iyilik bağışla. Gerçek şu ki pişmanlık içinde Sana döndüm, elbette ben Sana teslim olanlardanım!"¹³⁶

Ayeti kerimede Allah Teâlâ insana anne-babasına ihsanda bulunmasını, karşılıksız her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasını emretmektedir. Anne babaya iyilik yapılmasının, ihsanda bulunulmasının sebebi de hamilelikte annenin karnında taşıması, zahmet çekerek doğurması, emzirmesi gösterilmektedir. Kırk yaşı tam olgunluğa erişilen, dürüst ve erdemli bir birey olunan bir yaş olarak belirtilmiştir. Bu yaşa girince Allah’a kendisine, anne babasına verdiği nimetlerden dolayı şükretmeye sevk etmesi, Allah’ın kabul edeceği salih amel işlemeyi nasip etmesi, hayırlı bir zürriyet vermesi için dua ve tevbe etmektedir. Bir önceki verdiğimiz örnek ayette Hz. Süleyman peygamberin duasında aynı ifadeler geçmekteyken, bu örnek ayette ise müfessirlere göre Hz. Ebu Bekir (as)’ın duasında aynı ifadeler geçmektedir. Her iki duada da Allah’a kendilerinden kabul edeceği salih amel işlemek istenmektedir.

Ayet-i Kerimenin Türkçe meallerinde “rdy” köküne “razı olmak, hoşnut olmak” anlamları verilmiştir. Diğer meallerden farklı olarak M. Esed “kabule mazhar olmak” ve S. Yıldırım “razı olmak ve makbul” şeklinde anlam vermişlerdir. S. Yıldırım, “rdy” köküne çeviri yaparken tereddüt ettiği anlaşılmaktadır. Hem kökün diğer meallerde verilen “razı olmak” anlamını vermiş; hem de olması gereken “kabul etmek” anlamını vererek yaşadığı tereddüt halini yansıtmıştır. İlk dönem tefsirlerinde makbul olan salih

¹³⁶ Muhammed Esed, a.g.m.

amelden kastedilenin “beş vakit namaz, namazlar”¹³⁷ olduğu ile açıklanıp, böylece kök tefsir edilmiştir. Daha sonraki tefsirlerde ise köke anlam verenler, isabet ederek “**kabul etmek**”¹³⁸ anlamını vermişlerdir.

3.2.1.1.4. “Rdy” Kökünün Sülası Mücerret Babında “Tatmin Olmak, Doymak, Doyuma Ulaşmak” Anlamı

Taha 130,

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ

Muhammed Esed: “Bunun içindir ki, (hakkı inkâr eden)ler ne derlerse desinler, sabret ve güneşin doğmasından ve batmasından önce Rabbinin sınırsız kudret ve yüceliğini övgüyle an ve gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün belli vakitlerinde yine Rabbinin kudret ve yüceliğini an ki **hoşnutluğa, esenliğe erişesin.**”¹³⁹

Süleyman Ateş: “Onların dediklerine sabret, güneşin doğmasından ve batmasından önce Rabbinin överek tesbih et; gece sâ'atlerinden bir kısmında ve gündüzün taraflarında da tesbih et ki **memnun olasın!**”¹⁴⁰

Peygamberimizin kâfirlerin iman etmeyişlerine ve onların inanmayışları karşılığında kendilerine bir azap edilmediği şeklindeki söylemlerine sabretmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca peygamberimizden Allah’a güneşin doğmasından ve batmasından önce gecenin bazı vakitlerinde zikretmesi istenmektedir. Müfessirler bu ayetten en büyük zikrin namaz olması dolayısıyla günlük namazların vakitlerini çıkarmaktadırlar. Bu şekilde zikre devam ettiği sürece Allah kendisine karşılığında o kadar büyük mükâfatlar ve sevaplar verecek ki, Peygamberimiz maddi manevi, dünyevi ve uhrevi bir hayli tatmin olacak, doyuma ulaşacaktır.

Ayetin Türkçe meallerinde köke genellikle “razı olmak, hoşnut olmak” anlamı verilmiştir. Farklı olarak yukarıdaki meallerde köke “**mutlu olmak, esenliğe erişmek, memnun olmak**” anlamlarını yüklemişlerdir. Tefsirlerde ise peygamberimizin yapacağı belirtilen zikir sonucunda bol sevap verilecek ve bu sevaptan razı olacağı şeklinde açık-

¹³⁷ Zemahşerî, a.g.t., IV/302. Ayrıca bkz. İbn. Atiyye, a.g.t., V/98; Neseî, a.g.t., III/312; Seâlebî, a.g.t., V/218; İbn Acîbe, a.g.t., V/334.

¹³⁸ Semerkandî, a.g.t., III/288. Ayrıca bkz. Alûsî, a.g.t., XIII/176; Abdurrahman b. Nasır es-Sa’dî, *Teysiru'l-Kerîmî'r-Rahman fî Tefsiri Kelamî'l-Mennan*, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut, 2002, s.781; Muhammed Seyyit Tantâvî, *et-Tefsîru'l-Vasît li'l-Kur'ani'l-Kerim*, Müessesetu'r-Risâle, Kahire, 1987, XIII/192; Ebu Bekir Cabir el-Cezâîrî, *Eysiru't-Tefsîri li Kelamî'l-Aliyyi'l-Kebîr*, Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medinetu'l-Munevvera, 1997, V/53.

¹³⁹ Muhammed Esed, a.g.m.

¹⁴⁰ Süleyman Ateş; a.g.m.

lanmıştır.¹⁴¹ Köke verilen diğer bir anlam ise **sevinmektir**.¹⁴² Kökün “**tatmin olmak**”¹⁴³ anlamı ise ayetin anlaşılması için en uygundur. Allah Teâlâ Peygamberimize her şeyin çoğunu, yani kevseri verecek ve O da doycak, doyuma ulaşacak tatmin olacaktır.

Duha 5

وَأَسْوَفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ

Muhammed Esed: “*Ve zamanı geldiğinde Rabbin sana [kalbinden geçeni] bağışlayacak ve seni hoşnut kılacak.*”¹⁴⁴

Allah Teâlâ Peygamberimize doyuma ulaşana kadar istediğini, her şeyin çoğunu vereceğinden, onu terk etmediğinden, ona darılmadığından bahsetmektedir. Peygamberimizin durumundan bahsedilerek Allah’ın kendisine verdiği bazı nimetler hatırlatılmaktadır. Ayetin sonunda da Allah’ın bahsettiği nimetlerin anılması ve anlatılması istenmektedir.

Ayetin Türkçe meallerine baktığımızda kökü “razı olmak, hoşnut olmak” olarak anlamlandırmışlardır. Farklı olarak “**beğenmek**” şeklinde anlam verilmiştir. Tefsirlerde ise köke anlam verilmemiştir. Ancak, Allah’ın peygamberimize hangi nimetlerin vereceğini açıklamışlardır. Bir önceki ayetin anlam akışıyla birebir örtüşmesinden dolayı köke “**tatmin oluncaya kadar, doyuncaya kadar, doyuma ulaşuncaya kadar**” şeklinde anlam verilmesi en uygun anlamlandırma biçimi olacaktır.

Leyl 21

وَأَسْوَفَ يَرْضَىٰ

Salih Akdemir: “*o da elbette hoşnut olacaktır!*”¹⁴⁵

Muhammed Esed: “*işte böyleleri de zamanı geldiğinde sevinci tadacaklar.*”¹⁴⁶

Leyl Suresi Mekkî bir sure olması dolayısıyla Hz. Ebu Bekir’in (ra.) Müslüman olan köleleri satın alarak hürriyetine kavuşturduğu zamandan ve bu dönemdeki Müslüman olan sahabelerin takvalarından bahsedilmektedir. Hz. Ebu Bekir (ra.) malını İslam yolunda Müslüman köleleri satın alıp azat etmekle harcamıştır. O yaptığı bu iyiliği sadece Allah rızası için yapmıştır ki bu ayetten önce ifade edilmiştir. Allah Teâlâ da Hz. Ebu Bekir’in (ra) bu davranışının karşılığını fazlasıyla verecektir. Allah Teâlâ’nın kendisine vereceği mükâfatla tatmin olacak doyuma ulaşacaktır.

¹⁴¹ Taberî, a.g.t., XVI/212. Ayrıca bkz. Mâverdî, a.g.t., III/433; Beğavî, a.g.t., V/303; İbn. Atiyye, a.g.t., IV/70.

¹⁴² Zemahşerî, a.g.t., III/97. Ayrıca bkz. Nesefî, a.g.t., II/390.

¹⁴³ Sa’dî, a.g.t., s. 516.

¹⁴⁴ Muhammed Esed, a.g.m., s. 1279.

¹⁴⁵ Salih Akdemir, a.g.m., s.595.

¹⁴⁶ Muhammed Esed, a.g.m., s. 1276.

Ayetin Türkçe meallerinde “rdy” köküne “razı olmak ve hoşnut olmak” anlamlarının yanında farklı olarak anlam veren M. Esed çevirisinde “sevinç tatmak” anlamını ve “mutlu olmak” anlamları verilmiştir. Tefsirlerde ise “**gözü doymak**”¹⁴⁷ anlamı ekseriya kullanılmıştır. Bunun yanında “mutlu olmak ve göğsünün inşirah bulması”¹⁴⁸ şeklinde de anlamlandırılmıştır. Aynı surenin bu ayetten hemen önceki ayette “rdy” kökünün eş anlamlısı, müteradifi geçmektedir. İbtiğau vech “**اِبْتِغَاءٌ وَجْهٌ**” tabiri “rıza” anlamına gelmektedir. Kuranda İbtiğa tabiri vech ile kullanıldığı zaman “zatını istemek, dilemek” anlamında geçmektedir. Allah teala muttaki kuluna amelinin karşılığını tatmin olunca ya, doyuma ulaşıncaya kadar verecektir. Köke “**mutlu oluncaya**” kadar veya “**sevinci tadıncaya**” kadar amelinin karşılığını verecektir şeklinde anlamlandırmak kökün anlam kuvvetini tam olarak karşılamamaktadır. Doyuma ulaşmak, tatmin olmak anlamını vermek kökün anlamını kuvvetlendirmektedir.

3.2.1.1.5. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Anlaşmak, Kararlaştırmak, Bağdaşmak, Hemfikir Olmak” Anlamı

Bakara 282

وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى

Ali Fikri Yavuz: “Erkeklerinizden iki kişiyi de şahit tutun. Eğer iki erkek bulunmazsa, o halde, **doğruluğuna güvendiğiniz** şahitlerden bir erkekle iki kadın gerekir. Böylece o iki kadından biri unutursa, diğerine şahitliği hatırlatsın.”¹⁴⁹

Ümit Şimşek: “Buna erkeklerinizden iki kişiyi de şahit tutun. Eğer iki erkek olmazsa, şahitliklerini **makbul** saydığınız kimselerden bir erkek ile iki kadın şahit olsun tâ ki, iki kadından birisi unutacak olursa, diğeri ona hatırlatsın.”¹⁵⁰

Talat Koçyiğit: “(Borç ve alacak yazılırken) erkeklerinizden iki de şahit bulundurun. Eğer İki erkek olmazsa, **razı olacağınız** şahitlerden bir erkekle birinin unutmaması halinde, diğerinin ona hatırlatması için iki kadın yeter.”¹⁵¹

Muhammed Esed: “Ve içinizden iki erkek şahit tutun; eğer iki erkek bulunmazsa, **kabul** edebileceğiniz kimselerden bir erkek ve iki kadını şahit tutun ki onlardan biri hata yaparsa diğeri ona hatırlatabilsin.”¹⁵²

¹⁴⁷ Zemahşerî, a.g.t., IV/765. Ayrıca bkz. Neseî, a.g.t., III/652.

¹⁴⁸ Tantâvî, a.g.t., XV/423.

¹⁴⁹ Ali Fikri Yavuz, a.g.m.

¹⁵⁰ Ümit Şimşek, *Açıklamalı Kur’ân-ı Kerim ve Meali*, Zafer Yay. 2005.

¹⁵¹ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 22.

¹⁵² Muhammed Esed, a.g.m., s. 85.

Bakara Suresinin bu ayeti Kur'an'ın en uzun ayetidir. Vadeli alışveriş ve şahitlik hükümlerini bildiren ahkâm ayetlerindendir. Kiminle alışveriş yapılırsa yapılsın borç işlemlerinin mutlaka yazıya geçirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Yazan kimse- nin adaletle yazması emredilmektedir. Ayrıca bu işlemler yapılırken iki erkek şahidin bulundurulmasını eğer iki erkek şahit bulunamaz ise şahitlerden bir erkek ile birisinin unutulması halinde diğerrinin hatırlatması amacıyla iki kadın şahidin hazır bulundurulması istenmektedir. İki erkek şahit olması durumunda rızadan bahsedilmezken bir erkek ve iki kadın şahit olması halinde ise rızadan bahsedilmektedir. Adaletli oldukları konusun- da hem fikir oldukları, adaletli oldukları üzerine karar verdikleri şahitler olmalıdırlar. Yani vadeli alışverişte hem borçlunun hem de alacaklının her ikisinin de adaletli olduk- larına dair şahitler arasından uzlaştıkları, hem fikir oldukları, anlaşıp kararlaştırdıkları kimselerden şahitler bulundurmalıdırlar. Kısaca hem alacaklı hem de borçlunun kabul ettikleri şahitler olması gerekir.

Ayetin Türkçe meallerinde “rdy” köküne A. F. Yavuz “doğruluğuna güvenmek”, M. Esed ve Ü. Şimşek “kabul, makbul”, ve anlamlarını vermişlerdir. Ayette geçen “rdy” kökünün anlamını tefsirlerden baktığımızda “**adaletinden razı olmak,**¹⁵³ **adaleti bili- nen kimseler,**¹⁵⁴ **din ve fazilet ehli,**¹⁵⁵ **adil, hür ve Müslüman olan**¹⁵⁶” olarak şahitten razı olmayı şahitlerde bulunması gereken özellikleri belirterek anlamlandırmaya çalış- mışlardır. Bu ayette şahitlerde bulunması gereken özelliklerle “rdy” kökü tabir edilmeye çalışılmıştır. Rızadan asıl kastedilen mananın adalet olduğuna işaret edilmiştir.¹⁵⁷ Ayet- teki “rdy” kökünün manası hem alacaklının hem de borçlunun şahitlik yapması konu- sunda “**hem fikir olmak, karar kılmak**” şeklinde anlam verilmesi ayetin anlaşılması açısından uygun düşmektedir.

3.2.1.1.6. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Tasvip Etmek, Onay- lamak” Anlamı

Nisa 108

يَسْتَحْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَحْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ
مُحِيطًا

¹⁵³ Şevkânî, a.g.t., I/346. Ayrıca bkz. Kurtubî, a.g.t., III/392.

¹⁵⁴ Zemahşerî, a.g.t., I/326. Ayrıca bkz. Beydâvî, a.g.t., I/164; Neseî, a.g.t., I/228; Burhanuddin Ebi'l-Hasen İbrahim b. Ömer el-Bukâî, *Nazmu'd-Dürrer fî Tenâsubi'l-Âyâti ve's-Suver*, Daru'l-Kutubi'l-İslâmî, Kahire, trsz. IV/154; El-Îcî, a.g.t., I/209; İbn Acîbe, a.g.t., I/314.

¹⁵⁵ El-Cevzi, a.g.t., I/251.

¹⁵⁶ Suyutî, a.g.t., II/119.

¹⁵⁷ Ebû Muhammed Abdu'l-Mun'im b. Adurrahîm İbnu'l-Feres, *Ahkamu'l-Kur'an*, Daru İbn. Hazm, 2006, I/432.

Muhammed Esed: “Onlar yaptıklarını insanlardan gizleyebildiler ama Allah’tan gizleyemezler; çünkü gecenin karanlığında, Allah’ın **tasvip etmediği** düşünce ve inançları her ne zaman tasarlasalar, Allah onların yanı başındadır. Ve Allah onların bütün yaptıklarını (ilmiyle) kuşatır.”¹⁵⁸

Süleyman Ateş: “(Günâh işlerken) İnsanlardan gizleniyorlar da Allah’tan gizlenmiyorlar. Oysa geceleyin O’nun **istemediği** sözü söyle(yip plan kura)rlarken O, onlarla beraberdir. Allâh, onların yaptıkları her şeyi kuşatmıştır (hiçbir şeyi O’ndan gizleyemezler).”¹⁵⁹

Ayetin nazil olmasındaki olay "Tu'me Ibn. Übeyrik" adında Ensar'dan bir şahıs, komşusu bulunan Katade'nin un dolu dağarcığı ile içindeki bir zırhını çalmış bunu götürüp "Zeyd Ibn. Semin" adındaki bir Yahudi'nin yanına emanet bırakmıştır. Katade, zırhını Tu'me'nin çalmış olduğunu tahmin ederek onun yanında aramış ise de bulamamış ve bunu çalmadığına dair Tu'me yemin de etmiş. Dağarcık içindeki un yollara dökülmüştü, Katade bunu takip ederek Yahudi'nin hanesine kadar gitmiş, zırhını onun yanında bulmuştu. Yahudi bu zırhı kendisine Tu'me'nin getirip emanet bıraktığını söylemiş, onun bu iddiasına birtakım Yahudiler de şahadette bulunmuşlardı. Tu'me'nin kabilesi Beni Zaferden bir cemaat da Rasûlullah'a müracaat etmişler, Tu'me'nin zırhtan haberdar olmadığını söylemişler, bu yüzden kabilelerinin mahcup bir halde kalacaklarını ileri sürmüşlerdi. Zırh Yahudi'nin yanında bulunduğu için onun aleyhine hüküm verilmesini dilemiştiler. Rasûl-i Ekrem Hazretlerine de bunların ifadelerine ve zırhın da Yahudi'nin yanında bulunmasına bakarak bunu Yahudi'nin almış olduğuna bir kanaat gelir gibi olmuştu. Her şeyi görüp gözetken Allah Teâlâ Yahudi de olsa iftira atılmasını tasvip etmemiş, onaylamamıştır.¹⁶⁰

Ayetin Türkçe meallerinde köke “hoşnut olmak, razı olmak” anlamları dışında farklı olarak M. Esed “tasvip etmek” ve S. Ateş “istemek” anlamını yüklemiştir. Tefsirlerde ise köke doğrudan anlam verilmemiştir. Ancak Semerkandi müteradif olarak “**sevmek**” anlamını vermiştir.¹⁶¹ Ayetin anlam akışına uygun olarak “**tasvip etmek, onaylamak**” manası verilmesi gerekirdi. Geceleyin iftira ve ihanet planlarını, insanlardan gizlemelerine rağmen her şeyi görüp bilen Allah’tan gizlemeyen hainler ve iftiracıların bu yaptıklarını Allah tasvip edip, onaylamamıştır.

¹⁵⁸ Muhammed Esed, a.g.m.

¹⁵⁹ Süleyman Ateş, a.g.m.

¹⁶⁰ Maturidi, a.g.t., III/355.

¹⁶¹ Semerkandî, a.g.t., I/336.

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

Salih Akdemir: “Göklerde nice melekler vardır ki, onların şefaathleri, ancak Allah’ın dilediği ve **hoşnut olduğu** kimseler için (şefaath edilmesine) izin verdikten sonra, (onlar hakkında) bir yarar sağlayabilir.”¹⁶²

Necm Suresinde cahiliye Arapların kendileri ile Allah arasında şefaathçi olarak gördükleri bazı putlardan bahsedilmektedir. Bu putların cahiliye Araplarının ve atalarının taktığı isimlerden başka bir şey olmadıkları haber verilmektedir. Allah’ın onlara herhangi bir yetki ve salahiyet vermediğini, asıl uyulması gerekenin, yol gösterici olanın peygamberimizin bizzat kendisi olduğu ve nefisleri yerine ona tabi olmaları gerektiği bildirilmektedir. Melekleri de Allah’ın kızları olarak vasıflandırmaktadırlar. Bu ancak onların zanlarından başka bir şey değildir ve zan hakikat içermez. Bazı meleklerin Allah’ın şefaath edilmesine izin verdiği ve onayladığı kimselere şefaath edecekleri haber verilmektedir.

Ayetin meallerine baktığımızda “rdy” köküne farklı bir anlam veren olmadığını görmekteyiz. Genellikle köke “**razı olmak, hoşnut olmak**” anlamları verilmiştir. Biz de bu ayete meal olarak hocamız Salih Akdemir’in son çağrı Kuran mealinden örnek verdik. Ayette geçen “rdy” köküne tefsirlerde ne gibi anlamlar verildiğine baktığımızda çoğunlukla “**şefaath edilmeye ehil görmek**”¹⁶³ olarak mana verdiklerini görmekteyiz. Şefaath edilmeye Allah’ın layık, ehil görmesi aynı zamanda tasvip edip onay verdiği anlamına gelir. Ayetin mealinde “rdy” köküne Allah’ın **tasvip ettiği ve onayladığı** kimselere meleklerin şefaathi fayda verir şeklinde anlam verilmesi daha uygun olurdu.

Şefaath konusunda Allah’ın şefaath edecek olan meleklerle bu iş için izin vermesi gerekmektedir. Yalnız Allah Teâlâ şefaath edilecek kimse için tek başına izin verilmesi yeterli olmamakta bunun yanında rızası da şart koşulmaktadır. Allah birçok şeye izin verebilir, müsaade eder fakat izin verdiği şeyi tasvip etmeyebilir veya onay vermeyebilir. Mesela insanların inkâr etmelerine izin verebilir ama buna onay vermez. Yani razı olmaz. Bu bakımdan izin ile rıza arasında işlem kaplam ilişkisi vardır. Her tasvip edip

¹⁶² Salih Akdemir, a.g.m., s. 525.

¹⁶³ Beydâvî, a.g.t., V/160. Ayrıca bkz. Nesefî, a.g.t., III/393; Ebu Hayyan, a.g.t., VIII/161; Nisâbü’rî, a.g.t., VI/236; Ebussuûd, a.g.t., VIII/160; İbn Acîbe, a.g.t., V/508; Alûsî, a.g.t., XXVII/59.

onay verdiği şeye aynı zamanda izin vermiş olur ama her izin verdiği şeye de tasvip edip onaylamaz.¹⁶⁴

3.2.1.1.7. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Sevmek, Sevinmek, Mutlu Olmak” Anlamı

Enam 113

وَلْتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْنَدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرَّضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ

Muhammed Esed: “Yine de ahirete inanmayanların kalpleri Ona yönelebilsin ve Onda **tatmin bulabilsinler** diye, ayrıca ulaşabilecekleri (fazilet derecesi)ne ulaşabilsinler diye,”¹⁶⁵

Her peygambere insan ve cin şeytanları düşman kılınmıştır. Peygamberler, düşmanlarına her ne kadar mucize gösterecekler de imana gelmemekte, hak yolu bilip gördükleri halde, sırf inatlarından dolayı ısrar etmişlerdir. Peygamberlerin davetini kabulde mucizelerin etkisinin olmadığı görülmüştür. Peygamber Efendimizden de önceki peygamberlerden istenilen mucizelere benzer mucizeler istenmiştir. Mesela Sefa Tepesini altına çevirmesi istenmiş, Peygamberimiz de içinden dua edip mucize göstermek istemiş ama Cebrail (as)’ın uyarısıyla bu niyetinden vazgeçmiştir. Önceki kavimler gösterilen mucizelere rağmen inanmadıkları gibi insan ve şeytan cinleri de mucizelere rağmen inanmayacaklardır. Onlar bir araya gelip birbirlerine gönül çelen yaldızlı sözler sarf ederler ve ahirete inanmayanların kalplerini kendilerine meylettirmek isterler. Böylece ahirete inanmayanlar bu sözlerden dolayı sevinip mutlu olurlar. Oysa sevdikleri, sevinç duydukları bu sözler boştur, yalandır, karşılığı yoktur.

Örnek ayetteki “rdy” köküne Türkçe meallerde genellikle “hoşlanmak, razı olmak” anlamları verilmiştir. Diğer meallerden farklı olarak M. Esed çevirisinde “tatmin olmak” anlamı tercih edilmiştir. Müfessirler de ekser çoğunluk “sevmek, sevinmek, mutlu olmak”¹⁶⁶ anlamını uygun görmüşlerdir. Köke “yetinmek, kani olmak”¹⁶⁷ anlamı da verilmiştir. Bu ayette insan ve cin şeytanlarının kendi aralarındaki malayani konuşmaları, yaldızlı sözleri ahirete inanmayan kişinin sevmesi, bu sözlerden dolayı sevinme-

¹⁶⁴ Es-Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî; *el-Mizân fi Tefsîri'l-Kur'an*, Müessesetu'l-A'lam, Beyrut, 1997.XVII/40.

¹⁶⁵ Muhammed Esed, a.g.m., s. 249.

¹⁶⁶ Mukâtil, a.g.t., I/585. Ayrıca bkz. İbn Ebi Hâtim, a.g.t., IV/1373; Vâhidî, a.g.t., II/313; İbn Kesîr, a.g.t., III/321; EL-İcî, a.g.t., I/570; Suyutî, a.g.t., III/343; Alûsî, a.g.t., IV/253; eş-Şankitî Muhammed Emin b Muhammed Muhtar, *el-Azbu'n-Nemir min Mecelisi's-Şenkîti fi't-Tefsîr*, Daru İbn Affân, Kahire, 2003, II/584.

¹⁶⁷ Cezâirî, a.g.t., II/107.

si söz konusudur. Köke müfessirlerin ekser görüşü olan “sevmek, sevinmek, mutlu olmak” anlamının verilmesi uygun düşmektedir.

Tevbe 58;

وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْتَخْطُونَ

Muhammed Esed: “*Ve onların arasında (ey peygamber,) Allah için sunulan şeylerin (dağıtımında) sana dil uzatanlar var; onlardan kendilerine bir şey verilirse memnunlukla karşılırlar; ama bir şey verilmediğini görseler, işte o zaman öfkeden neredeyse deliye dönerler.*”¹⁶⁸

Bazı münafıklar Peygamberimizin zekât ve sadakaları paylaştırırken kendilerine bir pay verildiğinde bundan dolayı Peygamberimizi ayıplamazlar, verilen paya sevinirlerdi. Eğer Peygamberimiz onlara sadaka ve zekâttan bir pay vermediği zaman da kızıp öfkelenirler ve onu ayıplarlardı. Bu münafıkların ortak özellikleriydi. Dünya malına çok düşkün kimselerdi. Ebu'l-Havas adında bir münafık Peygamberimize sadaka dağıtımından dolayı itirazda bulunmuş, onun çobanlara pay verdiğini kendisine vermediğini söylemişti. Bunun üzerine Allah Teâlâ zekât verilecek gurupları ve yerleri açıklamıştır.

Ayetin Türkçe meallerinde “rdy” köküne “razı olmak, hoşnut olmak” anlamı dışında farklı anlam olarak “memnun olmak”¹⁶⁹ anlamı verilmiştir. Yukarıda mealini verdiğimiz M. Esed çevirisi ve Y. N. Öztürk bu anlamı verenler arasındadır. Ayette geçen kökün tefsirlerde anlamını araştırdığımızda ise لمز fiili ayetin başında Peygamberimizi ayıplayan münafıkların kendilerine bir pay verildiğinde fiilin olumsuz manası olan “ayıplamamak”¹⁷⁰ şeklinde anlam veren müfessirler vardır. Bunun yanında kendilerine zekât ve sadakadan pay verilen münafıklar bundan dolayı Peygamberimize tazimde bulunuyorlar, onu övüyorlar. Münafıkların bu hali sebebiyle “rdy” köküne “tazim etmek, övmek”¹⁷¹ manası veren müfessirler de vardır. Kendilerine peygamberimiz zekât ve sadakan bir pay verdiği zaman sevindiklerini belirterek “sevinmek, mutlu olmak”¹⁷² anlamı veren müfessirler de bulunmaktadır. Ayetin anlam akışına göre “sevinmek, mutlu olmak” anlamı verilmesi daha uygun görünmektedir. Herkes kendisine bir hediye verildiği zaman sevinir ve Peygamberimizin de münafıklara bir pay vermesi onları se-

¹⁶⁸ Muhammed Esed, a.g.m., s. 365.

¹⁶⁹ Muhammed Esed; *Kur'an Mesajı*. Yaşar Nuri Öztürk; *Kur'an-ı Kerim Meali*, Yeni Boyut Yay. İstanbul, 2011.

¹⁷⁰ Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyad el-Ferrâ; *Meâni'l-Kur'ân*, s. 1/443, Alemu'l-Kütüp, Beyrut, 1983. Şevkânî; *Fethu'l-kadir*, s. 2/424.

¹⁷¹ Maturidi; *Te'vilâtü ehli's-sünneti*, s. 5/395. Tûsî; *et-Tibyan fî tefsiri'l-Kuran*, s. 5/242.

¹⁷² İbn Ebi Hâtim; *Tefsiru ibn Ebi Hâtim*, s. 6/ 1816. İbn Acîbe; *el-Bahru'l-medid*, s. 2/394. Şankitî; *el-Azbu'n-Nemir*, s. 5/2380.

vindirmiştir. Aksi halde onlar hemen öfkeye kapılmışlar ve bu durumdan şikâyetçi olmuşlardır. Ayrıca incelediğimiz ayette “rdy” kökünün zıt anlamı da geçmektedir. Öfke lenmek anlamına gelen “سَخَطَ” fiili kullanılmıştır. Bu şekilde zıt kelimenin geçmesiyle “rdy” kökünün anlamı daha da açık bir şekilde anlaşılmış olmaktadır.

Ahzab 51

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُنْزِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ
أَعْيُنُهُمْ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا

Salih Akdemir: “Ey Muhammed! Eşlerinden dilediğinin yanına gitmeyi bir süre geciktirebilir, dilediğini de dilediğin zaman yanına alabilirsin. Kendilerinden, uzaklaşmalarını istemende de senin için bir sakınca söz konusu değildir. Bu, onların gözlerinin aydın olması, üzülmemeleri ve her birinin kendilerine verdiklerinden **hoşnut** kalması için daha iyi bir yoldur. Allah kalplerinizde olanları bilir. Allah çok iyi bilen çok yumuşak davranandır.”¹⁷³

İslam’a göre birden çok eşi olanların zamanını onlar arasında eşit olarak taksimatı farzdır. Birden çok hanımla evli olanlar hanımları arasında sırayı gözetmesi elzemdir. Fıkhi olarak hükmü vaciptir. Buna fıkıhta “**Kasm**” adı verilir. Fakat Peygamberimize verilen bir serbestlikten ruhsattan dolayı ona “Kasm” vacip değildir. Kendi dilemesine bırakılmıştır. Fakat peygamberimiz eşleri arasında bu hükmü uygulamış ve eşlerini eşit tutmuştur. Peygamberimizin “Kasm” yapması, eşlerine bir ihsan olacağı için sevineceklerdir. Eğer peygamberimiz eşlerinden bazısını tercih edecek olursa, diğer eşleri bunun Allah’ın bir emri gereği olduğunu bildiklerinden gönülleri hoş olacaktır. Peygamberimizin bu uygulamasından hanımları sevindirmenin, gönüllerini hoş etmenin yüce dinimizin gözettiği maksatlardan olduğu anlaşılır. Ayrıca Peygamberimizin hanımları onun vaktini kendileri arasında eşit paylaşma zorunluluğu olmadığı için şeran bir hakları bulunmadığını bilerek Peygamberimizin “Kasm” uyguladığı zaman sevinmektedirler. Hz. Peygamberimiz ise Allah tarafından bir mecburiyetten azade tutulmuştur. Hz. Peygamberimizin hem dinî hem de dünyevî bir devlet başkanı olarak özelde kendi ehli beytine karşı olduğu gibi ümmete karşı da çok önemli görevleri vardı. Böyle çok kesif bir çalışma hayatı içerisinde bulunan resulüne müsait olmadığı takdirde, ehli beytine ayırdığı zamanını eşit olarak ayırmak zorunda olmadığına dair müsamaha göstermesinin garipsenecek bir yönü yoktur. Bu müsamahayı Hz. Peygamberimiz kendisi kendine vermiyor bilakis Allah Teala ona veriyor. Hz. Peygamberimiz verilen bu mü-

¹⁷³ Salih Akdemir, a.g.m., s. 424.

samahaya rağmen, kendi seçimini yine de “vaktini eşleri arasında eşit ayırma” yönünde yapmış ve bu uygulaması eşlerini daha da sevindirmiştir. Nitekim Hz. Aişe (r.anha) Hz. Peygamberimizin eşlerinin yanında kalma zamanını eşit bir şekilde ayırarak uyguladığını söylemiştir.

Kur'an meallerinde “rdy” köküne “razı olmak, hoşnut olmak” anlamları dışında farklı bir anlam verilmemiştir. Ayetin Türkçe mealini hocamız Salih Akdemir'in Son Çağrı Kur'an mealinden verdik. Tefsirlerde de “rdy” köküne doğrudan bir anlam verilmemiştir. Ayeti incelediğimizde kökün “sevinmek, sevinç duymak” anlamına geldiği açıkça görülmektedir. Kök zıt anlamlısı olan “üzülmek” ile beraber geçmektedir. Anlamı kuvvetlendirmek için Peygamberimizin hanımlarının hem “üzülmemeleri” hem de “sevinmeleri” şeklinde yan yana ifade edilmiştir.

3.2.1.1.8. “Rdy” Kökünün Sülasi Mücerret Babında “Yetinmek, Kani Olmak” Anlamı

Tevbe 59

وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ

Muhammed Esed: Oysa Allah'ın kendilerine verdiği Onun Elçisinin de verilmesini (sağladığı) şeylerle **yetinip hoşnut olsalardı** ve "Allah bize yeter! Allah, bolluk ve bereketinde bize (dilediğini) verecektir; Onun Elçisi ise bize verilmesini (sağlayacaktır); doğrusu, biz umutla ve yürekte Allah'a yönelmişiz," deselerdi, (bu onlar için elbette daha iyi olurdu.)¹⁷⁴

Ayeti kerimede sadaka, zekât ve ganimet gibi mallardan kendilerine bir pay verilmesi hususunda münafık ve Allah ve Resul'üne iman eden kimselerin nasıl davrandıklarını ve ağızlarından ne gibi sözler çıktığını müşahade etmekteyiz. İman edenler Allah'ın ve elçisinin taksimatına canı gönülden kabul ederek, uygulamalarına katılarak ve teslimiyetle rıza göstermelidirler. Zorla ve baskıyla kabul etmek değil, Allah ile yetinmektir. Allah Zaten müminlere kâfidir. Allah'ın ve Rasulünün lütfundan ümit var olmak, bütün maddi imkânlardan ve tüm dünya hırslarından uzak, sadece Allah'ın veçhini istemek, inanmanın bir göstergesidir. Gerçek iman ahlâkı inananların yüreklerini tesiri altına alır. Fakat yürekleri imanın nurunu elde edip nurlanmamış, inanmanın huzuru kalplerini tesiri altına almamış olan ikiyüzlü münafıklar iman terbiyesinin ne olduğunu idrak edemezler.

¹⁷⁴ Muhammed Esed, a.g.m., s. 365.

Ayette geçen “rdy” kökünün Türkçe meallerdeki anlamı “razı olmak, hoşnut olmak” anlamları dışında farklı olarak Fizılal-il Kuran tefsirinin tercümesinde “sevinçle karşılamak”¹⁷⁵ olarak anlam verilmiştir. M. Esed ise “hoşnut olmak” anlamıyla birlikte “yetinmek” anlamını da vermiştir. Kökün tefsirlerdeki anlamı ise “yetinmek, kani olmak”¹⁷⁶ manalarıdır. Ayetin anlam akışına göre münafıkların Peygamberimizin kendilerine verdiği pay ile yetinmeyip Peygamberimizi adaletsizlikle suçlamada bulunmaları sebebiyle, Allah Teâlâ onların kendilerine verilen paya kani olmaları, yetinmelerinin daha doru olacağını haber vermiştir. Kökün ayette “**yetinmek**” anlamı verilmesi uygun düşmektedir.

3.2.1.2. Tefaul Babındaki Kullanımı

Kök bu bâbda 2 kez fiil olarak geçmektedir. Bu ayetler ahkâm ayetleri olup hüküm içermektedir. Ayetin biri evlenmeden önceki durum diğeri de boşanmadan sonraki durumla ilgilidir. İncelediğimiz “rdy” kökü her iki ayette “uzlaşmak, anlaşmak” anlamlarında kullanıldığını görmekteyiz.

“Uzlaşmak, Anlaşmak” Anlamı

Nisa 24,

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

Ömer Nasuhi Bilmen: “Sağ ellerinizin mâlik olduğu müstesna olmak üzere kadınlardan kocalı olanlar da size haramdır. Bu Allah Teâlâ'nın üzerinize bir yazısıdır. Bunlardan başka kadınları ise iffetkar, zinadan müçtenib olduğunuz halde mallarınızla talep etmeniz size helâl kılınmıştır. İmdi o kadınlardan herhangi biri ile istimlada bulunmuş olursanız, onlara ücretlerini bir farize olarak veriniz. Mihir takdir olunduktan sonra birbirinizle **uzlaştığınızda** üzerinize bir günah yoktur. Şüphe yok ki Allah Teâlâ alîmdir, *hakîmdir*. ”¹⁷⁷

Salih Akdemir: “sahip olduğunuz cariyeler dışında, evli olan kadınlarla evlenmeniz de haram kılınmıştır. Bunlar size Allah'ın farz kılmuş olduğu hükümlerdir. Bunların dışındakileri, iffetli olmak ve zinadan kaçınmak üzere, mallarınızla istemeniz size helal kılınmıştır. O halde onlardan yararlanacak olursanız, onlara ücretlerini ka-

¹⁷⁵ Seyyid Kutub, *Fizılal-il Kuran Tefsiri*, Çev. Bekir Karlığa, Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç, Birleşik Yay. İstanbul, 2012, s. 1079.

¹⁷⁶ Beğavî, a.g.t., IV/61. Ayrıca bkz. El-Cevzi, a.g.t., II/269; Hâzin, a.g.t., II/372.

¹⁷⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yay. İstanbul, 1965.

karlaştırıldığı üzere verin; bununla birlikte, ücretlerin karlaştırılmasından sonra, karşılıklı olarak anlaştığınız hususlarda sizin için herhangi bir sorumluluk söz konusu değildir. Kuşkusuz ki, Allah, çok iyi bilen, çok bilge olandır.”¹⁷⁸

Ayet evlenmede kadınlarla ilgili dikkat edilmesi gereken hususları açıklamaktadır. Evlenmek, kadın ve erkeğin karşılıklı ihtiyaçları dolay, hayatlarını birleştirmeleridir. Bu nedenle, karşılıklı ihtiyaçlar kadının erkekten, erkeğin de kadından yararlanması söz konusudur. İslam’a göre kurulan ortak aile yaşamında, nafakayı temin etme, geçimi sağlama vazifesi erkeğe verilmiştir. Ayrıca erkeğe “**mehir**” adı altında kadına malî bir desteğin sağlanması da verilmiştir. Ayet-i kerimde erkekten bu mali desteği ifa etmesi beklenmektedir. Erkeğin hayat arkadaşı olan kadından aldığı destek ve faydalanma “**istimta**” kavramıyla adlandırılmaktadır. Evlilikte kadın ve erkeğin birbirlerinden faydalanmaları karşılıklı olmasına rağmen ayette hitap ve hatırlatma erkeğedir. Böyle olması kadın için aşağılık ve hor görülme değil bilakis bir şeref ve onurdur. Aile hayatında kadın, huzur kaynağı, aileyi ayakta tutan, çocuklarının mürebbisi, eşinin en büyük destekçisidir. Evlenmek için kadına verilmesi gereken Mehir ücreti karlaştırıldıktan sonra eşlerin anlaştığı hususlarda bir yükümlülük yoktur. Yani eşler anlaştıkları takdirde Mehir miktarını artırabilirler, düşürebilirler veya kadın mihriyi kocasına hibe edebilir, verme süresini uzatabilirler, kısaltabilirler, bunda bir sorumluluk yoktur. Yeter ki aralarında gönülden bir uzlaş, anlaşma olsun.

Ayetin Türkçe meallerinde köke çok az “karşılıklı rıza” anlamı verilmiştir. Meallerin çoğunda da köke “anlaşmak, uzlaşmak” anlamı verilmiştir. Nikâh için Mehir’in miktarının karlaştırılmasından farz haline getirilmesinden sonra eşlerin aralarında gönülden yapılan anlaşma olması durumunda bir yükümlülük, bir günahın olmadığını bildiren ayette “rdy” köküne “**anlaşmak, uzlaşmak**” anlamının verilmesi isabetli olmuştur.

Bakara 232

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغُنَّ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَبْكُنَّ أَوْ يَخْتَرْنَ إِذَا تَرَ صَوْرًا يَبْيَنُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمْ أَرْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

Abdalbaki Gölpınarlı: “Kadınları boşadınız da zamanlarını geçirdiler mi aralarında güzellekle uzlaşırlarsa kocalarına varmalarına engel olmayın. Bu, içinizde Al-

¹⁷⁸ Salih Akdemir, a.g.m., s. 81.

lah'a ve son güne inananlara verilmiş bir öğüttür. Bu, sizin için daha hayırlıdır, daha temiz bir iştir. Siz bilmezsiniz ama Allah bilir."¹⁷⁹

Muhammed Esed: *"Kadınları boşadıktan sonra, bekleme sürelerinin sonuna gelmişlerse, aralarında uygun bir şekilde anlaştıkları takdirde başka erkeklerle evlenmelerine engel olmayın. Bu, Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanan her biriniz için uyarıdır; bu, sizin için en erdemli ve en temiz (yol)dur. Allah her şeyi aslıyla bilir, ama siz bilmezsiniz."*¹⁸⁰

İslâm'a göre evliliğin amacı, huzurlu ve mutlu bir aile yuvası kurmak ve neslin devamını temin etmektir. Ne yazık ki bu âli maksatlarla tesis edilen yuvaların hepsinin bu amaçlara ulaşması bazen gerçekleşmeyebiliyor. Değişik sebeplerle evlilik amacından uzaklaşıyor. Yüce dinimiz nikâhın asli maksadından uzaklaştığı, eşlerin kurdukları yuvada huzurlu bir hayat sürdürme imkânı kalmadığı zaman, aile olma ihtiyaçlarının ve zaruretlerin karşılanamadığı hallerde boşanmaya izin vermiştir.

İnsanoğlu beden ve ruhi özelliklerinden dolayı, tamamen mükemmel varlıklar değildir. İnsanoğlunun bu vasıflarından dolayı karı kocadan biri veya her ikisi aile yuvasının kuruluşunda veya aile hayatının devamında bir kusur, hata yapmış olabilirler. Önemli olan bu hata veya kusurların giderilmesi mümkünse eşlerin birbirine müsamaha ile muamele etmeleri en doğru olanıdır. Yani yapılan bir hatadan dolayı eşler birbirlerini değersizleştirmesin demektir. Ama telafisi imkânsız hatalar yapılmışsa her iki tarafında bunun sıkıntısını bir ömür çekmeleri doğru olmaz. Bu durumda tek çözüm, sürdürülemez hale gelen birlikteliği sona erdirmektir. Tarafların mutluluğu için başka bir evliliğe yol açılmalıdır. Kadınları boşadıktan sonra bekleme sürelerini tamamlamışlarsa artık aralarında İslami kurallara, örf ve adetlere uygun bir şekilde canı gönülden anlaştıkları eşlerle evlenmelerine mâni olunmaması istenilmektedir. İnsani özelliklerden dolayı bekâr hayatı yaşayarak ömür bitirilmesi istenmemektedir. Bundan dolayıdır ki, evlilik kolaylaştırılmış boşanma da hoşlanılmayan, istenilmeyen bir izin, bir helal kılınmıştır.

Ayette geçen "rdy" köküne Türkçe meallerin çoğunluğu ittifak derecesinde "uzlaşmak, anlaşmak" anlamını vermişlerdir. Tefsirlerde ise doğrudan kökün anlamı üzerinde açıklamada bulunulmamıştır. Boşanmada iddet süresinin doldurulmuş olması evlilikte eşler arasında yapılacak gönülden bir anlaşma şart koşulmaktadır. Dolayısıyla köke "gönülden anlaşma yapmak" şeklinde anlam verilmesi ayetin daha iyi anlaşılmasına

¹⁷⁹ Abdulbaki Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1955.

¹⁸⁰ Muhammed Esed, a.g.m.

yardımcı olacaktır. Çünkü nikâh bir akittir, gönüllülük esasına dayalı bir anlaşmadır. Tefaul babında kök fiil olarak anlaşmak uzlaşmak anlamında kullanılmıştır.

3.2.1.3. İf'âl Babında Kullanımı

İf'âl babında “rdy” kökü Kur'an'da 3 kez geçmektedir. Bu kalıpta kök edat almadan geçişli fiil olarak kullanılmaktadır. Tevbe suresi 62. Ayette kök aynı bapta iki defa geçmektedir. Bu ayette kök mastar-ı müevvel olarak geçmektedir. Tevbe 8. Ayette “ب” edatı ile kullanılmıştır.

3.2.1.3.1. “İtaat Etmek” Anlamı

Tevbe 8

كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْفُقُوا فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ

Muhammed Esed: “(Başka) nasıl (olabilirdi ki?) Eğer (düşmanlarınız) size üstün gelselerdi (size karşı) ne bir sorumluluk ne de bir koruma yükümlülüğü taşıyacaklardı. Onlar size dilleriyle *yanarmaya çalışıyorlar*, ama kalpleriyle kötülüğünüzü istiyorlar; zaten onların çoğu fasık kimselerdir.”¹⁸¹

Allah Teâlâ müşriklerle yapılan anlaşmalara sadık kalınıp, uymak gerektiğini açıklamaktadır. Tabii ki müşriklerden yapılan anlaşmalara uyan, sadakat gösterenlere karşı Müslümanların da sadakat gösterip uymaları gerekir. Ancak bazı müşrikler fırsatını bulsa verdiği ahitleri bozup Müslümanları yok etmek için ellerinden geleni yapacaklardır. Allah bunların kalplerinde olanı bildiği için onların ne ahitlerine uyacaklarını ne de yeminlerine sadık kalacaklarını haber vermektedir. Müslümanlara galip gelemedikleri için sözleriyle itaat ettiklerini söyleyip, ama kalpleriyle Müslümanların kötülüğünü istemektedirler.

Ayette geçen “rdy” köküne Türkçe meallerde “razı etmek, hoşnut etmek” dışında farklı olarak E. Yüksel “pasifleştirecek hoş sözler söylemek”, M. Esed “yanarmaya çalışmak” anlamlarını vermişlerdir. Tefsirlerde ise daha çok “itaat etmek”¹⁸² anlamını vermişlerdir. İtaat etmek dışında farklı olarak, “meyletmek, muhabbet duymak”¹⁸³ anlamı verilmiştir. Köke “meyletmek, muhabbet duymak anlamı anlatılan olayın akışına uygun düşmemektedir. Çünkü kalplerinde nefret olan kimseler, kalbî bir duygu olan meyletme, muhabbet duyma gibi hisler beslemesi düşünülemez, birbirlerini nakzederler.

¹⁸¹ Muhammed Esed, a.g.m., s. 348.

¹⁸² Taberî, a.g.t., XI/359. Ayrıca bkz. Sa'lebî, a.g.t., V/15; Beğavî, a.g.t., IV/15; Hâzin, a.g.t., II/338; Tantâvî, a.g.t., VI/216.

¹⁸³ Sa'dî, a.g.t., s. 330.

Galip gelemedikleri için görünüşte nefretlerini ortaya çıkaramamaktadırlar. Böyle bir ortamda üstün gelen Müslümanlara boyun eğmek, itaat etmek zorundadırlar. Dolayısıyla “rdy” köküne “itaat etmek” anlamı verilmesi isabetlidir.

3.2.1.3.2. “Gönlünü Etmek, Gönül Almak” Anlamı

Tevbe 62

يَخْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ

Talat Koçyiğit: “Size, sizi hoşnut etmek için Allah’a yemin ederler. Oysa kendileri mü’min olsalardı, bilirlerdi ki, Allah ve Rasûlü hoşnut edilmeye daha lâyıktır.”¹⁸⁴

Peygamber Efendimiz kendisine bir şeyler anlatan bir kimseyi yönünü kendisine döner ve kalbiyle dinlerdi. Bundan dolayı münafıklar Peygamberimizi üzme için ileri geri konuşurlar kendisine gelip yemin ederek gönlünü alacaklarını zannederlerdi. Böyle düşünen bazı münafık gurupları, kendi kendilerine konuşurlarken Allah Rasulünü ayıplayan, aşağılayan, hakaret edici sözler sarf ettikleri zaman içlerinden biri kalkıp: “böyle yapmayın, bu sözlerimizi duyarsa bizim için hiç de iyi olmaz” diyerek uyarıyordu. Başka biri: “Biz dilediğimiz gibi konuşuruz sonra da yanına varıp, söylediklerimizi yalanlarız. Hakkında konuştuklarımızı yeminle inkâr ederiz, o yeminimize kanar” diye yanıt vermişti. Ayetten Peygamberimizin onların yeminle söylediklerine, inandığı anlaşılmaktadır. Peygamber Efendimiz (S.A.V), doğruyu söylemediklerini bildiği halde onları yalanlamıyor, yalanlarını, yüzlerine vurmuyordu. Bu sefer münafıklar yaptıkları münafıklıklar, ihanetler için müminlere gelip Allah’a yemin ederek gönüllerini almaya çalışıyorlardı. Asıl gönül almaya layık olan Allah ve elçisidir. Münafıklar gerçekten inanmadıkları için Peygamberimize gelip yaptıklarını inkâr edip yemin ederek konuşamamışlardır. İddia ettikleri gibi Peygamber Efendimiz her duyduğuna inanan kulak değildir. Bunu bildikleri için Peygamberimizin huzuruna gelememişlerdir. Onlara düşen yaptıkları bütün hainlikler için tevbe edip, iman etmek olmalıdır.

Ayette geçen “rdy” kökünün Türkçe meallerde “razı etmek, hoşnut etmek” anlamı dışında farklı olarak “memnun etmek, gönlünü hoş etmek” anlamları verilmiştir. Tefsirlerde ise “rdy” köküne doğrudan anlam verilmemiştir. Bir önceki ayette peygamberimizi üzme bahsedilmektedir. Üzülen bir kimsenin gönlü alınır. Ayette köke “gönlünü etmek, gönlünü almak” anlamı verilmesi daha uygun düşmektedir.

¹⁸⁴ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 94.

3.2.1.4. İftiâl Babında Kullanımı

Bu babda “rdy” kökü fiil olarak üç defa tekrarlanmıştır. Kök, her üç ayette de müzekker üçüncü tekil şahıs olarak geçmektedir. Anlam olarak her üçünde de “onaylamak, onay vermek” anlamına gelmektedir. Fakat tefsirlerde köke verilen anlamlara göre sınıflara ayırdık.

3.2.1.4.1. “İzin Vermek” Anlamı

Enbiya 28

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ

Salih Akdemir: “O, onların önlerindeki de arkalarındaki de bilir. Onlar, ancak O’nun zaten kendisinden **hoşnut olduğu** kimseler için aracılık yapacaklardır; çünkü onlar, O’nun korkusundan titremektedirler.”¹⁸⁵

Peygamberler Allah’ın insanlar arasından seçtiği kimselerdir. Allah onların önündekileri de arkalarındaki de bilmektedir. Vahiyle insanları uyarma, ikaz ve tebliğ görevi verilmiştir. Onlar Allah’ın kendilerine verdiği görev için insanlardan herhangi bir ücret talep etmemişlerdir. Allah onların ücretlerini fazlasıyla doyuma ulaşana kadar verecektir. Peygamberimize de Kevser’i, her şeyin çoğunu vermiştir. Onlar kendilerine verilen bu kadar karşılığın yanında Allah’ın tasvip ettiği, onay verdiği kimselere de aracılık yapma izni verilecektir. Peygamberlerin aracılık yapacakları kimselerin dikkat çekici özelliklerinden en önemli biri Allah zaten onlardan memnundur, onlara amellerinin karşılığını verecek ama hata ve kusurlarının bağışlanması için aracılık yapmalarına izin verecek olmasıdır. Melekler de Allah için çalışmakla görevli varlıklardır. Meleklerle de Allah’ın tasvip ettiği onay verdiği kimselere aracılık yapmaya izin verilmiştir.

Ayette geçen “rdy” köküne Türkçe meallerde “razı olunan, hoşnut olunan” anlamlarından farklı anlam veren olmamıştır. Bundan dolayı örnek olarak hocamızın mealini verdik. Tefsirlerde ise “rdy” köküne anlam olarak “izin vermek”¹⁸⁶ anlamı verilmiştir. Aracılık yapılmasına izin verdiği kimseler olarak tefsir edilmiştir. Bunun için Tabresî, ayet metninin anlam akışı ayete’l- kursiye benzediğinden dolayı ayette geçen izin vermek anlamını “rdy” köküne de vermiştir.

¹⁸⁵ Salih Akdemir, a.g.m., s. 323

¹⁸⁶ Maturidi, a.g.t., VII/338. Ayrıca bkz. Tabresî, a.g.t., VII/60; Nisâbûrî, a.g.t., V/16; Kasımî, a.g.t., XI/4264; İbn. Âşûr, a.g.t., XVII/51.

3.2.1.4.2. “Seçmek” Anlamı (“ل” ile kullanılmış)

Nur 55

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

Diyanet Vakfı: “Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm’ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır.”¹⁸⁷

Hudeybiye yılında Mekke kâfirleri inananların ve inancını yaşayanların Mekke şehrine girip Beytullah’ı ziyaret etmelerine engel olmuşlardır. Bunun üzerine bazı müminler “keşke Allah Teâlâ Mekke şehrini açsa da güvenle girsek” demişlerdir. Cenab-ı Mevla müminlerin bu sözlerine karşılık Mekke’nin fethedileceğini, müminlerin oraya yerleşeceğini haber vermiştir. Özellikle bizim için seçtiği din olan İslam dinini ve ahlakını bu kutsal beldeye yerleştirecektir, yerleştirmiştir de. Daha öncekileri halife kıldığı gibi salih müminlerin hükümranlığını, üstünlüğünü, galibiyetini ve hâkimiyetini Mekke’de yerleştirmiştir ve halife kılmıştır. Salih müminler Yüce Allah’ın dilediği güzel ahlak sistemini tesis etsinler, O’nun istediği sevgi ve kardeşlik düzenini hayata geçirsinler ve Allah Teâlâ’nın yarattığı andan itibaren kendileri için tayin ettiği olgunluk seviyesine insanlığı yükseltsinler diye onları da yeryüzünde halife kılacağına söz vermiştir.

Ayette “rdy” kökünün iftiâl babında kullanımı görülmektedir. Fiilin (ل) harfi ile kullanıldığı zaman genellikle “... İçin seçmek” anlamına gelmektedir. Türkçe meallerin genelinde “seçip beğenmek” anlamında geçmektedir. Tefsirlerde de “seçmek”¹⁸⁸ olarak köke anlam verilmiştir. Kök Arapçadan Farsçaya seçmek olarak geçmiştir. Farsçadan dilimize geçerken de seçmek anlamı da geçmiştir. Dilimize hem Arapçadan hem de Farsçadan köke yüklenen anlamlar da geçmiştir.

3.2.1.4.3. “Dilemek” Anlamı (“من” ile kullanılmış)

Cin 27

إِلَّا مَن ارْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا

¹⁸⁷ Diyanet Vakfı, a.g.m., s. 347.

¹⁸⁸ Sem’ânî, a.g.t., III/545. Ayrıca bkz. Beğavî, a.g.t., VI/58; Hâzin, a.g.t., III/302; El-Îcî, a.g.t., III/135; Mazharî, a.g.t., VI/551; İbn. Âşûr, a.g.t., XVIII/287.

Muhammed Esed: “*seçmekten hoşnutluk duyduğu elçisi hariç. O zaman Allah hem onun gözü önüne serilmiş olan her konuda, hem de aklının ermeyeceği her alanda onu gözetlemek için (semavi güçler) gönderir;*”¹⁸⁹

Ayet bir istisna cümlesi ile başlamıştır. Allah’ın dilediği, seçtiği elçisi istisna edilmiştir. Bu elçiden kastın vahiy meleği Cebrail olduğu anlaşılmaktadır. Cebrail (as) Peygambere vahiy getirirken, getirdiği vahyin cinlerin, şeytanların tasallutundan korun-
duğuna delalet etmektedir. Yani vahyi alan ve peygambere getiren elçi dışında hiç kim-
se vahyin kaynağına el uzatması mümkün olmamaktadır. O melek elçi de (Cebrail) sırf
Allah kendisine izin verdiği için istisna edilmiştir.

Allah Teâlâ elçisini gerek bildiği gerek bilmediği hususlarda ilahi gözetim altına
alarak hedefine ulaştırır. Yani böyle bir durumda O peygamberini veya o vahiy meleğini
bildiği ve bilmediği hususlarda ilahi gözetim altına alarak hedefine ulaştırır. Aslında
burada ki elçi ile yukarıda ki elçi aynı değil. Bu tabii ki yoruma açık olmakla birlikte
burada Hz. Peygambere gidiyor, Hz. Peygamber ifade ediliyor.

Ayette geçen “rdy” köküne Türkçe meallerde iki grupta anlam verildiği gibi tef-
sirlerde de aynı iki grupta anlam vermişlerdir. Bir grup meallerde köke “seçmek”¹⁹⁰
anlamı verilmiş ve diğer bir grup meallerde ise “dilemek, istemek”¹⁹¹ anlamı verilmiş-
tir. Aynı şekilde tefsirlerde de bir grup müfessirler “seçmek”¹⁹² anlamı verirken; diğer
bir grup müfessirler de “dilemek”¹⁹³ anlamı vermişlerdir. Kök ayette (من) harf-i ceri
ile birlikte geçmektedir. Dolayısıyla ayette geçen kökün anlamı “...den dilediği, istedi-
ği” şeklinde olmalıdır.

3.2.2. İsim Olarak Kullanımı

“Rdy” kökünün isim olarak kullanımını gösteren tablo aşağıdaki şekildedir. Kök
değişik kalıplarda toplam 27 defa geçmektedir. Kur’an-ı Kerimde en çok geçen isim
Rıdvandır. Toplamda bu isim 13 defa tekrar edilmiştir.

¹⁸⁹ Muhammed Esed, a.g.m., s. 1197.

¹⁹⁰ Abdalbaki Gölpınarlı, a.g.m. Ayrıca bkz. Ali Fikri Yavuz, a.g.m.; Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın
Kur’ân Tefsiri, Anadolu Yay. İzmir, 1986; Edip Yüksel a.g.m.; Elmalı Hamdi Yazır, a.g.m.; Hasan Basri
Çantay, Kurân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, Mürşid Çantay Yay. İstanbul, 1980; Muhammed Esed, a.g.m.;
Yaşar Nuri Öztürk, a.g.m.

¹⁹¹ <http://www.kuranayetleri.net/cin-suresi/adem-ugur-meali> (Erişim tarihi: 28/03/2017) Ayrıca bkz. Suat
Yıldırım, a.g.m. Ümit Şimşek, a.g.m.

¹⁹² Maturidi, a.g.t., X/265. Ayrıca bkz. Semerkandî, a.g.t., III/508; Sa’lebî, a.g.t., X/56; Vâhidî, a.g.t.,
IV/369; Beğavî, a.g.t., VIII/244; Kurtubî, a.g.t., IXX/28; Hâzin, a.g.t., IV/353.

¹⁹³ İbn. Atiyye, a.g.t., V/385. Ayrıca bkz. El-Cevzi, a.g.t., VIII/385; Ahmed b. Yusuf es-Semîn el-Halebî,
ed-Durru’l-Mesûn fî Ulûmi’l-Kitabi’l-Meknûn, Tah. Ahmed Muhammed el-Harrat, Daru’l-Kalem, Şam,
trsz., X/506; İbn Adil, a.g.t., IXX/443; Suyutî, a.g.t., VIII/309; Celâleyn, a.g.t., s. 772.

TANIM 1. Fu'lân veya fi'lân (رَضُوَان) kalıbı; a. Rıdvan'a tabi olmak; İslam, Allah'ın yolu, İslam'a uymak b. Rıdvan istemek; bereket, lütuf, kazanç, ecir c. Mükâfat olarak Rıdvan; ihsan, bereket, kazanç, ecir, lütuf	3- Al-i İmran 5- Maide 9- Tevbe 47- Muham-med 48- Fetih 57- Hadid 59- Haşır	3 2 3 1 1 2 1
	TOPLAM	13
2. Mastar isim (رَضِي) kalıbı; Salih, birr, iyi, makbul	19- Meryem	1
	TOPLAM	1
3. Kökün (مَرْضَاة, مَرْضَات) fiilimsi kalıbı; Bereket, lütuf, kazanç, ecir	2 - Bakara 4 – Nisa 60 – Mumteherine 66 – Tahrim	2 1 1 1
	TOPLAM	5
4. Kökün ism-i fâil (رَاضِيَة) kalıbı; Bolluk ve bereketli yaşam, mutlu, zevkli yaşam Mutlu, sevinçli	88- Ğaşiye 89- Fecr 69- Hâgga 101- Karia	1 1 1 1
	TOPLAM	4
5. Kökün ism-i mef'ul (مَرْضِيَة, مَرْضِي) kalıbı; Salih, zeki İtaatkâr Muhtar, seçilmiş Mahmut, övülmüş Garip, yakın	19- Meryem 89- Fecr	1 1
	TOPLAM	2
6. Kökün tefâul babında (تَرَاَض) mastar kalıbı; Uzlaşmak, anlaşmak, ittifak etmek, muvafık olmak, hemfikir olmak	2- Bakara 4- Nisa	1 1
	TOPLAM	2
KÖKÜN İSİM OLARAK GENEL TOPLAMI		27

3.2.2.1. Fu'lân veya Fi'lân Kabındaki (رَضُوَان) Rıdvan İsmi

İncelediğimiz “rdy” kökü (رَضُوَان) şeklinde isim olarak Kur'an'da 13 defa geçmektedir. Kök isim olarak bu şekliyle üç alt başlık olarak gruplandırılabilir. Bunlar;

Rıdvan’a tabi olmak, Rıdvan’ı istemek, ödül olarak Rıdvan, alt başlıklardır. Ancak Haşr Suresi 8. Ayet bu alt başlıklardan herhangi birine dâhil değildir.

3.2.2.1.1. Rıdvan’a Tâbi Olmak

Rıdvan’a tabi olmak şeklinde 4 ayette “rdy” kökü isim olarak geçmektedir.

Al-i İmran 162

أَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ اللَّهُ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَيُئْسَ الْمَصِيرُ

Talat Koçyiğit: “Allâh’ın rızasını kazanan kimse, Allah’ın gazabına uğrayan kimse gibi midir? Zira onun varacağı yer, cehennemdir ve (orası da) ne kötü bir yerdir.”¹⁹⁴

Ayetin öncesinde Peygamber Efendimiz (sa.) ‘in vasıflarından bahsedilmektedir. Allah Teâlâ kendisini âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Bu rahmet sebebiyle etrafındakilere karşı kalbindeki öfke, kin, nefret duyguları yok olmuş, yerine sevgi, yumuşak huyluluk, hoşgörü duyguları yer almıştır. Katı kalpli, sert ve kaba davranmış olsaydı onlar etrafından dağılıp giderlerdi, İslam’ı kabul etmezler ona uymazlardı. Birbirine tezat vasıflar verilmiştir. Kaba, haşin, katı kalpli davranmak ile hoşgörülü, yumuşak huylu, sevgiyle davranmak 159. Ayette karşılaştırılmıştır. Sonraki ayette de tevekkül, Allaha güvenme ile galip gelmek, güvenmemekle yarımsız kalmak karşılaştırılmıştır. “Rdy” kökünün isim olarak geçtiği yukarıdaki ayette de Rıdvan’a tabi olmak ile Allah’ın hışmına tabi olmak, Allah’ın öfkesini çekecek yola tabi olmak karşılaştırılmıştır.

İsim olarak “rdy” kökü Türkçe meallerde “rıza tabi olmak, rızaya uymak, hoşnutluğu izlemek” şeklinde anlamlarında kullanılmıştır. Yukarıda örnek olarak verdiğimiz meallerde kökün bu anlamı yanında parantez içinde açıklamalı bir şekilde anlam vermiştir. A. Tekin ise rıza isminden önce “Kuran ve Sünnete uyarak” açıklamada bulunmuştur. Bu durumda “rdy” kökünün isim olarak ne anlama geldiği hususunda anlam kapalılığının olduğu anlaşılmaktadır. Tefsirlerde ise “**beş vakit namaz**¹⁹⁵ **itaat, Allah’a itaat ve emirlerine uyma,**¹⁹⁶ **ganimetten helal olanı almak,**¹⁹⁷ **kin, nefret ve Kötülü-**

¹⁹⁴ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 33.

¹⁹⁵ İbn Ebi Hâtim, a.g.t., III/806. Ayrıca bkz. Taberî, a.g.t., VI/209; Ebu Bekir Muhammed b. İbrahim İbn. El-Munzir, *Kitâbu Tefsîru’l-Kur’ân*, Daru’l-Meâsir, Medine, 2002, I/475.

¹⁹⁶ Maturidi, a.g.t., II/520. Ayrıca bkz. Tûsî, a.g.t., III/37; Vâhidî, a.g.t., I/515; İbn. Atiyye, a.g.t., I/537; Tabresî, a.g.t., II/347; Râzî, a.g.t., IX/415; Beydâvî, a.g.t., II/46.

¹⁹⁷ Semerkandî, a.g.t., I/261.

ğü terk etmek,¹⁹⁸ Allah yolunda cihat,¹⁹⁹ muhacirler,²⁰⁰ peygamberin emrine imtisal²⁰¹ anlamları verilmiştir. Aynı surenin 174. Ayetinde ise “rdy” köküne “taat”²⁰² anlamı vermişlerdir. Müfessirler genel olarak ayetin işlediği konuyu göz önüne alarak anlam vermeye önem göstermişlerdir. Verilen anlamlara baktığımızda hepsini anlam olarak içinde barındıran bir kavram bulamamışlardır. Verdikleri anlamların hepsi de “İslam” kavramının içinde barındırdığı manalardır. Rıdvan’a tabi olmak anlamı İslam’a uymakla aynı anlamda olduğu görülmektedir.

Muhammed 28

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ

Salih Akdemir: “Bunun nedeni, onların Allah’ı gazaplandıran şeylerin ardından gitmeleri ve O’nun **hoşnut olmasını** sağlayacak şeylerden de hoşlanmamalarıdır! İşte bu yüzden ki, Allah onların eylemlerini boşa çıkaracaktır!”²⁰³

Allah Teâlâ insanları ve cinleri ancak kendisi için çalışmaları, kendi istediği hayat tarzını yaşamaları ve kendisini rab olarak hayatlarında göstermeleri için yaratmıştır. Allah’ın dinine tabi olmaları istenmiş ve kendisini kovduğu, öfkeleniği şeytanın yollarına tabi olunmasından sakındırılmıştır. İnsan yeryüzüne indirildikten sonra başıboş bırakılmamıştır. Bilakis Allah peygamberler ve onlarla beraber gönderdiği kitaplar vasıtasıyla kendi müstakim yolunu göstermiş ona uyulmasını ve diğer yollara sapılmamasını istemiştir. Diğer yollara sapılması Allah’ın öfkelerini celp edecek ve ameller boşa gidecektir. Bundan dolayı, Allah’ın müstakim yolundan sapılmıştır ve şeytanın yollarına uyulmuştur. Allah’ın dosdoğru yolu İslam beğenilmemiş ve terk edilmiştir.

Ayetin Türkçe meallerinde “rdy” kökünün isim olarak anlamına “hoşnutluk, rıza” anlamları dışında farklı anlam veren olmadığı için hocamızın mealini örnek olarak verdik. Tefsirlerde ise Rıdvan’a “**Muhammed’in dinine tabi olmak**,²⁰⁴ **hakkı talep edene sevap verilmesi**,²⁰⁵ **bir şeyi kabul etmek ve onu övmek, sevap vermek**,²⁰⁶ **taat**,

¹⁹⁸ Sem’ânî, a.g.t., I/375. Ayrıca bkz. Beğav, a.g.t., II/128; Tabresî, a.g.t., II/347; El-Cevzi, a.g.t., I/493; Râzî, a.g.t., IX/415; Kurtubî, a.g.t., IV/262.

¹⁹⁹ Tûsî, a.g.t., III/37. Ayrıca bkz. Tabresî, a.g.t., II/347; Alûsî, a.g.t., II/323; Kurtubî, a.g.t., IV/262.

²⁰⁰ Râzî, a.g.t., IX/415.

²⁰¹ Râzî, a.g.t., IX/415.

²⁰² Taberî, a.g.t., VI/254. Ayrıca bkz. İbn. Munzir, a.g.t., I/506; İbn Ebi Hâtim, a.g.t., III/820; Sa’lebi, a.g.t., III/214; Vâhidî, a.g.t., I/523; Beğavî, a.g.t., II/139; Hâzin, a.g.t., I/323; İbn Adil, a.g.t., VI/62; Suyutî, a.g.t., II/391.

²⁰³ Salih Akdemir, a.g.m., s. 508.

²⁰⁴ Maturidî, a.g.t., IV/49. Ayrıca bkz. Vâhidî, a.g.t., IV/128.

²⁰⁵ Semerkandî, a.g.t., III/305. Ayrıca bkz. Tûsî, a.g.t., IX/305.

iman,²⁰⁷ **kitaba** ve **elçiye uymak, dine, şeriata girmek**²⁰⁸ anlamları verilmiştir. Verilen anlamları incelediğimizde Rıdvan'ın bütün anlamları “İslam” kavramının anlamı içine girdiği görülmektedir.

Maide 16

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Muhammed Esed: “*ki onunla Allah, kendi rızasını arayan herkese kurtuluşa götüren yolları gösterir, rahmetiyle onları karanlığın derinliklerinden aydınlığa çıkarır ve dosdoğru bir yola yöneltir.*”²⁰⁹

Talat Koçyiğit: “*Allah o kitapla rızasına uygun hareket edenleri, selâmet yollarına iletir; onları kendi izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve onları dosdoğru yola sevk eder.*”²¹⁰

İlk peygamberden son peygamber Hz. Muhammed (sav) arasındaki bütün peygamberler vahiy almışlardır. Vahiy süreci son peygamberin vefatına kadar devam etmiştir. Allah Teâlâ her peygambere, aynı ortak mesajları göndermiştir. Gönderdiği mesajların en önemlisi de Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak ilkesi olan tevhit inancıdır. Tevhit inancının sürekliliğini sağlamak için bazı peygamberlere de kitaplar gönderilmiştir. Peygamberlere gönderilen kitaplar kendilerinden önce gönderilen kitapları tasdik etmiş ve sahiplerinin düştükleri dalalet yollarını açıklamış, kitaptan gizledikleri gerçekleri açığa vurmuş, doğrusunu göstermiştir. Kur'an-ı Kerim de ehli kitap olan Yahudi ve Hristiyanların kendilerine gönderilmiş kitaplarından tahrif ettikleri ve gizledikleri hakikatlerin doğrusunu açıklamış ve onları dalalet karanlıklardan aydınlığa çıkarmaya çalışmıştır.

Ayetin Türkçe meallerinde “rdy” kökünün isim olarak “kitapla rızasına uygun hareket etmek” anlamlarını vermişlerdir. Ayetin anlamını verirken zamirlerin hangi ismi delalet ettiği önemlidir. Çünkü zamirlerin delalet ettiği şeye göre anlam değişmektedir. Bu ayetteki zamirler bir önceki ayetle mana yönünden ilişkilidir. Bundan dolayı meal sahipleri mana verirken meallerde “kitapla, nurla” ifadelerini eklemişlerdir. Tefsirlerde

²⁰⁶ Sa'lebi, a.g.t., IX/37. Ayrıca bkz. Mekkî, a.g.t., s. 6915; Tûsî, a.g.t., IX/305; İbn. Atiyye, a.g.t., V/120; Tabresî, a.g.t., IX/135.

²⁰⁷ Beğavî, a.g.t., VII/288. Ayrıca bkz. Zemahşerî, a.g.t., IV/327; Tabresî, a.g.t., IX/135; El-Cevzi, a.g.t., VII/410; Kurtubî, a.g.t., XVI/251; Hâzin, a.g.t., IV/149.

²⁰⁸ Mekkî, a.g.t., s. 6916. Ayrıca bkz. İbn. Atiyye, a.g.t., V/120; Ebu Hayyan, a.g.t., VIII/83.

²⁰⁹ Muhammed Esed, a.g.m., s. 188.

²¹⁰ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 51.

ise “rdy” kökünün isim olarak “İslam dini, hak, kuran, iman²¹¹ ve Kabul, Övgü Me-tih, öfkenin zıddı²¹² anlamları verilmiştir. Eşsüremli semantik araştırmalarında bir kö-kün zıt anlamı o kökün daha doru anlaşılmasını sağlamaktadır. Genellikle tefsirlerde “rdy” kökünü anlam verirken zıddıyla anlam vermişlerdir. Ayette geçen ve Türkçeye selamet yolları olarak meal verilen (سُبُلَ السَّلَامِ) ifadesi Rıdvan’dan bedel-i kül olarak onu açıklamış ve ne anlama geldiğini ifade etmiştir.²¹³ Bedel olarak almasak bile temyiz olarak alındığında da Rıdvan isminin anlamını izah etmiş olur ki bu durumda Rıdvan “Selam’ın yolu, Allah’ın yolu” anlamına gelmiş olur. Allah’ın yolundan maksadın da İslam Dini olduğu anlaşılmış olmaktadır. Rıdvan’a tabi olmak, sonunda cennete varan Allah’ın yoluna uymak anlamındadır.

3.2.2.1.2. Rıdvan İstemek

Yukarıda İncelediğimiz “rdy” kökünün Rıdvan kalıbındaki ismin anlamını meal-lerden ve tefsirlerden “Rıdvan’a tabi olmak” şeklinde araştırdık ve şimdi de “Rıdvan istemek” ne gibi anlamları içerdiğini araştıracağız. İlk olarak Maide Suresi’nin ikinci ayetinden başlayacağız.

Maide 2

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَجْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشُّهُرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامَ يَنْتَعُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

Muhammed Esed: “Siz ey imana ermiş olanlar! Allah’ın koyduğu sembollere ve kutsal (Hac) ayına ve süslenmiş kurbanlıklara ve Rablerinin lütuf ve **rızasını isteye-rek** Beytul-Harama koşanlara karşı saygısızlıkta bulunmayın; (ancak) hac göreviniz bittikten sonra serbestçe avlanabilirsiniz. Sizi Mescid-i Haramdan alıkoyanlara karşı öfkeniz, saldırganlık yapmanıza yol açmasın: erdemi ve ilahi sorumluluk bilincini geliştirmede birbirinizle yardımlaşın, kötülüğü ve düşmanlığı artırmada değil; Allaha karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun: Ve unutmayın ki Allah’ın intikamı çetindir!”²¹⁴

Maide Suresinin bu ilk ayetleri verilen sözlerin yerine getirilmesinden, hac şiar-larına saygı gösterilmesinden, ihramlı iken avlanılmaması gerektiğinden, hacda Allah’ın lütfunu ve bereketini istemekten, müminlerin birbiriyle hayırda yardımlaşmalarından ve

²¹¹ Mukâtil, a.g.t., I/463. Ayrıca bkz. Semerkandî, a.g.t., I/378; Tabresî, a.g.t., III/249; Hâzin, a.g.t., II/25; Semîn el-Halebî, a.g.t., IV/229.

²¹² Taberî, a.g.t., VIII/264. Ayrıca bkz. Sa’lebî, a.g.t., IV/39; Mekkî, a.g.t., s. 1651; Tûsî, a.g.t., III/475.

²¹³ Semîn el-Halebî, a.g.t., IV/229.

²¹⁴ Muhammed Esed, a.g.m., s. 182.

düşmanlık ve kötülükte yardımlaşmamaları gerektiğinden bahsetmektedir. Allah bilincinin daima müminler tarafından içlerinde canlı tutulması istenmiş ve aksi takdirde Allah'ın intikamının çetin olduğu belirtilmiştir.

Türkçe meallerde Rıdvan'ın anlamı “rıza istemek, hoşnutluk talep etmek” olarak anlam verilmiştir. Farklı anlam veren olmamıştır. Tefsirlerde ise, ayetin bahsettiği konusuna göre anlamlar verilmiştir. Kelbi'nin rivayetine göre Rıdvan'dan maksadın “**Müslümanlar**” olduğudur. Çünkü ayetin nazil olduğu zaman insanlar kâfir ve Müslüman bir arada haccetmekteydiler. Bundan böyle artık sadece Müslümanlar hac edecek ve necis, dinimizce pis addedilen müşriklerin mescidi harama yaklaştırılmaması istenmiştir.²¹⁵ Ayette geçen fadl mümin ve kâfir için âmdır, Rıdvan ise müminler için hasır.²¹⁶ Müfessirlerin cumhuruna göre ayetteki fadlın ticarete kazanç, Rıdvan'ın ise müşriklerin tamahkârlık ve zannıdır. Diğer görüşe göre fadl ve Rıdvan aynı manaya gelir.²¹⁷ Kurtûbî tefsirinde ise Rıdvan **hacdır**.²¹⁸ **Dünya geçimliği, ticaret kazancı ve ecir** anlamları Taberi tefsirinde Katade'den, Cassas tefsirinde Mücahid'den rivayet edilmiştir.²¹⁹ Katade: müşrikler kendi dünyalık durumlarının düzeltilmesi iyileştirilmesini istemeleri, İbn. Abbas: “kendileri için haclarından Allah'ı memnun kılmaları” Mücahid: “Ticaret ve kazanç istemek” anlamlarını vermişlerdir.²²⁰ Tefsirlerde “rdy” kökünün Rıdvan ismine ayetin işlediği konuyu göz önünde bulundurarak anlam vermeye çalışmışlardır. Köke verilen anlamları incelediğimizde rablerinden Rıdvan istemek İbn Atiyye'nin verdiği diğer bir görüşe göre fadl ve Rıdvan'ın aynı anlamda olması kuvvetle muhtemeldir. Her iki isim de “**lütuf, kazanç, ecir bereket**” anlamlarına gelmektedir. Fadl ve Rıdvan arasında çok az bir anlam farkına varılabilir. Fadl dünyada elde edilen lütuf, kazanç, ecir ve bereket. Rıdvan ise daha çok cennette elde edilen lütuf, kazanç, ecir ve bereket. Daha sonraki inceleyeceğimiz ayetlerin tefsirlerinden böyle bir anlam farkının olduğu çıkarılmaktadır.

Tevbe 109

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

Salih Akdemir: “Yapısını, Allah bilinci ve O'nun **hoşnutluğunu** kazanma (arzusu) üzerine kurmuş olan mı daha hayırlıdır; yoksa yapısını kayacak bir uçurum kıyısı-

²¹⁵ Huvvârî, a.g.t., I/446.

²¹⁶ Sa'lebî, a.g.t., IV/10.

²¹⁷ İbn. Atiyye, a.g.t., II/147.

²¹⁸ Kurtubî, a.g.t., VI/44.

²¹⁹ Taberî, a.g.t., VIII/41. Ayrıca bkz. Cassâs, a.g.t., III/295.

²²⁰ Mekkî, a.g.t., s. 1575.

na kuran ve onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan mı? Allah zulmedenleri doğru yola ulaştırmaz.”²²¹

Güzel bir imana sahip, canı gönülden Allah’ın ipine sarılmış kimselerin yapmış oldukları her türlü hayır ve amel-i Salihler Allah katında makbul olan temelleri sağlam yapılmış bir binaya benzetilmiştir. Hayır, hasenat yaparken, Allah yolunda çalışırken iç dünyamızı, niyetlerimizi başta imar etmemiz gerekmektedir. Böylelikle yaptığımız bütün çalışmalarımız tamamıyla Allah’a ulaşsın ve bizde hiçbir şey kalmasın. Amel-i Salihler Allah’a ulaşır kulda bir şey kalmaz. Canı gönülden, irademize göre içten gelerek ve severek yapılan her hayır Allah katında zayi olmayacak, ecir lütuf bereketle karşılık bulacaktır. Mekke’den Medine’ye hicret ederken Küba kasabasında konaklayan peygamber efendimiz, hemen bir mescit inşa etti. Peygamberimiz Tebuk seferinde iken münafıklar nifak yuvası için mescit inşa ederler ve Allah peygamberimizin o mescitte namaz kılmasını yasaklamıştır. Çünkü Küba mescidi karşılığı sadece Allahtan beklenen bir ecir, bereket karşılığı yapılırken dırar mescidi ise nifak yuvası olması için yapılmıştır.

Ayettin Türkçe meallerinde “rdy” köküne “rıza, hoşnutluk” anlamı dışında farklı olarak bir anlam veren olmadığını gördük. Tefsirlerde ise “**itaat**,²²² **hak**,²²³ **sevap istemek**²²⁴” anlamları verilmiştir. Peygamberimiz ve ashabı Kuba mescidini inşa etmekteki gayeleri dünyalık bir beklenti için değil sırf Allah’tan bir ücret beklentisidir. Bu ayette geçen Rıdvan Allah’tan bir lütuf bereket, ücret istemek anlamındadır. Ayetteki Rıdvan’a “**bereketini Allah’tan bekleyerek inşa edilen bina**” anlamı verilmesi daha isabetli bir anlam olmuş olurdu.

Fetih 29

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا

Celal Yıldırım: “*Muhammed, Allah’ın Peygamberidir. O’nunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok çetin ve serttirler; kendi aralarında birbirlerine karşı mer-*

²²¹ Salih Akdemir, a.g.m., s. 203.

²²² Mâverdî, a.g.t., II/404. Ayrıca bkz. Beydâvî, a.g.t., III/98.

²²³ Zemahşerî, a.g.t., III/94.

²²⁴ Hâzin, a.g.t., II/408.

hametlidirler. Onları, rükû' edenler, secde edenler olarak görürsün; Allah'ın geniş lütufunu, **bol ihsanını** arzu ederler. ”²²⁵

Allah Teâlâ peygamberimize iman eden ashabın dini hayatlarından bazı vasıflarını bize haber vermektedir. Onlar Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmiş, O'nun getirdiği İslam'a uymuşlardır. Kâfirlere karşı çok sert ve tavizsizdir ama kendi aralarında ise biri diğerine karşı çok sevgi dolu ve müşfikler. Allah bilincini içlerinde canlı tutarlar ve rükû' ve secde ederek Allah'tan lütuf, kazanç, ecir ve bereket isterler.

Ayette geçen Rıdvan'a Türkçe meallerde “rıza istemek, hoşnutluk” olarak anlam verilmiştir. Bu anlamlardan farklı olarak yukarıda mealini verdiğimiz çeviride “**bol ihsan**” olarak anlam verilmiştir. Genellikle ayetlerde Rıdvan fadl ile beraber geçmektedir. Bu da fadl ile Rıdvan arasında anlam bakımından bir ilişkinin olduğuna işaret etmektedir. Tefsirlerde ise Rıdvan'a “**namaz, oruç, dinin hepsi,**²²⁶ **helal olandan istemek,**²²⁷ **Cennet, va'd edilen sevap**²²⁸” anlamı verilmiştir. Maturîdî de Rıdvan'a fadl anlamında olduğunu ifade etmiştir.²²⁹ Rıdvan'ın anlamı konusunda C. Yıldırım yakın bir anlam vermiş görünmektedir. Ayette geçen Rıdvan'ın anlamı “**lütuf, bereket**” anlamındadır. Ayetin anlamı “onlar rükû ve secdelerinde Allah'tan lütuf ve bereket isterler” şeklinde olmalıdır.

59 Haşr: 8

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

Gültekin Onan: “(Bundan başka bu mallar) Hicret eden fakirleredir ki, onlar, Tanrı'dan bir **fazl arayıp**, Tanrı'ya ve O'nun Resulü'ne yardım ederlerken yurtlarından ve mallarından sürülüp çıkarılmışlardır. İşte bunlar, sadık olanlar bunlardır. ”²³⁰

İslam davetinin 13 yılı Mekke'de devam etmiştir. Allah'ın dininin tebliğ edilmesi ve müşriklerin zulmünden müminlerin kurtulması için 622 yılında Medine'ye hicret edilmiştir. Bütün mal varlıklarını Mekke'de bıraktılar. Peygambere itaat ederek fakirlik korkusuna kapılmadılar. Allah da onlara savaşız elde edilen para ve mal olan fey'i muhacirlerden hala fakir olanlara verilmesini istemiştir. Çünkü onlar hicret ederken evini

²²⁵ Celal Yıldırım, a.g.m.

²²⁶ Huvvârî, a.g.t., IV/181.

²²⁷ Semerkandî, a.g.t., III/259.

²²⁸ Sem'ânî, a.g.t., V/209. Ayrıca bkz. Beydâvî, a.g.t., V/132.

²²⁹ Maturîdî, a.g.t., IV/535.

²³⁰ <http://www.kuranayetleri.net/hasr-suresi/gultekin-onan-meali> (Erişim tarihi 29.03.2017)

barkını, malını mülkünü terk etmişler onların yerine sadece rablerinden kazanç, rızık, lütuf, bereket istemişlerdir. Allah da onlara hem dünyada hem de ahirette kazanç vermiştir.

Ayetin Türkçe meallerine incelediğimizde “rdy” kökünün Rıdvan şeklindeki ismine “hoşnutluk, rıza” anlamları dışında farklı bir anlam veren olmadığını görmekteyiz. Yukarıda örnek olarak verdiğimiz G. Onan’ın mealinde fadl ve Rıdvan’ı aynı anlamda “fazl aramak” olarak anlam vermiştir. Bu manayı verirken ya bilinçli olarak verdi ya da Rıdvan’a mana vermeyi unutmuş olabilir. Yukarıda da anlatıldığı fadl dünyadaki kazanç, Rıdvan da ahiretteki bereket lütuftur. Tefsirlerde ise Rıdvan’a “**salih amel**,²³¹ **cennetteki rızık istemek**,²³² **ahiret sevap**,²³³ **cennet**”²³⁴ anlamları verilmiştir. Rıdvan ve fadl anlam bakımından birbiriyle ilişkili olduğu için Allahtan istendiklerinde fadl dünyada rızık, Rıdvan ahirette sevap istemek, olarak anlam farkına gidilmiştir. Rıdvan istemek, lütuf, ecir, kazanç, bereket anlamlarına gelmektedir. Türkçe eski meallerde kök olduğu gibi Arapça kelimeyle çeviri yapılırken son dönem meallerde ise “hoşnutluk” kelimesiyle çeviri yapmıştır.

el- Hadid 27

مَا كُنَّا نَهَا عَنْهُمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَائِهَا

Muhammed Esed: “... ruhbanca riyazete gelince, biz onlara bunu emretmedik. Allah’ın **rızasını** kazanmak arzusuyla onu kendileri uydurdu...”²³⁵

Ruhbanlık, rahiplerin bir özelliğidir. Hz. İsa’dan sonra O’na gönülden inananlar, zalimler tarafından saldırıya uğramışlar, birçok defa ölümle karşı karşıya gelerek kırılmışlar, sonunda çok az kalmışlardır. Bu nedenle zulüm ve işkencelerden korunmak, fitneden uzak durarak inançlarını koruyup yaşamak için kendilerini dağ başlarında, gizli yerlerde uzlete çekmişlerdir. Böylece ruhbanlık oluşmuştur. Daha sonra da ruhbanlık sistemleşerek Hristiyanlığın bir simgesi haline gelmiştir. Oysaki Allah Teâlâ ruhbanlığı onlara farz kılmamış, ruhbanlıkla sorumlu tutmamıştır. Onlar Allah’ın beğenisini aramak, ahirette kazanç, ecir, lütuf, bereket elde etmek niyetiyle kendileri için lüzumlu

²³¹ Huvvârî, a.g.t., IV/325.

²³² Semerkandî, a.g.t., III/345.

²³³ Mâverdî, a.g.t., V/505. Ayrıca bkz. Kuşeyrî, a.g.t., III/560; El-Iz, a.g.t., III/301.

²³⁴ İbn. Atiyye, a.g.t., V/287. Ayrıca bkz. Seâlebî, a.g.t., V/408.

²³⁵ Muhammed Esed, a.g.m., s. 1117.

görmüşlerdir. Sonuç olarak kendi icat ettikleri ruhbanlığa da gereği gibi uymamışlar, gereklerini yerine getirmemişlerdir.

Ayetin meallerinde Rıdvan’a “rıza, hoşnutluk” anlamı verilmiştir. Rıdvan Allah’ın cennette kullarına vereceği her türlü **“ihşan, kazanç, ecir, lütuf, bereket”** anlamındadır. Allah cennette vereceği her şeyin müminler tarafından istenmesini murat etmektedir. Hristiyanların ruhbanlığı icat etmelerinin sebebi de bu olsa gerektir.

3.2.2.1.3. Mükâfat Olarak Rıdvan

Cennette en büyük ödülün Allah’ın Rıdvan’ı olduğunu Kur’an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerden öğrenmekteyiz. Rivayet tefsirlerinin hemen hemen hepsinde en büyük mükâfatın Rıdvan olduğu ile ilgili Ebu Saîd el- Hudrî’nin rivayet ettiği kudsî hadis nakledilmiştir.

Ebu Said Hudrî’den rivayetle Peygamber Efendimiz buyuruyor: Allah cennet ahalisine **“ey Cennet halkı!”** diye nida eder. Onlar: **“Buyurun ey rabbimiz!”** derler. Allah: **“(size verdiğim bu nimetlerden dolayı) razı oldunuz mu?”** diye sorar. Onlar: **“Ey Rabbimiz! Hiç kimseye vermediğin nimetleri bize verdin, daha ne isteriz ki!”** derler.

Allah: **“Size bundan (verdiğim bütün cennet nimetlerinden) daha üstün bir şey vermemi ister misiniz?”** diye buyurur. Onlar: **“Ey Rabbimiz! Bize verdiğin bu nimetlerden daha üstünü nedir?”** diye sorunca, Allah: **“Rızamı sizinle beraber kılacağım/Sizden artık hep razı olacağım ve bir daha ebediyen size küsmeyeceğim”** diye buyurur.²³⁶ Bu sahih hadisten ve konuyla ilgili ayetlerden anlaşılıyor ki, en büyük nimet Allah’ın Rıdvan’ıdır. Şimdi de “rdy” kökünün isimi “Rıdvan” ödül olması bakımından anlamını araştıracağız.

Al-i İmran 15

قُلْ أُوتِيتُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذَٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

Salih Akdemir: “De ki: “Size bundan (dünya zevklerinden) daha hayırlı olanını size bildireyim mi? İçlerinde Allah bilincini canlı tutanlar için, Rableri katında, altla-

²³⁶ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail el- Buharî, *Sahihu'l-Buharî*, Tah. Ahmet Zehve, Ahmet Inaye Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 2011, s. 1329,

ından ırmaklar akan cennetler olacaktır. Onlar orada sürekli olarak kalacaklardır. (Orada onların) temiz eşleri olacaktır ve Allah'ın hoşnutluğunu kazanacaklardır."²³⁷

Muhammed Esed: "De ki: "Size o (dünyevi zevkler)den daha hayırlı olan şeyleri haber vereyim mi? Allah'a karşı sorumluluk bilinci duyanlar için Rableri katında, mesken olarak içinden ırmaklar geçen has bahçeler, temiz eşler ve Allah'ın **güzel kabulü** vardır." Ve Allah, kulların(in kalplerin)deki her şeyi görür." ²³⁸

Bir önceki ayeti kerimede insanın yaşama ve hayatiyetini devam ettirecek hislerle donatılmış olduğu haber verilmektedir. Bazı dünyevi zevkler insan için çok çekici kılınmıştır. İnsan için çekici kılınan bu zevklerden bazıları bir önceki ayette sayılmıştır. Bunlar neslin devamını sağlayan kadınlar, devletlerinin devamını sağlayan oğullar, tartılan, sayılması insana zevk veren değerli elementler altın ve gümüş, çayırarda yayılarak kendi kendine beslenen at sürüleri, geviş getiren eti, sütü, yünü ve yük taşımaya elverişli olan hayvanlar, ekinlerdir. Dünya hayatında insanın iştihasını kabartan Allah'ın bahşettiği nimetlerdir. Ahiret inancına sahip olmayan kimseler katında bu nimetlerin değeri çok büyüktür. Şeytanın insanı Allah'ın yolundan dalaletle sapıtmak için süslerindendir. Oysa dünyanın kendisi fani olduğu gibi bunlarda gelip geçicidir. Örnek ayetimizde bunlardan daha hayırlısı ve kalıcı olanları, muttaki kimseler için sayılmıştır. Cennette sayılan bu nimetler içinde anlamını araştırdığımız Rıdvan da vardır.

Rıdvan'ın Türkçe meallerde "rıza ve hoşnutluk" anlamları dışında "Allah'ın onayını kazanmaktan dolayı duyulan mutluluk, Allah'ın güzel kabulü" anlamları verilmiştir. Ayetin sibakından Allah'ın insanların dünya hayatında şirk koşacak kadar sevdikleri fani nimetler verdiğiinden bahsedilmektedir. Bunlardan daha hayırlı nimetlerin muttakiler için ahirette hazırlanmıştır. Dolayısıyla Rıdvan da nimet türünden bir şey olmalıdır. Tefsirlerde ise Rıdvan'a "**cennet ehlinin ikram gördüğü en yüce menzil, cennet nimetlerinin en büyüğü,**²³⁹ **ruhani cennet**"²⁴⁰ anlamları verilmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Allah'ın muttakiler için hazırladığı ve dünya nimetlerinden daha üstün ve kalıcı olan "ihسان, kazanç, ecir, lütuf, bereket" anlamı uygun düşmektedir. Bu nedenle Rıdvan muttakiler için hazırlanmış bir ödüdür.

Tevbe 21;

يُنْزِلُ لَهُمْ رَبُّهُمْ رَحْمَةً مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ

²³⁷ Salih Akdemir, a.g.m., s. 50.

²³⁸ Muhammed Esed, a.g.m., s. 90.

²³⁹ Taberî, a.g.t., V/271.

²⁴⁰ Râzî, a.g.t., VII/165.

Talat Koçyiğit: “Rabları onlara, kendi katından bir rahmet, **bir hoşnutluk** ve içinde hiç tükenmeyecek nimetler bulunan cennetler müjdelemektedir.”²⁴¹

Allah Teâlâ iman edenlere, hicret edenlere, mallarıyla canlarıyla yolunda cihat edenlere katında üstün dereceler, mevkiler, bol ihsanlar bahşedecektir. Onlara rahmetiyle, içinde ebedi nimetlerin bulunduğu cennetleriyle, ihsan, kazanç, ecir, lütuf ve bereketiyle müjdelemiştir. Aynı surenin 72. Ayetinde müjdelenen, vaat edilen ödüller biraz daha detaylı olarak verilmiştir. Bu ödüller içinde ırmakların çağıldığı bahçeler, Adin cennetlerinde köşkler ve hepsinden en büyüğü ise Rıdvan’dır.

Ayette geçen Rıdvan’a Türkçe meallerde “rıza, hoşnutluk” anlamı dışında farklı olarak anlam Rıdvan’a “onama” anlamı verilmiştir. Tefsirlerde ise “**ihsanı hak etmek**,²⁴² **nuranî ruhanî cennet**,²⁴³ **mal ve can ile yapılan cihat karşılığı olarak rabden kuluna ihsandır**,²⁴⁴ **cennette verilen en büyük nimet**²⁴⁵” anlamları verilmiştir. Cennette ödül olarak Rıdvan’a, “onama” anlamı verilmesi uygun düşmemiştir. Çünkü müjde vermek, muhataba bir şeyler vermeyi, sevindirici haber vermeyi gerektirir. Mükâfat olarak Rıdvan, “lütuf, bereket, ihsan, bol nimet, kazanç” anlamlarına gelmektedir. Cennette ödül olarak Rıdvan ismine Türkçe meal çevirilerinde yukarıdaki anlamlardan biriyle çevirisini yapmak uygun olacaktır.

3.2.2.1. Kökün (رَضِيَ) Vezninde İsim Olarak Kullanımı

İsim olarak bu vezinde “rdy” kökü Kur’an-ı Kerim’de Meryem Suresi 6. Ayette bir defa geçmektedir.

Meryem 6

يَرْثِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا

Süleyman Ateş: “Ki, (o), bana ve Ya’kûb oğullarına mirâsçı olsun. Rabbim, onu **beğendiğin** bir insan yap.”²⁴⁶

Muhammed Esed: “ki bana ve Yakub’un Evi’ne mirasçı olsun ve sen ey Rabbim, o’nu **hoşnut olacağın (bir ahlak)la** donat!”²⁴⁷

²⁴¹ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 91.

²⁴² Tûsî, a.g.t., V/192.

²⁴³ Râzî, a.g.t., XVI/16.

²⁴⁴ Ebu Hayyan, a.g.t., V/23.

²⁴⁵ Mukâtil, a.g.t., II/164.

²⁴⁶ Süleyman Ateş, a.g.m., s. 304.

Zekeriya (as) yaşlanmış ve karısının da kısır olması sebebiyle kendine mirasçı olacak bir çocuğu olmamıştır. Kendi yakınlarından yerini dolduracak, Allah'ın kendine verdiği vazifeyi kendinden sonra devam ettirecek, liyakat ve ehliyetli birini de görmüştür. Allah'ın kendisine verdiği vazifeyi, O'nun dinini tebliğ görevini hakkıyla yerine yetirecek bir evlat istemek için gizlice Allah'a dua etmiştir. Duasında istediği evlatta bulunmasını istediği özelliği de belirtmiştir.

Ayetin Türkçe meallerini incelediğimizde yukarıda örnek olarak verdiğimiz meal sahipleri “rdy” köküne farklı olarak anlam vermişlerdir. S. Ateş “beğenme” anlamını verirken M. Esed ise parantez içi açıklamayla “ahlak” anlamını vermeye çalışmıştır. Tefsirlerde “rdy” köküne “mahbub,²⁴⁸ salih,²⁴⁹ birr, iyilik,²⁵⁰” anlamları verilmiştir. Tefsirlerde kökün salih anlamı Zekeriya (as)’ın çocuk istemesi sebebiyle ve çocuğun özelliği olarak verilmiştir. Köke “birr, iyi” anlamı vermeleri de çocuğun vasfını belirtmek için izah edilmiştir. Hak katında “makbul” bir evlat istenmiştir.

3.2.2.2. Kökün (مرضات مرضاة) Vezninde Fiilimsi Olarak Kullanımı

Bu vezinde fiilimsi olarak Kuran’da 5 defa geçmektedir. Bunlardan 2 tanesi Bakara Suresinin 207 ve 265 ayetlerinde, 1 defa Nisa Suresi 114 ayetinde, Mumteherine Suresi ve Tahrim Suresinin birinci ayetlerinde geçmektedir. Ayetlerdeki bu vezinde geçen “rdy” kökü “rıza istemek” anlamında kullanılmaktadır. Yukarıda Rıdvan ismini incelerken Rıdvan istemekle ilgili ayetlerdeki kökün anlamlarıyla, aynı anlamları taşıdığı görülmektedir.

Bakara: 265

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَنْبِيئًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَاتَتْهُ أَكْثُهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِْبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Salih Akdemir: “Mallarını Allah’ın rızasını kazanmak ve kendilerini güçlendirmek için harcayanların durumu ise, bir tepe üzerinde bulunan, kuvvetli yağmur aldığında ürünlerini iki kat veren, kuvvetli yağmur almadığında da aldığı az yağmurla bile (ürün vermeye devam eden) bir bahçenin durumu gibidir. Allah yapmakta olduklarınızı çok iyi görendir.”²⁵¹

²⁴⁷ Muhammed Esed, a.g.m., s. 608.

²⁴⁸ Seyyid Kutub, a.g.t., s.1501.

²⁴⁹ Mukâtil, a.g.t., II/621. Ayrıca bkz. Semerkandî, a.g.t., II/368; Sa’lebî, a.g.t., VI/206; Şevkânî, a.g.t., III/381.

²⁵⁰ Hâzin, a.g.t., III/183. Ayrıca bkz. Sa’lebî, a.g.t., VI/206.

²⁵¹ Salih Akdemir, a.g.m., s. 44.

Ayette mallarını; Allah'ın rızasını kazanmak, nefislerini cimrilikten temizleyip Allah'ın istediği şekilde yönlendirmek için harcayanların harcamaları bir bahçeye benzetilmektedir. Bu özelliklere sahip bir bahçe güneş ve rüzgâr vesilesiyle devamlı yağmur aldığı için toprağı çok verimli olur. Eğer bolca yağmur yağarsa ürününü kat kat verir. Hatta yağmur yağmasa, üzerine sadece çisenti düşse bile ürün verir. Allah'ın rızasını kazanmak ve nefisini Allah'ın istediği şekilde ıslah etmek için harcayan kişiye, Allah muhakkak harcadığının karşılığını kat kat vereceğini beyan etmektedir. Allah yolunda infakta bulunurken nefsi, iman üzerinde sağlamlaştırmak ve arzularına karşı gelerek yolunda harcamaya yönlendirilmesine dikkat edilmelidir. Allah Teâlâ kendisinden rıza istememiz karşılığında muhakkak rıza yani karşılık, kazanç, ecir, sevap verecektir.

Ayette geçen “rdy” kökünün mastar-i mimi formundaki ismine Türkçe meallerde “hoşnutluk ve rıza” olarak anlam verilmiştir. Hocam Salih Akdemir’in meali Son Çağrı’dan ayetin mealini verdik. Tefsirlerde isim olarak köke “**karşılık, kazanç, ecir, sevap, bereket, lütuf,**²⁵² **sıdk, ihlâs**²⁵³” anlamları verilmiştir. Daha önce Rıdvan istemek bölümünde kökün anlamı açıklandığı gibi mastar-ı mimi formunda geçen “rdy” kökünün isim olarak bu beş ayette de aynı anlamlarda kullanılmıştır. Diğer ayetleri örnek olarak vermek tekrardan öteye geçmeyeceği için sadece bu örnekle iktifa etmek uygun düşmektedir.

3.2.2.3. İsm-i Fail (راضية) Şeklinde Sıfat Olarak Kullanımı

Kök ism-i fail vezninde sıfat olarak kuranda iki yerde geçmektedir. Fakat anlam olarak ism-i meful anlamı taşımaktadır. Her iki ayette de hayat kelimesinin sıfatı olarak geçmektedir.

Karia;⁷

فَهُوَ فِي عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ

Muhammed Esed; “kendisini **mutlu bir hayat** içinde bulacak;”²⁵⁴

Sure büyük bir çapmadan yani kıyametten bahsetmektedir. Kıyametin kopuş sahanelerini anlattıktan sonra amellerin tartılma konusuna gelmektedir. Mizanda sevaplarının ağır geldiği kimse zevki safa içinde bir yaşam sürecektir. Sevapları mizanda hafif gelenler de ateşin sarıp sarmaladığı bir yaşam sürecektir.

Kökün ayette ism-i fail sıfat olarak geçtiği görülmektedir. Yaşam kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. Anlam olarak ism-i meful anlamındadır. Araplar övgü ve kötüle-

²⁵² Huvvârî, a.g.t., I/247. Ayrıca bkz. Tabresi, a.g.t., II/152; Taberî, a.g.t., IV/667; Vâhidî, a.g.t., I/378; Beğavî, a.g.t., I/327; Hâzin, a.g.t., I/200.

²⁵³ El-Cevzî, a.g.t., I/320.

²⁵⁴ Muhammed Esed, a.g.m., s. 1300.

menin şiddetini artırmak için mecaz-ı mursal sanatı kullanarak ism-i meful anlamında ism-i fail veznini kullanmaktadırlar. Cennet hayatının çok zevki safa içinde ebedi bir yaşam olduğunu vurgulamaktadır.

Ayetin Türkçe meallerinde köke “razı olduğu, hoşnut olduğu” anlamını yüklemişlerdir. Farklı olarak yukarıda anlamını verdiğimiz meal sahibi “memnun kalacakları, mutlu” anlamlarını uygun görmüşlerdir. Tefsirleri incelediğimizde köke kökten sonra gelen ayetle “**cennet, cennet hayatı,**²⁵⁵ **sevapla karşılanmak**²⁵⁶” olarak anlam vermişlerdir. Arapça gramer bakımından hayat isminin sıfatı olarak gelmiştir. Anlam bakımından cansız olan hayat, razı olan sıfatını alamaz. Yani hayat razı olmaz. Bundan dolayı ism-i meful anlamı verilmesi gerekmektedir. Yaşamın, “bolluk ve bereketli mutlu, zevkli yaşam” şeklinde sıfat tamlaması olmalıdır. Türkçe meallerde kökü hayatın sıfatı olarak anlam verilmemiş, cennetlik bir kimsenin eylemi olarak anlam verilmiştir.

3.2.2.4. İsm-i Fail (راضية) Şeklinde İsim Olarak Kullanımı

Kök ism-i fail vezninde isim olarak Kuran’da iki yerde geçmektedir. Kökün ism-i fail vezninde isim olarak bir ayette, naim parlak yüzlerin halini, diğer ayette ise mutmain nefsin halini bildirmektedir. Gerçi yüzden maksadın nefsin kendisi olduğu için bu durumda her iki ayet de nefsin halini belirtmiş olmaktadır.

Ğaşıye 9

لَسَعِيَهَا رَاضِيَةً

Muhammed Esed: “*çabaları (nın meyvesini tatmak)tan memnun,*”²⁵⁷

Ğaşıye suresi cehennem ve cennet ehli insanların durumlarından bahsetmektedir. O gün, birtakım yüzler dünya hayatında işledikleri yüzünden alçak insanlarsa, yine birtakım müminler de dünya hayatında yaptıkları amellerin mükâfatı olarak Allah Teâlâ’nın kendilerine verdiği nimet sebebiyle mutludurlar. Dünyada yaptıkları salih amelleri yüzlerine yansımıştır.

Ayette geçen “rdy” köküne Türkçe meallerde “razı, hoşnut” anlamları dışında farklı olarak meal sahipleri “sevinçli, memnun” anlamı vermişlerdir. Kökün tefsirlerde anlamını araştırdığımızda ise doğrudan köke anlam verilmemiştir. Genellikle bir sonraki ayetle tefsirini yapmışlardır. Dünyada yaptığı amellerinin karşılığında Allah’ın hazırla-

²⁵⁵ Mukâtil, a.g.t., IV/812. Ayrıca bkz. Huvvârî, a.g.t., IV/528; Taberî, a.g.t., XXIV/595; Semerkandî, a.g.t., III/611; İbn Ebi Zemenîn, a.g.t., V/156; Mâverî, a.g.t., VI/329; El-İz, a.g.t., III/482; İbn Kesîr, a.g.t., VIII/468.

²⁵⁶ Beğavî, a.g.t., VIII/211. Ayrıca bkz. Tabresî, a.g.t., X/83; Hâzin, a.g.t., IV/336.

²⁵⁷ Muhammed Esed, a.g.m.

dığı, kendisine ödöl olarak verilen değeri yüksek cennetle **mutlu, sevinçli** oldukları ifade edilmiştir.

3.2.2.5. İsm-i Mef'ul (مرضياً) Şeklinde İsim Olarak Kullanımı

Kök ism-i mef'ul vezninde isim olarak Kuran'da iki yerde geçmektedir. Kökün ism-i mef'ul vezninde isim olarak bir ayette, Hz. İsmail'in Allah katındaki durumundan, diğer ayette ise mutmain nefisin Allah katındaki durumundan bahsetmektedir. Meryem 55. Ayette kökün ism-i mef'ulü müzekker ve (كان)'nin ismi olarak, Fecr 28. Ayette müennes formunda geçmektedir.

Meryem 55

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

Salih Akdemir: “Halkına namaz kılmalarını ve zekât vermelerini buyururdu. O, rabbinin hoşnutluğunu kazanmış biriydi.”²⁵⁸

Ayet önceki ayetle bağlantılı olarak Hz. İsmail verdiği sözü yerine getirmesiyle Allah tarafından meth edilmektedir. Sıdk bütün Allah'ın seçip gönderdiği elçilerin ortak sıfatları olması bir tarafa Allah'a ve elçilerine iman etmiş olan bütün Müslümanların da ortak sıfatlarıdır. Bu özellik Hz. İsmail'de biraz daha ön planda görülmüştür. Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail, peygamberlik görevini yetiştirip büyüdüğü Araplar arasında yerine getirmiştir. Bu sebepten Arapların atası konumundadır. Peygamberimizin döneminde Araplar arasında az da olsa tek tanrı inancına sahip kimseler vardı. Bu inanca sahip az sayıdaki Araplar Hz. İsmail'in tevhid inancını tebliğinden kaynaklanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre Hz. İsmail'in tebliğ ettiği tevhid inancının en belirgin ibadetleri namaz ve zekât ibadetleridir. Hz. İsmail yakınlarına ve ümmetine bu ibadetleri yapmalarını emir buyurmuştur. Hz. İsmail Allah katında salih, makbul, itaatkâr bir kul olduğu bildirilmektedir.

Ayette geçen kökün ism-i mef'ul vezninde isim olarak Türkçe meallerde “hoşnutluk” anlamı verilmiştir. Bundan dolayı örnek olarak merhum tez danışmanım Salih Akdemir'in mealini örnek olarak verdik. Tefsirlerde ise köke farklı anlamlar veren müfessirler bulunmaktadır. Bu anlamlardan genel olarak Allah katında “**Salih ve Zeki**”²⁵⁹ bir kimse anlamı verilmiştir. Salih ve zeki anlamları dışında Allah'ın emrine uyduğu, sö-

²⁵⁸ Salih Akdemir, a.g.m.

²⁵⁹ Semerkandî, a.g.t., II/377. Ayrıca bkz. Sa'lebî, a.g.t., VI/219; Tabresi, a.g.t., VI/328; Kurtubî, a.g.t., XI/116; Şevkânî, a.g.t., III/399.

zünde durduğu için “**itaatkâr**”²⁶⁰ anlamı da verilmiştir. Onun Allah tarafından peygamber olarak seçilmiş olmasından dolayı da “rdy” köküne “**muhtar, seçilmiş**”²⁶¹ anlamı verilmiştir. Yine Onun Allah katında “**Mahmut, övülmüş**”²⁶² anlamı da layık görülmüştür. Hz. İsmail’in Allah’a olan yakınlığından dolayı da köke “**Garip, yakın**”²⁶³ anlamı verilmiştir.

3.2.2.6. Tefaul Babında Mastar (تراض) Şeklinde İsim Olarak Kullanımı

Bu vezinde incelediğimiz “rdy” kökü Kuran’da Bakara ve Nisa surelerinde iki yerde geçmektedir.

Bakara 233

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا²⁶⁴

Celal Yıldırım: “Ana ile baba aralarında danışarak ve **karşılıklı anlaşarak** çocuğu (iki yıl tamamlanmadan) memeden kesmek isterlerse, kendilerine bir günah yoktur.”²⁶⁴

Ayet bir hüküm ayetidir. Çocuğa emzirme süresinin tam iki yıl olduğu belirtildikten sonra eğer ebeveyn iki yıl dolmadan önce sütten kesmek istedikleri takdirde her ikisinin de enine boyuna tefekkür edip, meşverette bulunup çocuğun yararı gözetilerek anlaşmış olmaları şartıyla, ikisine de bunda bir günahın olmadığı ifade edilmiştir. Eşler birlikte düşünüp, görüş alışverişi yaparlarken çocuklarının faydasını gözetmeleri gerekir. Fakat eşler birbirleriyle görüş alışverişi yapmazlarsa veya aralarında anlaşma olmadan sütten keserlerse o takdirde bu uygulama günah olur. İki yıl dolmadan önce memeden kesmenin mubah olabilmesi için iki şart getirilmiştir. Bu şartlar, yakınlarla meşveret etmek ve çocuğun yararı üzerine birbirleriyle gönülden anlaşmalarıdır.

Ayette geçen “rdy” kökünün tefaul vezninde mastar olarak Türkçe meallerde “karşılıklı rıza, karşılıklı anlaşma”²⁶⁵ anlamları verilmiştir. Tefsirlerde de “**ittifak, uzlaşma, anlaşma**”²⁶⁶ anlamları yüklenmiştir. Ayetin anlam bütünlüğü içinde kökün anlamı değerlendirildiği takdirde “uzlaşmak, anlaşmak, ittifak etmek, muvafakat etmek, aynı fikirde olmak” anlamlarının uygun düştüğü açıkça görülmektedir.

²⁶⁰ Beğavî, a.g.t., V/237. Ayrıca bkz. Hâzin, a.g.t., III/190; İbn Adil, a.g.t., XIII/83.

²⁶¹ Sem’ânî, a.g.t., III/299.

²⁶² Mekki, a.g.t., s. 4555.

²⁶³ İbn Acîbe, a.g.t., III/340.

²⁶⁴ Celal Yıldırım, a.g.m., s. 37.

²⁶⁵ Salih Akdemir, a.g.m., s. 144.

²⁶⁶ Mukâtil, a.g.t., I/198. Ayrıca bkz. İbn Ebi Hâtim, a.g.t., II/430; Maturidi, a.g.t., I/189; Sa’lebî, a.g.t., I/183; Beğavî, a.g.t., I/278; Hâzin, a.g.t., I/167.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ
اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

Abdulkaki Gölpınarlı: “*Ey inananlar, aranızda, mallarınızı haksız yere ve boşu boşuna yemeyin, ancak karşılıklı bir uzlaşmayla yapılan alışveriş başka ve birbirinizi öldürmeyin, şüphe yok ki Allah, size rahîmdir.*”²⁶⁷

Ayet-i kerime insanlar arası dini uygulamalar ve özellikle de ticaret bahsinde icra edilmesi gereken İslamî kanunlarla ilgili hüküm ayetidir. Bundan dolayı İslam hukukçuları muamelat bahsinde bu ayeti delil olarak göstermişlerdir. Ayette istisna şeklinde belirtilen “Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka” ifadesi önce zikredilen kaidenin haricinde tutulmuş; yani tamamen hata, zorlamayla ve hukuki olmayan yollarla başkalarına ait olan mallarda yapılan bütün harcamalar, batıldır ve haramdır. Fakat karşılıklı ticaret ve her iki tarafın bil mukabil memnuniyeti ve gönülden kabulüyle bu gerçekleşirse, bir problem olmaz. Bu sebeple, bütün mali eylemler ve çeşitli alışverişler iki tarafın gönül hoşluğuyla yapılır ve hukuki olarak gerçekleşirse, dinimiz İslam bakımından doğrudur. Meşru olmayan ama karşılıklı anlaşmaya dayanan kumar, bahis gibi batıl yollarla da malların yenmesi tamamen yasaklanmıştır.

Ayetteki kökün Türkçe meallerde “karşılıklı rıza, karşılıklı uzlaşma, karşılıklı anlaşma, karşılıklı hoşnutluk” anlamları vardır. Tefsirlerde ise “**muvafakat, ticaret anlaşması**,²⁶⁸ **akitten dönme, seçimli, ticaret akdinden sonra muhayyer olması**”²⁶⁹ gibi anlamlar verilmiştir. Kökün bu vezindeki anlamı karşılıklı uzlaş, anlaşma anlamı içerdiğini daha önce belirtmiştik. Bu ayet-i kerimede de alışverişin karşılıklı gönüllülük esasına, uzlaşıya dayanması gerektiği anlaşılmaktadır.

Kur’an-ı Kerimde “rdy” kökünün isim olarak geçtiği yerlerde yüklendiği anlamları araştırmış olduk. Araştırmamıza göre “rdy” kökünün ismi “Rıdvan” vezninde daha çok geçtiği görülmektedir. Rıdvan isminin geçtiği ayetleri üç alt başlıkta inceledik. Alt başlıklardan ilki Rıdvana tabi olmak, uymaktır. Rıdvana tabi olmak ise Hz. Muhammed’in getirdiği dine, Allah’ın yoluna, İslam’a uymak, tabi olmak anlamına gelmektedir. Rıdvan istemek ise Allah’tan bolluk, bereket, ecir, lütuf, sevap, ihsan, mükâfat is-

²⁶⁷ Abdulkaki Gölpınarlı, a.g.m., s. 82.

²⁶⁸ Mekkî, a.g.t., s. 1299. Ayrıca bkz. Zemahşerî, a.g.t., I/502.

²⁶⁹ Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah İbn Arabî; *Ahkâmu’l-Kur’ân*, Daru Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, trsz. I/522. Ayrıca bkz. Tabresi, a.g.t., III/57.

temek anlamlarına gelmektedir. Mükâfat olarak da cennetle anlamı örtüşmektedir. Cennette bolluk ve bereket içinde bir hayat sürmek anlamına gelmektedir.

Mastar isim olarak “rdy” kökü Zekeriya (as)’ın kendi doğacak çocuğu için hayırlı, salih bir çocuk isterken geçmektedir. Bu ayette köke doğacak çocukta olması istenen özellikler anlam olarak tefsirlerde verilmiştir. İsim olarak mastar-ı mimi vezninde, rıza istemek olarak geçmektedir. Bu ayetlerin hepsinde de kök, Allah’tan bolluk, bereket, ecir, lütuf, sevap, ihsan, mukafat istemek anlamlarına geldiği görülmektedir. Kökün ism-i fail vezninde sıfat olarak geçen her iki ayette de anlamı ism-i meful anlamında geçmektedir. Hayat kelimesinin sıfatı olarak geldiğinden bolluk içinde, bereketli hayat anlamı daha uygun görünmektedir. Kökün ism-i fail vezninde isim olarak geçtiği her iki ayette de mutlu, sevinçli, doyuma ulaşmış anlamları ağırlık basmaktadır. İsm-i meful vezninde ise, kanaatimizce Allah katında amelleri makbul, kabul görmüş kimse anlamı uygun gelmektedir. Kökün isim olarak anlamı, daha çok ahirete yönelik, ahirette hazırlanan ödül mükâfat, ecir, sevap, bolluk, bereket, kazanç anlamları ön plana çıkmaktadır.

3.3. İLK DÖNEM ARAPÇA SÖZLÜKLERDE “RDY” KÖKÜNÜN ANLAMLARI

İlk dönem Arapça sözlüklerinde “rdy” kökünün anlamlarını verirken telif zamanlarına göre incelediğimizde ilk telif eserlerde fiil anlamı verilmemiş sadece isim olarak ele alınmış ve anlamları verilmiştir. Mesela *Kitabu'l-Ayn*’da sadece rıza ismi açıklanmıştır.

رَجُلٌ مَرْضُوءٌ عَنْهُ: “sevilen, beğenilen kendisinden razı olunan adam “مَرْضُوءٌ” şeklindedir. Çünkü “الرِّضَا” kelimesindeki “ا” aslında “و” in kardeşlerindendir. Bunun delili olarak da “الرِّضْوَانُ” kelimesindeki “و” dır. “الرِّضْوَانُ” kelimesi “الرِّضَا” kelimesinden türemiş bir isimdir. Allah Teâlâ’nın sözünü buna örnek olarak vermiştir: اللَّهُمَّ رِضْوَانِي ابْتَغَاءً إِلَّا “Allah’ın rızasını istemek hariç” “الرِّضَا” kelimesi “الرِّضْوَانُ” kelimesinin kısaltılmış halidir. “الرِّضَا” iki kişinin karşılıklı birbirinin rızasını istemeleridir ve “رِضْوَى” bir dağ ismidir.²⁷⁰

Görüldüğü gibi ilk sözlükte “r-d-y” kökü fiil olarak geçmemektedir. İlk ifadede adam kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir. “رَاضَى” fiilinin mastarı şeklinde “الرِّضَا” geçmektedir. Daha sonraki sözlükler “الرِّضَا” ismini açıkladıktan sonra fiil olarak anlamlarını vermişlerdir.

²⁷⁰ El-Halil b. Ahmed El- Ferahîdî, *Kitabu'l-Ayn*, Tah. Mehdi Mahzumi, İbrahim Semerrai, Müessesetu’-Alemini’l-Matbuat, Beyrut, 2003, II/125.

الرَّضَا: Maksur bir isimdir. Öfke, hiddet anlamındaki “السَّخَطُ” kelimesinin zıddıdır.²⁷¹ “الرَّضَا”nın tesniyesi “رُضَوَانٌ” ve “رُضَيَانٌ” şeklindedir. İlk tesniye şekli “و” ile yapılmış olanı asıldır. Diğeri ise “ى” ile yapılan ise takip edilendir. Yani gelişine göre yapılmıştır.²⁷² Cevherî’ye göre ise asıl olan “ى” ile yapılandır. “و” ile yapılan ise ekser olduğu görüşündedir.

رَضِيَ رُضًا رُضَوَانٌ مَرْضَاةً (يَرْضَى) رَضِي: Razı oldu – razı oluyor - Razı olmak. “رَضِيَ” fiili aynı anlamda رَضِيَ عَلَى ب harf-i cerleriyle birlikte kullanılır. Razı olmak mastarının eş anlamlısı şükran ve rüçhandır. Şükür duyguları içinde olmak ve birinin lehine tercih etmektir.²⁷³ Muhkem’de; kökün aslı olan “و” lı şekilde kullanıldığında rıza anlamı daha da kuvvetlenmektedir.²⁷⁴

رَاضٍ: “O razıdır” anlamında “رُضَاةٌ” türünden yapılan ism-i failidir. Diğer şekilleri de “رُضِيَاءٌ” ve “رُضَاةٌ” türünden yapılan “رَضِيٌّ” dur. “رَضِيْنٌ” kelimesinden yapılan “رَضٍ” dır. İbn. Side’ye göre ismi failinin cem’i “رُضَاةٌ” dır. Sibeveyh’e göre “ض” harfinin harekesi kesre olduğundan “ى” harfli olan üzerinde karar kılınmıştır. Buna rağmen bunların hepsi de nadirattandır.²⁷⁵

رَضَا: رَضِيْتُ عَلَيْكَ رَضًا: maksurdur ve masdar-ı mahddır. “الرَّضَاءُ” ismi memduddur. El-kuhayfu’l- Ukayli’nin bir şiirinde:

رَضِيْتُ عَلَى بَنُو قُشَيْرٍ إِذَا

لَعَمْرُ اللَّهِ أَعْجَبَنِي رَضَاهَا

وَلَا تَنْبُو سُبُوفُ بَنِي قُشَيْرٍ

وَلَا تَمْضِي الْأَسِنَّةُ فِي صَفَاهَا

“Kuşeyr oğulları benden razı olduğu zaman

Allah’a yemin ederim ki, onların rızası hoşuma gider.

²⁷¹ İbn. Manzur, *Lisanu’l- Arab*, Tah. Abdullah Ali el-Kebir, Muhammed Ahmed Hasebullah, Haşim Muhammed eş-Şazeli, Daru Sadır, Beyrut, trsz. XVII/1663. Ayrıca bkz. İbn Zekeriyya Ebu’l- Hüseyin Ahmed İbn. Faris, *Mu’cemu Mekayisu’l-Luğa*, Tah. Abdüsselam Muhammed Harun, Daru’l-Cil, Beyrut, 1979, II/402; Ebü’l Hasan Ali b. İsmail el Mürsi İbn Sîde, *el-Muhkem ve’l- Muhitu’l-A’zam*, Tah. Abdulhamid Hindavî, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2000, VII/243; Ahmed b. Muhammed b. Ali el- Mukarri El-Feyyumi, *el-Misbahu’l-Münir fi Garibi Şerhi’l Kebir*, Matbaatu’l-Amiriyye, Beyrut, 1987, s. 87; Muhammed b. Yakub eş-Şirazi El-Firûzâbâdî, *Kamusu’l-Muhit*, el-Hey’etu’l-Mısriyyetu’l-Ammetu li’l-Kitab, Beyrut, trsz. s.1288.

²⁷² İsmail b. Hammad el-Cevheri, *Tacü’l-Luğa ve Sıhah’ül Arabiyye*, Daru’l-İlm li’l Melayin, Beyrut, 1984, VI/297. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/243; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1663.

²⁷³ İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1663. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/243.

²⁷⁴ İbn. Side, a.g.s., VII/243. Ayrıca bkz. İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664.

²⁷⁵ İbn. Faris, a.g.s., II/402. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/243; El-Firûzâbâdî, a.g.s., s.1288.

Kuşeyr oğullarının kılıçları isabet etmez

Samimiyetlerine mızrakların ucu delip geçemez.”

Şiirde de görüldüğü gibi kök “عن” yerine “على” harf-i ceri ile kullanılmıştır. İkisi de aynı anlamdadır. İbn. Cinni’ye göre kökün zıddı olan “السَّخَطُ” على ile kullanıldığından bir şeyin zıddına hamledilmesi onun eş anlamlısına hamledilmesi gibidir kuralınca kök “sevmek, hoşlanmak” ve “sevgiyle yönelmek, ilgilenmek” anlamında “على” ile kullanılmıştır.²⁷⁶

Allah Teâlâ’nın “Allah onlardan razı oldu, onlar da ondan razı oldular” sözünün yorumu “Allah onların yaptıkları eîali beğendi, kabul etti. Onlar da Allah’ın kendilerine amellerinin karşılığı olarak verdiği mükâfattan memnun oldular” şeklindedir.²⁷⁷

أَرْضَى : Memnun olduğu, beğendiği şeyi vermek, birine razı edecek şey vermek, memnun etmek. Beklentisini karşılamak.²⁷⁸

تَرْضَى : Rızasını istemek, razı etmeye çalışmak, birini güçlkle memnun etmek²⁷⁹

إِذَا الْعُجُورُ غَضِبَتْ فَطَلَّقْ

وَلَا تَرْضَاهَا وَلَا تَمْلُقْ

“Koca karı kızdığıında boşa gitsin

Onun rızasını isteme ve yaltaklanma”

وَلَا تَرْضَاهَا burada fiil “ل” ile cezm edilmiştir. Burada “ل” in düşürölerek “تَرْضَاهَا” şeklinde okunmaması için elif getirilmiştir. Elifin düşürölmiş şekliyle olan rivayetler de vardır.²⁸⁰

الرَّضَى : Memnun, hoşnut, razı, seven, muhip. İbn Arabî’ye göre; İtaatkar, boyun eğen; tazminatı ödeyen, garanti eden, sorumlu, kefil.²⁸¹ İsm-i faili “O razıdır” “الراضي” “رَضٍ” ve “رَضِي” Mefulü de “مَرْضِي” aslına binaen “و” getirilmiş şekliyle razı olunan kimse,

²⁷⁶ El-Cevheri, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/243; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1663.

²⁷⁷ İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/244.

²⁷⁸ El-Cevheri, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/244; Ebul Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed ez- Zemahşeri, *Esasü'l Belağa*, Tah. Muhammed Basil Uyunu’s-Sûd, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1998, I/359; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s. 1288.

²⁷⁹ El-Cevheri, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/244; ez-Zemahşeri, a.g.s., I/359; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s.1288.

²⁸⁰ İbn. Side, a.g.s., VII/244. Ayrıca bkz. İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s. 1288.

²⁸¹ İbn. Side, a.g.s., VII/244. Ayrıca bkz. İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s. 1288.

kanaatkâr, yetinen anlamında “مَرْضُوٌّ” olur. Çünkü rızadaki elif “و”ın kızlarındandır. Ayette geçen “عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ” razı olunan hayat anlamındaki “مَرْضِيَّةٌ” şeklindedir. Çünkü hayat için sıfat olarak “hayat razıdır” denmeyeceği için ismi fail gelmez. “هُمْ” örneğinde olduğu gibi kaygı, tasa bizatihi kendisi yormadığı için buradaki ism-i fail kalıbında gelen sıfat ism-i meful anlamındadır. Bundan dolayı “رُضِيَتْ مَعِيشَتُهُ” meçhul olarak faili isimlendirilmeden söylenir.²⁸² Mastar “رَضًا” türeyen “رَضًا” şeklindedir. Züheyr’e göre;

هُمْ بَيْنَنَا فَهُمْ رَضًا وَهُمْ عَدْلٌ

“Onlar aramızda adalet ve rıza sahibi kimselerdir.”

Mısırda geçen “رَضًا” hasım ve adalet konusunda fail manasındaki mastar olarak tanındığı gibi meful manasında mastar olarak da açıklanmıştır. Sıhah’da ise; “الرَّضْوَانُ” mana olarak “الرَّضَا” ile aynıdır. Dammeli olan “رُضْوَانٌ” ile “مَرْضَاةٌ” aynı rıza anlamında mastarlardır. Ondan başkası da “رَضَوَانًا” ve “مَرْضَاةٌ” iki mastardır, görüşündedir. Kıraat âlimlerinin Asım haricinde hepsi “الرَّضْوَانُ” ra’yı kesralı şekilde okudular. Asım ise; “رُضْوَانٌ” ra’yı dammeli şekilde okudu.²⁸³

إِرْتَضَى : Ehil görmek, memnun olmak, katılmak, kabul etmek, muvafakat göstermek, dostluk ve hizmetini kabul etmek, dostluk ve hizmetinden memnun olmak.²⁸⁴

رَضَى : Razı etmek, memnun etmek.²⁸⁵

إِسْتَرْضَى : Birinden kendini hoşnut etmesini istemek, birini memnun etmeye çalışmak.²⁸⁶

رَاضِي : Birini memnun etmeye çalışmak, birinin rızasını istemek²⁸⁷

رَضْوَى : Medine’de bir dağdır. O dağa nispetle “رَضْوَى” denir. İbn. Side’ye göre Radwa kendisi bir dağdır ve o dağ ismiyle kadın adı olarak isimlendirilmiştir. O “رَضْوَى” ismini rَضْوَى babına hamletmez. Çünkü rdy kökünde “و” yoktur. Dağdan dolayı, ona hamledildiğinden “رَضْوَى” denilmiştir. “رَضْوَى” bir kadının ismidir. Bir beyitte Ahtal;

عَفَا وَاسِطٌ مِنْ آلِ رَضْوَى فَتَبَّلُ
فَمَجْتَمَعُ الْمَجْرَيْنِ فَالْصَّبْرُ أَجْمَلُ

Radwa ailesinden Vasıt affetti ve asil oldu.

²⁸² El-Ferahîdî, a.g.s., II/125. Ayrıca bkz. El-Cevherî, a.g.s., VI/297; İbn. Faris, a.g.s., II/402; İbn. Side, a.g.s., VII/244; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Feyyumi, a.g.s., s. 87; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s.1288.

²⁸³ El-Cevherî, a.g.s., VI/1357297. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/244; ez-Zemahşeri, a.g.s., I/359; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Feyyumi, a.g.s., s. 87; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s. 1288.

²⁸⁴ El-Cevherî, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. İbn. Side, a.g.s., VII/244; ez-Zemahşeri, a.g.s., I/359; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s.1288.

²⁸⁵ El-Cevherî, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. ez-Zemahşeri, a.g.s., I/359; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664.

²⁸⁶ El-Cevherî, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. ez-Zemahşeri, a.g.s., I/359; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s. 1288.

²⁸⁷ El-Cevherî, a.g.s., VI/297. Ayrıca bkz. İbn. Faris, a.g.s., II/402; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Feyyumi, a.g.s., s. 87.

İki dereyi birleştirdi, sabır daha güzeldir.²⁸⁸

Kadın ismi olarak Süreyya vezninde “Rudayya” verilmektedir. “رَضَوَى” Sa’d ibn Şücâ’nın atının ismidir.²⁸⁹ “رَضَوَانٍ” dağ ve Cennetin bekçisidir.²⁹⁰

3.4. MODERN ARAPÇA SÖZLÜKLERDE “RDY” KÖKÜ

رَضِيَ – orijinali رَضِيَ şeklindedir. و harfi ض harfinin harekesinin kesre olmasından dolayı ي harfine dönüşmüştür²⁹¹ diyerek Lane’in sözlüğünden başlayıp -çünkü Lane’nin sözlüğü ilk dönem sözlüklerini esas alarak hazırlanmış bir sözlüktür- modern sözlüklerde “rdy” kökünün anlamlarını vereceğiz.

رَضِيَ رَضًا رَضَوَانٍ مَرْضَاةً (يَرْضَى) رَضِيَ :

Sevinmek, çok memnun, memnun etmek, mutlu etmek, memnun, hoşnut, tatmin olmuş, kanaatkâr; iyi niyetle (canı gönülden) veya iyilikle kabul etmek; beğenmek, sevmek; onaylamak, tasvip etmek;

Seçmek, kabul etmek, ehil görmek; ikna etmek, inandırmak, sevabını istemek yetinmek²⁹²

1. İkna olmak, memnun etmek, tatmin etmek; aynı fikirde olmak, birleşmek, kabul etmek, razı olmak, anlaşmak, kararlaştırmak, uyuşmak, bağdaşmak; uygun bulmak, onaylamak, beğenmek; kabul etmek, memnun olmak
2. Cevap vermek, memnun etmek, tatmin etmek, hoşnut etmek, ödemek, yerine getirmek, karşılamak, inandırmak, ikna etmek, gidermek, doyurmak; sevin-dirmek, karşılamak; telâfi etmek, eşitlemek, denkleme; tazmin etmek,
3. Tatmin etmeye çalışmak, mutlu etmeye çalışmak, yatıştırmak, gönlünü almak; yatıştırmak, uzlaştırmak, barıştırmak
4. Memnun etmek, hoşuna gitmek, hoşnut etmek, keyif vermek, tenezzül etmek, buyurmak
5. Yatıştırmak, sakinleştirmek, bastırmak, gidermek, azaltmak, hafifletmek; gönlünü almak

²⁸⁸ İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664.

²⁸⁹ El-Ferahîdî, a.g.s., II/125. Ayrıca bkz. El-Cevherî, a.g.s., VI/297; İbn. Faris, a.g.s., II/402; İbn. Side, a.g.s., VII/244; İbn. Manzur, a.g.s., XVII/1664; El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s. 1288.

²⁹⁰ El-Fîrûzâbâdî, a.g.s., s.1288.

²⁹¹ Edward William Lane, *An Arabic-English Lexicon*, Librairie Du Liban, Beyrut, 1968, III/1099.

²⁹² Lane, a.g.s., III/1099. Ayrıca bkz. Louis Maluf, *el-Müncid Mu’cemun li-Luğati’l-Arabiyye*, el-Matbaatü’l-Kâsûlîkiyye, Beyrut, 1956, s. 265; İbrahim Mustafa- Ahmed Hasan ez-Zeyyâd- Hamid Abdülkadir- Muhammed Ali en-Neccar, *El-Mu’cemu’l-Vasit*, el-İdaretü’l Âmmetü li’l Mu’cemât ve İhyâi’t-Tûras, Mısır, 2004, s. 351; Cubran Mesud, *er-Raid Mu’cemün Luğaviyyün Asriyyün*, Daru’l İlmi’l Melayin, Beyrut, 1967, s. 395.

6. Uzlaşmak, anlaşmak, hesaplaşmak²⁹³

رَضِيَ: Birini memnun etmek, birine tazminat ödemek; razı etmek; adamı memnun etmek, istediği şeyi vermek²⁹⁴

رَاضِي: Birini memnun etmeye çalışmak, birinin gözüne girmek, teveccühünü kazanmak; birinin rızasını istemek; memnun etmek, tatmin etmek, hoşnut etmek; adamın rızasını istemek, dost olma; onaylama²⁹⁵

أَرْضَى: Birini memnun etmek, birinin rızasını kazanmak; gönlünü yapmak; beklentisini karşılamak; birine razı edecek şey vermek; hoşuna gitmek, hoşnut etmek, keyif vermek, tenezzül etmek, buyurmak; rızasını istemek²⁹⁶

تَرْضَى: Birini memnun/ hoşnut etmeye çalışmak; birinin gözüne girmek, teveccühünü kazanmak; birinin rızasını istemek, mutlu memnun tatmin etmeye çalışmak; rızasını istemek; çaba sonucunda memnun etmek²⁹⁷

تَرَاضِي: Uzlaşmak, anlaşmak; birbirinden razı olmak, bir şeyi kabul edip onunla yetinmek; karşılıklı kararlaştırmak, anlaşmaya varılmak, birlikte alınmış, aynı fikirde olan, hemfikir, ortak (karar); karşılıklı onay, kabul; halkın bir şey üzerinde uzlaşması²⁹⁸

إِِرْتَضَى: Bir şeyden hoşnut/memnun olmak; bir şeye katılmak, razı olmak, rıza/muvafakat göstermek; bir şeyi kabul etmek; seçmek, tercih etmek, beğenmek; hepsi tarafından benimsenmiş, hizmetine ve arkadaşlığına muvafakat etmek izin ve onay vermek²⁹⁹

إِسْتَرْضَى: Birini memnun/razı etmeye çalışmak; birinin onayını almaya çalışmak; birinin teveccühünü kazanmak; kendini sevdirmeye çalışmak; popüler olmak; bir şeye yaran-

²⁹³ Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, ed. J. Milton Cowan, Otto Harrossowitz, Wiesbaden, 1971, s. 344. Ayrıca bkz. Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul, 1995, s. 364.

²⁹⁴ Mevlüt Sarı, *el-Mevârid Arapça-Türkçe Sözlük*, Bahar Yay. İstanbul, 1982, s. 616. Ayrıca bkz. Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351.

²⁹⁵ Maluf, a.g.s., s.265. Ayrıca bkz. İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; İbrahim Medkur, *Mu'cemü'l Veciz, Mu'cme'ul -Luğati'l Arabiyye*, Vizaratü't-Terbiye ve't Ta'lim, Mısır, 1980, s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

²⁹⁶ Lane, a.g.s., III/1099. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

²⁹⁷ Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364.

²⁹⁸ Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364.

²⁹⁹ Lane, a.g.s., III/1099. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364.

maya çalışmak; birinden kendini hoşnut etmesini istemek; kabulünü istemek, lütfunu istemek, onayını rica etmek³⁰⁰

رَضَاً ۚ رَضَاً: Memnun, hoşnut, razı, kabul eden, muvafakat gösteren, istekli, gönüllü; rahat (yaşantı); muti, dost, muhip; tatmin olmuş, kabul ederek, razı olma eylemi veya durumu; hazır, candan, gönülden³⁰¹

رضاء: Memnuniyet, hoşnutluk; kabul, rıza, muvafakat; teveccüh kazanma, göze girme; kanaat, hoşnut olma, tasvip, adam kayırma³⁰²

رَضَى (رضا): Hoşnutluk, memnunluk, katılma, kabul, muvafakat, rıza; keyif, memnuniyet; lütuf, kerem, teveccüh; Adam kayırma, taraf tutma, iltimas³⁰³

رَضِيَّ (أَرْضِيَاء): Memnun, hoşnut, razı; kabul eden; tatmin olmuş, hoşnut; kabul edilir, münasip, hoş, iyi, makbul, tatlı, uygun, hazır, uysal; güzel, keyifli, şirin, sevimli; saygılı, seven.³⁰⁴ Mutlu, öfkeli olmayan, seven, itaat eden³⁰⁵

رَضْوَان : Kabul, rıza, muvafakat; teveccüh, lütuf, kerem; memnuniyet, hoşnutluk; izin, rıza, uygun bulma; kabul, rıza, onay; lütuf, iyilik, yardım, sevilme, beğenilme³⁰⁶

إِرضاء : Memnun/hoşnut etme; yerine getirme, gerçekleştirme; yerine getirme, yapma, içindeki potansiyelini iyi kullanmaktan doğan memnuniyet.³⁰⁷

إِسْتِرضاء : Birinden kendini hoşnut etmesini istemek; gönül alıcı davranış, yatıştırıcı, uzlaştırıcı tavır, uzlaştırma, barıştırma, yatıştırma, sakinleştirme, ödeme; yatıştırma, teskin, kefarete.³⁰⁸

إِسْتِرضَائ : Razı etmek için yapılan; yatıştırıcı; barıştırıcı, uzlaştırıcı, gönül alıcı;³⁰⁹

³⁰⁰ Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

³⁰¹ Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; Cubran Mesud, a.g.s., s. 395; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 617; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s.344.

³⁰² Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s.351; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s.344.

³⁰³ Maluf, a.g.s., s. 265. Ayrıca bkz. İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

³⁰⁴ İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268. Ayrıca bkz. Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

³⁰⁵ Cubran Mesud, a.g.s., s. 395. Ayrıca bkz. Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

³⁰⁶ Lane, a.g.s., III/1099. Ayrıca bkz. Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s.344.

³⁰⁷ Lane, a.g.s., III/1099. Ayrıca bkz. Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s.344.

³⁰⁸ Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s.351; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616.

³⁰⁹ Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364. Ayrıca bkz. Hans Wehr, a.g.s., s.344.

تَرْضِيَّة : Rızı etme, memnun etme; **bedel /tazminat ödeme**; telâfi; karşılama, taviz, tazmin, tazminat; bedel, ödün.³¹⁰

[يَرْضَى]: Karşılıklı birbirinden razı olma; uzlaşma, karşılıklı rıza, karşılıklı onay.³¹¹

مَرْضَاة : Memnuniyet, hoşnutluk; memnuniyet veren şey; haz veren, zevk keyif.³¹²

بِالْمَرْضَاة : Canı gönülden, isteyerek, gönüllü olarak; dostça, dostane, barışçıl; onay ve iznini belirterek.³¹³

[يَرْضِي]: Hoşnutluk/memnuniyet veren; hoş, yeterli, kâfi; memnuniyet verici, tatmin edici, tatminkâr, memnun edici, yeterli; memnuniyet verici, iyi³¹⁴

3.5. KUR'AN SÖZLÜKLERİNDE “RDY” KÖKÜNÜN ANLAMLARI

Kur'an lafızlarıyla ilk dönemden itibaren ilgilenilmiş ve bizzat Hz. Peygamber bazı Kur'an lafızlarını açıklamıştır. “Garibu'l-Kur'an, Müşkilü'l-Kur'an, Müteşabihu'l-Kur'an” gibi Kur'an ilimlerinin konusu olmuştur. Ragıb el-İsfehânî'nin Müfredatı da Kur'an sözlüğü olma yolunda çok önemli bir eserdir.

Râgıb el-İsfehânî, Kur'an sözlüğü kitabında güzel bir metot ve akıcı bir üslup kullanmıştır. İsfehânî engin ilmi hakimiyetine çok geniş bilgi birikimine sahiptir. Bu ilmi vukufiyetine dayanarak sözlüğünde kelimelerin önce hakiki ve temel anlamlarını vermiştir. Daha sonra manasını verdiği kelimedenden türetilmiş sözcükleri ele almıştır. Hakiki ve temel anlamını verdiği kelimenin ve bu kelimedenden türetilmiş sözcükleri ele almasından sonra mecazi anlamlarını vererek hakiki anlamıyla bağlantılarını izah etmiştir. Bu şekilde bir sözlük telif etmek elbette Arapça ve belâğatına derin vukufiyeti ve hazmedilmiş bir bilgi birikimini gerektirir. İsfehânî bir kelimeyi işlerken önce bu kelimeyle ilgili ayetleri vererek bu ayetlerden örnekler vermiştir. Ayetleri verdikten sonra ele aldığı kelimeyle ilgili peygamberimizin hadislerden örnekler sunmuştur. Ayet ve hadisleri işledikten sonra kelimeyle ilgili atasözleri ve deyimleri ele almış ve cahiliyye şiirlerinden de örnekler sunmuştur. İsfehânî eserinde mana ile ilgili ayet ve hadislerden deliller

³¹⁰ Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364. Ayrıca bkz. Hans Wehr, a.g.s., s.344.

³¹¹ Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364. Ayrıca bkz. Hans Wehr, a.g.s., s.344.

³¹² Lane, a.g.s., III/1100. Ayrıca bkz. Maluf, a.g.s., s. 265; İbrahim Mustafa vd, a.g.s., s. 351; Cubran Mesud, a.g.s., s. 395; İbrahim Medkur, a.g.s., s. 268; Mevlüt Sarı, a.g.s., s. 616; Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364; Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

³¹³ Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364. Ayrıca bkz. Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

³¹⁴ Serdar Mutçalı, a.g.s., s. 364. Ayrıca bkz. Hans Wehr, a.g.s., s. 344.

sunmuştur. Yine kelimenin anlamıyla ilgili olarak Kur'an ayetlerindeki farklı kıraatlerden de faydalanmıştır.³¹⁵

رَضِيَ: [Razı oldu, olmaktadır], denir. Bu kökten ism-i fail formlarında gelir. Kulun Allah'tan razı olması; Allah'ın takdirine memnuniyetsizlik göstermemesi ve vereceği mükâfata sevinmeleridir. Allah'ın kullardan razı olması ise; Allah'ın, kullarının buyruklarını yerine getirdiğini ve nehyettiği şeylerden kaçındığını görmesi ve kendinden sakinmaları, muttaki olmalarıdır.

Rıdvan çok olan rıza anlamındadır. En büyük rızanın da Allah'ın rızası olmasından dolayı, Kur'an'da sözcük Allah'tan olan rızaya tahsis edilmiştir.

Kelime Kur'an ayetlerinde “razı olmak, razı etmek, lütuf ve rızâ, kendi aralarında güzelce anlaşmak, yani her biri diğerine rızasını göstermek ve onu kabullenmek” anlamlarına gelir.³¹⁶

Kur'an sözlüklerinden alfabetik sıraya göre yapılmış ilk sözlük olma özelliğini taşıyan Penrice'nin *A Dictionary and Glossary of the Kor'ân* adlı sözlüğünde “rdy” kökü aşağıdaki anlamları yüklenmiştir. Penrice sözlüğünde herhangi bir kökün Kur'an'da geçmeyen anlamını italik olarak vermiştir. Anlamını incelediğimiz “rdy” kökü için Kur'an'da geçen anlamlar dışında herhangi bir anlam verilmemiştir.³¹⁷

رَضِيَ (عَنْ، بِ) : memnun olmak, mutlu olmak (بِ) : seçmek, tercih etmek

رَضِيَ : kabul edilir, münasip, iyi, makbul, uygun, kabul edilebilir

رَاضِيَةً رَاضِيًا : memnun, hoşnut olan kimse; hoş, güzel, keyifli, tatlı, şirin, sevimli; hoş giden, kabul edilebilir

رِضْوَانٌ : lütuf, kabul, iyilik; memnuniyet verici

مَرْضِيٌّ : kabul edilmiş, kabul edilen, makbul; memnun, hoşnut, mutlu

مَرْضَاتٌ مَرْضَاةٌ : keyifli, sevindirici, hoş eylem

أَرْضِيَ : hoşnut etmek, memnun etmek, mutlu etmek

تَرَضَى : birbirleriyle memnun olmak, karşılıklı olarak kabul, mutabakat, uzlaşmak

³¹⁵ Mehmet Yolcu; “Râgıb el-İsfahânî ve El-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân'ı”, *Hikmet Yurdu* Yıl:1, Sy.1, (Ocak-2008) s.109-147.

³¹⁶ Râgıb el-İsfahânî, *Müfredatu fî Ğaribi'l-Kur'ân*, Tah. Safvan Adnan Davudi, Mektebetu Nazar Mustafa el-Baz, Beyrut, 1992, I/261.

³¹⁷ B. A. Penrice, *A Dictionary and Glossary of the Kor'ân*, Henry S. King and Co. London, 1873, s. VIII.

إِرْتَضَى : sevindirici, memnun olmak³¹⁸

1953-1970 yılları arasında 6 cilt halinde yayınlanan bu sözlüğün yine 1970 yılında iki ciltten oluşan bir baskısı daha yapılmıştır.³¹⁹ Sözlük hazırlanırken ayetlerin tefsirlerinde verilen anlamlar da göz önünde bulundurulmuştur. Köke Kur'an'da geçtiği kalıp ve çekimli haliyle anlamlarının verildiği *Mucemu Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim* adlı sözlükte “rdy” köküne şu şekilde anlamlar verilmiştir:

رَضِيَ: yaptıkları amellerin karşılığını bol bol cömertçe sevap vermek

لِرَضِيَ: Seçmek

بِرَضِيَ: Yetinmek, seçmek

عَنْ رَضِيَ: Kendisini verilen atıyyeden dolayı iyi hissetmek, memnun olmak

الْيَهُودُ عَنْكَ تَرْضَى : Seni severler, senden hoşlanırlar, sana muhabbet beslerler

أَلْعَمَلُ اللَّهُ يَرْضَى : Amelini kabul etmek, bolca sevap vermek

تَرْضَاهَا: Sevdiğin, hoşuna giden

عَنْهُمْ تَرْضَوُا : Çok sevmek, sevgi beslemek

تَرْضَوْنَ: Seçtiğiniz

تَرْضَوْنَهَا: Sevdiğiniz

أَللَّهُ يَرْضَى : Kabul ediyor veya seviyor

يَرْضَوْنَهُ: Onu seviyorlar, ondan hoşlanıyorlar

لِيَرْضَوْكُمْ (أَرْضَى): Razı etmek, memnun etmek

تَرْضَاوُا: hoşlarına giden şey üzerinde ittifak etmek, uzlaşmak, aynı fikirde olmak

الشَّيْءُ ارْتَضَى : Bir şeyden memnun olmak

تَرْضَى: İki tarafın birbirinden memnun olması, karşılıklı rıza

رَاضِيَةٌ: 1. (İsm-i fail olarak) hoşnutluk veren, memnuniyet verici 2. Rıza sahibi, razı hoşnut

³¹⁸ Penrice, a.g.s., s.58.

³¹⁹ İbrahim Medkur vd, *Mu'cemü Elfazi'l Kur'ani'l Kerim*, el- İdaratü'l 'Âmme li'l Mu'cemât ve İhya'it-Tûras, Kahire, 1988, s.1.

رَضَوَان: Rız olma, bolca sevap verme, nimetlerden kişinin sevdiği her şey

رَضْوَانُهُ: Huda (Allah'ın) yolu ve kitabı

رَضِيًّا: (İsm-i meful) memnun, hoşnut, razı

مَرْضَاةُ اللَّهِ: Rızası, memnuniyeti

مَرْضِيًّا: kabul edilen, kabul gören, sevilen³²⁰

Arabic english dictionary of Quranic usage adlı sözlük, kelimelerin fiil köklerine göre tertip edildiği bir Kur'an sözlüğüdür. Her maddenin başında o kökten türeyen kelime formlarına ve bunların Kur'an'da kaç defa geçtiğine yer verilerek aranan kelimelerin semantik alanının kolayca fark edilmesi hedeflenmiştir.³²¹ *Arabic english dictionary of Quranic usage* adlı sözlükte “rdy” kökünün sahip olduğu anlamlar:

—رضوي: r-d-w/y: Kabul etmek; anlaşılmak, uzlaşmak; izin vermek, razı olmak; memnun olmak; ikna olmak; uygun bulma, onaylama, beğenme; memnuniyet, hoşnutluk; kabul, onay, uygun; lütuf, iyilik, onay, destek; zarafet, incelik; inayet, af

Bu kök Kur'an'da 11 kalıpta ve 73 kez geçmektedir: رَضِيَ 38 defa; يُرْضِي 3 defa; مَرْضِيٌّ 13 defa; رَضَوَان 1 defa; رَضِيًّا 1 defa; مَرْضَاةُ اللَّهِ 1 defa; تَرْضَى 2 kez; إِرْتَضَى 3 kez; تَرْضَى 2 kez; رَاضِيَةً 4 defa; رَضِيٍّ 1 defa, رَضَوَان 13 defa; مَرْضِيٍّ 1 defa; مَرْضَاتٍ 5 defa.

رَضِيَ : (geçişsiz fiil) 1. İç huzuru elde etmek, memnuniyet sahibi olmak, mutluluğa ulaşmak 2. Koşulsuz kabul etmek 3. Memnun olmak, mutlu olmak, ... ile yetinmek 4. Tasvip etmek, onaylamak 5. Affetmek, bağışlamak

يُرْضِي: (geçişli fiil) memnun etmek, sevindirmek, tatmin etmek; onayını istemek; övmek

تَرْضَى: Karşılıklı anlaşmaya varmak, uzlaşmak

إِرْتَضَى: Yaraşır bir şekilde kabul etmek; uygun olarak bir şeyi onaylamak, uygundur şeklinde onaylamak; seçmek, tercih etmek

تَرْضَى: Karşılıklı anlaşma, çift taraflı uzlaşma

رَاضِيَةً: 1. Onaylayan, takdir eden; sevme beğenme, hoşlanma; memnun, hoşnut; tatmin olmuş, doymuş; çok memnun 2.(bir bölümün geçmesi anlamında) onaylanmış, tasvip edilmiş, kabul edilmiş, kabul gören

³²⁰ İbrahim Medkur vd; a.g.k.s., s.503-505.

³²¹ El Said M. Badawi, Muhammed Abdel Haleem, *Arabic English Dictionary of Quranic Usage*, Brill, Leiden, Boston, 2008, s. XI.

رَضِيَ: Uygun, münasip; kabul edilebilir, makbul; onaylanmış olan, tasvip edilen

رِضْوَانٌ: 1. Allah'ın nimeti; zevk, keyif; iyilik, lütuf 2. Allah'ın kabul etmesi

مَرْضِيَّةٌ(مَرْضِيٌّ): Kabul edilir, makbul, uygun, geçerli; canı gönülden kabul edilmiş, teslim alınmış

مَرْضَاتٌ : 1. Memnuniyet, keyif, istek, lütuf, zevk, keyif 2. İyilik, sevilme, beğenilme, ayrıcalık, kayırma, iltimas.³²²

Kur'an sözlükleri üzerine son zamanlarda çalışmalar yapılıyor olması iyi gelişmeler olarak görülebilir. Ancak yapılan Kur'an sözlüğü çalışmaları incelendiğinde ayetlerde geçen kelimelerin ayetin anlam akışına bağlı olarak anlamlar verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaları yapanlar tefsirlerde verilen anlamlara bağlı kalmışlardır. Buna rağmen Kur'an meallerine baktığımızda bu sözlüklerde geçen anlamları dahi kullanmadıklarını görmekteyiz. Hem Kur'an sözlükleri artsüremlî semantik araştırmalarla meydana getirilmiş sözlükler olmadığı gibi hem de mevcut Kur'an sözlüklerinden yeterince faydalanılmamaktadır. Bu durum da Kur'an'ın muradı ilahiye göre anlaşılmasını güçleştirmektedir.

3.6. “RDY” KÖKÜNÜN İLİŞKİLİ OLDUĞU KELİMELERE ÖRNEKLER

3.6.1. Bir Şeyi Allah'ın Veçhi İçin Yapmak

“Rdy” kökünün ifade ettiği anlama, yapılan işleri sadece Allah'ın “veçhi” için yapmak anlamı karşılık gelmektedir. Veçh kelimesi Allah'ın rızasını istemek, yukarıda da görüldüğü gibi Rıdvan İstemek başlığı altında açıkladığımız anlamlarda kullanılmaktadır.

Bakara 272

لَيْسَ عَلَيْكَ هَذَا هُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

Muhammed Esed: “(Ey Peygamber,) İnsanları hidayete erdirmek senin işin değil, zira ancak Allah, dilediğini hidayete erdirir. Ve yalnız **Allah'ın rızasını** kazanmak için harcamanız şartıyla, başkalarına her ne iyilik yaparsanız bu kendi yararınızdır:

³²² El Said M. Badawi, Muhammed Abdel Haleem; a.g.k.s., s. 368-370.

*Çünkü yapacağınız her iyilik size olduğu gibi geri dönecek ve size haksızlık yapılmayacaktır.*³²³

Yapılan iyilikler sadece Allah'ın rızası şartıyla yapılırsa, karşılık, ecir, sevap, bereket, bolluk, kazanç olarak yapana tastamam geri gelecektir. Allah'ın veçhini istemek, yaptığı iyiliklerin karşılığında iyilik yapılan kimseden değil de sevabını Allah'tan istemektir. Ayetin Türkçe meallerinde genellikle “rıza, hoşnutluk” kelimeleriyle tercümesi yapılmıştır. Tefsirlerde de Allah'ın yüzünü istemek, **Allah'ın sevabını istemek**,³²⁴ **Rıdvan'ını**³²⁵ **istemek** olarak açıklanmıştır. Ayette Allah'ın veçhini istemek; Allah'tan ecir, sevap, bereket, bolluk, ihsan istemek anlamına geldiği görülmektedir. Tefsirlerde de açıklandığı üzere “rdy” kökünün eş anlamına gelmektedir.

3.6.2. Kabul etmek

Artsüremli semantik olarak anlamını araştırdığımız “rdy” kökünün Tevrat bölümünde en çok kullanılan anlamı “kabul etmek” anlamıdır. Özellikle kurban ve maddi bir şey sunulduğu zaman kabul etmek anlamına gelmekteydi. Kuran-ı Kerim’de ise genellikle Tevrat’taki kullanımının tersi bir anlam kullanımını görmekteyiz. Dünyevi veya maddi bir sunum olduğunda Kuran’da “kbl” kökü kullanılmakta ve manevi ve ahiretle ilgili bir sunumda da “rdy” kökü kullanılmaktadır. Bu durumda, “rdy” kökü kabul etmek anlamında kullanıldığında anlam değişimine uğradığını görmekteyiz.

Bununla ilgili olarak yeryüzünün ilk mabedi olan Müslümanların kiblesi olan ve kutsal Kâbe’nin Allah tarafından yeri belirlenmiştir. Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeri belirlenen Kâbe’nin temiz tutulması vazifesi verilerek, inşa edilmesi istenmiştir.³²⁶ Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail’in Kâbe’yi inşa etmeleri Bakara Suresinde bildirildiği gibi duvarlarını yükselttikten sonra Allah’tan yaptıkları bu çalışmayı kabul etmesini dilemektedirler.³²⁷

Başka bir örnek de Hz. Âdem’in oğulları Habil ve Kabil’in Allah’a kurban sunmaları hadisesidir. Âdem (a.s.) iki oğlu olan Kabil ve Habil, aralarında Allah Teâlâ’ya yaklaşmak amacıyla birer kurban sunmak istediler. Habil çobanlık yaptığı için koyun sürüsü, Kabil de tarımla uğraştığından ziraatı vardı. Habil koyunlarının içerisinde Hz. Allah’a kurban olabilecek en iyisini ayırdı; Kabil de hasatından biraz çör çöp denilebilecek kısımları getirdi de semadan gelen bir ateş Habil’in kurbanını alıp götürdü yaktı,

³²³ Muhammed Esed, a.g.m., s. 82.

³²⁴ Semerkandî, a.g.t., I/181.

³²⁵ Sem’ânî, a.g.t., I/276. Ayrıca bkz. Tabresi, a.g.t., II/163.

³²⁶ Hac Suresi, 22/26.

³²⁷ Bakara Suresi, 2/127.

yani kabul etti. Kabil'in kurbanını ise kabul etmedi ve Kabil sunduğu kurbanının kabul edilmediğini görünce, kardeşi Habil'e haset etti, kıskandı ve "Seni öldüreceğim" diyerek kardeşini katletti. Maide Suresinde "... Hani ikisi de yakınlaşmak amacıyla Allah'a hediye sunmuşlardı: Ama birininki kabul edilmiş, diğerininki ise kabul edilmemişti..."³²⁸

Hiz. Meryem'in annesinin kendisini hamileyken ve mabede adadığını belirten Allah'a yaptığı duada geçen "kbl" kökü de maddi bir sunumun kabulü anlamında kullanılmıştır. Ayette "Hani İmran'ın karısı: "Ey Rabbim! Karnımdakini, sadece sana hizmet etmek üzere adadım. Adağımı kabul et; kuşkusuz ki, sen çok iyi işiten, çok iyi bilensin" demişti"³²⁹ şeklinde geçmektedir.

Al-i İmran 91

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلَّةٌ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ

Muhammed Esed: "Hakikati inkara şartlanmış olanlara ve hakikat inkarcısı olarak ölenlere gelince, yeryüzünün bütün altınları [bile] onların fidyelerini karşılayamaz. İşte onlar için acıklı bir azap vardır ve kendilerine yardım edecek hiç kimse bulamayacaklardır."³³⁰

Ayette kafirlerin ve kafir olarak ölenlerin yeryüzü dolusu altınları fide olarak verseler bile onların fidyeleri kabul edilmeyeceği bildirilmektedir. "kbl" kökü bu ayette de maddi ve dünyevi bir sunumdan bahsedilmektedir. Esed, mealinde "kbl" köküne "karşılama" anlamını yüklemeye uygun görmüştür. "kbl" kökünün anlam açıklamasını ve "rdy" kökünün anlamıyla olan ilişkisini aşağıdaki paragrafta açıklanmaya çalışılmıştır.

Kökün sülâsî mücerret babında 9 ve tefa'ul babında 10 ayette "rdy" kökünün eşanlamlısı olarak kullanıldığını ve "rdy" köküyle birlikte kullanılan harf-i cerlerin kullanıldığı görülmektedir. Kök Kuran'da toplam 294 kez geçmektedir. Bunlardan sadece 19 defa fiil olarak "kabul etmek" anlamında "rdy" köküyle aynı anlamda kullanılmıştır. "Kbl" kökünün daha çok konum bildirmek için kullanıldığı görülmektedir. Konum bildirme olarak daha çok "muhatap kabul etmek, karşısına almak, karşılamak, karşılıklı, önce, gelecek, kible, yüz yüze" anlamlarında geçmektedir. "Rdy" kökü ile "kbl" kökü arasında bu anlamlar bakımından farklılık arz etmektedir. "Rdy" köküne "kabul etmek" anlamını verdiğimizde ayetlerde herhangi bir anlam bozukluğuna neden olmamaktadır.

³²⁸ Maide suresi, 5/27.

³²⁹ Al-i İmran, 3/35.

³³⁰ Muhammed Esed, a.g.m., s. 107.

“Kbl” kökü ise daha çok konum bildirme olarak kullanılmakta ve “muhatap almak, karşısına almak, hesaba almak” anlamlarında kullanılmaktadır.

3.6.3. İrade

İbranicede “rdy” kökü son zamanlarda “istemek” anlamında kullanılmaktadır. Kuran’da da “istemek” anlamı kullanılmıştır. İrade:istek, arzu, dilemek, emir, ferman, bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü anlamlarına gelmektedir. “Rdy” kökü ile aralarında anlam yönünden farklılık vardır. İtaat iradesi, itaattan önce olur. Rıza ise ya itaattan sonra olur yada beraber olur. İrade fiilden önce fiilin yapılması isteği, o fiili yapma kararı iken rıza ise fiilin oluşumuyla beraber olur veya fiilin oluşumundan sonra ortaya çıkmaktadır. Müslümanlar Allah teala’nın rızasını isterler fakat Allah’ın iradesini istemezler. Çünkü iradede fiil henüz oluşmadığından, meydana gelmediğinden olmayan şeyi istemek gibidir. Olmayan bir şeyi istemek de caiz değildir. Ayrıca rıza, “birşeyden hoşlanmamak, hoşnutsuzluk, istememek, kızıp öfkelenmek” anlamına gelen “سخط” kelimesinin zıddıdır. Hoşnutsuzluk da Allah tarafından cezalandırma iradesidir. Rıza ise Allah tarafından sevap yada hüküm verme iradesidir.³³¹

Tevbe 32

يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ

Muhammed Esed: “Onlar Allah'ın nurunu boş laflarıyla söndürmek isterler”³³²

Bu ayet Uhud Savaşı sonrasında indirilmiştir. Kafirler sadece Medine ile sınırlı İslam’ı yok etmek istiyorlardı. Allah onların isteğine rağmen nurunu tamamlamıştır. Kafirlerin Allah’ın nurunu söndürmek istemeleri, iradeleri yani dilekleri olmasına rağmen fiil henüz oluşmamıştır. Yani irade fiilden öncedir; rıza ise fiil ve fiilin gerçekleşmesinden sonradır. Son zamanlarda “rdy” köküne “istemek” anlamında kullanan museviler kökle örtüşmeyen bir anlam yüklemiş olmaktadır.

3.6.4. Muhabbet

Kuran’da “rdy” kökünün “sevmek, sevinmek, mutlu olmak” anlamlarında kullanıldığı görülmektedir. Rıza ve muhabbet eşanlamli kelimelerdir. Muhabbet rızâya (Allah’tan gelen her şeyi beğenmeye), rızâ da muhabbete dâhildir. Rızâsız muhabbet, muhabbetsiz rızâ olmaz. Çünkü insan, ancak sevdiğine râzı olur ve râzı olduğunu sever. Bu iki kavram aynı anlamdadır. Yani iki kavram birbirinin naziridir. Aralarındaki farkı bu iki kavramın zıt anlamı olan kelimelerde ortaya çıkmaktadır. Rıza kavramının zıt

³³¹ Ebu Hilal Askerî, *el-Furugu'l-Lugaviyye*, Kahire, trsz.s. 123.

³³² Muhammed Esed, a.g.m., s. 357.

anamlı kelimenin “سخط” kelimesi olduunu biliyoruz. Muhabbet kelimesinin zıt anlamlı kelimesi ise “nefret etmek” anlamında “البغض” buğz kelimesidir. Rıza iradeye döner “ondan razı oldu” denildiğinde sanki “hürmet etmek ve sevap istemek” anlamındadır. Zıttı olan “سخط” ise intikam isteğidir. Muhabbet ise rızanın ileri, aşırı yani ifrat derecesidir.³³³

Rızanın zıd anlamlısı olan “سخط” büyükten yani üst makamdan, küçüğe doğru olur. Mesela vali hizmetliye işinden dolayı kızabilir, onu cezalandırabilir. Fakat hizmetli işinden dolayı valiye kıyamaz ve cezalandıramaz. Böyle olması abestir, mantığa aykırıdır.³³⁴İntikam veya cezalandırma isteği olmaksızın kendi içinden hizmetli valiye kızabilir. Aynı şekilde vali de hizmetliye kızabilir. Bu durumda rızanın zıd anlamlısı olan “سخط” kelimesinin anlamından ziyade “الغضب” kelimesinin anlamı içine girer. Çünkü gadab hem büyükten küçüğe, hem de küçükten büyüğe doğru olabilir. Gadab ve suht arasındaki fark da budur. Aynı şekilde Allah’ın kullarından yapılmasını istemediği bişi yaptığından dolayına kızması, onu cezalandırmak istemesindendir. Bu anlamda Allah’ın bir kulundan razı olması da ona ödöl vermesi, onu nimetler içinde yüzdürmesi demektir.

Nahl 107

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

Salih Akdemir: “Bunun sebebi, onların dünya hayatını ahirete *yeğlemeleri* ve Allah’ın inkar eden halkı doğru yola ulaştırmamasıdır.”³³⁵

Yunus 7

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ

Talat Koçyiğit: “Bize kavuşmayı ummayanlar dünya hayatından *hoşnut* olup onunla yetinenler ve ayetlerimizden de gafil olanlar...”³³⁶

Hûd 15

مَنْ كَانَ يُرِيدِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ

Muhammed Esed: “Dünya hayatını ve onun görkemini, zenginliğini *isteyenlere* gelince, onlara bu hayatta yapıp-ettiklerinin karşılığını tam olarak ödeyeceğiz ve onlar orada hak ettiklerinden asla yoksun bırakılmayacaklar.”³³⁷

³³³ Elâb heurikusu'l-Emminsi'l- Yusûî, *Ferâidu'l-lugati fi'l- Furûg*, Beyrut, 1889, s. 104.

³³⁴ Ebu Hilal Askerî, a.g.e., s. 130.

³³⁵ Salih Akdemir, a.g.m., s. 278.

³³⁶ Talat Koçyiğit, a.g.m., s. 99.

Ayette “rdy” kökünün kullanıldığı Yunus Suresi 7. Ayette aynı bağlamda geçtiği görülmektedir. Rızanın muhabbetle aynı anlamda kullanıldığını bu iki ayetten anlaşılmaktadır. “rdy” kökünün “tercih etmek, seçmek, istemek” anlamları muhabbetin anlamıyla örtüşmektedir. Yukarıda verdiğimiz örnek ayette de muhabbet “yeğlemek tercih etmek” anlamlarında kullanılmıştır. Aynı şekilde Hûd suresi 15. Ayette irade kavramıyla da dünya hayatının tercih edildiği görülmektedir. Böylece Kur’an-ı Kerim’de dünya hayatının tercih edilmesi hem irade hem muhabbet hem de rıza kavramları ile ifade edilmiştir.

3.6.5. Bereket

Rıza kavramının eşanlamlısı berekettir. Kökün Tevrat döneminde eşanlamlısının aynı pasukta beraber kullanıldığını görmüştük. Bereket, Eski Ahit’te çok tekrarlanan bir kavramdır. Anlam olarak “lütuf, iyilik, armağan, bolluk”³³⁸ anlamlarında kullanılmıştır. Yeni Ahit’te de “bolluk bereket”³³⁹ anlamı yüklenmiştir. “Rıza istemek” olarak geçtiği zaman Kur’an ayetlerinde “ecir, karşılık, kazanç, bereket, bolluk, ihsan, lütuf” anlamlarında kullanıldığında bereket kelimesiyle eş anlamlı sözcükler olmaktadır. Kuran-ı Kerim’de de bereket kelimesi “bir şeyde ilahi hayrın devamlı oluşu, bolluk, lütuf, ihsan” anlamlarına gelmektedir.³⁴⁰ Buna örnek olarak A’raf Suresi 7/96 ayetini verebiliriz.

3.6.6. Sahabe Hakkında “Allah Rız Olusun” Kavramının Dua Olarak Kullanılması

Gerek Kur’an ayetlerinde gerekse hadisi şeriflerde rıza kavramı geçmektedir. “Allah razı olsun” şeklinde dua olarak kullanılmasında İslam tarihi seyri içinde oluşan itikadi mezheplerin benimsedikleri inanç biçimleri etkili olmuştur. Haricilerin Sıffin savaşı sırasında Hz. Ali’nin hakem görüşüne başvurulmasını kabul etmesi üzerine hüküm vermenin ancak Allah’a ait olduğunu ileri sürerek tekfir etmişlerdir.³⁴¹ Yine şia mezhebinden bazı guruplar hilafetin kureyşliliği ve Hz. Ali’nin Allah Resulünden sonra imam olması gerektiğini ileri sürerek, Hz. Ali’den önce halife olan Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman’ın gasıp olduklarını iddia etmişlerdir. Hatta daha da ileri giderek hutbelerde bazı sahabelere lanet etmeye başlamışlardır. Bu durum Emevî halifesi Ömer b. Abdülaziz zamanına kadar devam etti. Ömer b. Abdülaziz sahabelere hakaret içeren bu tür ifadeleri “teraddi”ye, yani “Allah ondan razı olsun” şeklinde duaya çevirmiştir.³⁴²

³³⁷ Muhammed Esed, a.g.m., s. 425.

³³⁸ Hagay; 2-19

³³⁹ Romalılar; 15-29.

³⁴⁰ Er-Rağib El-İsfahânî, *el-Müfredât fî Ğarîbil’l-Kur’ân*, Daru’l-Kalem, Şam, 2009, s. 119.

³⁴¹ Muhammed b. Abdülkerim eş-Şehrîstânî; *el-Milel ven-Nihal*, Çev. Muharrem Tan, Yeni Akademi, İstanbul, 2006, s.107.

³⁴² Osman Kaşıkçı, *Radıyallâhu anh*, TDV İslam Ansiklopedisi, 2007, XXXIV/386.

Sahabe hakkında söylenen bu dua, bazı ayetlerde Allah'ın onlardan razı olduğunu bildirmesinden etkilenmesi sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Daha sonraları sahabeden sonra İslam âlimleri içinde aynı dua söylenmiştir. Günümüzde de sık sık bu dua, kişinin kendisine herhangi bir iyilik yapan kimseler için söylenilmektedir. En güzel dualardan biridir. Allah'ın bir kimseden razı olması demek cennetlerin onun olması demektir.

Anlamını araştırdığımız “rdy” kökünün anlam bakımından ilişkili kavramların başında “Allah'ın veçhini istemek” gelir. Allah'ın veçhini istemek rıdvan istemekle aynı anlamlara gelmektedir. Bu durumda kök karşılık, ecir, sevap, bereket, bolluk, kazanç anlamlarına gelmektedir. İrade ile “rdy” kökünün birbiriyle çok yakın bir ilişkisi vardır. Günümüz İbranicesinde “rdy” kökünün “istemek” anlamında kullanıldığını ifade etmiştik. Ancak iradenin fiilden önce olduğunu, rızanın ise fiille beraber veya fiilden sonra olduğunu belirttik. İradenin istenmeyeceği çünkü yok hükmünde olduğunu ve olmayan bir şeyi istemenin de abes olacağını beyan ettik. Rıza ile ilişkili olan diğer bir kavramın muhabbet olduğunu söyledik. Rıza ve muhabbet her ne kadar eş anlamlı kelimeler olsa da zıt anlamlısı olan kelimeleri incelerken aralarındaki farkı da açığa çıkarmış olduk. “Rdy” kökünün “Allah razı olsun” şeklinde dua olarak deyim haline gelmesi, Ömer b. Abdülaziz zamanında hutbelerde sahabelere hakaret içeren ifadeleri teraddi ile değiştirmesini emretmesiyle olmuştur. Sahabeden sonra İslam âlimleri hakkında da bu dua deyimini kullanılmıştır. Günümüzde de Müslümanlar birbirlerine bu mübarek duayı etmektedirler.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayabilmek için onun indirildiği nüzul ortamına kadar ulaşmak gerekir. Daha da sağlam ve doğru biçimde anlamını bilmek için Kur'an'ın anahtar kavramları üzerinde artsüremli semantik inceleme yapmak gerekir. Yani vahiy döneminden de önceki Tevrat, Zebur ve İncil dönemlerindeki anlamları araştırılmalıdır. Çünkü, vahiy kaynağı aynıdır ve Hz. Peygamberin vefatına kadar kesintisiz bir süreçten geçmiştir. Biz de tez konusu olarak Kur'an'ın anahtar kavramlarından “rdy” kökünü artsüremli olarak araştırdık.

Önce Kur'an'ın anahtar kavramlarının anlamları üzerine artsüremli araştırma yapmanın, o kavramdan muradı ilahinin anlaşılması daha sağlam olmaktadır. Araştırmasını yaptığımız “rdy” kökü tarihi vahiy seyri içinde Kur'an öncesi dönemlerde de kullanılmıştır. Bundan dolayıdır ki kökün vahiy sürecinde ne gibi anlamlar yüklendiği anlaşılmış olmaktadır. Araştırmada Kur'an'dan önceki semavî vahiyler, tarihi metinler olduğu için “rdy” kökünün anlam seyrinin ortaya çıkmasında önem arz etmektedir. Yoksa metinlerin manasını iman açısından asla ele almadık. Sadece tarihi bir değere sahip oldukları için inceledik.

Kökün Akadça sözlükten anlamını araştırdığımızda, “çobanlık yapmak, sürmek, sevk etmek” anlamlarının İncillerdeki anlamlarıyla örtüştüğünü gördük. Kökün ikinci anlamı ise yine İncillerdeki “barış, uzlaş, hemfikir olmak” anlamlarıyla ve Kur'an-ı Kerim'deki tefâul kalıbının anlamlarıyla uyum sağlamaktadır.

İbranice modern sözlüklerde kök, “arzulamak, memnun olmak, kabul etmek, sevmek, tatmin etmek” anlamlarını yüklenmiştir. Kökün İbraniceden Aramiceye geçerken de “borcunu ödemek, iade etmek, telafi etmek” anlamları verilmiştir. Modern İbranice sözlükler arasında Haim Shachter diğerlerinden farklı olarak “istemek, dilemek, rica etmek” anlamlarını vermiştir.

Kökün Tanah sözlüklerinde hangi anlamlara geldiğini de tespit ettik. Tanah sözlüklerinde ilk anlam olarak “-den memnun olmak; -den hoşnut olmak, tercih edilebilir olmak, bayram etmek, çok sevinmek” anlamları verilmiştir. İkinci sırada ise “tercihen kabul etmek, canı gönülden kabul etmek,” anlamları verilmiştir. Buna rağmen Yahudi kutsal kitabında en çok “kabul etmek” anlamı kullanılmıştır.

Yahudi kutsal kitabında kökün anlamıyla alakalı örnek pasuklardan yaratıcının insanlardan memnun olduğu anlaşılmaktadır. Rab halkını Babil sürgününden kurtarıp tekrar Kudüs'e geri getirmesi için seçtiği peygamberlerden memnun olmuştur. Allah seçip kurtarıcı olarak gönderdiği peygamberlerinden memnun kalmıştır. Sadece seçip gönder-

diği kullarını değil, aynı zamanda onların atalarını da sevmiştir. Sevdiği içinde onlara büyük lütuflarda bulunmuştur. Yine Rab, kendisinden korkan ve sevgisine umut bağlayanlardan memnun kalır. Kendisine ibadet eden, dua eden, yalvarıp yakaran kullarından hoşlanır. Mütevazı, alçakgönüllü insanlardan memnun kalır. Rab kişiler olarak peygamberlerden, seçtiği kullarından, kendisinden korkan, sevgisine umut bağlayan, ibadet ve dua eden, alçakgönüllü ve mütevazı kimselerden memnun kalacaktır. Bu sonuç Tevrat metinlerinden çıkarılan sonuçlardır.

Yahudi kutsal kitabına göre Allah'ın memnun olduğu bir konu, bir şey veya durumlar da vardır. Allah bazı yerleri mukaddes kılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de de ifade edildiği gibi çevresi mübarek, bereketli kılınan Mescidi Aksa Allah'ın beğendiği ülkedir. Rabbin sadakat ve doğruluktan, alçak gönüllülüğten, sabırlı olmaktan hoşlandığı Tevrat metinlerinde ifade edilmiştir. Yoksulların gözetilmesinden, onların haklarının korunmasından memnun olmaktadır. İstikamet üzere olan bir yaşantıdan, hayattan memnun kalmaktadır. Ayrıca Allah tapınak yapılmasından da hoşlanır. Kur'an'da da belirtildiği gibi temeli takva üzere kurulan Kuba Mescidi gibi tapınak yapılmasını beğenmektedir. Yıkık harap olmuş tapınakların onarılmasını istemektedir.

Tevrat'ta kişilerin kişilerden ve herhangi bir durumdan memnun olduğunu ifade eden metinler de vardır. Bu metinlerde şu örnekler verilmiştir. Kör, topal, hasta hayvanın kurban olarak sunulmasının kötü olduğu ve böyle bir hayvan valiye sunulsa dahi valinin bundan hoşnut olmayacağı ve kabul etmeyeceği bildirilmiştir. Bir babanın da oğlunu, çocuklarını sevebileceğinden bahsedilmektedir. Yakup peygamberin kardeşi Esav'ın onun yönetimini kabul etmesi ve ondan memnun olması, kralın halka iyi davranıp onları hoşnut etmesi de kişilerin kişilerden memnuniyetini gösteren Tevrat örnekleridir.

İnsanların herhangi bir konu, durum veya bir şeyden memnun olmasıyla ilgili örnekler de verilmiştir. İkiyüzlü riyakâr insanların yalan söylemeyi çok sevdiklerinden, yalandan zevk aldıklarından, kötü kimselerin hırsızlarla dost olmalarından bahsedilmektedir. Siyondan uzak kalan Siyon halkının Siyon diyarını özledikleri, taşından tozundan hoşlandıkları belirtilmektedir. Gündelikçi birinin işini sevmesi, işinden memnun olması anlatılmaktadır. Davut peygamberin tapınak sevgisinden ve Eyüp peygamberin de Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmasından örnekler verilmektedir.

Kökün sıfat olarak Tevrat'ta "beğenilen adam, sevilen adam" şeklinde iki yerde geçmiştir. Tanah sözlüklerinden Jastrow'un sözlüğü dışında kökün sıfat olarak anlamı verilmemiş olduğu tespit edilmiştir.

Kök mastar formunda Tevrat'ta bir yerde “merhamet göstermek, beğenmek, memnun olmak” anlamında kullanılmıştır.

Kökün Qal kalıbında “-den memnun olmak, beğenmek, hoşlanmak” anlamları ilk anlam olarak verilmiştir. Kökün yan anlamlarından “kabul etmek” Tevrat'ta en çok tekrar eden anlamıdır. Kökün “kabul etme” anlamı genellikle tapınağa sunulan kurban gibi maddi hibeler söz konusu olduğunda kullanılmaktadır. Yahudi kutsal kitabında maddi sunaklar için “kabul etmek” anlamı kullanılırken Kur'an döneminde genelde “manevi çalışmaların kabulü” anlamına gelmektedir. Kök Tevrat döneminden Kur'an dönemine geçişte anlam değişmesine uğramıştır.

Kökün üçüncü yan anlamı ise “hazzetmek, sevinmek, lütfen” anlamlarıdır. “Ne olur, lütfen” anlamında “yalvarma, yakarma, istekte bulunma” ifadesi olarak kullanılmıştır. İsim olarak da “lütf” anlamı, “ecir, karşılık, mükâfat isteme” anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kökün dördüncü yan anlamı ise “ödemek, borcunu ödemek, telafi etmek, tadını çıkarmak” anlamlarıdır. Yahudilerin sürgün günlerinde Şabat ibadetini yapamadıklarından dönüşlerinde Şabat ibadetinin tadını çıkarmış oldukları belirtilmiştir. Sürgün günleri de onların suçlarının bedelini ödeme anlamına geldiğinden “rdy” kökü “ödemek” anlamına gelmiştir.

Kökün “Qal” kalıbının meçhul hali olan “Niph'al” kalıbındaki anlamları da Qal kalıbındaki “sunuların kabul edileceği veya edilmeyeceği ve suçların cezasının ödenmesi” anlamları yüklenmiştir.

Kökün “Pi'el” kalıbında “hoşnutluğunu aramak, lütfunu dilemek, razı etmek” anlamında kullanılmıştır. Kökün “Hiph'il” kalıbındaki anlamları ise “tadına varmak, tadını çıkarmak, hoşlanmak” anlamlarıdır. Kökün “Hithpa'el” kalıbında ise “bir kimsenin kendisini memnun veya kabul olunacak hale getirmesi” anlamını yüklenmiştir. “rdy” kökü “Qal” kalıbı dışındaki kalıplarda çok fazla kullanılmamıştır. Bu kalıplarla ilgili örnekler bir veya ikidir.

Eril isim olarak “rdy” kökü “lütf, irade, kabul, kabul edilebilir, zevk, sevinç, memnuniyet, arzu” anlamlarında kullanılmıştır. En çok “lütf, dilek ve irade” anlamları geçmektedir. Bir yerde şaz anlam olarak “inat, inatçılık” anlamı yüklenmiştir. İlk anlam olarak “lütf, beğeni, iyi niyet” anlamları kullanılmıştır. Bu anlamları kullanım bakımından eril ismin “Allah'ın lütfu, beğenisi, kulları üzerine bereketi ve insanların lütfu ve beğenisi” olarak Tevrat metinlerinde iki bölümde ele alınmıştır.

Allah'ın lütfu, beğenisine örnek olarak “Yusuf ve kardeşleri üzerine bereket yağması, doğru ve istikamet sahibi kişiyi lütfuyla sarması, öfkesinin bir anlık, lütfunun ise

bir ömür sürmesi, lütfu sayesinde kendine inananların gücünün artması, gönderdiği peygamberlerine tabi olanların beğenisini kazanması, iyi kişi olanın ve iyi eşi olanın lütfuna ermesi” verilmiştir. Bu konuda “rdy” kökünün eril ismi zaman belirten kavramlarla birlikte “lütuf zamanı, lütuf yılı, lütuf günü” şeklinde kullanılmıştır.

Yahudi kutsal kitabında “rdy” kökünün eril isminin eşi anlamlışı aynı pasukta “berket ve nimet” olarak geçmektedir. Yine “rdy” kökünün eril isminin zıt anlamı “nefret ve iğrenç” aynı pasukta beraber verilmiştir. Kökün eşi anlamı Kur’an döneminde de sıklıkla kullanılmış ve aynı anlamı yüklenmiştir.

İnsanların lütuf ve beğenisi konusunda ise doğru kişinin dudaklarının neyin insanları memnun edeceğini bildiği, iyiliği amaç edinen kişinin beğeni kazanacağı, dürüst insanlar arasında iyi niyet ve lütuf olduğu, kralın beğenisinin doğru söyleyenlere ve sağduyulu hizmetlilere karşı olduğu örnekleri verilmiştir.

Sunaklarda Rabbe sunulan bağışlar, kurbanlar ve bunların özelliklerinin geçtiği Tevrat metinlerinde kökün birinci yan anlamı “kabul” anlamını yüklenmiştir. Sığır, keçi ve koyun gibi hayvanların sunağa sunulması durumunda bunların erkek olanları ve kursuz olanlarının kabul edileceği belirtilmiştir.

Kökün eril isminin ikinci yan anlamı ise “irade, istek, arzu, zevk, memnuniyet” anlamlarına gelmektedir. Bu yan anlamı Rabbin isteklerinin yerine getirilmesi ve diğer kimselerin veya hayvanların isteklerinin yapılması olarak ayrılmıştır. Rabbin suçların itiraf edilmesi, yasanın gereklerinin yerine getirilmesi, kendine hamd edilmesi, isteklerinin öğretilmesi, isteklerinin yapılması örnekleri verilmiştir. Diğerine ise kralın, koçun, ülke halkının, Yahudilerin düşmanlarına dilediği gibi davranması örnekleri verilmiştir. Kök bu örneklerde “yapmak” fiili ile beraber kullanılmıştır.

Kökün    nc  yan anlamı ise “iştah, şevk, tutku, arzu” anlamlarıdır. Bu anlamıyla ilgili Rabbin bütün canlıları arzularına göre doyurması, kendinden korkanların dileklerini yerine getirmesi, Rabbi şevkle arayıp bulması, canları istedikçe sığırların sakatlanması şeklinde örneklendirilmiştir.

İkinci bölümde “rdy” kökünün Süryanice sözlüklerden ve Yeni Ahit sözlüklerinden anlamları araştırıldı. Kök S ryaniceye geçişte yeni anlamlar kazanarak çok anlamlı hale gelmiştir.    kelime ile ifade edilmesi gereken anlamlar bir kelime ile ifade edilmiştir. Yeni Ahit metinlerinde “beslemek, otlatmak, gütmek, sürü,  oban, papaz,  nder” anlam gurubu Arapçadaki (رعى) fiilinin anlam türevleridir. Kökün “düşünmek, düşünce, aptal, salak, akılsız, zihin, akıl” anlamları Arapçadaki (رأى) fiilinin anlam türevleridir. Süryanicede kökün “uzlaştırmak, barıştırmak” anlamları ise Arapçadaki (رضى) kökünün anlamlarına karşılık gelmektedir. Kök Yeni Ahit metinlerinde “uzlaşmak, barışmak,

barıştırmak, aralarını bulmak, bağdaştırmak” anlamlarında kullanılmıştır. Kökün Yahudi kutsal kitabındaki “kabul etmek, ödemek” anlamları Yeni Ahit’te yitirilmiştir. Kökün “memnun olmak, beğenmek” anlamları da nadiren kullanılmıştır.

Kur’an döneminde “rdy” kökünün eski dönem Arapça ve modern Arapça sözlüklerinden anlamları araştırılmıştır. Eski dönem sözlükleri kökün ismi olan “Rıza” veya “Rıdvan” isimlerinin anlamlarını vermekle başlamışlar ya da sadece bu anlamları vermekle yetinmişlerdir. Kur’an sözlüklerinin köke ayetin içinde geçtiği anlam akışına göre anlam yüklenmeye çalışılmıştır. Kur’an sözlükleri köklerin artsüremlili anlam araştırmaları yapılarak meydana getirilmiş sözlükler olmadığı için muradı ilahinin anlaşılmasında yeterli görülmemektedir. Sözlüklerden sonra kökün anlamını Arap şiirlerinde araştırdık. Şiirlerde ister cahiliye döneminde isterse vahiy döneminde kökün Tevrat’ta geçen “memnun olmak, beğenmek, kabul etmek, anlaşılmak, sevinmek, mutlu olmak, lütuf, bereket” anlamlarını koruduğu görülmüştür. Şiirlerin Türkçe çevirilerinde Arapça olarak “razı olmak” anlamı verilmiştir.

Kuran’da fiil olarak “rdy” kökü 46 defa geçmektedir. Kök en çok Tevbe Suresinde geçmektedir ve 15 kez tekrarlanmıştır. İlk önce sülasi mücerret babındaki kökün anlamlarını ayetlerden araştırdık. Allah’ın insanlardan ve insanların da Allah’tan memnun olması, Allah’ın onları beğenmesi ile ilgili ayetlerde kök, anlam açısından meal ve tefsirlerden araştırılmıştır.

Allah sadıklardan onların sadakatlerinden, itaatlerinden memnun olmuştur, yani onların amellerini kabul edip sevapla karşılıklıta bulunmuştur. Aynı şekilde sadıklar da Allah’ın kendilerine verdiği nimetlerden memnun olmuşlardır. Sadıklardan başka İslam’ı ilk kabul eden muhacirler ve ensar da Allah’ın amellerini kabul ettiği, ecir ve ih-sanda bulunduğu kimselerdir ve bu insanlar da Allah’ın verdiği karşılıktan memnun olanlardır. Allah’a ve Ahirete inanan, inancının gereklerini itaat şuuru içinde yerine getiren kimselerden Allah memnun olmuş ve onlar da Allah’tan memnun olmuşlardır.

Allah’ın veya insanların bir şeyden memnun olmasına “kıble olarak Kâbe’ye yönelmekten memnun olunması, Allah’ın bir kimsenin sözünü beğenip ona şefaet yetkisi vermesi, insanların Allah yolunda cihattan geri duracak kadar meskenlerini beğenmesi, cennetlik kimselerin cennette kendilerine verilen ecir, mükâfatlardan memnun olması” örnek olarak verilmiştir.

Kökün sülasi mücerret olarak “tercih etmek, seçmek, istemek” anlamında kullanıldığı ayetler de vardır. Bu ayetlerde “sefere/cihada çıkmak yerine yerinde kalmayı seçmek, ahiret hayatı yerine dünya hayatının tercih edilmesi, Allah katında dinin İslam

olduğu ve son dinin adının İslam olarak seçildiği, Allah'ın Müslümanlardan şükretmelerini nankörlük etmemelerini istemesi" örnekleri verilmiştir.

Hız. Süleyman (as) duasında Allah'tan katında makbul salih amel işlemlerini nasip etmesini isterken "rdy" kökü sülasi mücerret olarak "kabul etmek" anlamına gelmiştir. Diğer bir ayette de tefsirlerde Hız. Ebu Bekir (ra)'in duası olduğu söylenen duada salih amel ile birlikte geçtiği zaman "kabul etmek" anlamı kullanılmıştır. Kökün "kabul etmek" anlamı manevi işlerde, amellerde kullanılmıştır.

Kökün sülasi mücerret olarak diğer bir yan anlamı da "tatmin olmak, doyuma ulaşmak, doymak" manasıdır. Allah başta peygamberimize gece gündüz çalışmasının karşılığında Kevser'i vererek onu tatmin edecek, doyuma ulaştıracaktır. Gece gündüz çalışan muttaki kullara da Allah tatmin oluncaya kadar, doyuma ulaşuncaya kadar verecektir.

Sülasi mücerret kalıbında kökün yüklendiği yan anlamı ise "anlaşmak, kararlaştırmak, bağdaşmak, hem fikir olmak" şeklindedir. Kökün bu anlamı ahkâm ayetlerde geçmektedir. Vadeli alışverişlerin yazılması ve bu esnada şahit bulundurulması ve şahitlerin her iki tarafın da üzerinde anlaştıkları, hemfikir oldukları, kararlaştırdıkları kimseler olması gerektiği konusunda, kök bu anlamı yüklenmiştir.

Kökün yüklendiği diğer yan anlam ise "tasvip etmek ve onaylamak" anlamlarıdır. Allah'ın geceleyin hain ve iftiracıların iftira ve ihanet planlarını tasvip etmeyip onaylamaması ve meleklerin şefaatinin ancak Allah'ın tasvip edip onayladığı kimselere fayda vereceği örnekleri verilmiştir. Şefaat konusunda kök "tasvip etmek, onaylamak" manasını yüklenmiştir.

Sülasi mücerret olarak "rdy" kökü "sevmek, sevinmek, mutlu olmak" anlamlarına da gelmektedir. Bu anlamlarıyla ilgili olarak, ahirete inanmayan kimseler insan ve cin şeytanlarının yaldızlı sözlerini seviyorlar, bunun için sevinip mutlu oluyorlar. Peygamberimiz münafıklara zekât ve sadakadan bir pay ayırdığı zaman çok seviniyorlar ve mutlu oluyorlar. Peygamberimiz eşleri arasında adaletli davranır kasm yapardı. Bu sebepten eşleri mutlu oluyorlardı. Kökün Kur'an döneminde yüklendiği yan anlamından biri de "yetinmek, kani olmak" anlamıdır. Allah münafıkların Peygamberimizin verdiği payla yetinmelerini istemiştir.

Kök, tefaul kalıbında hüküm içeren ahkâm ayetlerinde iki kez kullanılmıştır. Her iki ayet de evlilikle ilgili olup biri evlenmeden önce diğeri ise boşanmayla ilgidir. Kök bu ayetlerde "anlaşmak, uzlaşmak" anlamındadır.

Kökün if'al kalıbında müşrikler Müslümanlarla yaptıkları anlaşmalara Müslümanlar güçlü oldukları için ağızlarıyla itaat ederlerse de kalpleriyle Müslümanlardan nefret

ederler. Kök “itaat” anlamını yüklenmiştir. Bu bapta “rdy” kökü “gönlünü etmek, gönül almak” anlamını da yüklenmiştir.

İftial babında ise kök “onaylamak, onay vermek” anlamını yüklenmiştir. Tefsirlerde ise bu baptaki köke peygamberler veya meleklerle Allah’ın çalışmalarından memnun olduğu kimseler için aracı olmalarına izin vereceğinden bahisle “izin vermek” anlamını yüklemişlerdir. Diğer bir anlam olarak “seçmek” anlamı verilmiştir. Allah Teâlâ inanan ve salih amel işleyen müminleri yeryüzüne halife olarak yerleştireceği ve kendileri için seçtiği dini yeryüzünde hükümrân kılacağını haber vermiştir. Kökün bu bapta “dilemek” anlamı da vardır. Allah, dilediği kimseler olan Cebrail ve Peygamberimiz dışında vahyi semavi güçlerle korumuştur. Kökün bu bapta asıl anlamı “onaylamak, onay vermek”tir.

Kur’an-ı Kerim’de “rdy” kökü isim olarak değişik kalıplarda 27 defa geçmiştir. Bu isimlerden fu’lân veznindeki rıdvan ismi 15 defa olmak üzere en çok kullanılan isim olmuştur. “Rıdvan’a tabi olmak, rıdvan istemek ve ödül olarak rıdvan” başlıkları altında üç grup olarak incelendi. “Rıdvan’a tabi olmak” grubunda “rdy” kökünün ismi “İslam, Allah’ın dini, kuralları, hükümleri” anlamına gelmektedir. “Rıdvan istemek ve mükâfat olarak rıdvan” “kazanç, lütuf, bereket, sevap ecir, ihsan” gibi aynı manaya gelmektedir. Bu bereketin, kazancın cennette olması Kur’an’da en büyük kazanç olarak ifade edilmiştir.

Kök, “rıza” şeklinde isim olarak Kur’an’da sadece bir yerde geçmektedir. Zekeriya’nın (as) kendi neslini devam ettirecek, kendisine mirasçı olacak ve Allah’ın kendisine verdiği tebliğ vazifesini kendisinden sonra sürdürecektir bir evlat istemiştir ve o evlatta bulunmasını istediği özelliği ifade ederken ‘‘Hak katında makbul bir evlat’’ olarak vasıflandırmıştır.

Kökün mastarı mimi formundaki ismi ise “rıza istemek” olarak ayetlerde geçmektedir. Kökün bu ismi “rıdvan istemek” ile aynı anlama gelmektedir. Kök mastar isim olarak “bereket, lütuf, ecir, sevap, kazanç, karşılık” anlamlarında kullanılmıştır.

İsmi fail formunda ve ismi meful anlamında “rdy” kökü hayat kelimesinin sıfatı olarak geçmiştir. Kökün ismi fail olarak anlamı “bolluk ve bereketli, mutlu, zevkli yaşam” anlamlarında hayat kelimesiyle sıfat tamlaması oluşturmuştur. İsmi fail formunda isim olarak “mutlu sevinçli” anlamlarını yüklenmiştir.

Kök ismi mef’ul vezninde bir ayette geçmiş olup Hz. İsmail hakkında, onun özellikleri anlatılmıştır. Onun Rabbi katında “makbul bir kul” olduğu haber verilmiştir. Tefsirlerde köke farklı anlamlar verilmiş olmasına karşın “hak katında kabul gören bir kimse” olması özelliğinden dolayı köke “kabul” anlamının yüklenmesi uygun düşmektedir.

Kökün tafaül vezni ahkâm ayetlerinde kullanılmıştır. Bu veznin mastar ismi olarak “karşılıklı anlaşma hemfikir olmak, uzlaşmak” anlamlarını yüklenmiştir. Çocuğa iki yılın tamamlanmasından sonra anneden süt emmeyi bıraktırma ve karşılıklı anlaşarak ticaret yapma konusundaki hükümleri açıklayan ayetlerde geçmektedir.

Kökün anlam ilişkisi içinde bulunduğu bazı kavramlar da vardır. Bu kavramlardan “rdy” köküyle eş anlama gelen “Allah’ın veçhini istemek” ifadesidir. Bu kavram da “rıdvan istemek” gibi “Allah’tan ecir, sevap, bereket, bolluk, ihsan istemek” şeklinde aynı anlama gelmektedir.

Tevrat bölümünde “rdy” kökü sunağa sunulan maddi sunaklar söz konusu olduğunda “kabul etmek” anlamı kullanılmıştır. Kur’an’da ise maddi veya dünyevi işler söz konusu olduğunda “rdy” kökü yerine “kbl” kökü kullanılmıştır. Manevi veya uhrevi işlerle ilgili durumlarda “rdy” kökü kullanılmıştır. Aslında araştırmamızdan vardığımız sonuç “rdy” köküne “kabul etmek” anlamı verilse manalandırmada hata yapılmış olmaz. Araştırmamızda “kbl” kökünün daha çok konum bildirmede kullanıldığı, nadiren “kabul etmek” anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kökün “irade” ile de anlam bakımından irtibatı vardır. Günümüz İbranicesinde “rdy” köküne “istemek” anlamı verilmektedir. Tevrat bölümünde “istemek” anlamında kullanılmadığı müşahade edilmiştir. Rıza, “itaat” fiilinden sonra veya birlikte. “İrade” ise “itaat” fiilinden önce fiilin yapılma isteği ve kararıdır. Allah’tan rızası istenirken iradesi istenmez, çünkü yok hükmündedir ve yok olan şeyin istenmesi abestir.

“Rıza” ve “muhabbet” kavramları birbirinin naziri, eş anlamlı kavramlardır. Aralarındaki fark zıt anlamlı kelimelerindedir. “Muhabbet”, “rıza”nın aşırı, ifrat derecesidir. “Muhabbet”in zıddı “buğz”dur. “Buğz” yukarı makamdan alt makama doğru olabildiği gibi alt makamdan üst makama doğru da olabilir. “Rıza”nın zıddı “suht” ise sadece üst makamdan alt makama doğru olur. Bir cezalandırma isteğidir.

Dua olarak “rdy” kökü mezheplerin görüşleri yüzünden sahabeye hakaret edilme-ye başlanınca Ömer b. Abdülaziz zamanında teraddiye dönüştürülerek deyim haline gelmiştir. Sahabeler ve İslam âlimleri için “Allah razı olsun” duası kullanılması yaygınlaşmıştır.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yay. İstanbul, 2001.
- Akdemir, Salih, *Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, Basılmamış Kitap.
- Akdemir, Salih, *Sempozyum ve Tefsir Dersleri ile İlgili Genel Değerlendirme, Kur'an'ın Doğru Anlaşılması Açısından Kur'an Öncesi Mekke Toplumu*, 8. Türkiye Tefsir Akademisyenleri Buluşması, İstanbul, 2011.
- Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yay. Ankara, 2009.
- Aksan, Doğan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Ankara, 1978.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Anlambilim*, T.D.K. Ankara, 1990.
- Albayrak, Halis, *Tefsir Usûlü*, Şule Yay. İstanbul, 2014.
- Alusî, Şihâbuddin Mahmûd b. Abdilleh; *Ruhu'l-Meânî fî Tefsiri'l-Kurani'l-Azim ve Sebu'l-Mesâni*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, trsz.
- Ateş, Süleyman, *Ku'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, Hayat Yay., 2012.
- Attafiş, Muhammed İbn. Yusuf, *Teysiru't-Tefsir*, Amman, 1986.
- Badawi, El Said M. – Haleem, Muhammed Abdel, *Arabic English Dictionary of Quranic Usage*, Brill, Leiden, Boston, 2008.
- Bahlule, Hassano Bar, *Lexicon Syriacum*, Paris, 1901.
- Berlin, Adele (editor), *The Oxford Dictionary of The Jewish Religion*, Oxford Press, New York, 2011.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yay., İstanbul, 1965.
- Black, Jeremy- George, Andrew- Postgate, Nicholas, *A Concise Dictionary of Akkadian*, Wiesbaden, 2000.
- Brown, Driver, Briggs and Gesenius, *Theological Word Book of The Old Testament*.
- Celaleyn, Celaluddin Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Mahalli, Celaluddin b. Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Tefsiru'l-Celaleyn*, Daru İbn Kesîr, Beyrut, 1991.
- Coogan, Michael, *A Brief Introduction to The Old Testament*, Oxford Üniversitesi Bas-kısı, Oxford, 2009.
- Costaz, Louis, *Syriac -English Dictionary*, Beyrut, 2002.
- Çantay, Hasan Basri, *Kurân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, Mürşid Çantay Yay., İstanbul, 1980.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2. Baskı, Ankara, 2011.

Diyenet Vakfı, *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli*, Haz. Hayrettin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrıçı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, trsz.

Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf el- Endulisî, *el-Bahru'l-Muhit*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1992.

Ebu Ubeyde Ma'mer b. El-Musennâ, *Mecâzu'l-Kur'ân*, Mektebetu'l-Hancî, Kahire, 2010.

Ebu'l-Ferec Ali b. Hüseyin El-İsfahânî, el-*Eğânî*, Tah. İhsan Abbas, İbrahim Seafin, Bekir Abbas, Daru's-Sadr, Beyrût, 2008.

Ebussuûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa, *İrşadu'l-Akli's-Selim ile Mezeye'l-Kitabi'l-Kerim*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabîy, Beyrut, trsz.

El-Beğavî, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd, *Tefsîru'l-Beğavî, Meâlimu't-Tenzîl*, Daru Tayyibe, Riyad, 1997.

El-Beydâvî, Nâsiruddîn Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabîy, Beyrut, trsz.

El-Buharî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buharî*, Tah. Ahmet Zehve, Ahmet Inaye, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 2011.

El-Bukâî, Burhanuddin Ebi'l-Hasen İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Dürer fî Tenâsubi'l-Âyâtî ve's-Suver*, Daru'l-Kutubi'l-İslâmî, Kahire, trsz.

El-Cassâs, Ahmed b. Ali Ebûbekir er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 1996.

El-Cevheri, İsmail b. Hammad, *Tacü'l-Luğa ve Sıhah'ül Arabiyye*, Daru'l-İlm li'l Melayin, Beyrut, 1984.

El-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâluddîn Abdurrahman Ali b. Muhammed, *Zâdu'l-Mesîr fî İlimit-Tefsîr*, Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, trsz.

El-Cezâirî, Ebu Bekir Cabir, *Eysiru't-Tefâsiri li Kelami'l-Aliyyi'l-Kebîr*, Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medinetu'l-Munevvera, 1997.

El-Ferahîdî, El-Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn*, Tah. Mehdi Mahzumi, İbrahim Semerrai, Müesseseti'-Alemi'l-Matbuat, Beyrut, 2003.

El-Ferrâ, Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyad, *Meâni'l-Kur'ân*, Alemu'l-Kütüp, Beyrut, 1983.

El-Feyyumi, Ahmed b. Muhammed b. Ali el- Mukarri, *el-Misbahu'l-Münir fî Ğaribi Şerhi'l Kebir*, Matbaatu'l-Amiriyye, Beyrut, 1987.

El-Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Yakub eş-Şirazi, *Kamusu'l-Muhit*, el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Ammetu li'l-Kitab, Beyrut, trsz.

- El-Hâzin, Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim, *Lubâbu't-Te'vîl fî Meâni't-Tenzîl*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004.
- El-Huvvârî, Hûd b. Muhakkem, *Tefsiru Kitebillehi'l-Aziz*, Daru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1990.
- El-Iz b. Abdisselam, *Tefsîru'l-Kur'ân*, Daru İbn. Hazm, Beyrut, 1996.
- El-Îcî, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah, *Camîu'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kuran*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2007.
- El-İsfahânî, Er-Rağib, *el-Müfredât fî Ğarîbil'l-Kur'ân*, Daru'l-Kalem, Şam, 2009.
- El-Kasımî, Muhammed Cemaluddîn, *Mehâsinu't-Te'vîl*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 1994.
- El-Kurtubî, Ebu Abdilleh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Camîu li-Ahkami'l-Kuran*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Mısır, 2006.
- El-Kuşeyrî, Ebu'l-Kasım Abdulkerim; *Letaifu'l-İşarat*, Tah. Said Kuteyfe, el-Mektebetu't-Tevfikîyye, Kahire, 1999.
- El-Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib el-Basrî, *Tefsiru'l-Maverdî En-Nuketu ve'l-Uyûn*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, trsz.
- El-Merâğî, Ahmet Mustafa, *Tefsîru'l-Merâğî*, Mektebetu Mustafa Bâbî, Beyrut, 2001.
- El-Vâhidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'ân*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.
- Emin el-Hûlî, *Kur'ân Tefsirinde Yeni Bir Metod*, Çev. Mevlüt Güngör, Ankara, 2001.
- En-Nesefî, Ebu'l-Berakat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Daru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut, 1998.
- Er-Razî, Fahrüddin Muhammed b. Ziyâuddin Ömer b. el-Huseyn el-Kureşî, *Tefsiru'r-Razi, Tefsiru'l-Kebir, Mefatihü'l-Ğayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1981.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı (Meal-Tefsir)*, Ter. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk İşaret Yay., İstanbul, 2002.
- Es-Sa'dî, Abdurrahman b. Nasır, *Teysiru'l-Kerimi'r-Rahman fî Tefsiri Kelaami'l-Mennan*, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut, 2002.
- Es-Sa'lebî, Ahmed b. Muhammed b. İbrahîm Ebu İshak, *El-Keşfu ve'l-Beyanu an Tefsîri'l-Kur'ân*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 2002.
- Es-Seâlebî, Ebu Zeyd Abdurrahman b. Muhammed b. Mahlûf, *el-Cevâhiru'l-Hisan fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 1996.
- Es-Sem'ânî, Ebu Muzaffer Mansûr b. Muhmmmed b. Abdilcabbâr b. Ahmed, *Tefsîru'l-Kur'ân*, Daru'l-Vatan, Riyad, 1997.

- Es-Semerkindi, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim, *Bahru'l-Ulum*, Tah. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdulmevcud, Zekeriyya Abdulmecid, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993.
- Es-Semîn el-Halebî, Ahmed b. Yusuf, *ed-Durru'l-Mesûn fî Ulûmi'l-Kitabi'l-Meknûn*, Tah. Ahmed Muhammed el-Harrat, Daru'l-Kalem, Şam, trsz.
- Es-Suyutî, Celaluddin, *ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsiri bi'l-Me'sur*, Daru'l-Fikir, Beyrut, 2010.
- Eş-Şankitî Muhammed Emin b Muhammed Muhtar, *el-Azbu'n-Nemir min Mecelisi's-Şenkîti fî't-Tefsîr*, Daru İbn Affân, Kahire, 2003.
- Eş-Şehristanî, Muhammed b. Abdülkerim, *el- Milel ven-Nihal*, Çev. Muharrem Tan, Yeni Akademi, İstanbul, 2006.
- Eş-Şevkanî, Kadı Muhammed b. Ali b. Muhammed Ebu Abdullah, *Fethu'l-Kadir*, Tah. Abdurrahman 'Umayr, Daru'l-Vefa, Beyrut, 1993.
- Eş-Şirbinî, Şemsuddin el-Hatip Muhammed b. Ahmed, *es-Siracu'l-Munir fî'l-İlaneti ale Ma'rifeti Ba'dı Meânî Kelamı Rabbine'l-Hakimi'l-Habir*, Matbaatu Bulakî'l-Emiriyy, Kahire, 2012.
- Ethem, Mürsel, *Kur'an'da İbranice Kelimeler (Mühezzeb Bağlamında Eleştirel Bir İnceleme)*, Gece Kitaplığı Yay., Ankara 2017
- Et-Taberi, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Camîu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999.
- Et-Tûsî, Ebu Cafer Muhammed b. el-Hasen, *et-Tibyan fî Tefsiri'l-Kuran*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabîy, Beyrut, 1988.
- Ez-Zemahşerî, Carullah Ebu'l-Kasım Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmi-di't-Tenzîl ve Uyûni'l-Akâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*, Mektebetu'l-Ubeykan, Riyad, 1998.
- Ez-Zemahşeri, Ebul Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *Esasü'l Belağa*, Tah. Muhammed Basil Uyunu's-Sûd, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998.
- Filizok, Rıza, *Anlam Analizine Giriş*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir, 2001.
- Gelb, Ignace J. vd., *The Assyrian Dictionary*, The Oriental Institute, Illinois, 1999.
- Gesenius, Friedrich Wilhelm, *Hebrew And Caldee Lexicon To The Old Testament*, USA, 1996.
- Gesenius, William, *A Hebrew and English Lexicon of The Old Testament*, Çev. Edward Robinson, London, 1959.
- Gölpınarlı Abdalbaki, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meâlî*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1955.
- Guiraud, Pierre, *Anlambilim*, Çev: Berke Vardar, Multilingual, İstanbul, 1999.

Güven, Şahin, *Kur'an'ın Anlaşılması ve Yorumlanmasında Çokanlamlılık Sorunu*, Den-ge Yay., İstanbul, 2005.

<http://bibleonline.ru/bible/tur/> (Erişim tarihi 18.07.2013)

<http://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/2007482> (Erişim tarihi 01.02.2014)

<http://www.biblestudytools.com> (Erişim tarihi 18.07.2013)

<http://www.dukhrana.com/peshitta/index.php> (Erişim tarihi 28.01.2015)

<http://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-tr/eski-antlasma> (Erişim tarihi 18.07.2013)

<http://www.kuranayetleri.net> (Erişim tarihi 29.03.2017)

<http://www.latinvulgate.com> (Erişim tarihi 18.07.2013)

<http://www.mechon-mamre.org> (Erişim tarihi 18.07.2013)

Izutsu, Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, Çev. Süleyman Ates, Kevser Yay., İstanbul, trsz.

İbn Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, trsz.

İbn. Acibe, Ebu'l-Abbâs Ahmet. b. Muhammed, *el-Bahru'l-Medid fî Tefsiri'l-Kurani'l-Mecid*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2002.

İbn. Adil, Ebu Hafs Ömer b. Ali, *el-Lubabu fî Ulumi'l-Kitab*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998.

İbn. Âşûr, Muhammed et-Tâhir; *et-Tahrîru ve't-Tenvîru mine't-Tefsir*, Daru't-Tunusiyye, Tunus, 1984.

İbn. Atiyye, Ebu Muhammed Abdulhak b. Ğâlib b. Abdurrahman, *el-Muharraru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitabi'l-Azîz*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2001.

İbn. Cüzey, Ebu'l-Kasım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdilleh, *et-Teshîl li Ulûmi't-Tenzîl*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.

İbn. Ebi Hâtîm, Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs, *Tefsîru İbn Ebi Hâtîm Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Mektebetu Nezzâri'l-Bâz, Riyâd, 1997.

İbn. Ebi Zemenîn, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah, *Tefsîru'l-Kur'âni'l Azîz*, el-Fârûgu'l-Hadîse, Kahire, 2002.

İbn. El-Munzir, Ebu Bekir Muhammed b. İbrahim, *Kitâbu Tefsîru'l-Kur'an*, Daru'l-Meâsir, Medine, 2002.

İbn. Faris, İbn Zekerîyya Ebu'l- Hüseyin Ahmed; *Mu'cemu Mekayisu'l-Luġa*, Tah. Abdüsselam Muhammed Harun, Daru'l-Cil, Beyrut, 1979.

İbn. Feres, Ebû Muhammed Abdu'l-Mun'im b. Adurrahîm, *Ahkamu'l-Kur'an*, Daru İbn. Hazm, 2006.

- İbn. Hişâm, Ebu Muhammed Abdulmelik Meafer, *Es-Siratu'n-Nebevî*, Tah. Seyyid İbrahim, Cemal Sabit, Muhammed Mahmud, Daru'l-Hadis, Kahire, 2006.
- İbn. Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Amr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Daru't-Tayyibe, Riyad, 1999.
- İbn. Manzur; *Lisanu'l-Arab*, Tah. Abdullah Ali el-Kebir, Muhammed Ahmed Hasebulah, Haşim Muhammed eş-Şazeli, Daru Sadır, Beyrut, trsz.
- İbn. Sîde Ebü'l Hasan Ali b. İsmail el Mürsi, *el-Muhkem ve'l-Muhitu'l-A'zam*, Tah. Abdulhamid Hindavî, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut, 2000.
- İsfahânî, Râgıb, *Müfredat-ı Elfazi'l Kur'an*, Tah. Safvan Adnan Davudi, Daru'l Kalem, Dimeşk, ed-Daru's-Şamiye, Beyrut, 1992.
- İşler, Emrullah; *Çok Anlamlılık, Anlam Daralması ve Kur'an'ın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar*, YYÜİF. Kur'an ve Dil –Dil Bilim ve Hermenötik Sempozyumu.
- Jastrow, Marcus, *A Dictionary of the Targumim The Talmud Babli and Yerushalmi and The Midrashic Literature*, New York, 1950.
- Kaşıkçı, Osman, *Radiyallâhu anh*, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt. 34, 2007
- Klein, Ernest, *A Comprehensive Etymological Dictionary of The Hebrew Language*, New York, 1987.
- Koçyiğit, Talat, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Hüner Yay., Konya, 2006.
- Korzybski, Alfred, *Science and Sanity*, America, 1958.
- Kutub, Seyyid, *Fizilal-il Kuran Tefsiri*, Çev. Bekir Karlığa, Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç Birleşik Yay., İstanbul, 2012.
- Lane, Edward William, *An Arabic-English Lexicon*, Librairie Du Liban, Beyrut, 1968.
- Limburg, James, *Hosea-Micah*, Westminster John Knox Baskısı, 1988.
- Madrigal, Carlos, *Eski Antlaşma'nın Mesajı – Zebur*, 1999.
- Maluf, Louis, *el-Müncid Mu'cemun li-Luğati'l-Arabiyye*, el-Matbaatü'l-Kâsûlîkiyye, Beyrut, 1956.
- Maturidî, Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd Ebu Mansur, *Te'vilâtu Ehli's-Sünneti*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut, 2005.
- Mazharî, Muhammed Senaullah, *et-Tefsiru'l-Mazhari*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut, 2004.
- McKenzie, John L. S.J, *Dictionary of The Bible*, Touchstone, New York, 1965.
- Medkur, İbrahim vd., *Mu'cemü Elfazi'l Kur'ani'l Kerim*, el- İdaratü'l 'Âmme li'l Mu'cemât ve İhya'it-Türaş, Kahire, 1988.
- Medkur, İbrahim, *Mu'cemü'l Veciz, Mu'cme'ul -Luğati'l Arabiyye*, Vizaratü't-Terbiye ve't Ta'lim, Mısır, 1980.

- Mekkî, Ebu Muhammed b. Ebî Talib, *el-Hideyetu ile Buluġı'n-Nihaye*, Şarka Üniversitesi, Birleşik Arap Emirlikleri, 2008.
- Mesud, Cubran, *er-Raid Mu'cemün Luġaviyyün Asriyyün*, Daru'l İlmi'l Melayin, Beyrut, 1967.
- Mirġani, Muhammed Osman; *Tacu't-Tefasir li Kelami'l-Meliki'l-Kebir*, Kahire, 1971.
- Mukatil, Ebu'l-Hasen b. Süleyman b. Beşîr, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, Daru İhyai't-Türasî, Beyrut, 2002.
- Mustafa, İbrahim- ez-Zeyyâd, Ahmed Hasan – Abdülkadir, Hamid- en-Neccar, Muhammed Ali, *El-Mu'cemu'l-Vasit*, el-İdaretü'l Âmmetü li'l Mu'cemât ve İhyâi't-Türas, Mısır, 2004.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul, 1995.
- Nisâbü'rî, Nizamuddin El-Hasen b. Muhammed b. Hüseyin, *Ğaraibu'l-Kuran ve Raġai-bu'l-Furkan*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an'ı Kerim Meali*, Yeni Boyut Yay., İstanbul, 2011.
- Penrice, B. A., *A Dictionary and Glossary of The Kor'an*, Henry S. King and Co. London, 1873.
- Sarı, Mevlüt, *el-Mevârid Arapça-Türkçe Sözlük*, Bahar Yay., İstanbul, 1982.
- Schachter, Haim, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, Tel-Aviv, 1960.
- Sendübî, Hasene- Meymene, Usame Salahuddin, *Ahbâru'n-Nevâbiġ ve Âsâruhum fi'l-Câhiliyyeti ve Sadri'l-İslâm*, Daru İhyai'l-Ulum, Beyrut, 1990.
- Simit, R. Payne, *A Compendueus Syriac Dictionary*, Clarendos Press, Oxford, 1902.
- Şehate, Abdullah Mahmud, *Tefsiru'l-Kurani'l-Kerim*, Kahire, 2000.
- Şimşek, Ümit, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerim ve Meali*, Zafer yay., 2005.
- Tabâtabâî, Es-Seyyid Muhammed Hüseyin, *el-Mîzân fi Tefsîri'l-Kur'an*, Müessesetu'l-A'lam, Beyrut, 1997.
- Tabresî, Ebu Ali el-Fadl b. El-Hasen, *Mecmeu'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'an*, Daru'l-Murteda, Beyrut, 2006.
- Tantâvî, Muhammed Seyyit, *et-Tefsîru'l-Vasît li'l-Kur'ani'l-Kerim*, Müessesetu'r-Risâle, Kahire, 1987.
- Thackston, W. M., *Introduction to Syriac*, İbex Yay., Maryland, 1999.
- Türkçe Sözlük, T.D.K, Ankara, 1983.
- Vardar, Berke, Dilbilim, Multilingual, İstanbul, 1998.
- Wehr, Hans, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Ed. J. Milton Cowan, Otto Harrossowitz, Wiesbaden, 1971.
- Yavuz, Ali Fikri, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâli Âlîsi*, 1967.

- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili, Kur'an-ı Kerim ve Meali*, Haz. Dücan Cündioğlu, Sistem Matbaacılık, İstanbul, 2003.
- Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yay., İzmir, 1986.
- Yılmaz, Hasan, *Kur'an'ı Anlamada Odak Kavramların Bilinmesinin Önemi Üzerine Analitik Bir Değerlendirme*, Atatürk Ü. İlâhiyat F. Dergisi, 2004.
- Yolcu, Mehmet, “*Râgıb el-İsfahânî ve El-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an'ı*”, Hikmet Yurdu Yıl:1, Sy.1. (Ocak-2008)
- Yusûî, Elâb Heurikusu'l-Emmin, *Ferâidu'l-Lugati fî'l- Furûg*, Beyrut, 1889.
- Zeyd b. Ali, Ebu'l-Hasen b. Huseyn, *Tefsîru Garîbu'l-Kur'an*, Daru'l-Va'yi'l-İslâmî, Beyrut, 2001.

ÖZET

Yahudi kutsal kitabında Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de “rdy” kökünün artsüremli anlam incelemesini yaptık. Odak kavram olarak günlük konuşmalarımızda ve Kur'an'da çokça kullanılan “rdy” kökünü belirledik. İnceleme kökü, Kur'an'ın tasdik edici olarak vahyedildiği kendinden önceki semavi kitaplarda da kullanıldığından artsüremli semantik metotla araştırılmıştır.

Birinci bölümde, İbranice ve Tevrat sözlüklerinden kökün anlamı tespit edilmiştir. Tevrat metinlerinde yüklendiği anlamlarla ilgili örnekler verilmiştir. Kökün ilk anlamı “memnun olmak, beğenmek, hoşlanmak” ikinci anlamı ise, “canı gönülden kabul etmek” şeklinde geçmektedir. İsim olarak “bereket, lütuf, nimet, beğeni, kabul, dilediği gibi davranmak” anlamlarına gelmektedir. Kök isim olarak zaman belirten “lütuf zamanı, lütuf yılı” gibi sözcüklerle de geçmektedir. Ayrıca “dilediğini yapmak” şeklinde “yapmak” fiiliyle de beraber kullanılarak deyim oluşturmuştur. Bu bölümde en çok “kabul etmek, kabul” anlamı kullanılmıştır. Günümüz İbranicesinde kullanılan “istemek” anlamına gelmemektedir.

İncelediğimiz “rdy” kökü Yeni Ahit bölümünde üç kökle ifade edilebilecek manaları yüklenmiştir. Böylece çok anlamlı kelime haline gelmiştir. Yeni Ahit metinlerinde kök anlam daralmasına uğramış ve sadece “barışmak, uzlaşmak, hemfikir olmak” anlamlarına gelmektedir. Bu anlamının yanında “sürü, gütmek, çoban, papaz, düşünmek, düşünce, aptal, akılsız, zihin akıl” eş sesli kelime olarak anlamlarına gelmektedir.

Son vahiy döneminde ise “memnun olmak, beğenmek, hoşlanmak” anlamları Allah'ın insanlardan ve insanların da Allah'tan memnun olması olarak ayetlerde geçmektedir. Bunun yanında “kabul etmek, seçmek, tatmin olmak, anlaşmak, onaylamak, sevmek ve yetinmek” anlamlarına gelmektedir. Girdiği kalplara göre de “anlaşmak, itaat etmek, gönlünü almak, izin vermek, seçmek, dilemek” anlamlarına gelmektedir. İsim olarak kök “İslam, bereket, lütuf, ihsan, nimet, ecir, kazanç, sevap” anlamlarına gelmektedir. Kökün geçtiği ayetlerde yüklendiği anlam “kabul etmek” anlamına uygun düştüğü sürece bu anlamı vermek herhangi bir anlam bozukluğuna neden olmamaktadır.

Kökün anlam bakımından ilişkili olduğu kavramlar da bulunmaktadır. Bunlar “kabul etmek, irade, muhabbet, bereket” kavramlarıdır. Bu kavramlarla anlam bakımından aynı anlamları yüklenseler de aralarında çok az da olsa anlam farkları bulunmaktadır. Kök günümüzde “Allah razı olsun” şeklinde dua olarak sık sık kullanılmaktadır.

ABSTRACT

I have done a search of diachronic meaning of the root “rdy” in the Jewish holy book, New Testament and Quran. I have identified the root “rdy” as focus concept in the daily conversations and Quran. Because the examination root was also used in the heavenly books as verifiable for Quran, it has been studied with diachronic semantic method.

In the first section, the meaning of the root is identified through Hebraic and Torah dictionaries. It is given some examples related to the meanings it has in the Torah texts. The first meaning of the root is “to be pleased, to like, to admire”. The second meaning is “to appreciate...” As a noun it is used as “abundance, grace, blessing, taste, acceptance, behave as you desire.” As a time, expression it is used like time of grace, year of grace. Also, it is used together with the verb do “as” to do whatever you wish, forming an opinion. In the section, the meaning is mostly used as “to accept, acceptance”. It does not mean “to want” as used in Hebrew nowadays.

The root “rdy” I have studied is assigned some meanings which can be stated by three roots in the New Testament. It becomes multiple meaning word as a result. In the text of the New Testament, it has a narrower meaning and only it means “make peace, compromise, agree.” It also means “herd, to herd, shepherd, priest, to think, opinion, stupid, mindless, mind” as homonymous.

During the last testimony, the meaning as “to be pleased, to like, to enjoy” appears in the verses that Allah is pleased with the people and the people are pleased with Allah. It means “to accept, to choose, to satisfy, to agree, to confirm, to like and to content” as well. According to the forms it takes it also means “to agree, to obey, to conciliate, to allow, to choose, to wish.” It means “Islam, abundance, grace, gift, blessing, reward, gain, good deed” as a noun. It does not cause any meaning disorder as long as it is used as “to accept” in the testimony it passes.

There are also some concepts which are related to the root in point of meaning. These concepts are “to accept, will, affection, abundance.” Though they have same meanings related to meaning, there are few meaning differences. The root is now used as a call like “Allah is pleased with you”